

Head my

q

steriū diuine vnitatis atq;
trinitatis licet ex parte co-
gnoscendū p̄tinere noscū-
tur q̄tum valuimus dili-

genter executi sumus. Nunc ad cōsidera-
tionem creaturarū transeamus.

DI.I. Quid sit creare: quid facere.

Scdm quā rationem dicunt de deo huius
modi verba agere facere.

Quare rationalis creatura facta sit. id est.
homo vel angelus.

Quomō dicitur homo factus p̄pter repa-
rationē angelici casus.

Quare ita homo sit institutus vt vnita sit
anima corpori.

DI.II. De angelis quādo facti sunt.

Q̄nihil factū est ante celum et terrā.

Q̄ simul cū tēpore et cum mūdo ceperit spi-
ritualis creatura et corporalis.

Ubi angeli mox creati fuerint.

Q̄ simul creata est visibiliū materia et inuisi-
biliū natura et ytraq; informis.

Quomō dicitur lucifer ascendam in celū.

DI.III. Quales facti fuerint angeli.

An oēs angeli fuerint equales in cēntia sa-
pientia et libertate arbitriū.

Que cōmunia et equalia habuerūt angeli.

An boni vel mali creati sint: et an aliq; mo-
ra fuerit inter creationē et lapsū.

De triplici sapientia angeloz ante casum
vel confirmationem.

An aliquam habuerunt dei dilectionē vel
sui ante casum.

DI.IV. An perfecti et beati creati sint:
an miseri et imperfecti.

DI.V. De cōfirmatiōe et cōuersione stā-
tium: et auersione et lapsu cadentium.

De libero arbitrio breuiter tangitur.

An aliquid datum fuerit stantib; quo cō-
uerterentur.

Qua gratia indigebāt angeli et qua non:

An lapsis sit imputanda auersio.

Utrū beatitudinē quam acceperunt in cō-
firmatione stantes meruerunt p̄ aliquam
tunc appositam gratiā.

DI.VI. Q̄ de maioribus et minoribus
quidā ceciderunt: inter quos vnus fuit cel-
sior scz lucifer.

Unde et quomō deiecti sunt.

Quare nō est eis concessum habitare in ce-
lo vel in terra.

De plationibus demonum.

An omnes demones sint in hoc aere cali-
ginoso: vel aliqui in inferno.

De potestate luciferi.

An demones semel victi a sancti: vltra ac-
cedant ad ipsos vel ad alios.

DI.VII. Utrū boni angeli peccare vel
mali recte viuere possint.

Q̄ cū vtrūq; habeant liberū arbitriū non
tamē ad vtrūq; flecti possunt.

Q̄ boni post cōfirmationē liberius habēt
liberū arbitriū q̄ ante.

An possunt ex natura peccare sicut ante.

Quibus modis angeli mali noscant veri-
tatem temporalium rerum.

Q̄ magice artes virtute et scientia diaboli
valent que est eis a deo.

Q̄ malis angelis nō seruit ad meritū mate-
ria visibiliū rerum.

Q̄ nō sūt creatores lz per eos magi ranas
et alia fecerūt sicut nec boni: et si p̄ eorum
mysterium fiunt creature.

Q̄ solus deus sic operat̄ creationē rerum
sicut iustificationē mentis.

Q̄ angeli mali multa p̄nt p̄ nature vigorē
que nō p̄nt p̄pter dei p̄hibitionē.

DI.VIII. Utrū oēs angeli corpe sint.

De formis quibus apparuit deus: et de il-
lis in quibus angeli apparent.

Q̄ deus in specie qua deus est nunq; appa-
ruit mortalibus.

Quō dicunt demones intrare in hoies.

DI.IX. De ordinū distinctione.

Quid appellet̄ ordo: et que sit ratio cuius-
cunq; nominis.

Q̄ noia illa sumpta sunt a donis gratie nō
p̄pter se sed p̄pter nos eis data.

Utrum hi ordines ab initio creationis de-
stincti fuerint.

Utrū oēs angeli eiusdē ordinis sint eāles.

Quō dicat scriptura decimū ordinē cōple-
ri debere de hominibus.

Utrū homines assumant̄ iuxta numerum
stantium vel lapsorum.

DI.X. An oēs celestes spūs mittant̄.

An Michael Gabriel et Raphael sint vo-
mina ordinum vel spirituum.

DI.XI. Q̄ singule aie habēt angelū bo-
nū ad custodiā: malū v̄o ad exercitiū.

Utrum angeli p̄ficiāt in merito et p̄misio
vsq; ad iudiciū.

DI.XII. De distinctiōe opez sex diez.

Q̄ alij senserunt oia simul facta in materia
et forma: alij p̄ interualla tempoz.

Quomodo per interualla tempoz res cor-
porales condite sint.

Quo sensu tenebre dicantur esse aliquid: et
quo dicantur non esse aliquid.
Quare illa materia confusa sit dicta infor-
mis et ubi ad esse potest et quantum in al-
tum ascenderit.
De quattuor modis diuine operationis.
DI. XIII. De primo distinctionis ope.
De luce facta primo die si spiritualis an cor-
poralis fuerit.
Quibus modis accipitur dies.
De naturali ordine computationis dierum: et
de illo quod per mysterio introductus est.
De intelligentia horum verborum dixit deus.
Ex quo sensu pater dicitur operari in filio vel
per filium vel in spiritu sancto.
DI. XIII. De opere secunde diei: qua factum
est firmamentum.
Quod celum tunc factum debet intelligi.
De qua materia factum sit.
Quo a que potest esse super celum: et quales sint.
De figura firmamenti.
Quare tacuit scriptura de benedictione ope-
ris huius diei.
De opere tertie diei quoniam aque congregatae sunt
in unum locum cum multa sint maria et flumina.
De opere quarte diei quae facta sunt luminaria.
Quomodo accipiendum sit illud: sint in signa
et tempora.
DI. XV. De opere quinte diei qua facta
sunt natantia et volatilia.
De opere sexte diei qua creata sunt anima-
lia et reptilia terre.
De venenosis et noxijs animalibus.
Utrum minima animalia tunc creata fuerunt.
Quare post omnia factus est homo.
De sententia illorum qui simul omnia facta esse
contendunt.
Quomodo intelligenda sit requies dei.
Quomodo accipiendum sit quod dixit deus complese
opus suum septima die cum tunc quae uerit.
Quomodo omnia facta a deo dicantur valde bona.
De sanctificatione septime diei.
DI. XVI. De hominis creatione.
Qualis factus sit homo.
De imagine et similitudine ad quam factus
est homo.
Quare homo dicitur imago et ad imaginem:
filius uero non ad imaginem.
DI. XVII. De creatione anime: an de ali-
quo facta sit.
De inspiratione et insufflatione dei quoniam facta
fuerit anima an in corpore uel extra.
In qua etate factus est homo.
Quare homo extra paradysum creatus: in

paradysum sit positus.
Quibus modis paradysus accipitur.
De ligno uite.
De ligno scientie boni et mali.
DI. XVIII. De formatione mulieris.
Quare de latere uiri et non de alia parte cor-
poris formata sit.
Quare dormienti uiro et non uigilanti sub-
tracta sit costa.
Quare de costa multiplicata in se sine addita-
mento extrinseco facta fuerit.
De causis superioribus et inferioribus.
De causis que in deo sunt simul et in crea-
turis: et de his que in deo tantum sunt.
De anima mulieris que non est ex anima uiri: quia
anime non sunt ex traduce.
DI. XIX. De statu hominis ante peccatum qualis
fuit secundum corpus: et qualis post peccatum.
Quomodo dicitur homo factus in anima uiuente.
Corpus hominis ante peccatum mortale immortale
erat post peccatum mortuum.
Utrum immortalitas quam tunc habuit fuerit
per additionem nature an ex gratie beneficio.
Si posset homo uiuere secundum utens alijs lig-
nis et non de ligno uite deo non mandante ut
de illo ederet.
De immortalitate corporis.
DI. XX. De modo precreationis filiorum
si non peccassent primi homines.
Quare in paradiso non cohererent.
De modo translationis in melius si non pec-
cassent.
Utrum in perfectione stature et usu membrorum
precrearentur filij.
Utrum etiam in sensu paruuli nascerentur.
De duobus bonis altero hic dato altero
promisso.
DI. XXI. De inuidia diaboli qua ad te-
ptandum accessit.
De forma in qua uenit.
De calliditate serpentis.
Utrum elegerit serpentem ut per eum tempta-
ret diabolus.
De modo temptationis.
De duplici specie temptationis.
Quare peccatum hominis et non angeli re-
mediabile sit.
Quomodo non solum uiro preceptum fuit datum.
DI. XXII. De origine illius peccati.
De mulieris elatione.
De uiri elatione.
Quis magis deliquerit uir aut mulier.
De ignorantia excusabili uel inexcusabili.
An uoluntas precesserit illud peccatum.

DI. XXIII. Quare deus permisit hominē
tēptari quē sciebat casurū.

Qualis fuerit s̄m animā hō ante peccatū.
De triplici scientia hoīs ante lapsum.

Utrum homo p̄sciens fuerit eōrum que si/
bi futura erant.

DI. XXIII. De gratia hominis et potē
tia ante casum.

De adiutorio homini in creatione dato: q̄
stare poterat.

De libero arbitrio.

De sensualitate.

De ratione et p̄tibus eius.

De simili ordine peccādi in nobis et in p̄i-
mis parentibus.

Q̄ in nobis est vir et mulier et serpens.

De sp̄ali p̄iugio viri et mulieris in nobis

Qualiter p̄ ista tria in nobis cōsummetur

temptatio.

Q̄n mulier manducat sola cibum vetitum

Q̄n etiam vir manducat.

Q̄n sit veniale vel mortale peccatum.

Quib⁹ modis accipitur sensualitas in scri-
ptura.

DI. XXV. Diffinitio liberi arbitrii s̄m
philosophos.

Qualiter in deo accipit̄ liberum arbitriū.

Q̄ angeli et sancti libez habēt arbitrium.

Q̄ liberius erat liberū arbitrium quando
peccare non poterunt.

De differentia libertatis liberi arbitrii s̄m
diuersa tempora.

De quattuor statibus liberi arbitrii.

De corruptione liberi arbitrii p̄ pctm̄.

De tribus modis libertatis liberi arbitrii
a necessitate: a peccato: a miseria.

De libertate que est ex gr̄a et q̄ ex natura.

DI. XXVI. De gr̄a opante et coopante

Quid sit voluntas.

Que sit gr̄a volūtatē bonā p̄ueniens.

Q̄ bona volūtas que p̄uenit gr̄a quedam
dei dona p̄uenit.

Q̄ cogitatio boni p̄cedit fidem.

Q̄ intellect⁹ et cogitationem boni et delecta-
tionem p̄uenit.

An p̄ liberum arbitrium bonū operat̄ ho-
mo sine gratia.

Utrū vna et eadem gratia sit que dicitur
operans et cooperans.

Quō gratia meref̄ augeri.

De tribus generibus bonorum.

In quibus bonis sit liberū arbitrium.

DI. XXVII. De virtute quid sit et quid
actus eius.

De gratia que liberat voluntatem si virt⁹
est vel non.

Quō ex gratia incipiunt bona merita: et d̄
qua gratia hoc intelligat̄.

Q̄ bona voluntas gr̄a p̄ncipaliter est.

Qua rōe dicit̄ fides mereri iustificationē.

De muneribus virtutū et de gratia que nō
est sed facit meritū.

Q̄ idē est vsus virtutis et liberi arbitrii sed
virtutis p̄ncipaliter.

Quidā putant virtutes bonos vsus esse li-
beri arbitrii. i. actus mentis.

DI. XXVIII. De heresi pelagiana.

Quō pelagiani dicit̄ Augustini vtuntur
in testimoniū sui erroris.

Quō Aug⁹ illa v̄ba determinet in retra-
ctationibus.

De heresi Iouiniani et manichei quas col-
lidit Hieronymus.

DI. XXIX. Utrū homo ante pctm̄ egu-
erit gr̄a operante et cooperante.

Si homo ante lapsum vtutes habuerit.

De eiectione hominis de paradiso.

Quō intelligendum sit illud ne sumat de li-
gno vite et viuat in eternū.

De st̄ameo gladio an paradisum posito.

An ante peccatum homo comederet de li-
gno vite.

DI. XXX. Q̄ p̄ Adam pctm̄ et pena trā-
sūt in posteros.

Utrū illud pctm̄ qd̄ transiit fuerit origina-
le vel actuale.

Quidā putant fuisse actuale.

Quō assignant illud intrasse in mundum.

Q̄ originale peccatū vere fuit quod trāsīt
in posteros.

Quid sit originale peccatū.

Q̄ originale pctm̄ est culpa.

Q̄ originale peccatum dicit̄ fomes pecca-
ti. id est cōcupiscentia.

Quid nomie cōcupiscentie intelligit̄ que
fomes est peccati.

Q̄ per adā originale pctm̄ intrauit in oēs.
id est cōcupiscentia.

An sit origiale peccatū in quo omnes pec-
cauerunt.

Ex quo sensu dictū est p̄ inobedientiā vni-
us multi sunt p̄stituti peccatores.

Q̄ originale pctm̄ in adā fuit et in nobis est

Quō omnes dicunt̄ in adā fuisse: qn̄ pec-
cauit et ex eo descendisse.

Q̄ nihil extrinsecū cōuertat̄ in humanam
substantiam que est ex adam.

DI. XXXI. Quō originale peccatū a pa-

tribus trāseat in filios: an fm animā: an fm carnem.
 Quid p carnē introducitur peccatū et quō ostēdit
 Carnis corruptionis causam ostēdit ex q̄
 peccatum fit in anima.
 Quare dicitur peccatum esse in carne.
 Utrū causa originalis peccati q̄ est in car-
 ne sit culpa vel pena.
 Quare dicitur originale peccatū.
 DI. XXXII. Quō originale peccatū di-
 mittitur in baptismo.
 Utrū seditas quā ex libidine trahit in ba-
 ptismo diluatur.
 Utrū illius concupiscētie deus sit auctor.
 Quare illi peccatū imputetur anime.
 Utrum illud peccatū sit necessariū vel vo-
 luntarium.
 Quare deus iungit animā corpori sciens
 eam inde maculari.
 An anima sit talis qualis a deo creatur.
 An anime ex creatione sint in donis natu-
 ralibus equales.
 DI. XXXIII. An peccata omnium prece-
 dentium patrum paruuli originaliter tra-
 hant ut peccatū ade.
 Quō in illo primo vno peccato plura repe-
 riuntur.
 An peccatū ade sit grauius ceteris.
 An illud peccatū sit p̄mis penitib⁹ dimissum.
 Quō peccata parentū visitentur in filios
 et non visitentur.
 DI. XXXIII. De peccato actuali.
 Que fuerit origo et causa p̄ma peccati.
 Que fuerit secundaria causa malorum.
 Quid nisi in bona re sit malum.
 Quid in his fallit dialecticorum regula de p̄iis
 DI. XXXV. Quid sit peccatū.
 Utrum malus actus in q̄tum peccatū est sit
 corruptio vel priuatio boni.
 Quō peccatum possit corrumpere bonum
 cum nihil sit.
 Qualiter se homo elongat a deo.
 An pena sit priuatio boni.
 DI. XXXVI. Quid quādam simul sunt peccata
 et pena peccati: quedā peccatū et causa pecca-
 ti. Alia vero peccatū et causa et pena peccati.
 An peccatū sit causa peccati in q̄tum peccatū est.
 Quid omne peccatū est pena peccati.
 Utrum peccata aliqua essentialiter sint pe-
 ne peccati.
 Quid cum peccatū sit pena peccati: peccatū est
 ab homine: pena a deo.
 De quibusdam q̄ indubitanter sunt peccatū et pene
 et in q̄tum eas parimur peccatū non sunt.

DI. XXXVII. Quid aliqui putant malos a
 ctus nullo modo esse a deo.
 Ex q̄ sensu dictū sit de⁹ non est mali auctor.
 DI. XXXVIII. De voluntate et eius fine.
 Quid sit bonus finis. scilicet caritas.
 Quid omnes bone voluntates unum finem ha-
 bent: et tamen quedā diuersos fines sortiuntur.
 De dīa voluntatis et intentionis et finis.
 DI. XXXIX. Quare voluntas dicitur pecca-
 tum cum sit de naturalibus quorum nullum
 aliud peccatū est.
 Quare actus voluntatis sit peccatum: si ac-
 tus altariū potentiariū non sunt peccata.
 Ex quo sensu dicitur naturaliter omnis homi-
 no velle bonum.
 DI. XL. An ex fine omnes actus pensa-
 ri debeant.
 Ex quo affectu vel fine omnes sint boni vel
 mali.
 DI. XLI. An omnis intentio et actio in
 fidelium sit mala.
 Quibus modis dicatur bonum.
 Quō intelligitur illud peccatum a deo est vo-
 luntarium.
 Et illud: nisi in voluntate peccatū est.
 Et item: non nisi in voluntate peccat.
 Quid mala voluntas est voluntariū peccatū.
 DI. XLII. An voluntas et actio mala sit
 eodem et circa idem sint unum peccatum
 vel plura.
 Si peccatum ab aliquo commissum in eo sit:
 usque quo peniteat.
 Quibus modis accipiatur reatus.
 De modis peccatorum.
 Quō differant delictum et peccatum.
 De septem principalibus vitijs.
 De superbia.
 Quomodo superbia dicatur radix omnium
 malorum et cupiditas: cum superbia non sit
 cupiditas.
 DI. XLIII. De peccato in spiritu sancto.
 DI. XLIII. De potentia peccandi: an
 sit homini vel diabolo a deo.
 An aliqui resistendi sit potestati.

Incipit liber secundus de rerū
 creatione et formatione corpora-
 lium et spiritalium: et alijs pluri-
 bus eis pertinentibus.

Unum esse rerum principium ostendit non plura: ut quidam putaverunt.

DI.I

Creatio nem rerum insinuas scriptura dei esse creatoris initiumque tempus atque omnium visibilium vel invisibilium creaturarum in principio sui ostendit dicens

In principio creavit deus celum et terram. His etenim verbis Moyses spiritu dei afflatus in uno principio a deo creatore mundum factum refert: elidens errorem quorundam: plura sine principio fuisse principia opinantium. Plato namque tria initia estimavit: deum scilicet exemplar et materiam: et ipsam increatam sine principio et deum quasi artificem non creatorem. Creator enim est qui de nihilo aliquid facit. Et creare proprie est de nihilo aliquid facere. Facere vero non modo de nihilo aliquid operari: sed etiam de materia. Unde et homo et angelus dicitur aliquid facere sed non creare: vocaturque factor siue artifex: sed non creator. Hoc enim nomen soli deo proprie congruit: quod et de nihilo quaedam et de aliquo aliquid facit. Ipse ergo creator et opifex et factor: sed creatio/nis nomen sibi proprie retinuit: alia vero etiam creaturis communicavit. In scriptura tamen sepe creator accipitur tamquam factor: et creare tamquam facere: sine distinctione significationis. Quod hec verba scilicet agere et facere et huiusmodi non dicuntur de deo secundum eam rationem qua dicuntur de creaturis.

Verumtamen sciendum est. hec verba scilicet creare et facere et agere et alia homini de deo non posse dici secundum eam rationem qua dicuntur de creaturis. Quippe cum dicimus eum aliquid facere: non aliquid in operando motum illi inesse intelligimus: vel aliquid in laborando passionem: sicut nobis solet accidere: sed eius sempiternae voluntatis novum aliquid significamus effectum. id est eterna eius voluntate aliquid noviter existere. Cum ergo aliquid dicitur facere tale est ac si dicatur iuxta eius voluntatem vel per eius voluntatem aliquid noviter contingere vel esse: ut in ipso nihil novi contingat: sed non

num aliquid sicut in eius eterna voluntate fuerat fiat sine aliqua motione vel sui mutatione. Nos vero operando mutari dicimus: quia movemur. Non enim sine motu aliquid facimus: deus ergo aliquid agere vel facere dicitur: quia causa est rerum noviter existentium: dum eius voluntate res novae esse incipiunt quae ante non erant: absque ipsius agitatione: ut actus proprie dici non queat: cum videlicet actus omnis in motu consistat: in deo autem motus nullus est. Sicut ergo ex calore solis aliqua fieri contingit: nulla tamen in ipso vel in eius calore facta motione vel mutatione. Ita ex dei voluntate nova habent esse sine mutatione auctoris qui est unum et solum et omnium principium. Aristoteles vero duo posuit principia scilicet materiam et speciem: et tertium operatorium dicitur: mundum quoque semper esse et fuisse.

Quod catholicum est docet. **Horum ergo et similium** errorem spiritus sanctus evacuans veritatisque disciplinam tradens: deum in principio temporum mundum creasse: et ante tempora eternaliter existisse significat: ipsius eternitatem et omnipotentiam commendans. Lui voluisse se facere est: quod ut praediximus ex eius voluntate et bonitate res novae existunt. Credamus ergo rerum creaturarum celestium terrestrium: visibilium vel invisibilium causam non esse nisi bonitatem creatoris: qui est deus vel rus unus. Lulus tanta est bonitas: ut si me bonus beatitudinis suae qua eternaliter beatus est: alios velit esse participes quam videtur et communicari posse et minui omnino non posse. Illud ergo bonum quod ipse erat et quod bonus erat: sola bonitate non necessitate alijs communicari voluit: quod summe boni erat potuisse velle: et omnipotentissimi noceri non posse. **Quare rationalis creatura facta sit.**

Et quia non valet eius beatitudinis participes existere aliquis nisi per intelligentiam: quae quantomagis intelligitur tanto plenius habet. Fecit deus rationalem creaturam quae summum bonum intelligeret: et intelligendo amaret: et amando possideret: ac possidendo frueretur. Eamque hoc modo distinguit ut pars in sui puritate permaneret nec corpori uniret. scilicet angeli: per corpora iungeretur. scilicet anime. Distincta est utique rationalis creatura in incorporeas et corporeas.

Per simile ostendit.

Strabonem Aristoteles.

Quo distincta sit rationalis creatura.

Plato dixit tria principia esse.

Ex qua ratione proprie dicitur creator: et quid sit creare: et quid facere.

Ex quo sensu dicitur deus aliquid facere.

am: et incorporea quidem angelus: corporea vero homo vocat ex anima rationali et carne subsistens. Conditio ergo rationalis creature primam causam habuit dei bonitatem.

Quare creatus sit homo vel angelus.

Ideoque si querat quare creatus sit homo vel angelus: Breui sermone responderi potest propter bonitatem eius. Unde Augustinus in libro de doctrina christiana. Quia bonus est deus sumus: et in quantum sumus: boni sumus.

Ad quid creata sit rationalis creatura.

Etsi querit ad quid creata sit rationalis creatura: Respondet ad laudandum deum: ad seruendum ei: ad fruendum eo: in quibus proficit ipsa: non deus. Deus enim perfectus et summa bonitate plenus: nec augeri potest nec minui. Ergo rationalis creatura facta est a deo: referendum est ad creatoris bonitatem et ad creature utilitatem.

Breuiissima responsio cum querit quare vel ad quid facta sit rationalis creatura.

Cur ergo queritur

quare vel ad quid facta sit rationalis creatura: Breuissime responderi potest propter dei bonitatem et suam utilitatem. Utile enim per ipsam est seruire deo et frui eo. Factus ergo angelus siue homo propter deum dicitur esse: non quia creator deus et summe beatus alterutrum indiguerit officio qui bonorum nostrorum non eget: sed ut seruiret ei ac frueretur eo: cui seruire regnare est. In hoc ergo proficit seruiens: non ille cui seruitur.

Sicut factus est homo ut seruiret deo: sic mundus ut seruiret homini.

Etsi factus est homo

propter deum. id est ut ei seruiret: ita mundus factus est propter hominem: scilicet ut ei seruiret. Propositus est ergo homo in medio ut ei frueretur: et ipse seruiret: ut acciperet utriusque et reflueret totum ad bonum hominis: et quod accepit obsequium et quod impedit. Ita enim voluit deus sibi ab homine frui: ut ea seruitute non deus sed homo seruiens iuuaretur: et voluit ut mundus seruiret homini: et ex parte simili iuuaretur homo. Totum ergo bonum

hominis erat et quod factum est propter ipsum et propter quod factus est ipse. Omnia enim (ut ait apostolus) nostra sunt. scilicet superiora et equalia et inferiora. Superiora quidem nostra sunt ad profuendum ut deus trinitas. Equalia ad conuiuendum. scilicet angeli. Qui et si nobis modo superiores sunt: in futuro erunt equales: qui et modo nostri sunt: quia ad usum nobis sunt. Sicut res dominorum dicuntur esse famulorum non domino: sed quia sunt ad usum eorum. Ipsique angeli in quibusdam scripture locis nobis seruire dicuntur: dum propter nos in ministerium mittuntur.

Quomodo dicitur aliquando in scriptura homo factus est propter reparationem angelici casus.

De homine quoque

in scriptura interdum reperitur quod factus sit propter reparationem angelice ruine. Quod non ita est intelligendum quasi non fuisset homo factus si non peccasset angelus: sed quia inter alias causas scilicet precipuas. hec etiam nonnulla causa extitit. Nostra ergo sunt superiora et equalia: nostra etiam sunt inferiora: quia ad seruendum nobis facta.

Quare ita sit homo institutus ut anima sit vnita corpori.

Solet etiam queri

cum maioris dignitatis esse videtur anima si absque corpore permansisset: cur vnita sit corpori? Ad quod primo dici potest quod deus voluit: et voluntatis eius causa querenda non est. Secundo autem potest dici quod ideo deus voluit eam corpori vniri: ut in humana ostenderet conditione nouum exemplum beate vnionis que est inter deum et spiritum in qua diligitur ex toto corde: et videtur facie ad faciem. Putaret enim creatura se non posse vniri creatori suo tanta propinquitate: ut eam tota mente diligeret et cognosceret: nisi videret spiritum qui est excellentissima creatura tam infime. id est carni: que de terra est intanta delectatione vniri: ut non valeat aritari ab hoc ut velit eam relinquere: sicut ostendit apostolus dicens: Nolumus corpore expoliari sed supuestiri: pro quod ostendit spiritum creatum spiritui increato ineffabili amore vniri. Pro exemplo ergo future societatis que inter deum et spiritum rationale in glorificatione eiusdem proficienda erat: animam corporalis indumentis et terrenis mansuetudinibus copulauit: luteamque materiam fecit ad vite sensum vegetare: ut sciret homo quasi

Augusti.
Quo oia nra
sunt.

Prima causa.

Secunda causa.

potuit deus tam disparē naturā corpis et anime infederationē vnā et in amicitia tantam coniungere: nequaquā ei impossibile futurū rationalis creature humilitatē. Et longe inferiorē: ad sue glorie participatiōez sublimare. Quia ergo p̄ exemplo rōnalis sp̄ritus in pte vsq; ad cōsōrtiū terreni corporis humiliatus ē: ne forte in hoc nimis depressus videret: addidit dei prouidētia vt postmodū cū eodē corpe gloriificato ad cōsōrtium illoz qui in sua p̄manserūt puritate sublimaret: vt quod minus ex dispensatione creatoris sui acceperat p̄ditus: postmodū p̄ gratiam eiusdem acciperet gloriificatus. Sic ergo p̄ditōz deus rationalis sp̄ritus varia sorte pro arbitrio voluntatis sue disponens: illis quos in sua puritate reliquit sursum in celo mansionē: illis vero quos corpibus terrenis sollicitauerat: deorsum in terra habitationē constituit: vt rōnis regaliam imponens obedientie: quatenus et illi ab eo vbi erant nō caderent: et isti ab eo vbi erant ad id vbi non erant ascenderent. Fecit itaq; de hominē ex duplici substantia corpus de terra cōponens: animā vero de nihilo faciens. Ideo etiā vnite sunt anime mox corporib; vt in eis deo famulātes maiorem mereantur coronā.

Post sacramentum trinitatis de creatura tripartita agendū est: et prius de digniori. i. angelica.

Ex premissis apparet rōnalem creaturā in angelicā et humanam fuisse distinctam: quarum altera est tota sp̄ritualis. id est angelica. Altera ex parte sp̄ritualis et ex pte corporalis. i. hūana. Quia itaq; de his tractandum sit. s. de sp̄rituali et corpali creatura: de rōnali et de nō rationali. Primo de rationali et sp̄rituali. i. de angelis agendū videt: vt a contuitu creatoris ad cognitionē creature dignioris ratio nostra intendat: deinde ad consideratiōnem corporee tam illius que est rationalis quā illius que nō est rationalis descendat vt trinitatis increate sacramentuz triplicite creature eius concretorum atq; contingentū sequatur documentum.

Hic incipit secundus liber sententiarum. In quo postquam magister egit de rebus frivolis libus. id est diuinis personis. agit de rebus vtilibus scilicet creaturis. Et duo facit. Nam primo agit de creatione vniuersi in generali. Secundo de partibus eius in speciali. Primum facit in prima distinctione. Secundo incipit facere in principio eodē distinctionis ibi. De angelica

itaque creatura. In prima ergo distinctione tria facit. Nam primo agit de exitu creaturarum a suo principio. Secundo de ordine earum ad finem. Tertio incidentaliter determinat quare anime humano corpori sunt vnite. Primum vsq; ibi. Credamus ergo. Secundo vsq; ibi. Solet etiam queri. Tertium vsq; ad finem distinctionis. Et tū in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus quarum prima est hec. Deus in principio temporis creauit celum et terrā preter sui mutationem. Hec propositio insinuat deum esse principium creatuum tam visibillum quā invisibilem creaturarum. Et probat eam magister per illud Heu. In principio creauit deus celum et terrā. Ex quo infert sanctū Moyses Platonis et Aristoteles interimisse errores. Nam Plato tria principia posuit fuisse ab eterno et increata: seu sine principio. scilicet deum exemplar et materiam primam: et consequens non posuit deum esse creatorē mundi: sed opificem seu factorem: quod patet ex hoc quod nō potest fuisse mundum ex nihilo. Unde creare est aliquid ex nihilo facere: facere autem est aliquid ex preexistenti materia producere. Unde aliquis creationem mundi credit in deo temporalem ponere mutationem. Et deo dicit quod verba temporalia de deo dicta cuiusmodi sunt creare facere et agere et gubernare nullam significat seu ponunt in deo nouitatem seu mutationem: sed solum nouum effectū cōnotant circa creaturam. quare etiam opatio dei nō proprie debet dici actus eo quod agens per eam nō agitur seu mouetur: imo sicut ex calore solis aliqua noua sunt nulla facta mutatione in ipso calore: ita ex dei voluntate creature eē incipiunt: sine ipsius dei immutatiōe. Et subdit Aristotelem etiam posuisse plura principia scilicet materiam formam et principium efficiens: et tū posuit mundus fuisse ab eterno. Hos omnes errores dicit magister per predictā auctoritatem Genesis fore elisos. Secunda propositio est hec. Deus non potest pro ipsarum utilitate fecit specialiter racionales creaturas ad participandū sue diuinitatis fruitionem. Hanc probans dicit quod causa creationis rerum est sola bonitas creatoris cōmunicare potens et volens et minus non potens. Tertia propositio est hec. Deus humanā animam corpi vniri voluit: nō solum vt per talem vnionē beatificam fruitionē sibi possibilem crederet: sed etiam vt glorificationē sibi acquireret per anime in corpore exercitationē. Hanc propositiōem probat per hoc quod assignat triplicem rationē quare anima rationalis corpi vnitur. Prima est: quia sic deo placuit fieri. Secunda est: quia hoc fieri conuenit in signum future beatitudinis. vnio autē spūs cū carne representat et ostendit esse possibilem quandā vnionem scilicet deū vniri cū anima humana. Tertia ratio quia anima corpi mortali vnita potest proficere ad maius meritū quā si separata mansisset. His premissis concludit magister quod circa triplex genus nature in isto secundo libro sua intentio versat. scilicet circa creaturam sp̄ritualē corpi nō vnitā cuiusmodi est angelica: et circa sp̄ritualē corpi vnitā cuiusmodi est anima rationalis: et circa corporeā naturam tantū. Et hec est sententia in speciali.

Que consideranda sunt de angelica natura.

Angelica ita

que natura hec prima consideranda sunt quāsi creata fuerit et vbi et qualis facta sit dum primū p̄deretur. Deinde qualis effecta auersione quorundā et

uersione quorundam. De excellentia quibus et ordinibus et donorum differentia et de officiis ac nominibus alijs pluribus alijs dicenda sunt.

Quando facti sunt angeli prius dicit in quo vident sibi obuiare auctoritates.

Quedam auctoritates

vident innuere quod ante omnem creaturam creati sunt angeli. Unde illud. Primo omnium creata est sapientia: quod intelligitur de angelica natura que in scriptura sepe vita: sapientia et lux dicitur. Hanc sapientiam illam que deus est creata non est. Filius enim sapientia patris est genita: non facta nec creata: et tota trinitas una sapientia est: que non facta nec creata est nec genita vel procedens. De angelica ergo vita illud accipiendum est de qua dicit scriptura: quoniam facta est. scilicet primo omnium. Sed rursus alia scriptura dicit In principio creauit deus celum et terram. Et in propheta Initio tu domine terram fundasti: et opera manuum tuarum sunt caeli: et vides contrarietas quedam oriri ex assertionibus istis. Nam si primo omnium creata est sapientia: omnia post ipsam facta videntur: et ita post ipsam facta videntur celum et terra et ipsa facta ante celum et terram. Item si in principio creauit deus celum et terram: nihil factum est ante celum et terram: nec ipsa sapientia facta est ante celum et terram. Cum ergo hec tria videantur: nec in diuina scriptura fas sit sentire aliquid esse contrarium: etatis: requiram intelligentiam veritatis.

Quid tenendum sit docet premissas auctoritates determinando.

Vides itaque hoc

esse tenendum quod simul creata est spiritualis creatura. id est angelica: et corporalis: primum quod per accipi illud Salomonis Qui viuunt in eternum creauit omnia simul. id est spirituale et corporale naturam: et ita non prius tempore creati sunt angeli quam illa corporalis materia quattuor elementorum: et tamen primo omnium creata est sapientia: quod si non tempore procedit tamen dignitate. Quod autem simul creata fuerit corporalis spiritualisque creatura. Augustinus super Genesim aperte ostendit dicens: per celum et terram spirituale corporaleque naturam intelligit: et hec creata sunt in principio. scilicet tempore vel in principio quod primo facta sunt.

Quod nihil factum est ante celum et terram nec etiam tempus: cum tempore enim creata sunt sed non ex tempore.

Antea enim nihil factum

est: nec etiam tempus factum est ante spirituale. scilicet angelicam naturam: et ante corporalem scilicet materiam illam quattuor elementorum confusam. Illam enim cum tempore creata sunt: nec ex tempore: nec in tempore. Sicut nec tempus in tempore creatum est: quod non fuit tempus antequam esset celum et terra. Unde Augustinus in libro de trinitate dicit. Quod deus fuit dominus antequam tempus esset et non in tempore cepit esse deus: quod fuit dominus temporis quando cepit esse tempus: nec prius tempus cepit esse in tempore: quod non erat tempus antequam inciperet tempus.

Quod simul cum tempore et cum mundo cepit corporalis et spiritualis creatura.

Simul ergo cum tempore

facta est corporalis et spiritualis creatura et simul cum mundo: nec fuit ante angelicam creaturam quam mundum: quod ut ait Augustinus. Nulla creatura creata est ante secula: sed a seculis cum quibus cepit. Hieronymus tamen super epistolam ad Titum aliud videtur sentire dicens. Sex milia necdum nostri temporis implentur annorum et quantas prius eternitates: quanta tempora quantas seculorum originis fuisse arbitrandum est: in quibus angeli throni dominationes ceterisque ordines seruiunt deo absque temporum vicibus atque mensuris et deo iubente substituerunt. His verbis quidam adherentes dixerunt cum mundo cepisse tempus seculare: sed ante mundum extitisse tempus eternum sine mutabilitate: et in eo immutabiliter et intertemporaliter astruunt angelos deo iubente substituisse eisque seruisse. Nos autem quod prius dictum est per captum intelligentie nostre magis approbamus. salua tamen reuerentia secretorum in quibus nihil temere asserendum est et illud Hieronymum dixisse non ita sentiendo sed aliorum opinionem referendo arbitramur.

Ubi angeli mox creati fuerunt in empireo scilicet quod statim factum repletum est angelis.

Jam est ostensum

quando creata fuerit angelica natura. Nunc autem attendendum est ubi facta fuerit: Testimonium quorundam auctoritatum euidentem monstrat angelos ante casum fuisse in celo et in deo corruisse quosdam propter superbiam: alios vero qui non peccauerunt illic perstitisse. Unde dominus in euangelio ait: Videbat sathas

Augusti.

Hiero. contra dicitur videtur quod si angeli fuerunt ante ipsum.

Quod simul creata fuerit corporalis et spiritualis creatura auctoritate firmat.

nam tanq̄ fulgur de celo cadentē: nec ap/ pellat hoc celū firmamentū qđ secūda die factū est: sed celū splendidū qđ dicit̄ empi reū. i. igneum a splendore non a calore: qđ statim factuz angelis est repletū qđ est su pra firmamentū: z illud empireum quidaz expositoz sacre scripture nomine celi intel ligi volunt vbi scriptura dicit. In princi pio creauit deus celū z terrā. Celū inquit Strabus nō visibile firmamentū hic appel lat: sed empireum. i. igneū vel intellectua le: qđ nō ab ardore sed a splendore dicitur: qđ statim factū repletū est angelis. Unde Job: Vbi eras cū me laudabant astra ma tutina rē. De hoc qđ Beda ita ait. Hoc su perius celū qđ a volubilitate mundi secre tū est mor vt creatū est sanctis angelis im pletū est: quos in principio cū celo z terra cōditos testat̄ dñs dicens. Vbi eras cum me laudabāt astra matutina: z iubilarent omēs filij dei. Astra matutina z filios dei eosdē angelos dei vocat. Celū enī in qđ po sita sunt luminaria: nō in principio s̄ secū da die factū ē. Ex his liquet qđ in empireo omnes angeli fuerunt ante quozundā rui nā: simulq; creati sunt angeli cū celo emp ireo: z cū informi materia omniū corporaliū. Qđ simul creata est visibiliū rerum materia et inuisibiliū natura et vtraq; informis s̄m aliquid et for mata s̄m aliquid.

Simul ergo visibi liū rerum materia z inuisibiliū natura con dita est: z vtraq; informis fuit s̄m aliquid z formata s̄m aliquid. Sicut enī corpora liū materia p̄fusa z pmixta que s̄m grecos dicta est chaos: in illo exordio cōditionis primarie z formā cōfusionis habuit: z nō habuit formā distinctionis z discretionis donec postea formaret̄: atq; distinctas re/ ciperet species: ita spūalis z angelica natu ra in sua conditione s̄m nature habitū for mata fuit: z tñ illam quā postea p̄ amores z cōuersionē a creatore suo acceptura erat formā non habuit: sed erat informis sine il la. Unde Aug⁹ multipliciter exponēs pre missa verba Genesis. p̄ celū dicit̄ intelligi informē naturaz vite spiritualis sicut in se pōt̄ existere nō p̄uersa ad creatores in quo format̄: p̄ terrā corporalē materiā sine om ni qualitate q̄ apparet in materia formata. Quomō dicat lucifer s̄m Esaiaz. Ascendam in celum z ero similis

altissimo: cum esset in celo. **H**ic queri solet si in celo empireo fuerunt angeli qđ statim facti sunt: quō vt legitur in Esaia dicit lucifer: Ascendā in celū z exaltabo solum meū: et ero similis altissimo: Sed ibi celum vocat dei celsitudinē: cui parificari volebat: z est tale. Ascendā in celū. i. ad qualitātē dei.

Hic incipit secūda distinctio hu ius secūdi libri. In qua magister postq̄ egit de cre atione vniuersi in cōl. Incipit agere de partibus ei⁹ in speciali. Et primo de creatura spūali: corpori non vnita. s. angelo. Unde in p̄senti tria circa hoc facit. Nam primo dat de ordine in p̄senti materiā p̄ceden di: insinuans angelos esse creatos. Secūdo tractat de loco creationis eorū asserens eos in celo empireo esse creatos z collocatos. Tertio agit de qualitate eorū: affirmans eos informes p̄ductos. Prīmū s̄o rum facit a principio distinctionis vsq; ibi. Jam ostē sum est. Secūdū ab inde vsq; ibi. Simul ergo visibi liū. Tertū ab inde vsq; ad fine distinctionis. Et tñ in generali. In speciali sentētia magistri stat in trib⁹ p̄positionibus quaz prima est hec. Angelica na tura nō tēpe sed dignitate nature ante oīa corpora lia est. p̄ducta. Qđ aut̄ angeli sunt primo p̄ducti: pa tet ex illo Eccl. j. Omniū primo creata est sapientia id est. angelica natura: qđ illud nō pōt̄ intelligi de sa pientia eterna vel increata: cuiusmodi est fil⁹ in di uinis vt deducit in lra. Huius oppositū magister ar guit p̄ illud Hebr. j. In principio creauit deus celū z terrā. Per hanc z similes autoritates videt̄ p̄bare qđ celum z terra sunt prius creata qđ angelica natu ra. Hanc controuerisā magister soluit dicens qđ ange lica natura z oīa corporalia simul sunt creata: qđ p̄ bat p̄ illud Eccl. viij. Qui vixit in eternum creauit oīa simul. Et idē cōfirmat̄ autoritate beati Augu. que habet̄ in textu. Et postea inducit alias auctori tates quibus p̄bat angelicā naturā celum empireū tēpus z materiā quattuor elementoz p̄fusam simul fore creata tempore: z vnū alterū tēporis duratiōe nō p̄cessisse. Licet angelica natura prius bene dicat̄ creata dignitate nature. Scda p̄positio est hec. Qđ visibilis. i. corporalis qđ inuisibilis. i. spūalis creatura fuit quodāmodo informis p̄ducta. Quod patet: qđ visibiliū materia z inuisibiliū natura fuer̄ simul cōdita: z vtraq; informis: sed tñ alter z aliter Nam corporaliū rerū materia dicitur informis crea ta: ideo qđ habuit formā cōfusionis prius qđ fuisset formata z distincta per species: vt infra distinctione duodecima clarius patebit. Spūalis ideo dicit̄ s̄for mis p̄ducta. quia licet fuerit formata in sua cōditio ne s̄m habitum nature: fuit tñ informis s̄m habituz gratie: per quez habuit perfici z informari. Postea magister querit. Si omnes angeli fuerūt in celo cre ati vt predictum est: quod z quale fuit tunc celum in quod lucifer ascendere volens peccauit. dicendo il lud Esa. xliij. Ascendam in celum: z similis ero al tissimo quod soluens magister dicit: qđ per celum nō debet intelligi quodcūq; corporale sed diuina celsi tudo: vt sensus auctoritatis sit. Ascendam in celum id est. ad equalitatē dei. Et tñ in speciali.

Quales facti fuerint angeli: et qđ quattuor eis attributa sunt in ip so initio sue conditionis.

Strabus

Job Beda

Augusti.

D.III.

Uce ostensum

est ubi angeli fuerint mox vt creati sunt. Nunc sequens est inue-

stigare quales facti fuerint in ipso primordio sue conditionis: et quatuor quidem angelis videntur esse attributa in initio subsistentie sue scilicet essentia simplex. i. indivisibilis et immaterialis: et discretio personalis: et per rationem naturaliter insita: intelligentia: memoria et voluntas siue dilectio: liberum quoque arbitrium. i. libera inclinande voluntatis siue ad bonum siue ad malum facultas. Poterant enim liberum arbitrium sine violentia et coactione ad vtrūlibet propria voluntate deflecti.

An omnes fuerint equales angeli in tribus. scilicet in sapientia in essentia in libertate arbitrii.

Hic considerandum

est: vtrum in sua substantia spirituali et sapientia rationali et libertate arbitrii que omnibus inerat omnes equales fuerint: vt sit prima consideratio de substantia: secunda de forma: tertia de parte. Persona quippe substantia est sapientia forma. arbitrium pars. et ad substantiam quidem pertinet nature subtilitas. Ad formam vero intelligentie perspicacitas: et ad potestatem rationalis voluntatis abilitas. Ille ergo essentia rationales que persone erant: et spiritus erant. naturaque simplices et vitam immortales differente eentie tenuitate: et differente sapientie perspicacitate: atque differentem arbitrii libertatem et abilitatem recte habuisse intelliguntur: Sicut in corporibus nonnulla differentia est secundum essentiam ac formam et pondus. Quaedam enim alijs meliorem ac digniorem essentiam et formam habent: et alia alijs leuiora atque agilia sunt. Ad hunc ergo modum credendum est illas spirituales naturas puenientes sue puritati et excellentie: et in essentia et in forma et in facultate differentias accepisse in exordio sue conditionis: quibus alij inferiores alij superiores dei sapientia constituti erant: alijs maiora: alijs minora dona prestantis: vt que tunc per naturalia bona alijs excellere. ipsi etiam post per munera gratie eisdem prestant. Qui enim natura magis subtiles et sapientia amplius perspicaces creati sunt: hi etiam maioribus gratie muneribus prestanti sunt: et dignitate excellentiores alijs constituti. Qui per naturam minus subtiles: et sapientia minus perspicaces prestanti sunt: minorum gratie dona habuerunt inferioresque constituti sunt sapientia dei equo-

Hic dicitur differentes erant in illis.

Per similitudinem corporum ita esse ostendit.

moderamine cuncta ordinati. In ipsa facultate arbitrii differentia animaduertenda est secundum differentem nature virtutem et differentem cognitionis et intelligentie vim. Et sicut differens vigor et subtilitas nature infirmitatem non adducit: minorum cognitio sapientie ignorantia non ingerit: sic libertas inferiorum nullam arbitrio necessitatis voluntatem imponit.

Que communia et equalia habuerunt angeli.

Et sicut in predictis

angeli differabant: ita et quaedam communia habebant que spiritus erant. et indissolubiles et immortales erant commune omnibus et equaliter erat. In subtilitate vero essentie et intelligentia sapientie et libertate voluntatis differentes erant. Has distinctiones intelligibiles inuisibiliu naturarum ille solus comprehendere potuit et ponderare qui tunc cuncta fecit in pondere numero et mensura.

An boni vel mali iusti vel iniusti creati sunt angeli: et an aliqua mora fuerit in creatione et lapsu.

Illud quoque inue-

stigazione dignum videtur quod etiam a pluribus queri solet. Vtrum boni vel mali: iusti vel iniusti creati sunt angeli: et an aliqua mora fuerit inter creationem et lapsum: vel sine mora in ipso creationis exordio ceciderunt. Opinio quorundam dicentium angelos in malicia creatos: et sine omni mora ruisse.

Putauerunt enim

quidam angelos qui ceciderunt creatos esse malos et non libero arbitrio in maliciam declinasse: sed etiam in malicia a deo factos esse nec aliquam fuisse moram in creationem et lapsum: sed ab initio apostatasse: alios vero creatos fuisse plene beatos. Qui opinionem suam muniunt auctoritate Augustini super Genesim. ita dicentis: Non frustra putari potest ab initio temporis diabolum cecidisse: nec cum sanctis angelis paratum aique vixisse et beatum: sed mox apostatasse. Unde dominus ait. Ille homicida erat ab initio: et in veritate non stetit: vt intelligamus quod in veritate non stetit: ex quo creatus est qui stare: si stare voluisset. Idem in eodem: Non frustra inquit putandum est ab ipso initio temporis vel conditionis sue diabolum cecidisse et nunquam in veritate stetisse. An quaedam

Scdm qd est consideranda differentia arbitrii. Sed nec minor tenuitas infirmitatem nec minor cognitio sapientie ignorantia nec inferior libertas necessitate inducit.

In hanc maliciā libero arbitrio non esse in-
flectum: s; i hac quāvis a deo putat esse crea-
tū. s; illud beati Job. hoc est inquit ini-
tium figmenti dei qd fecit deus vt illudat
ei ab angelis eius. Et ppheta ait. Draco
iste que formasti ad illudendū ei: tanq; pri-
mo factus sit malus inuidus ⁊ diabolus:
nec voluntate deprauatus. his alijsq; testi-
monijs vtunt qui dicunt angelos qui ce-
ciderunt creatos fuisse malos ⁊ sine mora
corruisse: eos nō qui psterunt perfectos
⁊ beatos fore creatos astruunt auctoritate
Augustini qui sup Gen. dicit: p celū signi-
ficari creaturā spiritualem que ab exordio
quo facta est ⁊ pfecta ⁊ beata est semp.

Aliorū sententia probabilis qui di-
cunt omnes angelos creatos esse
bonos. ⁊ aliquā morulā fuisse inf
creationem ⁊ lapsum.

Alijs aut videtur

oēs angelos creatos esse bonos: et in ipso
creationis initio bonos extitisse. id est sine
vitio iustosq; fuisse. id est innocētes sed nō
iustos. id est virtutū exercitium habētes.
Rondū enīz predicti erant virtutibus que
stantibus apposite fuerunt in confirmatiōe
per gratiā. alijs vero per liberū arbitriū su-
perbientibus ⁊ ideo cadentibus: aliquam
etiā fuisse morulā aiunt inter creationem ⁊
lapsum ⁊ confirmatiōē ⁊ in illa breuitate
temporis omnes boni erant: non quidē p-
ysum liberi arbitrii: sed per creationis be-
neficiū: ⁊ tales erant qui stare poterant. id
est non cadere per bona creationis ⁊ cade-
re per liberū arbitriū. Poderant enī pecca-
re ⁊ non peccare: sed nō poterant proficere
ad meritū vite: nisi gratia superadderetur
que addita est quibusdā in confirmatione
Et ad hoc confirmandū vtuntur testimo-
nio Augustini. qui super Gen. dicit ange-
licam naturā primo informiter creatā ⁊ ce-
lum dictā: postea formatā ⁊ lucē appellatā
quādo ad creatorē est cōuersa perfecta di-
lectione ei inherens. vnde prius dictum est
In principio creauit deus celū ⁊ terraz: et
postea subditū: dixit deus: fiat lux. ⁊ facta
est lux: quia in primo agit de creatiōe spi-
ritualis nature informis: postea de forma-
tione eiusdē. Ratio quoq; obuiat illis qui
dicunt angelos creatos fuisse malos Non
enī potuit creator optimus auctor mali ef-
se: ⁊ ideo totū bonū erat quod ex ipso illis
erat ⁊ totū bonū erat quoniā ex ipso totūz

erat. hoc modo probatur qd boni erāt om-
nes angeli quando primo facti sunt: sed ea
bonitate: quā natura incipiens acceperat.

Probationē Augustini contra il-
los inducit qui dicunt angelos fa-
ctos malos. verba etiā Job de-
terminat que illi pse inducebāt. f

Ideoq; Augu. ex

terminans opiniōē eoz qui angelos crea-
tos fuisse malos putāt: auctoritate ⁊ ratio-
ne pbat bonos fuisse creatos: ⁊ vba pmissi-
sa beati Job. que ille pse inducebant quō
sint intelligenda apit dicēs sup Gen. Om-
nia inquit fecit deus valde bona. Naturā
ergo angeloz bonā fecit. Et q; iniustū est
vt nullo merito hic in aliquo quod creauit
de⁹ damnar: nō naturaz sed voluntatē ma-
lam puniendā esse credendum est: nec eius
naturā significatā esse cū dicit hoc ē initiū
figmenti dei ⁊c. Sed corpus aereuz qd ta-
li voluntati aptauit deus: vel ipsam ordi-
nationem dei in qua eū initiū etiā fecit vt
leui bonis vel ipsius angeli facturaz: quia
⁊ si presciret deus voluntate malū futurū:
fecit tamen eū prouidens quāta de illo sua
bonitate esset facturuz. Figmentū ergo dei
dicitur: q; cū sciret eū deus voluntate ma-
lum futurū vt bonis noceret: creauit tamē
illū vt de illo bonis prodesset. hoc autē fe-
cit vt illudatur ei. Illudatur enī ei cū san-
ctis proficit tēptatio eius Sicut ⁊ mali ho-
mines qd deus malos futuros prouidens
creauit tñ ad sanctorū vtilitatē. illudatur:
cū pstat sanctis eoz temptatione pfectus
S; ipse est initiū q; pcedit antiq̄tate ⁊ prin-
cipatu malicie. hec autē illusio fit angelis
malis ⁊ hominib⁹ malis p āgelos sanctos
quia subdit eis angelos malos ⁊ homines
malos: vt nō q̄tum nitunt. s; q̄tum sinum /
tur possint nocere. Ecce apte ostēdit quali-
ter p dicta verba Job intelligenda sint: et
angelicā naturā bonā creatā esse asseruit.

Quomodo intelligenda sint ver-
ba pmissa domini differit euidē-
ter tradēs āgelos esse creatos bo-
nos. ⁊ post creatiōez cecidisse. g

Deinde qualiter

ba dñi que supra posuit accipiēda sint Au-
gustin⁹ apit. vbi etiā sua que predicti ver-
ba determinat euidenter docēs angelos bo-
nos fuisse creatos: ⁊ post creationem inter

Augu. anto-
ruare illa con-
firmat hoc est

Ratione idēz
astruit.

posita aliqua morula cecidisse ita inquis. Quia putat diabolus nunquam in veritate sterit se: nunquam beatam vitam durasse: sed ab initio cecidisse: non sic accipiendum est ut malus a bono deo creatus esse putetur quasi ab initio non cecidisse diceretur. Non enim cecidit si talis scilicet malus factus est. A quo enim caderet? Factus est prius statim a veritate se auertit per propria potestate delectatus: beateque vite dulcedinem non gustauit: quam acceptam non fastidiuit: sed nolendo accipere amisit. Sicut ergo casus prescius esse non potuit: quia sapientia fructus est pietatis. Continuo autem ut factus est cecidit: non ab eo quod accepit: sed ab eo quod accipere: si deo subditi voluissent. Ecce hinc apte declarat angelos bonos creatos fuisse: et post creationem cecidisse: et fuit ibi aliqua morula licet breuissima. Quod Origenes confirmat super Ezechielum. Serpens est hostis contrarius veritati: non tamen a principio nec statim supra pectus et ventrem suum ambulauit. sicut Adam et Eva non statim peccauerunt: ita et serpens aliquando fuit non serpens cum in paradiso deliciae moraretur deus enim maliciam non fecit. Ecce apte dicit post creationem interposita morula cecidisse. Quod illa verba sic accipienda videntur. homicida erat ab initio vel mendax. id est statim post initium quam sibi equalitatem dei promissit et se ipsum occidit. qui homo dicitur in euangelio nec in veritate sterit. quia in ea non fuit. sed ab initio temporis. id est statim post initium temporis apostatauit. Potest etiam et sic accipi illud. ab initio homicida fuit vel mendax. id est quod homo fuit peccator quem per inuidiam in morte precipitauit et fallaciter seduxit. Ex predictis ergo liquet angelos bonos omnes esse creatos: et post creationem quosdam cecidisse a bono: quod habuissent si perstitissent.

Quia triplex fuit sapientia in angelis ante casum vel confirmationem. h

Hic inquiri solet

quam sapientiam habuerunt ante casum vel confirmationem? Erat in eis triplex naturalis cognitio qua sciebant quod facti erant et a quo facti erant. et cum quod facti erant. et habebant aliquam boni et mali noticiam. intelligentes quid appetendum vel respiciendum illis foret.

An aliquam dei habuerint dilectionem vel sui inuicem.

Solet etiam queri

utrum aliquam dei vel sui dilectionem inuicem ha-

buerint? Ad quod dici potest quod naturalis dilectionem habebant. ut memoriam et intellectum et ingenium qua deum et se aliquatenus diligebant per quam tamen non merebantur.

Ista est distinctio. iij. huius secundi

libri. In qua magister postquam egit de creatione angelorum quo ad conditiones extrinsecas: incipit agere de eodem quo ad conditiones eorum intrinsecas. Et circa hoc tria facit. Nam primo ostendit conditiones eorum in naturalibus. Secundo ostendit conditionem eorum in gratuitis. Tertio facit hoc idem in quibusdam meritorijs. Primum facit a principio distinctio usque ibi. Illud quoque. Secundo ab inde usque ibi. Sic inquiri. Tertium usque ad finem distinctio. Et tunc in generali. In speciali sententia magistrum stat in tribus propositionibus quarum prima est hec. Angeli in principio sue creationis differenter acceperunt essentiam simpliciter. distinctam subsistenti personalitatem intelligendi perspicacitatem et arbitrij libertatem. Istam propositionem magister probans proponit quod quattuor sunt circa creationem angelorum consideranda. que in principio sue creationis acceperunt. quorum duo pertinent ad eorum substantiam. cuiusmodi sunt essentie eorum. immaterialis simplicitas. et distinctio eorum personalis diuersitas. Tertium vero spectat ad eorum formam. id est intelligendi perspicacitas. Quartum spectat ad eorum potestatem. id est volendi libertas. Hec quattuor omnia angeli in sua creatione acceperunt non tamen equaliter: sed dispariter in his creati fuerunt. Unde infertur quod sicut differentem naturam in angelis sequitur differens cognitio. ita etiam differens gratie collatio: et differens arbitrij libertas. Secunda propositio est hec. Quia angeli nulla malicia cuiuscumque culpe in sua creatione fuerunt deprauati. Hanc propositionem magister probans querit. An angelus creatus fuit bonus vel malus. et utrum aliqua morula inter eorum creationem et lapsum extiterit. Ad quas questiones simul respondens recitat opinionem quorundam dicentium angelos fuisse creatos malos nec fuisse moram inter eorum creationem et lapsum. quod confirmat auctoritate euangelij Iohannis. ubi christus dicit dyabolum homicidam fuisse et in veritate non stitisse. Et auctoritate Iob. iij. ubi dicitur quod dyabolus est initium figmenti dei ad illudendum ei. Confirmat illud auctoritate beati Augustini qua etiam probant angelos qui perstiterunt fuisse creatos perfectos et beatos. Postea recitat aliam opinionem et prime contrariam que dicit omnes angelos fuisse creatos bonos et iustos. quantum ad carentiam mali et iniusticie. sed non quantum ad gratiam consummatam. Et dicit etiam moram fuisse inter creationem et lapsum. Quam opinionem confirmat auctoritate beati Augustini. et probat eam ratione qua stat in hoc. Quia cum deus sit optimus non potest mala creatura per ipsum produci. imo si angelum malum creasset nequaquam malum ipsum puniret. Deinde soluit auctoritates pro alia opinione allegatas dicens. quod diabolus dicitur initium figmenti dei. eo quod deus prouidit quod ipsum fecit quanta bona de eius malicia preuenirent cum ad eius temptationes sancti proficerent. Similiter dicit ipsum in veritate non stitisse. quia a veritate cecidit: a qua non cecidisset si in veritate creatus non fuisset. Dicit etiam ipsum fuisse homicidam ab initio quod statim post initium temporis apostatauit. et seipsum occidit. Et dicit homicidam ab initio conditionis hominis quem per fallaciam seducto occidit. Tertia propositio est hec. Quia spiritus angelici creati moram naturali cognitione sui et creatoris licet non meritorie erant decorati. Hanc magister probans dicit quod om-

nes angeli a principio sue creationis cognouerunt de um r se z ceteras creaturas . Unde intellexerunt qd appetendum z quid respuendum foret. z tam boni q mali noticia habuerunt. Similliter deum r se natu rali dilectione quadā sed non meritoze dilexerunt qz radiē meriti. scilicet gratia eis adhuc non fuit addi ta. Et tantum in speciali.

An pfectos z beatos creauit deus āgelos. an miseros z ipfectos. a

Est hec vi-

dendū est vtrū pfectos et beatos creauit deus ange los: an miseros z ipfectos

Ad quod dici potest q nec in beatitudine nec in miseria creati sunt. Miseri em ante pctm esse nō potuerunt: qz ex pctō miseria est. Nā si nō fuisset pctm nulla esset miseria Beati quoq; nunq; fuerunt illi qui cecide runt qz sui euent? ignari fuerunt. i. peccati z suplicij futuri Si em lapsum suū psciuerit aut vitare voluerit sed nō potuerit. z ita erant miseri. aut potuerit sed noluerit: et ita erant stulti z maligni. Ideoq; dicimus qz non erant pscij euentus sui: nec eis da ta est cognitio eorum. que futura erant su per eos. Boni vero z qui perstiterunt for te sue beatitudinis pscij fuerunt. Unde Aug. sup. Gen. Quō inquit beatus inter angelos fuit qui futuri peccati atq; supli cij pscius nō fuit. Querit aut cur nō fue rit: Forte hoc de? reuelare diabolo noluit quid factururus vel passurus esset. Leteris vero reuclare voluit q in veritate māsuri essent. His verbis videtur Aug. significa re q angeli qui corruerūt nō fuerūt pscij sui casus: ideoq; beati nō fuerunt Et q angeli q pstitērūt beatitudinē sibi affuturā p sciuerunt: atq; de ea certi in spe extiterunt vnde quodā mō iam beati erant Et reuera si fuisset. posset illos dici aliq mō fuisse bea tos: alios xō nō qui nescierūt euentū suū.

Opinādo hoc dixerit nō asserē do. i. q angeli q pstitērūt pscij fuerunt futuri boni.

Sz hoc magis opi nando z querēdo dicit Aug. q asserendo Un z huic opinioni opponēs psequenter subdit. Sz qre discernēbā illi a ceteri: Et deus istis q ad ipos pincerēt nō reuelaret. Alijs xō reuelaret. cū nō pri? sit ipse vltor q aliq; pctōz: nō em dānat ipse innocētes

hic videt innuere q nec peccaturis futu rā malū nec pmāsuris futuz bonū reucla

uerit. Jō q nec illi q ceciderūt vnq; nec illi q pstitērūt vsq; ad consummationēz beati fuerūt: qz beati nō poterāt cē si de beatitu dine certi non erant: vel si dānatiōis incer ti erant. Unde Augu. in codez. Dicere in quirit d angelis q in suo genere beati eē pnt damnationis vel salutis incerti: quib? nec spes esset q mutādi essent in melius nimia presumptio est. Quō em beati esse possunt quibus est incerta sua beatitudo?

Summā cplligit predictorum cō firmans oēs angelos ante confir mationē vel lapsum nō fuisse bea tos nisi per beatitudinem accipiat illum statum innocētie in quo fue runt ante casum.

Ex predictis conse

quitur q angeli corruerūt qui nunq; beati fuerunt nisi beatitudinez aliquis accipiat illum statū innocētie in quo fuerunt ante peccatū. Illi vero qui pstitērunt aut suaz beatitudinem futurā deo reuelante psciuerūt z ita spei certitudie aliquo modo beati fue runt vel incerti extiterūt sue beatitudinis: z ita aliter beati nō fuerunt q reliqui qui ceciderunt. Abibi autem quod posterius dictum est pbabilius videtur.

Responso ad id quod querebat an angeli essent creati perfecti aut imperfecti. et dicit q perfecti fue runt fm aliquid. et imperfecti fm aliquid.

Ad hoc aut qd que

rebatur vtrum perfecti vel imperfecti fue rint creati dici potest quia quodammodo perfecti fuerunt: z quodammodo alio im perfecti. Non eni vno modo aliquid dici tur perfectum sed pluribus.

qz tribus modis dicitur perfectūz fm tempus. fm naturā. z vniuer saliter perfectum.

Dicitur nāq; per

fectū trib? mōis. Est em pfectū fm tps et pfectū fm naturā. z est vniuersaliter pfectū. Scdm tps pfectū est qd hz quicqd tps re quirir z puenit fm tps haberi z h mō an geli crāt pfecti an pfirmationē vel lapsum. Scdm naturā pfectū est qd hz qcqd debi tum est: vel expedit nature sue ad gloria

Augusti.

et pfecti qd fm tps et fm naturā

DI. III P

Qd nō fuerit mali angeli p scij sui casus boni xō forte fuerit pscij futuri boni.

Augusti.

tionem: et hoc modo perfecti fuerunt angeli post confirmationem: et erunt sancti post resurrectionem. **Uniuersaliter et summe perfectum est: cui nihil unquam deest et a quo uniuersa proueniunt bona quod est solius dei.** Prima ergo perfectio est nature condite. scilicet natura re glorificata: tertia nature increate.

Predicta breuiter tangit addens quales fuerunt angeli in conuersione et auersione.

Quales fuerunt angeli in creatione ostensum est: boni scilicet et non mali. iusti. id est. innocentes et perfecti quodammodo. Alio vero modo imperfecti. **Beati vero non fuerunt usque ad confirmationem nisi beatitudo accipiatur ut iam dictum est: ille status innocentie et bonitatis in quo conditi sunt.**

Ista est distinctio. iij. huius secundi libri. In qua magister postquam egit de conditionibus angelorum quo ad statum inchoationis. Agit de conditionibus eorum quo ad statum continuationis. Et tria facit secundum tres questiones quas mouet. Primo enim inquit an angeli fuerunt creati beati vel miseri. Secundo an angeli mali sui lapsus fuerunt perfecti. Tercio an omnes fuerunt perfecti creati. Primum facit a principio distinctionis usque ad hunc. Queritur autem cur secundum ab inde usque ad hunc. Ad hoc autem. Tertius vero ab inde usque ad finem distinctionis. Et tunc in generali. In speciali autem sententia magistri stat in tribus propositionibus quarum prima est hec. **Angeli proprie nec beati nec miseri fuerunt creati.** Hanc propositionem magister inuestigatis proponit primo. **Utrum angeli sunt creati beati vel miseri. perfecti vel imperfecti.** Et respondet ad primum istorum dicens. **quod nulli angeli sunt creati miseri vel beati. quod non miseri patet. quia dato quod sic hoc videtur maxime verum esse de malis angelis. sed illi non fuerunt miseri creati. quia non fuerunt creati in peccato. quod quidem peccatum solum miseria consequitur. quod etiam ipsi demones non fuerunt creati beati. patet ex hoc quod non habuerunt certitudinem sui status nec suum casum prescuerunt.** Ad etiam beati angeli non fuerunt creati beati. patet ex hoc quod ante lapsum nulla fuit distinctio bonorum angelorum a malis. et tamen boni quam mali fuerunt incerti sui status licet dicat Augustinus bonos suum statum prescuisse. et non malos. quod tamen magister dicit beatum Augustinum plus dixisse inquitendo quam asserendo. Ex predictis infero secundam propositionem que est. **Ad angeli videlicet mali sui casum et boni suam confirmationem non prescuerunt.** Patet ista propositio ex predictis. Tertia propositio est hec. **Ad angeli tam boni quam mali ante confirmationem bonorum et lapsum malorum omnem perfectionem pro illo tempore eis congruentem habuerunt.** Hanc propositionem probat respondendo ad questionem talem. scilicet. utrum angeli sunt creati perfecti vel imperfecti. Pro cuius euidetia magister ponit triplicem perfectionem. Quarum prima attendit secundum tempus. Secunda secundum naturam. Tertia secundum uniuersalem omnium bonorum abundantiam. Primum habuerunt omnes angeli mox creati. quia nihil perfectionis prouenit eis pro illo tempore quod non habuerunt. Secundam quam

includit omne illud cuius natura capax est non habuerunt mox creati sed stantes in gratia acceperunt illam perfectionem in gratia firmati. Terciam vero nemo habet nec habere potest preter solus deus. Et qua distinctione magister prouidit angelos quodammodo fuisse perfecte creatos. scilicet. quo ad perfectionem temporis illius et quodammodo non perfectos. scilicet. quo ad perfectionem nature. sed nullo modo perfectos quo ad tertiam perfectionem uniuersalem que includit omnium bonorum abundantiam. Et tantum in speciali.

De conuersione et confirmatione stantium et auersione et lapsu cadentium.

Est hec confirmatio.

Deratio adducit inquirere quales effecti sint: dum diuiderentur auersione et conuersione. Post creationem namque mox quidam conuersi sunt ad creatorem suum quidam auersi. **Conuerti ad deum fuit ei charitate adherere. auerti odio habere vel inuidere.** Inuidie namque mater est superbia. qua uoluerunt se parificare deo. In auersione quasi in speculo reducere cepit dei sapientia qua illuminati sunt. **Auersi vero excecati sunt.** Et illi quidem auersi sunt et illuminati a deo gratia apposita. Isti vero sunt excecati non inmissione malicie sed desertione gratie a qua deserti sunt non ita quod prius dedita subtraheret: sed quia non est apposita ut conuerterent. **Hec est ergo conuersio et auersio que diuisi sunt que natura boni erant: ut sint alia supra illud bonum perfecti etiam boni alij illo corrupto pro culpa mali: conuersio iustos fecit: et auersio iniustos.** **Utraque fuit uoluntas et uoluntas utriusque libertatis.** **De libero arbitrio breuiter tangit docens quid sit.**

Habebant enim omnes libere arbitrium quod est libera potestas: et abilitas uoluntatis rationalis. **Poterant enim uoluntate eligere quodlibet et ratione iudicare.** **Id est discernere in quibus constat liberum arbitrium nec creati sunt uolentes aucti vel conuerti: sed abiles ad uolendum hoc vel illud et post creationem sponteneas uoluntate alij elegerunt malum: alij bonum: et ita discrete uis deus lucem a tenebris sicut dicit scriptura. i. bonos angelos a malis: et lucem appellauit diem. noctem uero tenebras quia bonos angelos gratia sua illuminauit: malos uero excecavit.**

Post creationem aliquid datum est stantibus per quos conuerterentur. nec merito aliquo scilicet gratia cooperans.

per uentum fuit apertum in se

Quia...
magister...
angelos...
conuerti...
auersi...
inuidere...
superbia...
parificare...
speculo...
illuminati...
excecati...
illuminati...
deus...
gratia...
desertione...
liberum...
discernere...
liberum...
conuerti...
abiles...
discrete...
deus...
illuminauit...
excecavit...
datum...
stantibus...
conuerterentur...
merito...
gratia...
cooperans...

Si autem queritur

utrum post creationem conuersa liquid col-
latum sit per quod conuerterentur. id est dili-
gerent deum: Dicimus quia est eis colla-
ta gratia cooperans sine qua non potest pro-
ficere rationalis creatura ad meritum vite.
Cadere enim potest per se: sed proficere non
potest sine gratia adiuuante.

Qua gratia indigebat angelus et
qua non.

Non indigebat an-

gelus gratia per quam iustificaretur: quia malus
non erat: sed qua ad diligendum deum perfecte et
obediendum adiuuaret. Operans quidem gra-
tia dicitur qua iustificat impius. id est de impio
fit pius: de malo bonus. Cooperans vero
gratia qua iuuatur ad beniuolendum effica-
citer et deum pre omnibus diligendum et ope-
randum bonum: et ad perseverandum in bo-
no et huiusmodi de quibus postea plenius
dicemus. Data est ergo angelis qui persti-
terunt cooperans gratia per quam conuersi
sunt ut deum perfecte diligerent. Conuer-
si ergo sunt a bono quod habebant non
perditio: ad maius bonum quod non habe-
bant: et facta est ista conuersio per gratiam
cooperantem libero arbitrio que gratia alijs
qui ceciderunt appositam non fuit.

An sit imputandum illis qui auer-
si sunt.

Ideoque a quibus-

dam dicitur solet non esse imputandum illis
qui auersi sunt et non uersi: quia sine gra-
tia conuertere non poterant. Sed illa non est
eis data: nec culpa illorum fuit quod non est
data quia in eis nulla culpa adhuc preces-
serat. Ad quod dici potest quoniam quibus
apposita est ipsa gratia non fuit ex meritis
eorum alioquin iam non esset gratia: si ex me-
rito quod esset ante gratiam daretur.

Qua culpa gratia non est data eis
qui ceciderunt.

Quo vero alijs non

est data: culpa eorum fuit: quia cum stare pos-
sent noluerunt quousque gratia apponeretur:
sicut alij perstiterunt donec illis cadentibus
per superbiam eis gratia appositam est. Apte
ergo cadentium culpa in hoc deprehendi potest
quia licet sine gratia nequirent proficere

quam nondum acceperant per id tamen quod eis colla-
tatum erat in creatioe poterant non cadere. id est
stare quia nihil erat quod ad casum eos compell-
leret: sed sua spontanea voluntate declina-
uerunt. quod si non fecissent: quod datum est
alijs utique daretur et istis.

Quo angeli in ipsa confirmatione beati-
tatis fuerunt. sed utrum eam merue-
runt per gratiam tunc sibi datam am-
biguum est. de hoc enim diuersi di-
uersa sentiunt.

Hic queri solent utrum

in ipsa confirmatione beati fuerint angeli
et ante ipsam beatitudinem aliquo modo me-
ruerint: et in ipsa confirmatione beati fue-
runt: plures contestantur auctoritates. et ideo
pro constanti habendum est. Utrum vero per
gratiam tunc sibi datam ipsam beatitudinem me-
ruerint ambiguum est. Quibusdam enim placet
quod ea meruerunt per gratiam quam in confirma-
tione perceperunt simulque in eis meritum et
premiu[m] fuisse dicunt: nec meritum precessisse
premiu[m] tempore sed causa. Alijs autem vi-
detur quod beatitudinem quam receperunt in con-
firmatione per gratiam tunc appositam non me-
ruerunt dicentes tunc non fuisse eis collatam
gratiam ad merendum sed ad beate viuendum.
Nec tunc eis datum esse bonu[m] quo mererentur:
sed quo feliciter fruerentur. Quo autem
tunc in premi[u]m acceperunt per obsequia no-
bis exhibita ex dei obedientia et reuerentia
mereri dicunt: et ita ad premi[u]m precessit meri-
ta: et hoc mihi magis placere fateor.

Ista est distinctio. v. huius secundum
libri In qua magister postquam egit de angelorum con-
muni creatione. incipit modo agere de eorum conuer-
sione et auersione. Et tria facit. Nam primo agit de
modo conuersionis et auersionis. Secundo de gra-
tia supradicta ad actum conuersionis Tertio de usu
gratie. scilicet de merito confirmationis. Primum facit a prin-
cipio distinctionis usque ibi. Si autem queritur. Secun-
dum ab inde usque ibi. Dic queri solet. Tertium ab in-
de usque ad finem distinctionis. Et tamen in generali. In
speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus
quarum prima est hec. Sicut aliqui angeli per superbiam
auersione effecti sunt mali et excecati. ita alij per cha-
ritatiuam conuersionem facti sunt boni et illuminati. Hanc
propositionem magister probans dicit quod quidam an-
gelorum post eorum creationem ad deum conuersi et
sibi per charitatem adherentes illuminati sunt per gra-
tiam. Alij vero auersi et deum odio habentes excecati
fuerunt non quidem ex malicie immisione sed gratie
subtractione. que quidem conuersio iustos fecit et au-
uersio iniustos. Et subdit quod tam causa conuersionis
quam auersionis fuit libertas arbitrij per quam quidam
iporum bonum alij ueromalum elegerunt. Secunda
propositio est hec. Quo boni angeli sua conuersione gra-
tiam non operantur sed cooperantur meruerunt. Hanc

magister pbans querit. Utrum angelis bonis ad hoc
ut conuerterent apposta fuit gratia. Et respondet
q̄ eis fuit apposta gratia cooperans: sed nō opans
quia gratia operante q̄ est idem q̄ iustificatio impij
non indigebant eo q̄ mali nō erāt. Sed indiguerūt
gratia cooperante seu pmouente eos ad cōuer-
tendum se ad deum. et hec gratia iuuat ad bonum perfici-
endum. Et subinfert q̄ quis ipsa gratia cooperas
in potestate cadentiū angeloz nō fuit. n̄ imputatur
ipsis ad culpam. quia ipsam non recipientes auersi
sunt. eo q̄ ipsam habere poterāt et apposta eis fuis-
set si p̄tuisent. Tertia p̄positio est hec. Angeli p̄
cooperantē gratiam eis in conuersione appositam
non antecedenter sed cōsequenter beatitudinē me-
ruerunt. Hanc magister pbans querit. Utrum an-
geli boni in ipsa sua confirmatione beati fuerunt. et
vix in ipsa teruz p̄uersione beatitudinem meruerūt
Primum istorum questozum magister simpliciter con-
cedit. Et circa secundum recitat opiniones dicens
quosdam dicere angelos suam beatitudinem i ipsa
eorum conuersione ad deum meruisse. ita q̄ meritū
et premiū simul et semel in eis fuerunt. Alios autem
dicere opinantes fuisse q̄ beatitudinem quā in ipsa cō-
uersione acceperūt p̄ obsequia que hominibus per-
ficerunt et prestant. meruerunt et merentur ita q̄ p̄-
miū non p̄cessit meritum. Et istam opinionem
videtur magister fouere. Et t̄m in speciali.

Q̄ de maioribus et minoribus qui
dam ceciderunt. inter quos vnus
fuit celsior scilicet lucifer.

Reterea sciri

DL VI P

oportet: qm̄ sicut d̄ maiorib?
et de minoribus quidā persti-
terunt ita de vtroq̄ gradu qui-
dam corruerunt. Inter quos vnus fuit oi-
bus alijs cadentibus excellētior nec inter-
stantes aliquis eo fuit dignior: sicut testi-
monijs autoritatū monstra. Sit enī Job
Ipe principū viarū dei. Et in Ezechiele
legitur. Tu signaculū similitudinīs plen-
scientia et p̄fectione decorus in delictijs pa-
radisi dei fuisti. Ad Gregorius exponēs
ait Quāto in eo subtilior est natura. eo ma-
gis in illo imago dei similius insinuat̄ i-
pressa. Item in Ezechiele legitur. Omnis
lapis preciosus opimentū eius. id est om-
nis angelus quasi opimentū ei⁹ erat. qz
vt dicit Grego. in aliorū comparatione ce-
teris clarior fuit. vnde vocatus est lucifer
sicut testatur Esa. Quomō inquit cecidi
sti lucifer qui mane oriebaris etc. qui non
vnus ordo sed vnus spiritus accipiendus
est: qui teste. Isidoro postq̄ creat⁹ est emi-
nentā nature et profunditatem scientie sue
perpendens in suū creatorē supbiuit int̄m
q̄ etiam deo se equare voluit: vt in Esaia
dicitur. In celū ascendā super astra celi: et
exaltabo solium meum: et ero similis altissi-
mo. Similis quidem deo esse voluit nō p̄-
imitationem: sed p̄ equalitatē potentie.

Job
Ezechiel.

Unde et quō deiectus fuerit meri-
to sue superbie.

Et tate supbie me-

rito de celo. i. de empireo in quo cum alijs
fuerit deiectus est in istū caliginosum aerē
cū oibus sue prauitatis p̄fortibus. Nā vt
Jobes ait i Apocal. Draco de celo cadēs
secum traxit tertiā p̄tem stellarū. quia luci-
fer ille alijs maior nō solus cecidit. sed cuz
eo alij multi qui ei in malicia consenserunt
eosq̄ cadētes hui⁹ caliginosi aeris habitaculum
recepit. Et hoc ad nrām p̄bationē
factū est vt sit nobis exercitacionis causa.
vñ apls. Colluctatio ē nob̄ aduersus prin-
cipes et p̄tates mūdi hui⁹ et aduersus recto-
res tenebrarū: p̄ra sp̄salia nequicie in cele-
stibus: quia demones qui sunt spirituales
et neq̄ in hoc turbulēto aere nobis prop̄it
quo quod celuz appellato habitant. An
de et diabolus princeps aeris dicitur.

Q̄ non est concessum eis habitare
in celo vel in terra.

Nō enī est eis con-

cessum habitare in celo: quia clarus locus
est et amenus: nec in terra nobiscum ne ho-
mines nimis infestaret. Sed iuxta aposto-
li p̄petri doctrinā in eplā canonica traditā
in aere isto caliginoso qui eis quasi carcer
vsq̄ ad tēpus iudicij deputatus est. Tūc
autē detrudentur in baratrū inferni: s̄m il-
lud. Ite maledicti in ignem eternū qui pa-
ratus est diabolo et angelis eius.

Ad demones alij alijs p̄sunt et ha-
bent etiam alias p̄lationes.

Et sicut iter bonos

angelos alij alijs p̄sunt: ita et inter malos
alij alijs p̄lati sunt et alij alijs subiecti: q̄
diu durat mund⁹: angeli angelis. demōes
demonib⁹. hoies hoibus p̄sunt. Sed in
futuro ois euacuabit̄ p̄latio vt docet apls
habent quoq̄ s̄m modū scientie maioris
vel minores p̄latiōes alias maiores vl̄ mi-
nores. Quidā enī vni p̄uincie alij vni ho-
mini: alij vni vitio p̄sunt Unde dicit
sp̄s supbie: sp̄s luxurie: et hmōi. quia d̄
illo vitio maxime p̄t hoies temptare a q̄
nominat̄. Inde etiā est q̄ noie demōis di-
uitie vocant̄. s. māmona. Est enim mam-
mon nomen demonis: quo nomine vocan-
tur diuitie s̄m syram linguā. Hoc autē non
ideo est q̄ diabol⁹ in p̄tate habeat dare vl̄
auferre diuitias cui velit: sed quia eis vitē

ad hominū temptationem ⁊ deceptōnem.
An oēs demones sint in hoc aere
caliginoso an aliq̄ sint i inferno. e

Bolet autez queri

utrum omnes in isto aere caliginoso sint: an
aliqui iam sint in inferno. ⁊ in inferno q̄ /
tidie descēdant aliqui demonū verisimile
est: quia animas illuc cruciādas deducit:
⁊ q̄ illic aliqui semper sint alternatis for-
te vicibus: non procul est a vero: qui illic
animas detinent atq; cruciāt. ⁊ autē ani-
me maloz illic descēdāt atq; illic puniant
ex eo constat q̄ christus ad inferos descen-
dit vt iustos qui ibi tenebantur educeret.
Si enim iusti illuc descēdāt: multoma-
gis iniusti: ⁊ sicut tradit autoritas cum iu-
stos eduxit iniquos ibi reliquit. Ad homoz
dit enī infernum non abforbuit.

Quidam putant luciferum esse in
inferno religatum ex quo tempta-
uit christum ⁊ victus fuit quem di-
cunt primum hominez temptasse
⁊ vicisse.

De lucifero autem
quidā opinant q̄ ibi religat⁹ sit ⁊ ad nos
temptandos nūc accessum nō habeat: qz i
Apocalipsi legitur. Cum consummati fue-
rint mille anni: soluetur sathanas de carce-
re suo ⁊ exiet et seducet gētes: quod erit no-
uissimo tēpore antichristi quādo erit tāta
tribulatio: vt etiam si fieri pōt moueantur
electi. Quē ibi religatū dicunt ab eo tēpo-
re quo temptauit xpm in deserto vel in pas-
sione: ⁊ victus fuit ab eo. Ip̄m putant pri-
mum hominem temptasse ⁊ vicisse: ⁊ secundo
deū: sed ab eo victum esse: ⁊ ideo in inferno
religatum. Alij autē putāt ex quo cecidit p-
pecti sui magnitudie illuc fuisse dimersum.
⁊ lucifer nō hz ptātem quā habe-
bit in tempore antichristi.

Sz siue in infernū
dimerfus sit siue nō: credibile ē euz nō hēre
ptātem accedendi ad nos quaz habebit in
tpe antichristi. in q̄ fraudulēt ac violēter
opabitur ⁊ iō forte dicif tunc soluend⁹. qz
tunc dabitur ei potestas a deo temptandi
homines: quam modo nō habet.

Qd demones sel' victi a sc̄tis non
accedunt amplius ad alios. h

Alijs quoq; qui a

sanctis iuste ⁊ pudice viuētibus vincunt
potestas alios tēptandi videt adimi. An
Origenes. p̄dico inq̄t sane qz sancti repu-
gnantes aduersus istos incentozes ⁊ vin-
centes minuāt exercitiū demonū. vel vt q̄
plurimos eozū interimāt: nec vltra fas sit
illi spiritui qui ab aliquo sancto caste ⁊ pu-
dice viuendo victus est impugnare iteruz
aliū hominem. Hoc autē putant quidam intel-
legendum tñ de illo vitio in quo superat⁹
est. vt si de superbia aliquem virū sanctuz
temptat ⁊ vincitur. vltorius non liceat illi
illum vel aliū de superbia temptare.

Ista est distinctio. vj. hui⁹ secūdi
libri. In qua magister postq̄ tractauit de auersione
⁊ conuersione honorum ⁊ malozum anglozorum. In-
cipit agere de consequentibus auersionem malozuz
q̄rum ad causam localem. Et triasfacit. Nam primo
determinat de p̄iectione ipsozū in hunc aerem ca-
liginosum. Secundo de descensu eozum ad infernuz
Tertio de confusione ipsozū cū vincunt in tempta-
tionibus hominū. Prīmū facit a principio distinc-
tionis vsq; ibi. Et sicut inter. Secundum ab inde vsq;
ibi. Alijs quoq;. Tertium de vsq; ad finem distin-
ctionis. Et tñ in generali. In speciali autem sente-
tia mgr̄i stat in tribus p̄positionibus. quarum p̄ma
hec est. Lucifer sup̄emus angelus ⁊ sibi de singu-
lis ordinibus assentiētes sup̄be deie qualitatem ap-
petendo corruerūt. ⁊ in isto caliginoso aere sunt in-
carcerati. Hanc p̄positionē magister insinuās pro-
ponit qz angeli peccantes de singulis ordinibus cec-
derunt inter quos primus peccans ⁊ maioris digni-
tatis credif fuisse lucifer. qui cōsiderās cōtinentiam
sue dignitatis in sup̄biam elatus est. Et istā senten-
tiam p̄bat mgr̄ p̄ beatū Grego. Et subdit qz merito
p̄ tanti peccati malicia in hūc caliginosum aerem cū
socijs suis est detrusus. Nam locus celestis p̄opter
sui claritatez eis non competeat. nec terrane nos
nimis infestarent. sz sunt in aere caliginoso i signum
tenebrarum peccati quod est in eis. ⁊ eb exercitum
nostrum vt nos temptent. Post diem de iudicij sine
pliter detruentur in infernum. Secūda proposi-
tū est hec. In malis angelis ⁊ bonis vsq; ad finem
mundi sunt p̄manētia officia plationis ⁊ subiectio-
nis. Hanc magister ponens dicit qz inter angelos tā
bonos qz malos vsq; in diem iudicij est ordo platio-
nis. quia qui maioris sunt scientie inter eos maio-
ē habent p̄lationem. ⁊ a tali p̄latiōe quādoq; de-
nominant. vt qui p̄est vni p̄uincie dicitur p̄iceps
p̄uincie: qui vero p̄est vni homini dicitur āgelus
hominis illius. qui de vni vitio. vtpote quia de illo
maxime temptare permittitur ab illo denominatur
vt aliquos dicimus spiritus sup̄bie. alios de spiri-
tus luxurie. Postea querit. Utrum aliqui demones
sint iam in inferno. fm illud Apocal'. Cū consummati
fuerint mille anni soluetur sathanas de carcere suo
⁊ exiet ⁊ seducet gentes. vñ dicit aliquos fuisse op̄-
natos qz lucifer temptauit ⁊ vicit primos parentes.
Sed postq̄ christum in deserto ⁊ in passione tēptās
extitit victus ⁊ in infernum religatus fuit. Temp-
ore vero antichristi iterum exieturus. Alij autem dicūt
qz statim cum peccauit p̄pter peccati sui magnitudi-
nem in infernum detrusus fuit. ⁊ tempore antichri-
sti dicif soluendus. qz tunc dabit ei potestas tēptan-
di quam modo non habet. Tertia p̄positio ē hec
Demones amittunt temptandi facultatem in bis vj

tijs in quibus a sanctis hominibus pudice videnti-
bus semel fuerint perfecte superati. Hanc proposi-
tionem magister ponens dicit eam fore intelligendam
de eodem vitio. et non simpliciter saltim opinionem
aliquorum. vt videlicet diabolus victus ab eo quem tem-
perabat de luxuria nunquam postea suum victorem de lu-
xuria temptabit. Et tantum de sententia huius di-
stinctionis in speciali.

Quod boni angeli a deo sunt confirmati per gratiam vt peccare non possint. et mali ita obdurati in malo vt bene viuere nequeant.

Propra dictum

DI. VII

est quod angeli qui perseverant per gratiam confirmati sunt: et qui ceciderunt a gratia dei deferti sunt. Et boni quidem instanti confirmati sunt per gratiam quod peccare nequeunt. Mali vero per malitiam a deo sunt obdurati quod bonam voluntatem habere siue bene velle non valent: et si bonum sit quod aliquando voluit. Volunt enim aliquando aliquid fieri quod deus vult fieri: et utique illud bonum est et iustum fieri: nec tamen bona voluntate illud volunt.

Quod utriusque liberum arbitrium habent nec tamen ad utrumque flecti possunt

Sed cum nec boni

peccare possunt nec mali bene velle: vel bene operari: videtur quod iam non habeant liberum arbitrium: quia in utranque partem flecti non possunt cum liberum arbitrium ad utrumque se habeat. Unde Hieronymus in tractatu de prodigo filio dicit. Solus deus est in quem peccatum cadere non potest: cetera cum sint liberi arbitrii in utranque partem flecti possunt. Hic videtur dicere quod omnis creatura in libero arbitrio constituta flecti potest ad bonum et ad malum. Quod si est ergo et boni angeli et mali ad utrumque flecti possunt. ergo et boni possunt fieri mali. et mali boni. Ad quod dicimus. quia boni tanta gratia confirmati sunt vt nequeant fieri mali: et mali in malicia adco obdurati sunt vt non valeant fieri boni. et tamen utriusque habent liberum arbitrium: quia et boni non aliqua cogente necessitate: sed propria ac spontanea voluntate per gratiam quidem adiuti bonum eligunt et malum respuunt: et mali similiter spontanea voluntate a gratia destituti bonum vitant et malum sequuntur: et mali habent liberum arbitrium: sed depressum atque corruptum quod surgere ad bonum non valent.

libero.

Handwritten mark

Quod boni post confirmationem liberi arbitrium habent quod ante.

Boni vero arbitri

um habent multo liberius post confirmationem quam ante. Et enim Augustinus tradidit in enchiridionem ideo caret libero arbitrio quia male vel le non possunt: multo quippe liberius est arbitrium quod non potest seruire peccato. Nec quod culpanda est voluntas: aut voluntas non est aut libera dicenda non est: quia beati esse sic volunt: vt esse miseri non solum nolint: sed nec prosum velle possunt. Non possunt itaque boni angeli velle malum vel velle esse miseri: neque hoc habent ex natura: sed ex gratie beneficio. Ante gratie namque confirmationem potuere peccare angeli: et quidam etiam peccauerunt et demones facti sunt. Unde Augustinus in libro contra Maximinum. Creaturarum natura celestium mori potuit: quia peccare potuit. Non angeli peccauerunt: et demones facti sunt: quia diabolus est princeps et qui non peccauerunt peccare potuerunt: et cuius creature rationali prestat vt peccare non possit: non est huius nature proprie: sed dei gratie. Ideoque solus deus est qui non gratia cuius usque sed natura sua non potuit: nec poterit peccare. Ecce hic insinuatur quod angeli ante confirmationem peccare potuerunt sed post confirmationem non possunt: et quod potuerunt fuit eis ex libero arbitrio: quod est eis naturale. Quod vero modo non possunt peccare non est eis ex natura. id est libero arbitrio: sed ex gratia ex qua gratia etiam est vt ipsum liberum arbitrium iam non possit peccato seruire.

Quod post confirmationem angeli non possunt ex natura peccare sicut ante non quod debilitatum sit eorum liberum arbitrium sed confirmatum.

Non ergo post con-

firmationem angeli de natura sicut ante peccare potuerunt: non quod liberum arbitrium eorum debilitatum sit per gratiam: sed ita potius confirmatum: vt iam per illud non possit bonus angelus peccare: quod utique non est ex libero arbitrio: sed ex gratia dei. Quod et Hieronymus ait. Cetera cum sint liberi arbitrii possunt flecti in utranque partem: accipi oportet firmatum in quo creati sunt. Talis enim et homo et angelus creatus est: qui ad utrumque flecti poterat. sed postea boni angeli ita per gratiam sunt confirmati: vt peccare non possint: et mali ita in vitio obdurati vt bene viuere ne-

Augusti.

Apit quod pre dicta et haec intelligenda.

queant. Similiter etiam illud. Ihs. intelli-
gendum est Angeli mutabiles sunt natura
immutabiles sunt gratia. q̄a ex natura in
primordio sue conditōis mutari potuerūt
ad bonū siue ad malū: sed post per gratiaz
ita bono addicti sunt: vt inde mutari neq̄-
ant. Ad h̄ enī repugnat gratia nō natura.

Angeli mali viuacem sensum
nō perdiderunt ⁊ quibus modis
sciunt.

Et licet mali ange-

li ita p̄ maliciā sint obdurati: viuaci tamē
sensu non sunt penitus priuati. Nā vt tra-
dit Ihsidorus triplici cacumine scientie vi-
gent demones scilicet subtilitate nature ex
perientia temporum: ⁊ reuelatione sup̄noz
spirituū. De hoc etiā Aug⁹. ait. Spiritus
mali quedam x̄o de temporalibus reb⁹ no-
scere pmittunt. partim subtilitate sensus.
partim experientia temporū callidiores p̄-
pter tam malignā lōgitudinē vite: partim
sanctis angelis quod ipsi ab omnipotenti deo
discunt iussu eius sibi reuelantib⁹. Aliquā-
do idē nefandi spiritus ⁊ que facturi sunt
velut diuinando predicunt.

Qd̄ magice artes virtute ⁊ sciētia
diaboli valent. que virtus et scia
est ei data a deo vel ad fallēdū ma-
los. vel ad monendū vel exercen-
dum bonos.

Quorū scientia at-

que virtute etiam magice artes exercent. qui-
bus it̄ tam scientia q̄ p̄as a deo data est.
vel ad fallēdū fallaces. vel ad monendū
fideles: vel ad exercendam pbendamq̄ iu-
storum patientiā. Unde Augusti. in lib⁹
iij. de tri. Video inquit infirme cogitatio-
ni quid possit occurrere: cur sc̄z ista mira-
cula etiam magicis artibus fiant. Nam et
magi pharaonis serpentes fecerunt et alia
sed illud est amplius ammirandū quomō-
magorū potentia que serpentes facere po-
tuit vbi ad muscas minutissimas. s. cinifes
uentum est: omnino defecit: qua tertia pla-
ga egyptus cedebatur. Ibi certe defecerūt
magi dicentes. Digitus dei est hic. Unde
intelligi datur nec ip̄os quidē transgresso-
res angelos ⁊ aereas potestates in imam
istam caliginem tanq̄ in sui generis carce-
rem ab illi⁹ sublimis ethere puritatis ha-
bitatione detrusos: per quos magice artes
possunt quicquid possint: non autē aliqd̄

valere possunt: nisi data desuper potestate
Datur aut̄ vel ad fallendum fallaces sicut
in egyptios: ⁊ in ip̄os etiā magos data est
vt in eorum spirituū operatione viderent
ammirandi a quibus fiebant damnādi: vt
ad monendū fideles: ne tale aliquid facere
pro magno desiderent. propter quod etiā
nobis in scriptura sunt prodita: vel ad ex-
ercendam probandam manifestandamq̄
iustorum patientiam.

Qd̄ trāgressorib⁹ angelis nō ser-
uit ad nutum materia rerum visi-
bilium.

Nec putādum est

istis transgressorib⁹ angelis ad nutū
hāc visibilitū rerū materiā: s̄ deo pot⁹ a q̄
hec p̄as dat̄ q̄tū incommutabilis iudicat.

Qd̄ nō sunt creatores licet p̄ eos
magi ranas et alia fecerint. sed so-
lus deus.

Nec sane creatores

illi mali angeli dicēdi sunt: qz p̄ illos magi
ranas ⁊ serpentes fecerūt: non enī ip̄i eas
creauerūt. Sim̄ quippe rerū q̄ corporaliē vi-
sibilitate nascunt̄ occulta quedā in corpo-
rels mūdi huius elemētis latent: q̄ de⁹ ori-
ginaliter eis indidit. Ip̄e q̄ creator est oim̄
rerū qui creator est inuisibilis ⁊ seminū: qz
quecūq̄ nascendo ad oculos n̄ os exeunt
ex occultis seminibus accipiūt p̄grediēdi
hic p̄ordia ⁊ in cremēta debite magnitu-
dinis distinctiōesq̄ formarū ab originalib⁹
(vt ita dicam) regulis sumunt.

*Enī p̄mittit magis
arces*

*De seminib⁹
oim̄ corporū
quorum crea-
tor ipse solus
creator est.*

Sicut parentes non dicuntur cre-
atores filiorum nec agricole fru-
gum. ita nec boni angeli nec mali
⁊ si per eorū ministeriū fiant crea-
ture.

Sicut ergo nec pa-

reteres dicimus creatores hominū: nec agri-
colas creatores frugum q̄uis eorū extrin-
secus adhibitis motibus ista creanda dei
virtus interioris operet̄. ita non solum ma-
los: sed nec bonos angelos fas est putare
creatores. S̄z p̄ subtilitate sui sensu s̄ cor-
poris semina istarū rerum nobis occultio-
ra nouerunt. ⁊ ea p̄ congruas temporatio-
nes elementorū latenter spargunt: atq̄ ita
⁊ gignandarum rerū ⁊ accelerandarū in-
crementorū p̄bent occasiones. S̄z nec boi

Augusti.

liberi
c
d
firmatio
in enib
tale vel
s est ar/
to h̄e/
tas nō
ati esse
nolent:
possum
velle esse
ra: sed ex
constru
⁊ quidaz
sunt. Eū
ini. Crea
vni: quia
uerunt: Aug⁹
p̄nceps
⁊: cui/
care non
des gra
gratia cui
ec pot̄ nec
tur q̄ an-
potuerūt
sunt: ⁊ q̄
or: qd̄ est
in pecca
bitio: s̄
n liberū
eruire.
angeli nō
sicut an
liberū ar
m. d
con
car an pec
bitū ca-
id ita po
nō possū
s nō est ex
ex q̄ libet
itū possit
opostet fm
e enim ⁊ hō
vritū: s̄ h̄e
ita p̄ gram
n possunt: et
n̄ vuerunt.

Vic
Iniquus ha-
bet a se volun-
tatem malam
a deo vero po-
testatem iuste
accepit.

ni hoc nisi quātū deus iubet: nec mali hoc iniuste faciūt: nisi quātū iuste ipse permittit. Nam iniqui malicia voluntatē suā habēt iniustam. prātem autē nō: nisi iuste accipit siue ad suā penā: siue ad aliorū. vel penam malozum: vel ad laudem bonozum.

Sicut iustificationem mentis ita creationez rerum solus deus operatur. licet creatura extrinsecus seruiat.

Sicut ergo mentē

nostram iustificando formare nō potest: nisi deus: predicare autē extrinsecus euangelium etiā homines possunt: non solum boni per veritatē: sed etiā mali per occasionē ita creationē rerū visibiliū deus interius operat. Exteriores autē operationes atq; p̄mptiones siue occasiones ab angelis tam bonis q̄ malis vel etiā hominibus adhibentur. Sed hec ab hominibus tanto difficilius adhibentur: quātū eis desunt sensuum subtilitates: et corporū mobilitates in membris terrenis et pigris. Unde qualibet cunctis angelis vicinas causas ab elementis contrahere quanto facilius est: tanto mirabiliores in hominū opibus eoz existunt celeritates: si nō est creator nisi q̄ principalit̄ ista format: nec quisq; hoc potest: nisi vn̄ creator. Aliud est em̄ ex intimo ac summo causā cardine condere ac ministrare creaturam: qd̄ facit solus creator deus. Alius autē pro distributis ab illo viribus ac facultatibus aliquā opationē forinsecus ad mouere: vt tunc vel tunc: sic vel sic. exeat quod creat. Ista quippe originaliter et primordialiter in quadam textura elementoz cuncta iam creata sunt. sed acceptis oportunitatibus postea procedunt.

Angeli mali multa possunt per nature vigorem. que non possunt propter bonozum angeloz et dei prohibitionem. id est. quia non permittuntur.

Illud quoq; scien-

dum est qd̄ angeli mali quādam possunt per nature subtilitatē: que tñ nō p̄nt propter dei vel bonozum angeloz prohibitionem. i. qd̄ nō permittunt illa facere a deo vel ab angel bonis: possent vtiq; fecisse cinifes q̄ ranas serpentes fecerunt. Quidāz dō nō possunt facere: etiā si permittant ab angelis superioribus: qd̄ non permittit deus. In Aug. in

li. iij. de tri. Ex ineffabili potentatu dei fit: vt quod possent mali angeli si permittentur ideo non possunt: qd̄ non permittunt. Neq; em̄ occurrit alia ratio cur non poterant facere cinifes qui ranas serpentes fecerunt nisi qd̄ maior aderat dominatio prohibentis dei per spūm sanctum: quod etiam magi confessi sunt dicētes. Vigintus dei est h. Quid autē per naturā possint: nec possunt propter prohibitionem: et qd̄ per ipsius nature sue conditionem: facere non sinant: homi explorare difficile est: imo impossibile. Mouimus hominem posse ambulare et neq; h̄ posse si nō permittat: volare autē non posse: etiam si permittat. Sic et illi angeli quedam p̄nt facere si permittant ab angelis potentioribus ex imperio dei. Quedā vero non possunt etiam si ab eis permittantur: quia ille non permittit a quo est illis talis nature modus: qui etiam per angelos suos illa plerūq; nō permittit: que concessit vt possint.

Ista est distinctio. vij. huius secun-

di libri. In qua maḡ postq̄ egit de p̄ncipiis ad casum angelozum localē agit de p̄ncipiis ad eozum casum spiritualem. Et tria facit. Pr̄mo ostendit quāliter liberum arbitrium etiā post lapsum retinuerit. Secundo qualiter intellectus viuacitatē post casum non amiserunt. Tertio qualiter omnia que possunt ideo quia deus non permisit implere non poterunt. Primum facit a principio distinctio vsq; ibi. Et licet mali angeli. Secundū vsq; ibi. Illud quoq; sciendum est. Tertium vsq; ad finem distinctionis. Et t̄tum in generali In speciali sententia magistri stat in tribus p̄positionibus quarū prima est hec. Quod licet angeli boni in gratia confirmari non possunt peccare. et mali in malicia obstinati non possunt benefacere. Hoc tamen minime aufert alicui arbitrii libertatem. Hanc magister insinuans dicit qd̄ nec mali angeli post peccatum possunt benefacere. nec boni post eozum confirmationem possunt peccare. Contra qd̄ dictum obiciens dicit qd̄ si boni angeli non possunt peccare. ergo non habent arbitrii libertatem. tenet consequentia per dictum beati Hieronymi dicentis qd̄ omnis creatura habens liberum arbitriū est veribilis in bonum et malum. Cui obiectioni respondet et dicit. qd̄ quis boni angeli peccare non possunt. nō tamen propter ea sunt minus liberi. quia nō coacti: sed libere et spontaneē immutabiliter bonū eligunt. hoc ex gratia non a natura. per quod soluit dictum beati Hiero. dicentis ipsum loqui de libero arbitrio gratia non confirmato. sed p̄se in sua natura confiterato. Et oppositum arguit et soluit de demonibus.

Secunda p̄positio est hec. Quāuis angeli mali in quibus est naturalis cognitio sp̄cificata aliqua faciūt mirabilia per hoc nō p̄bat eis ineffe creandi facultas. Hanc maḡ p̄bat dicens demones h̄re triplicem scientiā. scilicet vnā ex subtilitate nature. aliā ex tempore et diurnitate. tertiā ex bonozum angelozum reuelatione. Et hoc p̄bat autoritate Ilioz et b. Augustini. Et subdit qd̄ demonum scientia et arte fiunt artes magicę. deo tamen talia p̄mittere volente ad fallendum fallaces et monendū fideles. seu ad exercitandum iustos et probos. In quibus quidē artibus ma-

Augusti.
Quare si po-
tuerit produ-
cere cinifes q̄
ranas et spen-
tes fecerunt.

gitis materia rerum visibilium non seruit demonibus ad nutum sed solum in tantum quantum deus permittit. Et infert quod quibus demones quandoque aliqua noua et mirabilia deo permittente operantur seu faciunt: non tamen propter hoc dicendi sunt creatores quia illa noua que producunt non nisi ex rerum virtutibus a deo eis inditis quasi ex quibusdam seminibus educunt eo quod ad tallum productionem nisi instrumenta liter quodammodo se habent sicut agricole ad productionem fructuum. et predicatores ad illuminationem mentium. Tertia propositio est hec. Demones multo maiora mala et plura possent facere quod faciunt. nisi deus et angeli boni eos facere talia prohiberent. Hanc magister probat per hoc quod magi pharaonis ita bene potuissent ministerio demonum fecisse cinifes sicut fecerunt ranae si deus talia operari non prohibuisset. Et tunc de sententia in speciali.

Utrum angeli omnes corporei sint quod quibusdam visum est quibus Augustinus consentire videtur dicens angelos omnes ante casum habuisse corpora tenuia et spiritualia sed in casu mutata in deterius malorum corpora ut in eis possent pati. a

¶ Vlet etiam in

questione versari apud doctos utrum angeli omnes boni. faciant

corporei sint. i. corpora habeant sibi unita? Quod aliqui putant innitentes verbis Augustini quod dicere videtur quod angeli omnes ante confirmationem vel lapsum corpora aerea habuerint de puriori ac superiore aeris parte formata: ad faciendum abilia non ad patiendum et angelis bonis qui post iterum talia sunt obseruata corpora. ut in eis possint facere: et non pati: que tamen sunt tenuitatis ut a mortalibus videri non valeant. nisi superuestita aliqua grossiori forma: qua assumpta videntur depositaque videri desinunt Angelis vero malis mutata sunt in casu corpora in deteriore qualitate spissioris aeris Sicut enim a loco digniori in inferiorem locum. i. in caliginosum aerem deciti sunt. ita illa corpora tenuia mutata sunt et transformata in deteriora corpora et spissiora: in quibus pati possent in superiori elemento. i. ab igne. Et hoc Augustinus sensisse videtur super Genesim. ita dicens. Demones dicunt aerea animalia. qui corporum aereorum natura vigent: nec per mortem dissoluntur: quia preualet in eis elementum aptius ad faciendum quam ad patiendum. Ad patiendum enim humor et humus. Ad faciendum aer et ignis aptitudinem prebent. Transformatores vero angeli cum principe suo nunc diabolo tunc archangelo. non mirum si post peccatum in hanc caliginem detrusi sunt.

Nec etiam hoc mirum est si conuersi sunt ex parte in aeream qualitatem qua possunt ab igne pati Caliginosa tamen aeris tenere tamen permixti sunt quod eis quasi carcer sit usque ad tempus iudicij. Ecce his verbis videtur Augustinus. ita tradere quod quidam opinantur de corporibus angelorum hoc autem cum alij dixisse astruunt non ita sentiendo: sed opinionem aliorum referendo quod ex ipsius verbis diiudicare volunt: quibus ait. Demones dicunt aerea animalia: non ait sunt: ita enim quidam dicebant. De habitacione vero caliginosi aeris in quem detrusi sunt: non opinando: sed rei veritate asserendo eum tradidisse dicunt quod ipsius locutionis distinctio ostendit. Dicitur quoque plurimos catholicos tractatores in hoc conuenisse atque id concorditer docuisse: quod angeli incorporei sint: nec corpora habent sibi unita. Assumant autem aliquando corpora deo preparata: ad impletionem ministerij sui sibi a deo iniuncti eademque post expletionem deponunt: in quibus corporibus hominibus apparuerunt atque locuti sunt. Et aliqui quidem locuti sunt ex persona dei sine distinctione alicuius persone aliquando ex persona patris vel filij siue spiritus sancti.

Quod deus in corporalibus illis antiquis formis apparuit.

¶ Nec dubitandum

est deum in corporalibus formis apparuisse hominibus: sicut Augustinus in. ij. li. de trinitate ostendit conferens diuersa scripture testimonia: ex quibus deum in corporeis figuris hominibus apparuisse probat: et aliqui ex persona dei sine distinctione: aliqui sub distinctione personarum sermonem eis factum esse. De perplexa questione quam ponit Augustinus querens an ad exhibendum has corporales apparitiones creatura noua sit formata an angeli qui ante erant missi. et si ipsi missi sunt. utrum seruata sui spiritualis corporis qualitate aliquam speciem corporalem de corpulentiorum materia assumpserint an proprium corpus suum mutauerint in speciem actioni sue aptam.

¶ Sed ubi deum hominibus in corporalibus imaginibus apparuisse asserit: perplexam questionem proponit

DI. VIII

Augu. in. ij. li. retractationum: quodam loco dicit demones aliqui hominum dispositiones non solum voce prolata verum etiam cogitatione conceptas cum signa quod ex animo exquirunt in corpora facultate percipere. Tunc dicitur dicitur occultis ma audaciori asserere quod deus Nam peruenire ista ad noniam demonum per nonnulla experimenta copertum est Sicut quodam signa denent ex corpore cogitationum illi sensibilia. nos auertentia. an illa ut spiritualia ista cognoscere. Huc diffinitio ab hominibus aut nulla tenens potest inueniri.

De deo apparuit in corpore

Augusti.

Concedendū
ē angelos mit-
ti sed reliq̄ ex
pediri nō suf-
ficiat.

nit quam nec absoluit querens: vtrū in il-
lis corporalibus apparitionibus creatura
aliqua crearet ad illud opus tantū in qua
deus hominibus appareret. an angeli q̄ an-
erant ita mitterent vt manētes in suis spi-
ritualibus corpib⁹ assumerēt ex corpulenta
inferiorū elementoz materia aliquā speciē
corpalem: quā coaptatā quasi aliquā ve-
stem mutarent in quaslibet species corpo-
rales veras quidē: an corpus suū pprium
xterent in species aptas actiōibus suis p
virtutē sibi a deo datā. At em̄ ita Augu-
stinus in .iij. li. de trini. Querendū est in il-
lis antiquis corporalibus formis ⁊ visis:
vtrum ad hoc opus tantū creatura forma-
ta sit in qua deus sicut tūc oportuisse indi-
cauit humanis ostenderet aspectibus. an
angeli qui iam erāt ita mittebant: vt ex p-
sona dei loquerent assumentes corporeales
speciē de creatura corporea in vsum mini-
sterij sui: aut ipm corpus suum cui nō sub-
duntur: sed subditū regunt mutantes atq;
vertentes in species quas vellent accomo-
datas atq; aptas actionibus suis fm attri-
butam a creatore sibi potentiā. Sed fateor
excedere vires intentionis mee: vtrū ange-
li manente spiritali sui corporis qualita-
te: p hanc occultius opantes assument ex
inferioribus elementis corpulentiorib⁹ qd̄
sibi coaptatū quasi aliquā vestē mutant et
vertant in quaslibet species corporeales ⁊
spas veras: sicut aqua vera in vinū verū
uerfa ē a dño. An ipsa ppria corpa ⁊ sua
transformant in id quod volūt accommoda-
tum ad id quod agunt. Sed quod horū sit
qm̄ hō sum: nullo experimento comp̄hen-
dere valeo: sicut angeli q̄ hoc agunt. At tē-
de lector: quia questione ppositaz non sol-
uit: sed indiscussam reliquit. vtrū angeli q̄
mittebant suatis suis pprijs spiritalibus
corporeibus supuestirent aliqua corpulen-
tiorū speciē in qua possent videri: an ipsum
corpus mutarent ⁊ transformarēt in quā-
cunq; vellent speciē in qua possent cerni
In quibus verbis videtur Augusti. atte-
stari angelos esse corporeos ac propria ac
spiritalia habere corpora.

Q̄ de⁹ in specie qua ē deus nunq̄
mortalibus apparuit.

Ceteruz hec velut

nimis pfunda atq; obscura relinquētes il-
lud indubitanē teneamus: q̄ de⁹ in specie
essentie sue nūq̄ mortalib⁹ apparuit: sic fa-

mulo suo Moyfi dicit Nō videbit me hō
⁊ viuet. Et in euāgelio Joh̄ legit. Deū ne-
mo vidit vnq̄. Visibile em̄ quicq; nō ē qd̄
nō sit mutabile. Iōsba siue essentia dei qm̄
nullo mō mutabilis est: nullo mō p seipam
visibilis ē. Proinde illa oia q̄ patrib⁹ visa
sunt cū de⁹ illis p̄sentaret: p creaturā facta
manifestū ē. Et si nos later quōd ea mīstris
angelis fecerit de⁹ p angelos tñ facta eē di-
cim⁹. Audeo q̄ fiducialit̄ dicere nec deū pa-
trē nec x̄bū ei⁹. nec sp̄m ei⁹ q̄ est vn⁹ deus
p id qd̄ est atq; id ipm est vllō mō esse mu-
tabilē. ac p hoc multomin⁹ esse visibilem.
Vtruz demones intrent corpora
hominum substantialiter. an illa-
bantur mentibus hoim.

Illud etiā conside

ratione dignissimū videf. vtruz demones
siue corporei siue icorporei sint hoim substā-
tialiter intrent corpa. eorumq; animab⁹ il-
labantur: an ideo intrare dicant. quia mal-
licie sue ibi effectum exercent dei pmissio-
ne opprimendo atq; verando eas. vel in pec-
catum p voluntate sua trahendo. Ex in ho-
mines introeant atq; ab eis expulsi exeant
euāgelium apte declarat cōmemorās de-
monia in quosdam ingressa ⁊ p christū eie-
ta. sed vtrum fm subam fuerint ingressa:
an ppter mali effectum dicant ingressa nō
adeo p̄spiciū est. De hoc autē Genadius
in diffinitionibus ecclesiasticorū dogmatū
ait. Demones per energiā operationē non
credimus substantialiter illabi aie: sed ap-
plicatione ⁊ oppressionē vniri. Illabi autē
menti illi soli possibile est q̄ creauit. q̄ natu-
ra subsistēs incorporeus capabilis ē sue fa-
cture Ecce hic videf insinuari q̄ substātia
liter nō illabāt demones vel introeāt cor-
da hoim. Beda q̄ sup illū locū Act. ap̄to-
rum vbi Petrus ait Ananie. Cur tempta-
uit sathanas cor tuum: dicit. Notandū q̄
mentē hominis iuxta substātiāz nihil im-
plere possit: nisi creatrix trinitas: qz tantū-
modo fm opationē ⁊ voluntatis instinctuz
anima de his que sunt creata implet. Im-
plet x̄o sathanas cor alicui⁹: non q̄dem in-
grediens in eum ⁊ in sensum eius: neq; in-
troiens aditu⁹ cordis: si quid est potestas
hec solius dei est. sed callida ⁊ fraudulenta
deceptione animā in effectum malicie tra-
hens per cogitationes ⁊ incentiua vitiorū
quibus plenus est. Impleuit ergo satha-
nas cor Ananie non intrando: sed malitie

Beda.

sue vires inferendo. Idem spūs immūdus flammā virtutum de cordibus fidelium expulsi; doctoribus veritatis venenū psecutionis infundit. Hīs autoritatib' ostēdit q' demones non substācialiter intrant corda hominū: sed ppter malicie effectuz: de quibus peli dicunt: cū nocere nō sūuntur.

Ista est distinctio. viij. hui' secūdi libri. In qua mgr postq' egit de angel' quo ad eorum casum localem et spūale: agit de eis quo ad corporum assumptionem. Et tria circa hoc facit. Nam pmo inquit an angel' habeat corpa sibi vnita. Secundo ostendit qualiter eis habentib' fiat angeli ap' paritio Tertio ostendit qualiter operant' circa alias et corpora nostra. Prīmū facit a principio distinctionis vsq' ibi. Nec dubitandum est. Scdm vsq' ibi. Illud etiam consideratione. Tertium hō vsq' ad finē distinctionis. Et tñ in generali. In speciali snta magistri stat in tribus ppositionib' quarū pma est hec

Angeli non sunt corpales quis corpora sibi assumunt aerea p' replendo circa nos aliquo ope ministeriali. Hanc ppositionem mgr pbans qrit. Utruz angeli sibi habeat corpora naturaliter vnita? Et respondet q' quidam opinati sunt eos habere corpa aerea: que in demonibus ante peccatum fuerūt subtiliora et puriora et impassibilia: post peccatū aut facta grossiora etiā ab igne corpali passibilia: et hoc eos firmant autoritate. b. Augustini. Alij hō dicūt eos naturaliter fore incorporeos: et beatus Augustinum allegatū in contrariū asserunt magis fuisse locutum inq' situe q' determinatiue. Et subdit q' licet angeli i corporei assumunt tamen qñq' corpa: qñq' visibilit' aliqd' opant' circa nos: et post opis completionē illa deponunt. Tñ in talibus corporibus hoibus plures apparuerunt et locuti sunt aliqui in psona patris: aliqui in psona filij. aliquando in psona spūsancti.

Secunda ppositio est hec. Q' deus aliquando in formis corpaliibus apparuit. Hic pbat magister autoritate beati Augustini. Tñ mouet questionē circa hec. s. vtrum deus corpaliiter apparens de nouo semp' creauit illud corpus in quo apparuit. Et vtrū angeli corpaliiter apparentes: dato q' sint corporei tñ in suis corporibus appareāt: vel alia corpora assumant: magis grossa ex visibilib' rerum materia. et an illa ad placitum in quamlibet transsumant dispositionem. Istam magister relinquit insolutā. Et postea dicit q' diuina essentia nūq' potuit nec potest videri vt est: quia omne visibile mutabile est. Cū ergo essentia dei sit immutabilis: quid aliud superest q' q' sit etiam inuisibilis. Tertia ppositio est hec Spūs maligni p quendam effectum possunt qñq' illabi hominib': non illapsu essentiali. Hanc magister pbans querit. Utrum demones siue sint corporei siue incorporei intrant substācialiter corpora hominū vel solum dominant' in malicie effectum. Et rñ dicit q' solus deus menti humane illabit: et q' diabolus ingredi dicitur corpora: hoc est solum p effectuz malicie quod pbat autoritatibus Gregorij et Bede que patent in textu. Et tñ in speciali.

De ordinū distinctioe qui et quot sint.

Est predicta superest cognoscere de ordinib' angeloz: quid scriptura tradat

DI.IX.

p

Quae in plurib' locis nouē esse ordines angelozū pmulgat. s. angelos: archangelos: pncipat' ptates: virtutes: dominationes: thronos: cherubin et seraphin. Et inueniūtur in istis ordinibus tria terna ec: et in singulis tres ordines: vt trinitatis similitudo in eis insinuetur impressa. Tñ Dionysius tres ordines angelozū esse tradit: ternos in singulis ponens. Sunt em̄ tres superiores: tres inferiores: tres mediij. Superiores seraphin: cherubin: throni. Medij: dominationes: pncipatus: potestates. Inferiores: virtutes: archangeli: angeli.

Quid appellat' ordo: et que sit ratio nominis cuiusq'.

Hic considerandū

est quid appelletur ordo. Deinde vtrum ab ipa creatione fuerit distinctio illorum ordinum. Ordo angelorum dicitur multitudo celestiu' spirituu' qui inter se in aliquo munere gratie simulantur: sicut et in naturaliu' datorū munere conueniunt. Et verbi gratia. Seraphin dicitur qui p' alijs ardet charitate. Seraphin enim interpretatur ardens vel succedens. Cherubin qui p' alijs in scientia eminent. Cherubin em̄ interpretatur plenitudo sciētie. Thronus dicitur sedes. Throni autem vocantur (vt beatus Gregorius ait) qui tanta diuinitatis gratia replentur: vt in eis sedeat deus: et p' eos iudicia decernat atq' informet. Dominati ones vocatur qui pncipatus et potestates transcendunt. Pncipatus dicunt: q' sibi subiectis que sunt agenda disponit: eisq' ad explenda diuina mysteria pncipantur. Ptates nominant' hi qui hoc ceteris potenti' in suo ordine acceperūt: vt virtutes aduerse eis subiecte eozuz refrenent ptate: ne hoies tantū temptare valeant q' tū derant. Virtutes vocant' illi per quos signa et miracula frequēter fiunt. Archangeli qui maiora nūciant. Angeli qui minora.

Q' hec nomina nō ppter se sed propter nos eis data sunt que assumpta sunt a donis gratie que nō habent singulariter sed excellēter et a pncipuis nominantur.

Hec noia illis non ppter se: s' ppter nos eis data sunt. Qui em̄ sibi noti sunt cōtemplatione: nobis innotescunt cognominatiōe. Et nominant' singuli

Ordo angelorum

Dionysius

Ordo angelorum

Ordo angelorum

Grego.

Ordo

Ordo

c

ordines a donis gratiarum: q̄ nō singula-
riter: sed excellenter data sunt in participa-
tione. In illa em̄ celesti curia vbi plenitu-
do boni est: licet quedam data sint excellē-
ter: nihil tñ possidetur singularit̄. *Sic em̄*
in omnibus sunt: nō quidē equaliter: quia
alii alijs sublimius possident: que tñ omēs
habent. Cūq; omnia dona gratiarū supe-
riores ordines sublimius r̄ p̄fectius perce-
perint: tñ ex p̄cipuis sortiti sunt vocabula
inferiorib; cetera relinquētes ordinib; ad
cognomiationē. *Et seraphin qui ordo ex-*
cellentissimus estimat̄: tā dilectionē q̄ co-
gnitionē diuinitatis r̄ cetera virtutū do-
na ceteris oibus sublimius r̄ p̄fectius p̄ce-
pit: r̄ tñ ab excellentiori dono. i. a charitate
nomē accepit ille supior ordo. *Has enim*
donū est ip̄a charitas q̄ scientia. *Itē mai-*
est scire q̄ iudicare. scientia nāq; informat
iudiciū. *Ideoq; secundus ordo a secūdo do-*
no. i. cognitione veritatis appellatus est. s.
cherubin. Ita r̄ de alijs intelligendum est
Assignat̄ q̄ excellentia ordinū s̄m excellē-
tiam donoꝝ. *Et tñ sicut Greg. ait: illa do-*
na omnib; sunt cōia. *Dēs em̄ ardent cha-*
ritate: r̄ scia pleni sunt: sic r̄ de alijs. *Sed*
supiores alijs excellētī: vt tā dictū est: ip̄-
sa acceperūt a q̄bus r̄ noiant̄. *Uñ Greg.*
In illa summa ciuitate q̄sq; ordo ei' rei cē-
set noie: quā plenius accepit in munere.

Questio ex v̄bis Grego. orta. d
Exoritur hic que-
stio talis. Si q̄s ordo ab illo dono nomia-
tur qd̄ pleni' possidet: tunc cherubin in sci-
entia p̄minet omnibus: qz a sciētia noia-
tur. *Sed q̄ magis diligit: plus cognoscit.*
Tñ em̄ (vt tradit autoritas) cogit̄ ibi q̄s
q̄tū diligit. Ita qz seraphin nō solū in
charitate: sed etiam in scia p̄minēt. *Iōq;*
autoritas illa sic videtur intelligēda vt cō-
paratio nō referatur ad omnes ordines: s̄
ad quosdam. s. inferiores. Ille em̄ ordo nō
plenius seraphin accepit scientiam in mu-
nere: sed plenius alijs ordinibus qui sunt
inferiores. *Nec nominat̄ q̄sq; ordo ab om-*
ni re: quaz plenius alijs accepit: sed ab ali-
qua rerum quas accepit. *Vel potest com-*
paratio referri nō ad ip̄os ordines: sed ad
alia dona: nec ad omnia alia dona: s̄ ad que-
dam. *Sicut enim hoies cuz plura habeāt*
dona: quedaz alijs excellentius possident.
Ita forte r̄ angeli quibusdā munerib; ma-
gis pollent: r̄ alijs quibusdā minus.

*Explanatio il-
le auctoritatis*

*Alia determinā-
tio eiusdem.*

Utrum ordines ab initio creatio-
nis ita distincti fuerint.

Jam nunc inquire

re restat. *Utrū r̄ isti ordines a creatōis ini-*
tio ita fuerint distincti: *Et ita fuerunt di-*
stincti a p̄ordio sue p̄ditionis videt̄ testi-
monio autoritatis insinuari: que tradit de
singulis ordinib; aliquos cecidisse. *De or-*
dine nāq; supiori lucifer ille fuit: quo nul-
lus dignior conditus fuit. *Ep̄ls etiā prin-*
cipatus r̄ p̄tates tenebray noiat ostendēs
de ordinibus illis cecidisse: qui cū in malis
ministeriū exerceāt: nō tñ penitus noibus
ordinū suoz priuari sunt. *Sed nō videtur*
illud posse stare. *Nō em̄ tunc charitate ar-*
debant nec sapiētia pollebant: neq; in eis
deus sedebat. *Si em̄ hoc habuissent nō ce-*
cidissent. *Nō q̄ tunc erant cherubin vel se-*
raphin vel throni. *Ad qd̄ dicimus qz ante*
casum quorundā non erant isti ordines qz
nondū habebāt dona in quoz p̄cipatio/
nibus cōueniūt. *Sed quibusdā cadentib;*
alijs apposita sunt: eisq; q̄ ceciderūt colla-
ta fuissent eadē dona si p̄stitissent. *Ideoq;*
scriptura dicit de singulis ordinib; aliq̄s
cecidisse: nō qz fuissent i ordinib; r̄ postea
corruerūt: sed qz si p̄stitissent eoz aliqui in
singulis fuissent ordinib;: qui r̄ in nature
tenuitate r̄ informe p̄spicacitate differen-
tes gradus habebant sicut illi qui p̄stiterūt.
Alij em̄ vt p̄ diximus supiores: alijs inferio-
res conditi suūt. *Supiores qui natura ma-*
gis subtiles r̄ sapiētia magis perspicaces.
inferiores q̄ natura min' subtiles: r̄ intelli-
gentia min' p̄spicaces facti sunt. *Has autē*
inuisibiles differentias inuisibiliū solus il-
le ponderare potuit q̄ oia in numero r̄ mē-
sura et pondere disposuit. id est. in seipso
qui est mensura omni rei modū p̄figens: et
numerus omni rei speciem p̄bens: r̄ pon-
dus omnē rem ad stabilitatē trahens. id ē.
terminans r̄ formans r̄ ordinans omnia.

Utrum omnes angeli eiusdem or-
dinis sint equales.

Preterea conside-

rari oportet: vtrū oēs angeli eiusdeꝝ ordis
equales sint: Ita esse quibusdam placuit:
sed nō est hoc p̄babile nec assertiōe dignū
quia lucifer qui fuit de collegio supiorum
ip̄is etiā dignior extitit qui alijs excellen-
tiores creati fuerant. *Ex quo p̄cipitur: qz*
si p̄stitisset: in ordine supiori fuisset: r̄ alijs

*Ex ante casuz
quorundaz fue-
runt hi ordines
qz si habebāt
dona gr̄e: que
q̄busdā caden-
tib; alia appo-
sita fuerunt.*

*Per h̄c offen-
dit non oēs ei-
usdeꝝ ordinis
pares esse.*

eiusdem ordinis dignior extitisset. Sicut. n. vnus est ordo aploꝝ ⁊ alter martyꝝ. ⁊ tñ in aplis alij alijs sunt digniores: similiter ⁊ in martyribus alij alijs sunt superiores: ita ⁊ in ordinibꝝ angelozũ recte credit esse.

Quomodo dicat scriptura decimum ordinem ex hominibus cõpleri: cum non sint nisi nouem ordines.

Notandum etiam

qꝛ decimus ordo legit de hominibꝝ restaurã dus. Sed cũ non sint nisi nouem ordines: nec plures fuissent etiam si illi q̄ ceciderunt pstitissent: mouent lectores quõ scriptura dicat decimũ ordinẽ compleri ex hoibus. Gregꝝ. nanqꝫ ait homines assumẽdos in ordine angelozũ: quozũ alij assumũt in ordine superioruz: qui. s. magis ardent charitate. Alij in ordine inferiorũ. qui. s. minus pfecti sunt. Ex quo apparet nõ esse de hominibus formandum decimũ ordinẽ: tanqꝫ nouem sint angelozũ ⁊ decimus hominũ: sed homines p qualitate meritorũ statuẽdos in ordinibus angelozũ. Ex ergo legitur decimus ordo cõplendus de hominibus: ex tali sensu dictum fore accipi potest: qz de hominibꝝ restaurabit qd in angelis lapsus e. de qbus tot corruerunt: vt posset fieri decimus ordo. p̄prop̄ qd apls dicit restaurari oia in xpõ que in celis ⁊ que etiã i terris sunt: qz p xpõ redẽptũ est genus hũanũ: de quo fit reparatio ruine angelice: tñ nõ minus saluaret hõ si angelus nõ cecidisset.

Ex hoies assumunt iuxta numerũ stantiũ non lapsorum.

Nõ enim iuxta numerum

eorũ qui ceciderũt: sed eozũ qui p̄mãserũt hoies ad beatitudinẽ admittunt.

Unde Gregꝝ. Supna illa ciuitas ex angelis ⁊ hoibus cõstat: ad quã credimꝝ tãtos humani generis ascendere q̄tos illic cõtingit angelos remansisse: sicut scriptũ e in cãtico Deutronomij. Statuit terminos populoꝝ iuxta numerũ angelozũ dei.

Quidam dicunt fin numerum lapsorum angelorum homines reparandos.

A quibusdã tamẽ

putat qꝫ hoies reparent iuxta numerũ angelozũ q̄ ceciderũt: vt illa celestis ciuitas

nec suozũ ciuium numero p̄uet: nec maior copia regnet. Ad Augꝝ in ench. sentire vt def: nõ asserens de hoibus plus saluari q̄ corruit de angelis: sed nõ minꝝ ita dicens. Supna hierlm mater nra ciuitas dei: nulla ciuiũ suozũ numerositate fraudabit aut yberioze etiam copia fortasse regbit. Neqꝫ em numerũ aut sanctorũ hoim aut immunozũ demonum nouimꝝ: in quozũ locũ succedẽtes filij catholice m̄fis: q̄ steril̄ apparebat in terris in ea pace de q̄ illi ceciderunt sine vllõ t̄pis termino pmanebunt. Sed illoꝝ ciuiũ numerꝝ siue q̄ est siue q̄ fuit: siue q̄ futurꝝ est: in p̄t̄platione eiꝝ artificis est q̄ vocat ea q̄ nõ sunt tanqꝫ ea q̄ sunt. Ecce apte dicit non minꝝ de hoibꝝ saluari q̄ corruit de angelis: sed plus nõ asserit.

Ista est distinctio. ix. huiꝝ secundũ libri. In qua magister postqꝫ egit de cõi angelozũ creatõe ⁊ bonozũ ⁊ malozũ distinctione: incipit tractare specialit̄ de bonozũ dignitate ⁊ comparatõe. Et tria circa hoc facit. Nã pmo agit de nũero ordinũ et notatiõe. Secõdo tractat de eozũ distinctione. Tertio tractat de eozũ ex hominibꝝ reparatõe. P̄mũ facit a p̄ncipio distinctiõis vsqꝫ ibi. Nã inq̄rere restat. Secundũ ab inde vsqꝫ ibi. Notandũ etiã qꝫ decimꝝ Tertiuũ nõ vsqꝫ ad finẽ distinctiõis. In sp̄ali inia m̄gr̄i stat in tri. p̄po. qua. p̄ma est hec. Nouem sunt chorũ seu ordines angelozũ in tribꝝ hierarchijs fm dona notatim distinctozũ. Hanc m̄gr̄ m̄suas dicit nouem eẽ ordines angelozũ tribꝝ ternarijs quos hierarchias vocamꝝ distinctos. Ita qꝫ quilibet ternariꝝ seu hierarchia tres p̄t̄neat ordines: quozũ ordinũ tres sũt superiores: s. seraphin cherubin ⁊ throni: tres sũt medijs. s. dñatões: p̄ncipatꝝ ⁊ p̄tates. tres aut sunt inferiores vt p̄t̄e: archangeli ⁊ angeli. Postea declarat qd sit ordo. Et dicit qꝫ ordo sit multitudo spiritũ celestium qui inter se in aliquo gratie munere assumulat: sicut q̄ in bonozũ naturalium participatiõe cõueniunt. Sicut exempli gratia seraphin cõueniunt in charitatis ardore: cherubin in sc̄ie plenitudine: sic omnes qui sunt eiusdem ordinis conueniunt in illo quod illi ordini est. p̄p̄m. Quod autẽ cuiusqꝫ ordini sit. p̄p̄m ostendit auro: in littera: ⁊ subdit qꝫ angelis conueniunt nomina non propter eos. sed p̄pter nos. vt. s. p̄ h̄mõi noia nobis innotescant. Unde singuli ordines nominant a donis gratiarum in quibus superiores inferiores p̄cellũt: quod sic intellegendum est. non qꝫ ordinem gratie a quo superior denominat inferior: non habeat: sed qꝫ tam excellenter ip̄am non habeat: vnde superiorẽ ordinẽ seraphin a dono charitatis qd est sup̄mũ inter dona nominamus: non ideo quia ille ordo solũ illud donũ habeat: sed qz ceteris excellentius illud habet ⁊ ip̄sum donum charitatis inter dona gratie p̄imum locum tenet: ordinem autẽ sequentiũ. s. cherubin a plenitudine scientie dicimus: quia donum scientie donum charitatis immediate sequitur in ordine donorum. Contra istam sententiam magister obijciẽs dicit ex ip̄a sequi cherubin esse maioris scientie q̄ seraphin: eo qꝫ cherubin a dono scientie nominatur. Et respondet qꝫ non sequitur. Nam seraphin nõ nominatur a scientia non obstante q̄ sit perfectioris scientie q̄ cherubin. eo qꝫ digniori seu p̄fectiori dono pol

let q̄ sit scientia. s. dono charitatis. et ergo denomi-
nari debz ab ip̄o dono. s. charitatis: et sic de alijs an-
gelis. Nā quilibet ordo debet denominari ab illo do-
no quod in eo pre alijs donis fulget. Secūda pro
positio est hec Angeli ab initio sue creatōis nō erāt
vt nunc sunt in nouem ordines distincti seu ordinati
qui ordines ordinantur fm dona gratuita. Licet ta-
men habuerunt tunc donorum naturalū vt nunc in
equalitatem. Hanc magister probans querit. An ū
ordines angelorum ab initio creationis eorū fuerūt
distincti. Et arguit p̄mo q̄ sic: p hoc q̄ angelus p̄-
mus qui cecidit dicitur supior fuisse: et p hoc quod
ap̄tus dicit aliquos de potestatibus et p̄ncipibus
demonēs effectos esse. In oppositū vero arguit per
hoc q̄ ordines denominantur a donis gratuitis que
nec boni nec mali in p̄ncipio creationis habuerunt.
Et respondens dicit q̄ non habuerunt ab initio sue
creationis eorum distinctionem ordinū: s̄ habue-
runt bene diuersitates donorum naturalium fm que
boni stantes diuersa bona gratie receperunt et ordi-
nati fuerunt. Et demonēs dicuntur cecidisse non iō
quia ipsi quandoq̄ ordinati fuerunt: sed si stetissent
fm eorum naturalia dona: p dona gratie ad illos or-
dines p̄nētia p̄cepissent: et sic in illos ordines loca-
ti fuissent. Deinde queritur. An ū oēs angeli eiusdē
ordinis sint equales. Et licet q̄dam hoc posuerunt.
tū m̄gr dicit q̄ non. Sed sicut in ordine apostolorū
aut martyrum q̄dam alijs sunt digniores: ita consimili-
liter in ordine angelorū. Tertia p̄positio est hec.
An singulares ordines angelorū homines saluandū
assumunt fm numerū beatorū angelorū. Hanc m̄gr
p̄bans querit. Cum non sint nisi nouem ordines an-
gelorū: quare iunctura scriptura dicit decimū ordinē p
homines saluandos restaurari? Et r̄ndet q̄ nō iō di-
citur q̄ decimū ordo sit vel q̄nq̄ fuerit: s̄ q̄ tot homi-
nes saluent quot sunt angeli i vno ordine: et iō dicitur
decimū ordinē restaurari. Et subdit q̄ opinio beati
Grego. est q̄ tot homines saluentur quot angeli p̄-
sterunt. Opinio aut̄ beati Augustini est q̄ tot sal-
uentur quot ceciderunt: que autem verior sit nō de-
terminatur. Et tū in speciali.

An omnes spūs celestes mittant
et ponit duas opiniones et autori-
tates quibus innitunt

DI. X

De etia inue

stigandū est. An ū oēs illi cele-
stes spūs ad exteriora nūciāda
mittant? Quidā putāt aliq̄s i illa multitudine
esse q̄ foras p̄ officio exeūt: alios q̄ itus
sp̄ assistūt: sicut scriptū ē in Daniele. **Abi-**
liah miliū misrabāt ei: et decies centena mi-
lia assistebāt ei. **Itē Diony.** in hierarchia
q̄ sacer p̄ncipatus d̄: de platiōe spirituum
ait. Supiora illa agmina ab intimis nūq̄
recedūt: q̄m ea q̄ p̄eminēt vsum exterioris
officiū nūq̄ h̄nt. **His** autoritatib̄ innitunt
q̄ angelos mitti: nisi inferiores inficiant.

Dionysius

Obiectio contra illos.

Quibus obijcitur

q̄ **Estas** ait. Volauit ad me vn̄ de sera-
phim: q̄ ordo supior est et excellētior. **Itē**

si de illo ordine mittū: nō est ambigēdum
q̄n etiā et de alijs mittāt. **Ap̄tus** q̄ ait. Oēs
sunt admistratori spūs in ministeriū missi
His testimonijs asserūt q̄dā oēs angelos
mitti. **Nec** debet indignū videri si etiā su-
periores mittant: cū et ille q̄ creator est om-
niū ad hec inferiora descenderit.

Questio si oēs mittunt: cur vnus
tātū ordo noie angelorū censet. c

Hic oritur questio

si oēs mittunt et nūcij dei existūt: q̄re vn̄
tū inter nouē ordines angelorū noie cense-
tur? **Ad** q̄d q̄dā dicūt oēs q̄dē mitti: s̄ ali-
os sepi? et q̄si ex officio iuncto: q̄ p̄pe an-
geli vel archangeli noiant. **Alios** r̄orari
us mitti. s. maiores cū extra cōem dispēsa-
tionē obozta: q̄ cū angelorū misteriuū susci-
piūt etiā nomē assumunt. **Un̄** in p̄s. Qui
facit angelos suos spūs: q̄ illi q̄ natura spi-
ritus sunt: aliq̄n angeli. i. nūcij fiunt.

Hic quoq̄
dam.

Putāt quidā michael gabriel ra-
phael de supiori ordine fuisse et sūt
noia spirituum et nō ordinū.

Et putāt illi micha

el gabriel raphael de supiori ordine fuisse.
Michael iterptat̄ q̄s vt de. **Gabriel** for-
tudo dei. **Raphael** medicina dei. **Nec** sūt
ista noia ordinū s̄ spirituum. **Et** dicūt qui
dam singulū horum vnus pp̄rie ac singu-
lariter spūs esse nomen. **Alij** r̄o nō vnus
singulariter et determinate: sed nunc huius?
nunc illius esse nomen: fm qualitatē eorū
ad quē nuncianda vel gerenda mittuntur
sicut et demonū q̄dam noia sunt que q̄daz
putant esse vnus pp̄a. **Alij** r̄o plurib̄ cō-
munia. **Diabolus** q̄pe qui grece ita voca-
tur et criminatoz interpretat̄ vel deorsum flu-
ens hebraice d̄r satban. i. aduersari? **Dicit̄**
et belial. i. apostata et absq̄ iugo: dicit̄ etiā
leuiathan. i. additamentū eorū: et alia pla-
reperies nomina que vel vnus spūs sunt
pp̄ria vel pluribus cōmunia.

Quō determinēt p̄dictas autori-
tates que videntur aduersari qui
dicunt oēs angelos mitti.

Qui autez omnes

angelos mitti asserūt p̄missas autoritates
Daniel. s. et **Diony.** ita determinant. **Dicit̄**
tur supiora agmina deo assistere: et ab inti-
mis nunq̄ recedere: non q̄n aliq̄n mittant

Diabolus grece dicitur et communiter pp̄a
angelorum dicitur hebraice et additamentum
belial et apostata et absq̄ iugo
leuiathan et additamentum

sed qz rarissime ad exteriora pdeunt: neqz tunc ab intimis recedunt: sed dei pſentie z cōtemplationi semp aſſiſtunt: quod etiam faciunt qui frequēter mittunt.

Quos alij dicant mitti z quos dicant non mitti cū determinatiōe autoritatum que videntur sibi ad uersari.

Alij vō dicūt tres

ordines supremos. ſ. cherubin seraphin et thronos: ita creatori aſſiſtere qz ad exteriora nō exeunt. Inferiores autē tres ad exteriora mitti. Tres vero medios inter vtroſqz conſiſtere nō modo dignitate vel loco: sed etiā officio: qz pceptū diuinū a ſupioribus accipiūt: z deſerūt ad inferiores. Ideoqz cum ſupremi medijs et medijs imis atqz hi hominibus pceptum dei nunciant merito oēs angeli nominari debent. Et ob id forte apłs ait. Omnes ſpūs admīſtratores eſſe filij z mitti in miniſteriū. Vel p oēs nō ſingulos ordines: sed de inferioribz ordinibz ſingulos angelos complexus eſt. Illud vō qd Eſaiās ait per verba Dionysij determinant dicentis. Ibi ſpūs qui mittunt percipiunt horū vocabulum: quoz gerūt officium. Vñ dicunt illū angeluz qz miſſus eſt ad Eſaiā: vt mūdaret z incēderet labia pphete: fuiſſe de ordine inferiorū. Sed ideo dictus ē forte de ſeraphin: qz veniebat incidere z cōſummere delicta Eſaię.

Iſta eſt diſtinctio. x. huius ſecundi libri. In qua mgr poſtqz egit de comparatione angeloz ad ſe inuicē: tractat de cōparatiōe eoz ad deū. Et tria facit. Nam pmo facit de qbus ordinibz angeli qz mittunt. Scdo quō diuerſa nota ex prietatibus ſortiantur. Tertio qualiter miſſi a diuina ptemplatione non excludunt. Primū facit a principio diſtinctionis vsqz ibi. Hic oritur queſtio. Scdm ab ide vsqz qhbl. Qui autē oēs. Tertiu vō ab inde vsqz ad finē diſtinctionis. Et tñ in generali. In ſpēali ſnia magiſtri ſtat in tribus ppoſitionibus: quarum prima eſt hec. Angeli de ſingulis ordinibz ad extra ad nrm miniſterium mittunt. Hanc ppoſitionem mgr probans querit pmo. Utrum oēs angeli de ſingulis ordinibus ad exteriora nunciāda mittantur? Et rñdēdo recitat opinionēs circa hoc: quarū pma dicit: qz non oēs mittuntur: qz ſupiores ſp deo aſſiſtunt. Et illa opinio confirmat autoritate. b. Dionysij z Danielis quibus dicitur qz ſupiora illa agmina ab intimis nunqz deſcedunt. Scda opinio dicit qz oēs mittantur: qd pbat p hoc qz ſeraphin legit miſſus fuiſſe ad Eſaiā. Cum ergo de ſeraphin qz ſunt ſupremi ordinis mittantur: vt deſcēt etiam qz de ſingulis ordinibus mittantur. Et pfirmatur p hoc qz filius dei qz eſt ſupior omi angelo: ſuſt miſſus. Scdo p autoritatē apłi qz dicit qz oēs ſunt admīſtratozj ſpūs miſſi in miniſteriū. Deinde obijcit e contra opinionem iſtā dicēs. Si oēs mittuntur: qz tunc nō oēs dicuntur angeli. i. nunciij: ſed vnus ordo

hoc nomen ſolū ſortit? Et rñdēns ad hoc dicit qz illi qz ſunt de inferiori ordine angeli p pte dicuntur: qz ex p pte eoz officio ſepius mittuntur. Nihilominus tñ z alij etiam qñqz mittuntur: z tunc angeloz nomen ſuſcipiūt. ſm illud pſal. Qui facit angelos ſuos ſpūs: qz qui naturaliter ſpūs ſunt quādoqz angeli. i. nunciij ſunt. Et ſubdit incidentaliter ad huius ſecunde opinionis confirmationem qz iſta nomina Michael Gabriel Raphael ſunt p pte nomina quorundam ſpirituum a ſupiori ordine miſſorum: quos tamē alij dicunt qz ſunt nomina officiorum. Unde qz Raphael interpretat medicina dei quilibet angelus qz ad medicandum mittitur Raphael dici poſeſt. Et ſimilitudinem eſt de alijs. Et hoc cōfirmat p ſile in demonibus qbus qdam nomina ſunt cōmunia: ſicut Diabolus ſathan z belial: z ſimilia. quoz interpretatiōez ponit in ſca. Hec tñ nota qñ. p ſingularibz demonibus aſcribunt ſpecialit. Poſtea ſoluſt autoritatē. b. Dionysij qz pma opinio pbat z dicit qz ſupremi angeli dicunt aſſiſtere quos raro mittantur: tamen qñ mittuntur a dei pſentia non recedunt: ſed eius cōtemplationi eque bene aſſiſtunt: quod etiam illi faciunt qui quotidie ſeu frequenter mittunt. Ex predictis ſimul ſumptis infero pmo qz angeli miſſi diuerſa nomina ſm variis officioz p pte ſortiuntur: que eſt ppoſitio ſcda. Infero ſcdo qz angeli miſſi tempore miſſionis ab intimis diuine ptemplationis nō excluduntur qz eſt ppoſitio tertia. Poſtea mgr ponit tertiam opinionē qz dicit qz ſupiores angeli nunqz mittant. i. tres ſupmi choi ſp aſſiſtāt: ſz qz infirmi tres choi ſp mittant: medijs autē choi dicunt aſſiſtere z mitti: in qz tñ mitti accipiūt. put medijs nūciāt inferioribz. i. illū nāt inferiores. Et qz vñ ſc ſupiores medijs nūciāt: z medijs infimis: iō ſupiores dicunt mitti: z ad illū ſentū locutur eſt apłs dicēs oēs miſſos ad miſtrationē. Ad autoritatē Eſaię rñdēdo dicit qz angelus ad Eſaiam miſſus nō fuit. p pte de ordine ſeraphin: ſz ſic denota tur ab effectu ad quē venerat: qz venerat ad inflāmā dū cor incendio amoris dei. Et tñ in ſpēali.

Et queqz aia habet angelum bonū ad ſui cuſtodia delegatum: z malum ad exercitium.

Quid quoqz

ſciendū eſt qz angeli boni deputati ſunt ad cuſtodiam hominū: ita vt qz electozū habeat angelū ad ſui pfectum atqz cuſtodia ſpecialiter delegatū. Vñ in euangelio veritas a puſilloz ſcandalo prohibens ait. Angeli eoz ſemp vident faciem pſis. Angelos dicit eozum eſſe: quibus ad cuſtodiam deputati ſunt. Sup quem locuz Hieronymus tradit vnam quāqz animā ab exordio natiuitatis habere angelū ad ſui cuſtodia deputatū inquiens ita. Magna dignitas animaruz eſt vt vnaqueqz habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodia ſui angelū delegatum. Grego. qz dicit. Et quiſqz vnū bonuz angelum ſibi ad cuſtodiam deputatum: et vnū malum ad exercitium habet. Cum eñ omnes angeli boni noſtrū bonū velint cōmuniter qz ſaluti omnū ſtudeant: ille tñ

DI. XI.

Hieron.

Hieron.

Grego.

qui deputatus est alicui ad custodiā: eum specialiter hortat ad bonū: sicut legitur de angelo Thobie: et de angelo Petri in actibus apostolorum. Similiter et mali angeli cum desiderent malū hominū: magis tñ hominē ad malū incitat et ad nocendū fortiter instat ille qui ad exercitiū ei⁹ deputat⁹ est.

Utrum singulis hominibus singuli angeli an pluribus deputati sit vnus.

Solet autem queri utrum singuli angeli singulis hominibus an vnus pluribus ad custodiā vel exercitium deputatus sit: Sed cum electi tot sint quot et boni angeli sunt: plures constat eē oēs simul bonos et malos homines quā boni angeli sint. Et cum tot sint electi quot angeli boni: et angeli boni plures sint quā mali pluresque sint homines mali quā boni: nō est ambigendū plures esse bonos homines quā sint mali angeli: et plures esse malos homines quā sint mali angeli vel boni angeli.

Confirmat vnum angelū pluribus hominibus deputari siue simul siue temporibus diuersis.

Ideoque dici oportet vñ eundemque angelū bonū vel malū pluribus hominibus deputari ad custodiā vel exercitium: siue eodem tpe siue diuersis temporibus. Ideo autē dicitur eodē tēpore vel diuersis temporibus: quia videtur quibusdam quod oēs homines qui sunt simul in aliquo tpe: singuli singulos angelos habere possunt bonos vel malos: quia licet maior sit numerus hominū cōputatis in vñ omnibus qui fuerunt et sunt et futuri sunt: quā angelorum: tamen quod homines decedentibus hominibus succedunt. Et ideo nunquā simul sunt in hac vita. Angeli vero nunquā decedunt: sed simul omnes sunt: esse potest ut singuli hominum dum in hac vita sunt singulos habeant angelos bonos vel malos ad sui custodiā vel exercitiū destinatos. Ceterū siue ita sit siue non: non est dubitandum vnumquēque habere angelum sibi deputatū: siue pluribus simul destinatus sit. siue vni singulariter. Nec est mirandū vñ angelum pluribus hominibus ad custodiā deputari: cum vni homini plurium custodiā depute: ita ut eorū quisque suum dicat habere dñm vel episcopū vel abbatē.

Utrum angeli proficiant in merito vel in premio vsque ad iudicium.

Preterea illud con-

siderari oportet. Utrum angeli boni in premio vel in merito proficiant vsque ad iudicium: et in meritis proficiant atque quotidie magis ac magis mereantur quibusdam inferiunt eorumque profectibus student. Quibus etiā nihilominus videtur quod et in premio proficiant: scilicet in cognitione et dilectione dei. Licet enim (ut aiunt) in confirmatione beatitudinē acciperint eternā atque profectam: augetur tamen quotidie eorū beatitudo: quod magis ac magis diligunt atque cognoscunt: et est eorū caritas qua deū et nos diligunt: et meritum et premium. Obsequiumque: quod per eā et obsequia ex ea nobis impensa merentur: et in beatitudine proficiunt: et ipsa eadem est premium: quod ea beati sunt.

Autoritatibus confirmant quod dicunt.

Et quod angeli proficiant

in cognitione ac premio in beatitudine: testimonij sanctorum confirmant. Dicit enim Esaias ex persona angelorum christi ascendentis magnificentia admirantium. Quis est iste qui venit de edom tinctis vestibus de bosra. Et in ps. Quis est iste rex glorie. Ex quibus apparet quod mysterium verbi incarnati plenius cognouit angeli post impletionem quam ante. Et sicut in cognitione huius mysterij profecerunt: ita dicunt eos in deitatis cognitione proficere. Quod autem in hominibus mysterij cognitione peccerint euidenter docet apostolus dicens. Que sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in deo: ut innotescat multiformis sapientia dei per ecclesiam principibus et potestatibus in celestibus. Super quod locum dicit Hieronimus angelicas dignitates prefatum mysterium ad purum non intellexisse donec completa est passio christi et apostolorum predicatio per gentes dilatata.

Quod in hac sententia videtur Augustinus aduersari Hieronymo.

His autem videtur

tradidit Augustinus super eundem locum epistole dicens: Non latuit angelos mysterium regni celorum: quod oportuno tempore reuelatum est per salutem nostram. Illis ergo a seculis innotuit supra memoratum mysterium: quia omnis creatura non ante secula sed a seculis

Quibusdam videtur quod proficiant in vtroque.

Hieronimus.

Determinatio
dicarū auto
ritatum.

est. Attende lector quia vident dissentire
in hac sententia illustres doctores. Ideoq;
vt oīe repugnantia de medio tollat predi-
cta verba h̄aymonem sequētes ita deter-
minem: vt illis angelis q̄ maioris digni-
tatis sunt: et p̄ quoz ministeriū illa nuncia-
ta sunt ex pte cognita a seculis fuisse: vt po-
te familiarib⁹ et nūcijs. Illis vero q̄ mino-
ris dignitatis sunt incognita extitisse dica-
mus vsq; quo impleta sunt et p̄ ecclesiā pre-
dicata: et tūc ab oibus angelis perfecte fu-
erunt cognita. Constat itaq; omnes ange-
los in cognitione diuinorum mysteriorum
fm̄ p̄cessum temporis p̄fecisse. Unde non
incongruenter ipsi dicunt angelozū scienti-
am ac beatitudinem augeri vsq; ad futurā
consummationem quādo in scientia ac be-
atitudine ita p̄fectissimi erunt. vt nec auge-
atur amplius nec minuatur.

Aliorum opinio qui dicunt ange-
los in quibusdam predictorū nō
p̄fecisse.

Alij autem dicunt

angelos in p̄firmatione tanta deitatis dile-
ctione atq; noticia fuisse p̄ditos: vt in his
vltimis nō p̄fecerint: nec p̄fecturi sint.
P̄fecerunt tñ in scientia rerum exteriorū
sicut in cognitione sacram̄ti incarnationis
et h̄mōi: sed nō in cōtemplatione deitatis:
quia trinitatē in vnitatē: atq; vnitatem in
trinitatē nō plenius intelligunt siue intelle-
cturi sunt: q̄ ab ipsa confirmatione p̄rece-
perunt. Ita etiam dicunt eos in charitate
nō p̄fecisse post cōfirmationē: quia eorum
charitas postea nō ē aucta: et sic dicūt eos
nō p̄fecisse in meritis: sed hoc q̄tū ad vim
merendi s̄ nō q̄tū ad numerū meritorū.
Plura em̄ bona fecerunt postea que tunc
nō fecerant: sed eoz charitas ex qua illa p̄-
cesserunt nō est aucta ex qua tantū merue-
runt anteq̄ ista adderentur q̄tū postea
his adiectis. Illud vero qd̄ alij superius
dicunt p̄babilius videtur. s. q̄ angeli vsq;
ad iudicium in scientia et alijs p̄ficiant.

Quedā autoritates vident obui-
are p̄babiliori sententiē.

Quibus tamen vi-

dent obuiare quorundam autoritatū v̄ba
ait em̄ Isidorus de sum. bono. Angeli in
verbo dei om̄ia sciunt anteq̄ fiant: sed nec
omnes nec omnia p̄fecte angelos scire di-
xit: et ideo eos in scientia p̄ficere non remo-

uit. Grego. in lib. dialogozū ait. Quid est Grego.
qd̄ ibi nesciant vbi scientem om̄ia sciunt.
Vbi videtur dicere q̄ om̄ia sciunt angeli
et nihil sit quod nesciant. Sed accipiendū
est hoc de his quoz cognitio beatū facit
cognitorem: vt sunt ea que ad mysteriū tri-
nitatis et vnitatis pertinent.

Ista est distinctio. xi. hui⁹ secūdi
libri. In qua magister postq̄ egit de cōparatōe ange-
lozū ad deū tractat de cōparatōe angelozū ad ho-
mines. Et tria facit. Nā p̄mo inquit: an homines
angelozū custodiā habeant. Secūdo an vnus angelus
plures hoīes custodiat. Tertio an boni angeli etiā
meritorie p̄ficiant. Prīmū facit a p̄ncipijs distincti-
onis vsq; ibi. Solet etiā queri. Secūdū ab inde vs-
q; ibi. P̄terea illud. Tertis vero vsq; ad finem di-
stinctionis. Et tñ in generali. In sp̄ali s̄nta magi-
stri stat in tribus p̄positionib⁹ quarū prima est hec.

Quilibet homo ab initio sue natiuitatis habet an-
gelum malū ad suum exercitiū deputatū: et bonum
ad sui custodiā. Hanc p̄positionē magister p̄bat au-
toritatib⁹ beati Hieronymi et Gregorij. Et subdit:
licet oēs boni angeli bonū nostrū velint et salutē: ille
tñ qui hōi specialiter deputat⁹ est: specialiter ad bo-
nū p̄ alijs exhortat. Similiter licet oēs mali angeli
hominē ad malū exercent et incitent: magis tñ suis
exercitator ad mala ip̄m instigat. Secūda p̄positio
est hec. Stat vnū angelū plurib⁹ hoībus p̄esse simul
vel successiue. Hanc magister p̄bans querit. Atq; v-
trū quilibet homo habet suū p̄p̄riū angelum custodē: aut
vn⁹ angelus plures custodiat. Et r̄ndens dicit q̄ sic
vni homini p̄mittit custodiā multoz: sicut ep̄iscopis
abbatibus et prioribus: ita plurū hominū custodiā
vel exercitiū cōmittit vni bonoz vel maloz angeloz
quā magister suadet sic: quia cū tot sunt electi quot
angeli boni sunt: et angeli boni sunt plures q̄ mali: et
plures sunt homines mali q̄ boni: nō est ambigēdū
plures esse homines bonos q̄ angeli mali sūt: et plu-
res esse homines malos q̄ sint mali angeli vel boni
angeli: patet ergo quēlibet malū hoīem nō posse sin-
gulariter habere vnū bonū angelum: et p̄sequens
singuli homines tam boni q̄ mali nō habēt singula-
res angelos bonos ad eoz custodiā vel malos ad
exercitiū specialiter deputatos: sed vn⁹ bonus ange-
lus custodit plures: et vn⁹ mal⁹ exercitat plures qd̄
oportet ad minus esse verum fm̄ successiōnē tempo-
ris: in quo homines hominibus succedunt: quīs cū
hoc scet q̄ singuli homines actualiter existentes sin-
gulares habeāt angelos p̄o suo exercitio vel custo-
diā. Tertis p̄positio est hec. Qd̄ angeli boni in sua
beatitudine meritorie p̄ficiunt vsq; ad mundi con-
summationē. Hanc p̄bans querit. Vtrū boni ange-
li in merito vel p̄mio p̄ficiant. Et r̄ndens p̄ponit
primo opinionē quorundā dicentium. q̄ non solū p̄-
ficiant in merito sed etiā in p̄mio. s. in cognitiōe et
dilectione: vt ita q̄ magis et magis ip̄m cognoscunt
et diligunt. Q̄ autem in cognitione p̄ficiant probat
p̄ hoc q̄ nō plene cognouerūt mysteriū incarnati-
onis ch̄isti ante passionem et post apostolorum p̄-
dicationes. Quod videtur beatus Hieronymus sen-
sisse. Licet beatus Augustinus videtur contrariū
dicere. Quoz doctoz magister controuersiam dis-
cutiens dicit: q̄ angeli maiores sciuerunt incarnati-
onem ch̄isti. etiā anteq̄ fieret. licet tamen nō perfe-
cte. Et minores nō cognouerunt eam: nisi postq̄ fa-
cta est. Ex quo cōcludit q̄ tam maiores q̄ minores
in cognitione p̄fecerunt et p̄ficiunt in diem iudicij

Quid 2 qd̄ nō videt q̄ nescit
ad m̄dum

lux & tenebre dño. Ideoq; scienduz est: te-
nebras diuersis modis accipi. s. vel p lucif
absentia: qualiter supra accepit Aug. iu/
sta quã acceptionē nō sūt aliquid. Vel p
aere obscurato: siue aeris obscura qualita-
te: & fm hoc aliqua res creata sunt. Ideo
ergo dicit tenebras tunc fuisse sup faciē ab
ysrl: qz nondū erat lux: quesi esset: & supes-
set & sup funderet: sed nondū lucis gratia
opus suuz deus venustauerat: que postea
in primo die formata est.

Duo hic cōsideranda sunt: quare
illa materia confusa sit dicta infor-
mis et vbi adesse prodijt q̄tumq; ^e
in altitudine ascenderit.

De qua re priusq;

tractem? duo nobis discutiēda occurrūt.
Primū quare illa materia p̄fusa infor-
mis dicat an qz omni forma caruerit: an ppter
aliud. Secundo vbi ad esse prodierit: & q̄-
tum in altum ascenderit. An illud ergo qd̄
primo positū est breuiter r̄idētes dicim? il-
lā primā materiā nō tō dictā fore infor-
mē qz nullā omnino formā habuerit: qz nō ali-
quid corporeū tale existere potest: qd̄ nul-
lā habeat formā: sed ideo nō absurdi infor-
mem appellari posse dicim? quia in cōfusi-
one & p̄mixtione quadā subsistens nōduz
p̄lchzā aptāq; & distinctā recipet formas
qualē modo cernimus. Facta est ergo illa
materia in forma p̄fusionis ante formā di-
sp̄sitionis. In forma p̄fusionis prius om-
nia corpalia materialiter simul & semel sūt
creata. Postmodū in forma dispo-
sitionis sex diebus sunt ordinata. Ecce absolutū ē
quod primo in discussione p̄positum fuit:
scz quare illa materia dicat informis.

Hic ad id quod secundo quereba-
tur respondet.

Nunc superest quod

scdo p̄ponebat explicare: vbi scz illa mate-
ria subsisterit & q̄tū in altitudine porrige-
bat. Ad qd̄ nihil temere asserentes dicim?
Qz illa prima rerū oim moles qñ creata est
ibidē ad esse videt prodijisse: vbi nunc for-
mata subsistit. Eratq; terreū hoc elemētū
in vno loco eodem medio subsistēs ceteris
in vna p̄fusione p̄mixtis: eisdēq; circūq; qz
in modo cuiusdam nebule oppressis ita ob-
uolutū erat vt apparere nō posset quod fu-
it: illa vero tria in vna p̄mixtione confusa

circūq; qz suspēsa: eousq; in altū porrige-
bant quousq; nunc summitas corpe natu-
re ptingit. Et sicut q̄busdā videt ultra lo-
cum firmamētū extendebat illa moles: que
in inferiori pte sp̄ssior atq; grossior erat. In
superiori vero rarioz ac leuior atq; subtilior
existerat. De qua rarioz substātia putāt
quidā fuisse aquas que sup firmamētū esse
dicunt. Talis fuit mūdi facies i p̄ncipio p̄
usq; reciperet formā vel dispo-
sitionē.

Osteso qualis fuit mundi facies
in ipso p̄mordio: incipit prosequi
operū sex dierū distinctionem. ^g

Nunc superest vt di-

sp̄sitionē illā qualiter p̄fecta sit ordine p̄-
sequamur. Sex dieb? sicut docz scripturis
genesis distinxit deus & in formas redēgit
p̄prias cuncta que simul materialiter fece-
rat. P̄fecitq; op? suū die sexto: & sic dem
de die septimo requieuit ab omni ope suo
id est cessauit nouā creaturam facere. Sex
enī diebus sex rerū genera distinxit: nihil-
q; postea fecit: quod in aliquo illoz nō cō-
tineatur. operatus est tñ postea sicut veri-
tas in euangelio ait. Pater meus opatur
vsq; nunc: & ego operor: illud.

De quattuor modis diuine ope-
rationis. ^h

Quattuor enī mo-

dis. vt ait Alcuinus sup Gen. opaf deus
Primo in x̄bo oia disponēdo. Secdo i ma-
teria infor-
mi quattuor elementoz de nihilo
eā creando. vñ. Qui viuuit in eternū cre-
auit omnia simul. Dia. s. elementa. vel oia
corpa materialiter simul creauit. Tertio p
opa sex dieruz varias distinxit creaturas.
Quarto ex primordialibus seminib? nō in-
cognite oriūtur nature: sed note sepius re-
formantur ne pereant.

Ista est distinctio. xij. hui? secun-
di libri. In qua magister postq; tractauit de natura
pure sp̄sial. s. angelis. Incipit agere de natura pu-
re corpali. s. de p̄ductione mūdi sensibilis. Et tria
circa hoc facit. Nā primo ostendit qualiter deus mū-
dum sensibilem primo creauit. Secundo vbi ipm p̄-
ducens collocauit. Tertio qualiter ipm distinguens
ordinauit. Primū facit a principio distinctionis vsq;
ibi. De qua re prius q̄ tractem?. Secm abinde vsq;
ibi. Nunc superest. Tertū vsq; ad finem distinctionis.
Etm in generali. In speciali sentētia magistri stat
in tribus p̄positionibus quarū prima est hec. De-
us in principio materiam quattuor elemētōz infor-
mem. id est. indistinctam creauit. Hanc p̄positionē
magister p̄bens p̄ponit qz diuina sapiētia simul cū
angelica natura materiam in quattuor elemētis cō-

Ad p̄mū bre-
uiter r̄idēt.

In p̄o d. 2. 2. 2.

fufam & informem pduxit: quam in sex diebus pfecte formavit & diftinxit. Et fubdit qd aliqui sancti fex beatus Auguftinus & fuis dixerit omnia fimul in materia etiam diftincta fm formas fuiffe producta. Alij vero dixerunt fex beatus Grego. & Beda qd pmo fuit materia rudis atq; informis creata: de qua postmodu p fex diebus intervalla res corpales fm p prias species funt formate: qua opinionem magifter approbat. ppter plurimoz doctoz fententiã & facre fcripture autoritatẽ. Postea dicit qd illa informis materia in principio Hẽi. vbi eius pductio legit diuerfo nomine eſt vocata. Nominat em pmo terra: vt ibi In principio creauit deus celũ & terram. id eſt. illam informẽ materiam: & exprimit nomine terre: nõ qui dem ppter terreſtrem ſubſtantiam: ſed ppter ſpecificitatis carentiam. Secũdo exprimitur ibi nomine abyſſi: vbi cũ dicitur: & tenebre erant ſup faciem abyſſi & hoc ppter defectũ diftinctionis qua diftinctõ eſt ca rebat. Etiam nominatur ibi aqua. cũ ſubdit. Et ſpiritus dñi ferebat ſup aquas. Nam ſicut aqua habet multam fluxibilitatem: ſic materia illa habet fluxibilitatem & diuerſam potentialitatem ad diuerſas formas recipiendas. Omõ aut diuerſis nominibus fu it materia appellata ne crederetur vnus forme receptiua: ſi vno nomine fuſſet vocata. Uſitatis etiã nominibus eſt vocata: ppter ruditatẽ populi cui moy ſes ſcripſit & contulit manu ductionem. Et ſubdit qd etiam in Hẽi. dicitur ſup faciem abyſſi. id eſt. illa nature erant tenebre cõfuſe. id eſt. lucis abſentia. que tenebre nulle res funt ſed tñ lucis abſentia ſeu pũuatio. Contra quod videtur eſſe illud Daũ. Bñdicit lux & tenebre: dñõ: vbi tenebre inter res reales no minant. Ad quod reſponder qd tenebre qñq; dicunt lucis abſentiam: & ſimil funt: qñq; aerem obſcurũ & ſic funt aliqua creatura. Secũda ppoſitio eſt hec Deus confuſam materiam elementozum in eodeſſo loco vbi nũc eſt creãda collocauit. Hanc ppoſitionem magiſter pbans dicit adhuc duo de illa materia eſſe diftinguẽda. Quoz pimum eſt quõ illa materia dicta ſit informis: cum tñ omni forma nõ caruit. Ad qd rñdet qd dicit informis non ppter carentiam omnis forme: ſed quia formam cõfuſam habebat et non diftinctã. vel quia formata nõ fuit ſicut poſtea formabatur. Secundũ eſt vbi fuerit illa materia creata et q̄tum ſpacium occupauit. Et rñdet qd creabatur in illo loco vbi nũc eſt mundus: et occupabat ſpacium cuius libet elementi: & extendebat etiam fm aliquos vltra locũ firmamenti fm qd erat materia illa in pte inferiori ſpiffior & groſſior: in pte ſuperiori rarior & ſubtilior. Unde de pte illa rariõ aquas que funt ſupra firmamentũ dicunt eſſe factas. Tertia ppoſitio eſt hec. Deus qui in principio confuſam materiã creauit quã in ſex diebus pfecte mundũ cõplẽdo diftinxit & formauit: die ſeptimo ab eius pparatione ceſſauit. Hanc em ppoſitionem magiſter pbans dicit qd pfecta rez. pductio et formatio ſit expedita in die rum ſenario: ita qd nihil poſtmodũ eſt productum. quod in primis creatis aliquo modo nõ p̄tinere: et illa de cauſa dicit de ſeptimo die quieuiſſe: eo qd ceſſauit nouas creaturas producere. Sed contra hoc obijcit per dictum dñi noſtri Ieſu Chriſti qui ait p̄ rez ſuum & ſe vſq; modo operari. ergo vt videtur deus nõ quieuit ab omni ope die ſeptimo. Et hoc pfirmat tali ratione. Si deus die ſeptimo quieuiſſet ab omni opere: tñ nõ pduceretur amplius de nouo aliquid in rerum natura: ſed hoc eſt falſum. ergo nõ quieuit die ſeptimo. Et qd hoc ſit verũ pater. Nam quia multa ſunt generabilia: nõdũ tñ genita: ſed ſolum in potentia que eſt ad maximum determinate: ideo in futuro ſunt aliqua ad eſſe ſpecificũ in potentia q̄ poſt

ea actualiter erunt: ideo nõ ſunt omnia ſeptimo die diuina virtute creatura producta. Ad quod reſpondens dicit deum quadrupliciter operari ad rez. pductionem. Vno modo naturaliter omnia in verbo diſponendo. Secundo temporaliter materiam informem producendo. Tertio modo materiam ſex diebus confuſam fm ſpecies diftinguendo. Quarto ex ſeminibus rebus inditis creata ne pereant reformando. Et licet deus fm tres primos modos operandi die ſeptimo quieuerat: quo ad quartum modum tamen ſemper operat. Et de illo intelligi habet dictũ Chriſti ſuperius allegatum. Et tñ in ſpeciali.

Que fuerit prima diftinctionis operatio.

Prima autẽ

DI. XIII.

Prima autẽ diftinctionis operatio fuit formatio lucis: ſicut oſtendit ſcriptura Hẽi. que cõ memorata rerũ informis ita te earum diſpoſitione a luce inchoauit ſubdens. Dixit deus: fiat lux: & facta eſt lux: & diuiſit lucẽ a tenebris. Appellauitq; lucẽ diem: & tenebras noctem. Et factum eſt veſpere & mane dies vnus. Longue mundi ornatus a luce cepit: vnde cetera que creanda erant viderentur.

Qualis fuerit lux illa: corporalis an ſpiritualis.

Si querit qualis

illa lux fuerit corporalis. ſan ſpũalis? Ad rñdem quod legitur traditum. Dicit em Aug. qd lux illa corporalis vel ſpũalis intelligi pot. Si ſpũalis accipit: angelica natura intelligit: que p̄us informis fuit: ſed poſtea formata eſt: cũ ad creatorẽ conuerſa ei charitate adheſit. Cuius informitatis creatio ſuperius ſignificata eſt: vbi dictum eſt: In principio creauit deũ celũ & terrã. Hic vero eiusdem formatio oſtendit cũ ait. fiat lux & facta eſt lux. Hec ergo angelica natura prius tenebre: & poſtea lux fuit: qd prius habuit in formatiõẽ & imperfectionem: deinde formatiõis pfectionem: & ita diuiſit deus lucem a tenebris. Nam vt ait Aug. ſuper Hẽi. huius creature informitas & imperfectio fuit anteq; formaretur in amore cõditõris. Formata vero eſt qñ puerſa eſt ad icõ mutabile lumẽ verbis. Si nõ corporalis fuerit lux illa quod vtiq; pbabile eſt: corpũ lucidũ fuiſſe intelligit: velut lucida nubes: qd nõ de nihilo ſed de preiaceti materia formaliter factus eſt vt lux eſſet: & vim lucẽdi haberet: cũ qua dies p̄ma exorta eſt: qd añ lucẽ nec dies fuit nec lux: & ipſus fuerit. Qd lux illa facta eſt: vbi ſol apparet

Auguſti.

De ſpũali luce

Auguſti.

Dic de corporali luce.

que in aquas lucere poterat.

Si autem queritur

vbi est facta lux illa: cum abyssus omnes terre altitudines tegeret: Dicitur potest in illis partibus facta quas nunc illustrat solis diurna lux. Nec mirum lucem in aquis posse lucere cum etiam in aëre operatone sepius illustratur. Qui in profundum meris: misso ex ore oleo aquas sibi illustrat: que multo rariores fuerunt in principio quam modo sunt: quia nondum congregatae fuerant in uno loco. Facta ergo lux illa: vicem et locum solis tenebat: qui motu suo circumagitata noctem diemque discernebat. Tunc ergo primum lucem apparuisse verisimile est: vbi sol quotidiano cursu circumuectus apparet: ut eodem tramite lux circumcurrens. ac primo ad occasum descendens vespere faceret: deinde reuocata ad ortum auroram. id est mane illustraret: et ita diuisit deus lucem et tenebras: et appellauit lucem diem: et tenebras noctem.

Quod dies diuersis modis accipitur.

Hic notandum est

quod dies diuersis modis accipitur in scriptura. Dicitur enim dies lux illa que illo triduo tenebras illuminabat: et dicitur dies illuminatio ipsa aeris. Dicitur etiam dies spatium viginti quatuor horarum: qualiter accipitur cum dicitur: Factum est vespere et mane dies unus. Ad id ita distinguendum est: factum est vespere prius. et postea mane: et ita fuit dies unus expletus viginti quatuor horarum. Dies scilicet naturalis: qui habuit vespere sed non mane. Ad hanc enim dicitur finis precedentis et initium sequentis diei: quod est aurora: que nec plenam lucem nec omnino tenebras habet. Ad hanc ergo primus dies non habuit: quia nec dies precesserat qui sequentis diei initium terminaret: et eo precipue: quia luce apparente mox super terram plenus atque perfectus dies extitit: qui non ab aurora: sed a plena luce inchoauit: et mane sequentis diei consummatus est. Unde Beda super Genesim. Decebat ut dies a luce inciperet: et in mane sequentis diei terminaret: ut opera dei a luce inchoasse: et in lucem completa esse significarent. Reliqui autem dies mane habuerunt et vespere. Quorum quisque a suo mane incipiens: usque ad alterius diei mane tendebatur.

De naturali ordine computationis dierum: et de illo qui pro mysterio introductus est.

Hic est naturalis ordo

distinctio dierum ut distinguantur atque computentur dies a mane usque ad mane. Post ista vero in mysterio factum est ut dies computentur a vespere in vespere: et adiungatur dies precedenti nocti in computatione: cum iuxta naturalem ordinem precedentis dies sequenti nocti adiungi debeat: quia homo a luce per peccatum corruit in tenebras ignorantie et peccatorum: deinde per Christum a tenebris ad lucem rediit. Unde apostolus. Erasmus aliqui tenebre nunc autem lux a domino. Primum itaque dies non ab aurora sed a plena luce incipiens: et post vespere paulatim occidente luce excipiens mane sequentis diei expletus est. Unde Beda: Occidente luce paulatim et post spatium diurne longitudinis inferiores partes subeunte: factus est vespere: sicut nunc visitato cursu solis fieri solet. Factum est autem mane eadem super terram redeunte: et alium diem inchoante: et dies expletus est unus viginti quatuor horarum. Fuitque nox illo triduo omnino tenebrosa. que post creatam sidera aliqua luce claruit. Cur sol factus est si lux illa sufficiebat.

Solet autem queri

quare factus est sol: si lux illa facienda diebus sufficiebat: Ad quod dicitur potest: quoniam lux illa forte superiores partes illustrabat: ad illuminandum nationem inferiorum solem fieri oportebat. Vel potius ideo: quia facto sole diei fulgur auctus est. Ampliori enim multo luce radiavit dies postea quam ante. Si autem queritur quid de luce illa factum sit cum modo non appareat: Postea dicitur autem de ea corpus solis formatum aut in ea parte celi esse in qua sol est: non quod ipsa sit sol: sed sic est ei unita ut discerni non valeat. Quod accipiendum sit illud: dixit deus an sono vocis id deus dixerit an aliter.

Preterea inuestigandum

est quod accipiendum sit quod ait: dixit deus. An temporaliter: vel sono vocis illud dixerit: an alio modo: Augustinus super Genesim. tradit. nec temporaliter nec sono vocis deum locutus fuisse: quia si temporaliter: et mutabiliter: et si corporaliter dicatur sonuisse vox dei: nec lingua erat qua loqueretur: nec erat quem oporteret audire et intelligere. Venit ergo vox dei ad naturam verbi per quod omnia facta sunt referuntur. Dixit er

Beda.

Augusti.

Qualiter distinguatur dies unus.

Beda

mo die
risson
eraz p
erbo di
a infu
z vult
z temp
mando
ndi die
tamen
u dno
nis
a
te
DI. XIII
ho fuit
at atten
que co
formita
aut sub
est lux
itque lucē
um ē ve
emundi
que cre
oralis
b
alis
hale: qd
Dicit em
alis intel
na manu
it: sed po
mueria ei
ritatis cre
vicum est:
terra. Hic
est cu ait. fiat
ogetica natu
fuit: qd p
ationam: ve
ta duntaxat
ut Aug. su
Augu
mte: sigfe
re codiro:
est ad icō
expalis fu
st: corp? lu
ida nubee:
materia for
r vim lucē
orta est: qm
pus fuerit.
sol apparet

go deus fiat &c. nō tpaliter: nō sono vocis sed in verbo sibi coeterno. i. verbū genuit intēpaliter in quo erat: & disposuit ab eterno vt fieret in tēpore & in eo factum est.

Quōmō accipiendū sit qđ dicit pater operari in filio vel per filiū: vel in spūsancto. h

Hic queri solz quo modo accipiendū sit qđ dicit pater operari in filio: vel p filiū: vel in spūsancto: hoc em scriptura frequenter nobis pponit: vt oia in sapiētia fecisti dñe. id ē. in filio: & in principio. id est in filio creauit deus celuz & terrā. Et illud. Per quem fecit & secula. Sup illum quoq; psalmi locū. Verbo dñi celi firmati sunt &c. dicit Aug. q; pat operatur verbum suum & spūsanctū. Quō ergo hoc accipiendū est: Putauerūt quidaz heretici q; pater velut auctor & artifex filio & spūsancto in rerum operatiōe quasi instrumēto vteret. Ex predictis verbis erandi occasiōe sumētes: quod velut blasphemum atq; sane doctrine aduersuz abūcit pia fides. Nō est itaq; intelligēdū ideo scripturam frequenter cōmemorare patrē operari in filio vel per filiū: tanq; filius nō posset facere: si ei nō porrexisset pat dextera: vel tanq; aliquod instrumentū fuerit patris operātis: sed potius illis verbis patrem intelligi voluit cum filio & spūsancto operari & sine eis nihil facere.

Contra hanc expositionez surgit hereticus. i

Sed dicit hereticus

hac ratione hoc posse dixisse filiū opari p patrem vel in patre & spūsanctum cū vtroq; vel per vtrūq; quia filius cum patre & spūsanctus cum vtroq; operatur. Cui breuiter respōdetur. Ideo illud dictū esse et nō istud: vt in patre monstraret auctoritas. Non enim pater a filio: sed filius a patre operat: & spūsanctus ab vtroq;. Ideoq; etiā alius p spūsanctū legitur operari: quia cū spūsancto operat hoc ipsum a filio habenti vt operetur.

Alia predictorū expositio. k

Id est & aliter illd accipi: vt dicat pater i filio vel p filiū operari: q; eū genuit omniū opificem: sicut dicitur pater p eum iudicare: q; genuit iudicem: ita & p spūsanctū dicit opari siue pater

siue filius: quia ab vtroq; pcedit spūsanctus factor omniū. Unde Joh. Chry. in expositiōe epistole ad heb. sic ait: Nō vt hereticus inaniter suspicaf tanq; aliqđ instrumentū patris extiterit fili: neq; p eum p dicit fecisse tanq; ipse facere nō posset: sicut dicit pater iudicare p filiū: quia iudicem genuit: sic etiā dicit opari p filiū: quia eum cōstat opificem genuisse. Si em causa eius pater est: fm q; pater ē: multo amplius eorum causa est que p filiu facta sunt. Hec de ope prime diei dicta sunt.

Ista est distinctio. xiiij. huius secundi libri. In qua magister postq; egit de ope creatiōis qđ factū est ante omnē diē: agit de ope distinctiōis qđ factū est in pmo die. s. de lucis pductiōe. Et tria facit. Nam pmo agit de lucis actuali productiōe. Secūdo de pductis locutiōe. Tertio de cuiusdam ppositiōis expositione. Primum facit a principio distinctiōis vsq; ibi. Preterea inuestigandum. Scdm ab inde vsq; ibi. Dic queri solet. Tertio vsq; ad finem distinctiōis. In specialī sentētia mgrī stat in tribus ppositiōibus quarū prima est hec. De pma die fecit lucem distinguēdo tempus in diē & noctem. Hanc mgrī pbans pponit: q; pma a quo omnium rerū principiū incepit fuit lux: & hoc q;grue q; lux cetera habet manifestare. Circa qđ vltimus mouet tres questōes quarū pma est. Vtrū lux illa pma die distincta vel pducta fuerit corporalis vel spūalis. Et respondet q; vtroq; modo accipi pōt. Si aut accipiat p luce spūali: tunc significat formationē angelice nature: p gratiā gratū facientem: que vt supra dictum est quodāmodo sub noīe celi fuit producta. Si aut p luce corporali accipiat tunc supponit p aliqua nubecula lucida de pacenti materia formata & pducta. Tunc scda questio est. Vbi facta fuerit lux illa. Et rñdet q; ibi vbi sol iam mouet: imo lux illa vlcem solis in tribus pms diebus tenens motu suo diē & noctez faciebat nec ab aquis impediēbas ne luceret ppter raritātē aquarū tunc vnde & nūc qñ p olei immulsionē aqua rarificat quodāmodo illustrat: quare naute in pfundo maris se immergētes mittunt ex ore suo oleum ad centrū: seu pfundum maris. & sic aque clariores fiunt. Et subdit ibidez q; dies potest accipi diuersimode. s. vel p ipa luce: que in illo triduo tenebras illuminabat: vel p ipsa illuminatione geris: vel p spacio viginiquattuor horarū. Tertia questio est. Quare sol factus est quarto die si lux illa pma die pducta sufficiebat ad dies faciendum. Et respondet q; lux illa tñ supiores partes illuminabat & tñ nō ita clare sicut nunc sol: ideo cōgruit solem fieri ad lucis clarioris diffusionem. Et subdit q; corpus solare formatum est de illa luce vel inseparabiliter habet eam sibi coniunctā. Secunda ppositio ē hec. Deus non tempali vocis sono: sed verbo: sic ab eterno dixit omnia efficiendo. Hanc magister pbans querit: qualiter deus dixit. fiat lux. s. an hoc tēpora li sono pulerit: vel ab aliquo alio modo. Et respōdens dicit fm Augu. q; non tempaliter: quia dato q; sic: tunc deus fuisset locut: mutabiliter nec etiam sono vocis corporaliter: sed deo careat instrumentis naturalibus quib; talis sonus habeat causari. S; in verbo sono sibi coeterno dixit: fiat lux. i. vobuz genuit intēpaliter in quo erat dispositū ab eterno vt fieret lux in tēpore & iam in eo factū est. Tertia ppositio est hec. Quāuis fm scripturā de opa: sit p filiū

Dic aperit ex quo sensu dicat p opari i filio vel p filiū.

Joh. Chry

Qu. XII

Ab equo

Sto dicitur

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

re a tunc

um. nō tñ vt p ministrum. sed p illum quē genuit sibi
 coequalē oim opificem. Hanc ppositionē mag̃ pro-
 bans querit. quō pater dicat opari p filiū vel in filio
 sicut p ministrū. et qz hoc est erroneuz. Ideo dat du-
 plicem intellectū catholicū hui⁹ ppositionis. Prim⁹
 est qz qm̃ pater dicat opari per filiū seu etiāz per spiri-
 tum sc̃m significat inseparabilis opatio psonarū cū au-
 toritate. et ex inde puenit qz pater dicat opari p filiū
 sed non contra. qz filius non haberet respectum pa-
 tris autoritatem pncipij. sicut pater respectu filij.
 Secundus est qz pater dicitur operari per filiū. quia
 filium genuit opificem. Et tñ in special.

**De opere secunde diei. qua factū
 est firmamentum.**

Ixit quoqz

deus fiat firmamentū i me /
 dio aquarūz et diuidat aq̃s

ab aquis. Diuisitqz aquas q̃ erant sub fir-
 mamento ab his q̃ erant sup firmamentū.
 Sciendum est qz illius celi describitur hic
 creatio. sicut ait Beda sup Gen. in quo fi-
 xa sunt sidera cui supposite sunt aque in ae-
 re et in terra. et supposite alie. de quibus di-
 citur. Qui tegis aquis supiora ei⁹. In me-
 dio ergo firmamentū est. id est siderum ce-
 lum quod de aquis factū esse credi potest
 Crystallinus enī lapis cui magna est firmi-
 tas et perspicuitas de aquis factus est. Si
 quē vero mouet: quomō aque nature flui-
 de et in ima labiles super celū possint con-
 sistere: de deo scriptū esse meminerit. Qui
 ligat aquas in nubibus suis Qui enī infra
 celū ligat aquas ad tempus vaporib⁹ nu-
 bium retentas: potest etiā super celi speraz
 non vaporali tenuitate sed glaciali solidita-
 te aquas suspendere ne labantur. Quales
 autē et ad quid condite sint: ipse nouit q̃ con-
 didit. Ecce ostensum est his verbis quod
 celum factū sit. scz illud in quo sunt fixa si-
 dera. id est quod excedit aerem: et de qua
 materia. s. de aq̃s et quales sint aque q̃ sup
 illud celū sunt. scz vt glacies soliditate.

**Alij putāt celū illud esse ignee na-
 ture quib⁹ consentit Augustin⁹. b**
Quidam vō celūz
 quod excedit aeris spacia ignee nature di-
 cunt: afferentes super aerem purum ignez
 esse: qui dicitur esse celū: de quo igne sive
 ra et luminaria facta esse coniectant. Qui-
 bus Augustinus cōsentire videtur. Utrū
 vero nomine firmamenti celum quod exce-
 dit aerem an ipse aer hic intelligatur. idem
 Augustinus querit nec soluit. Ab agis tñ
 approbare videtur celū illud hic accipi qd̃
 spacia aeris excedit. Aquas autem que su-

per illud celū sunt dicit vaporaliter trahi
 et leuissimis suspendi guttis Sicut aer iste
 nubilosus exalatione terre aquas vapora-
 liter trahit et p subtiles minutias suspēdit:
 et post copulentiuz conglobatas pluuiali-
 ter refundit. Si ergo potest aqua sicut vi-
 demus ad tātas minutias peruenire vt fel-
 ratur vaporaliter super aerem aquis natu-
 raliter leuiorem. cur non credamus etiam
 super illud leuius celū minutoribus gur-
 tis et leuioribus imminare vaporibus. sed
 quo mō ibi sint: ibi esse nō dubitam⁹.

Que sit figura firmamenti.

Queri etiā solet cu

ius figure sit celū: Sed spiritus sanctus q̃s/
 uis autores nostri sciuerint per eos dicere
 noluit: nisi quod profit saluti. Querit etiā
 si stet an moueat celum: Si moueat in qui-
 unt quomō est firmamentū? Si stat: quo-
 modo in ea fixa sidera circumeūt? Sed fir-
 mamentum dici potest non propter statio-
 nem sed propt firmitatē vel terminū aqua-
 rum in transgressibilem. Si autem stat: ni-
 hil impedit moueri et circūire sidera.

**Quare tacuit scriptura d opere se-
 cunde diei quod in alijs dixit.**

Post hoc queri so

let quare hic non est dictū sicut in aliorum
 diez opibus: vidit deus qz esset bonū Sa-
 cramentū aliquod hic cōmendatur. Ideo
 enī fortassis non est hic dictū qd̃ tamen si-
 cut in alijs factū est: quia binarius pncipi-
 um alteritatis est et signū diuisionis.

**De opere tertie diei qm̃ aque con-
 gregate sunt in vnum locum.**

Sequitur Dixit de

Congregentur aque in locum vnum: et ap-
 pareat arida. Tertie diei opus est congre-
 gatio aquarum in vnum locū. Congrega-
 te sunt enī omnes aque celo inferiores in
 vnam matricē. vt lux que preterito biduo
 aquas clara lucelustrauerat: in puro aere
 clario: fulgeat et appareat tra que cooper-
 ta latebat: et q̃ aquis limosa erat fieret ari-
 da et germinibus apta. Eodem enī die p-
 tulit terra herbam virentem lignumqz fa-
 ciens fructum. Si autem queratur vbi cō-
 gregate sint aque que totum texerant spa-
 ciū vsqz ad celū: potuit fieri vt terra sub-
 sidens concauas ptes preberet vbi fluctu-
 antes aquas reciperet potest etiam credi

Utruz stet an
 moueat celū.

Quare dicitur
 firmamentū.

De opere Tertie diei

Beda.

Ubi cōgrega-
 te sunt aque.

DI. XIII

Beda ad celū
 dicit creati.

De qua mate-
 ria sit factum
 illud celum.

Quō aq̃ pos-
 sunt eē super
 celū et quales
 sunt ille aque

Augusti.
 sup Gen.

Quo omnes
aq̄ sunt in vnu
locuz congrega-
te cū multa
sint maria et
flumina.

primarias aquas rariores fuisse que sicut
nebula tegeant terras: sed congregatione
esse spissatas: et ideo facile in vnum posse re-
digi locum. Tunc multa cōstet esse maria
et flumina: in vnum tamen locū dicit aq̄s
congregatas propter continuationem om-
nium aquarū que in terris sunt: quia cum
cetera flumina et maria magno mari iunguntur
Ideoq; cum dixerit aquas congregatas
in vnum locum: deinde dicit pluraliter:
congregationes aquarum propter multi-
tudo sinus earū quibus oibus ex magno
mari principium est.

De opere quarte diei quā facte sūt
luminaria.

Sequitur Dixit de

Quo triduo p̄-
cedenti facta
est dispositio
et distinctio q̄-
tuor elemēto-
rum et triduo
sequenti orna-
tus est mūdus.

Fiant luminaria in firmamento celi: et diuis-
dant diem ac noctem. In precedenti triduo
disposita est vniuersitatis huius mundi ma-
chīna et partibus suis distributa. Forma-
ta enim luce prima die que vniuersa illustra-
ret: duo sequentes dies attributi sunt supre-
me et infime parti mundi firmamento. scilicet
aeri terre et aque. Nam secunda die firma-
mentū desuper expansum est. Tertia vero
aquarum molibus inter receptacula sua
collectis terra est reuelata atq; aer serena-
tus. Quatuor ergo mundi elemēta illis die-
bus suis locis distincta sunt et ordinata.
Tribus autē sequentibus diebus ornata
sunt illa quatuor elemēta. Quarta enim
die ornatum est firmamentū sole et luna et stel-
lis. Quinta aer in volatilibus et aque in pi-
scibus ornamenta acceperunt. Sexta acce-
pit terra iumenta et reptilia et bestias: post
que omnia factus est homo de terra et in ter-
ra: non tamen ad terrā nec propter terram
sed ad celum et propter celum.

Ante alia de ornatu celi agit sicut
prius factum est.

Qua vtilita-
te facta sunt
et luminaria.

Quia ergo celū ce-
teris elementis specie prestat: priusq; alijs
factum est: ideo ante alia ornatur in quar-
to die sūt quo sidera. Que ideo facta sunt
vt per ea illustret inferior pars ne esset ha-
bitantibus tenebrosa. Infirmatq; homi-
num prouisum est vt circūeunte sole poti-
rentur homines diei noctisq; vicissitudine
propter dormiendi vigilandiq; necessita-
tem. et ideo ne nox indecora remaneret: sed
luna ac sideribus consolarentur homines
quibus in nocte operandi necessitas incū-

beret: et quia quedā animalia sunt que lu-
cem ferre non possunt. Quod autē subdit
Et sint in signa et tempora et dies et annos
quomodo accipiendū sit queri solet? Ita
enim dictū videtur quasi quarto die cepis-
sent tempora: cuius prius triduum sine tempo-
re non fuerit. Ideoq; tempora que fiunt
per sidera non spacia morarū sed vicissitu-
dine acree altitudinis debent accipi: quia tanta
motibus siderū sunt: sicut dies et anni q̄s
vitate nouimus. Sunt enim in signa sere-
nitatis et temperatis: et in tempora: quia p̄
ea distinguimus quatuor tempora anni.
scilicet: ver: estatem. autumnum hyemem.
Et sunt in signa et in tempora. id est. in di-
stinctionem horarum: quia priusq; fierent
ordo temporum nullis notabatur inditijs
vel meridiana hora vel quibet hora. Hec
quarta die facta sunt.

Quo accipit
dum sit qd̄ aut
vt sint i signa
et tempora.

Ista est distinctio. xiiij. huius scđi
libri. In qua magister postq̄ egit de opere p̄mi diei
scilicet de productione lucis. incipit agere de operib; sub-
sequentium dierum. scilicet de productione corporis fir-
mamenti et elementorum. Et tria facit. Nam primo
agit de firmamenti productione. Secundo de aqua-
rum supercelestium congregatione. Tertio de solis
et lune et aliarum stellarum collocatione. Primum
facit a principio distinctionis vsq; ibi. Sequitur dicit
Secundum ab inde vsq; ibi. Sequitur dicit sicut
Tertio vero vsq; ad finem distinctionis. Et tantum
in generali. In specialia autē sententia magistri stat
in tribus propositionibus quarū prima est hec. De
us secundo die fecit firmamentum. id est celum sive
reum in medio supercelestium et subcelestium aquarū
Hanc enim propositionem magister probans dicit.
q̄ deus secundo die fecit firmamentum: quod sicut Be-
dam celum sidereum dicitur habens aquas supra se
et infra se. quod non est mirum diuina virtute esse fa-
ctum. cum videmus aquas vaporabiliter eleuari in
celum. Unde et super firmamentum glacie soliditate
aque suspenduntur ne labantur. Postea querit tres
questiones. quarum prima et vltima omittis secundā
ponit. scilicet. Utrum celum stet vel moueatur. Quod nō mo-
uetur arguit sic. quia si sic tunc non esset firmamen-
tum. Si autem semper stat tunc non mouentur sive-
ra fixa in eo. quod est falsum. Ad quod respondens
neutrā partem determinate ponit. sed soluit argu-
mentū dicens. q̄ si moueretur adhuc posset dici fir-
mamentum: propter sui firmitatem in substantiā: et
non propter stabilitatem in situ. Si autem stat possi-
bile est sidera moueri in eo ipso stante. Secunda pro-
positio est hec. Deus tertia die per aquarum supercele-
stium adunationē serenauit aerem et secundauit ter-
ram ad productionem arborum et herbarum. Hanc
enim propositionem magister probādo dicit. q̄ op̄
tertie diei sit congregatio aquarum in vnum locum
que sub celo sunt. Ex qua cōgregatione terra et aer
clariora apparuerunt. Unde et in eodē die herbe vi-
rorem et ligna fructum fecerunt. Si autem queratur
vbi sunt congregatę aque que totum texerūt spaciū
vsq; ad celum. Dicit q̄ illa congregatio fieri potuit.
vel q̄ aque concantates terre subintrauerunt. Et
quia aque que prius erant rariores terram per mo-
dum nebule tangentes inspissate fuerunt. et dicunt
congregate in vnum locum. non obstante q̄ sunt in

ii. xv

Sequitur

Quia

multis locis. et hoc propter consuetudinem earum ad invicem quia omnia summa et omnia maria in mari magno ad minus oculis meatibus iungunt. Tertia propositio est hec. Deus quarto die sole et luna et stellis ornavit firmamentum ut essent in signa horarum et temporum. Hanc enim propositionem magister probans assumit quod in tribus diebus disposita est universalis mundi machina. et partibus suis distributa. Quare etiam primo die facta est lux que universa illustrat. Secunda vero die firmamentum seu celus sidereum. Tertia vero die facta est distinctio superioris partis mundi. scilicet natura elementalis. Unde tres dies que sequuntur spectant ad ornatum eorum que in tribus primis diebus sunt distincta. quia quartus dies spectat ad ornatu celum. id est. firmamentum. Quintus ad ornatum aeris et aque. Sextus ad ornatum terre. Celum autem ante alia quarto die ornatur: eo quod dignius est omnibus elementis imponiturque sibi ad ornatum solis et lune et sidera ad inferioris partis mundi illuminationem. et etiam ad animalium seu hominum utilitatem et notitiam et dei decorem. et subdit etiam quod sunt facta in signa et in tempora. In signa quidem eo quod aeris qualitatem vel aeris qualitatis vicissitudinem sicut serenitatem aut tempestatem significat. In tempora vero quia partes temporis distinguit. videlicet veris estatis. autumnus. hiemis que sunt quatuor anni tempora. Vel enim sunt in signa et tempora. id est in distinctione horarum et temporum quod ante motum ipsorum ordo temporis nullus notificabatur inditijs. Et tunc in speciali.

De opere quinte diei quando creavit deus ex aquis volatilia et natatilia.

Dixit etiam de

Producant aque reptile anime viventes et volatile super terram etc. Opus hanc diei est

formatio piscium et avium. quibus duo elementa ornantur: et de eadem materia. id est de aquis piscis et aves creavit. volatilia levans in aera et natalitia remittens gurgiti.

De opere sexte diei quoniam creata sunt animalia et reptilia terre.

Bequit. Dixit deus.

Producat terra animam viventem. summas et reptilia et bestias terre. secundum species suas etc. Sexte diei opus describitur cum terra suis animalibus ornari dicitur.

Utum post peccatum venenosa animalia noxia facta fuerint. an propter peccatum nocere ceperint prius facta innoxia.

Querit solet de venenosis et perniciosis animantibus.

Utrum post peccatum hominis ad vindictam creata sint. an potius creata innoxia peccatoribus

nocere ceperint. Sane dici potest: quod creata nihil homini nocuissent si non peccasset puniendo: namque vitiorum et terrendorum vel probade vel proficiende profuerunt utrisque causa nocere ceperunt. Fuerunt ergo creata innoxia sed propter peccatum facta sunt noxia. Utrum minuta animalia tunc creata fuerint.

De quibusdam etiam

am minutis animantibus questio est. Utrum in primis conditionibus creata sint: an ex rebus corruptis postea orta sint: plerumque enim de humidorum corporum vitijs vel exalationibus terre siue de cadaueribus gignuntur. Quaedam etiam de corruptione lignorum et herbarum et fructuum: et de auro: omnino est. Potest autem dici quod ea que de corporibus animalium maxime mortuorum nascuntur cum animalibus creata non fuerint nisi potentialiter et materialiter. Ea vero que ex terra vel ex aquis nascuntur vel ex eis que terra germinare orta sunt: tunc creata fuisse non incongrue dici potest.

Quare post omnia factus est homo.

Omnibus autem cre

atis atque dispositis novissime factus est homo tanquam dominus et possessor: quod et omnibus preferendum erat vnde sequitur. Uidit deus quod esset bonum. et ait. Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Et antequam de hominis creatione tractemus quod supra breviter tetigimus plene descriptes clarum faciamus. In hac enim rerum distinctione catholici tractatores dissentire vult supra diximus inveniuntur. Alii dicentibus res creatas atque distinctas secundum species suas per intervalla sex dierum. Quorum sententia. quod sententia magis inquirere videtur atque catholica ecclesia magis approbat ideo hactenus studiose docuimus quod ex illa communi materia prius informis facta postea corporaliu rerum genera per sex dierum volumina distinctim sunt formata. Alii autem vident quod non per intervalla temporum facta sint: sed simul ita formata ad eundem predictum. Unde Augustinus super Genesim pluribus modis nititur ostendere dicentes elementa quattuor ita formata sicut modo appareret aqua in initio extitisse. et celum sideribus ornatum fuisse. Quaedam vero non formaliter sed materialiter tunc facta fuisse. Que post per tempora accessum formaliter distincta sunt. ut herbe: arbores et forte animalia. Quia ergo in ipso tempore initio facta esse dicunt: sed quedam formaliter et secundum species quas habere cernimus: ut maiores mundi partes: quedam vero materialiter

Antequam de factura hominis agatur de modo per me additionis rerum vnde supra breviter tetigit plene agit viri catholici discutere videntur.

creata dignum

Alii dicentibus mundum in materia et forma ita fuisse simul. alii vero per intervalla temporum et dixerunt quod per tempora accessum formaliter distincta sunt.

DI. XV

Dic prosequitur opinionem illorum qui similes omnia facta continentur.

tni. Sicut dicitur: moyses loquens rudi et carnali populo locutionis modum tenuit de deo loquens a similibus hominibus quod per mores temporum opera sua perficit: cum ipse similes sua opera fecerit. In Augustino. Iohannes inquit moyses diuinitatem refert deum illa opera fecisse: quod non potuit simul ab homine dici quod a deo similes potuit fieri. Item potuit diuinitate scriptura loquendi temporibus: quod deus operam diuinitatem non diuisit. Illi autem his autoritatibus et alijs hominibus liberetis: dicitur quatuor elementa atque celi lumina ita formata sicut esse et habuisse illos sex dies quos scriptura commemorat sex rerum genera. id est distinctio appellat quod sicut facte sunt: partim formaliter: partim causaliter.

Quo intelligendum sit deum requieuisse ab omni opere suo.

Iam de septimo die ei reque aliud nos eloquium optet. Scriptum est quod compleuit deus die septimo opus suum: et requieuit die septimo ab universo opere quod pararat. Requieuisse dicitur deus die septimo non quasi operando lassus: sed ab universo opere requieuit: quod non uiam creaturam facere cessauit. Requiescere enim cessare dicitur. Unde in Apocalypsi dicitur: Non habebant requiem dicitur. Sanctus sanctus sanctus. id est dicere non cessabat. Requieuisse ergo deus dicitur: quod cessauit a faciendis generibus creature: quod ultra nouam non perdidit. Usque nunc uero ueritas in euangelio ait. opus patris cum filio. scilicet administratione eorumdem generum quae tunc instituta sunt. Creatoris enim Christus causa subsistendi est omni creature. Quod ergo dicitur. Pater meus usque modo operatur: et ego operor: illud in ueritate creature perennam administrationem ostendit. Die ergo septimo requieuit ut nouam creaturam ulterius non faceret cuius materia vel similitudo non precesserit: sed usque nunc operatur: ut quod condidit continere et gubernare non cesset.

Qualiter accipiendum sit quod dicitur deus compleuisse opus suum septimo die. cum tunc requieuit ab omni opere suo.

Sed queritur quo modo septimo die dicatur deus compleuisse opus suum: cum ab omni opere illo die requieuit: nec aliud genus nouum rerum fecerit: Alia translatio habet. Consummavit deus die sexto opera sua quoniam nihil questionis affert: quod manifesta sunt que in eo facta sunt et omnium consummatio eo die perfecta est: sicut scriptura ostendit cum ait. Vidit deus cuncta quae fecerat et erant valde bona. Omnia quidem na-

Secundum aliam scilicet fam nihil ibi est questionis qua queritur Augustinus.

turaliter bona erant nihilque in sui natura uel tui habentia. et sunt bona que perdidit deus etiam singula. Simul uero in uerba ualde bona: quod ex omnibus consistit in ueritate amirabilis pulchritudo: in qua etiam illud quod malum dicitur: bene ordinatum et loco suo positum eminens tuis commendat bona: ut magis placeant et laudabiliora sint dum comparantur malis. Sexto ergo die facta est operum summatio. Iohannes permissa oritur questio quod dicatur deus die septimo opus suum compleuisse: quod hebraice dicitur huiusmodi quod in nihil nouum creasse dicitur: nisi forte dicatur die septimo compleuisse opus suum quod ipsum benedixit et sanctificauit sicut subijcit scriptura. Benedixit diei septimo et sanctificauit illum. Opus enim est benedictio et sanctificatio sicut Salomon aliquid operis fecit cum templum dedicauit.

Queritur benedictio et sanctificatio septime diei.

Illum autem die sanctificasse et benedixisse dicitur: quod mystica per benedictionem et sanctificationem eum donauit. Unde in lege dicitur. Memoro sanctificare die sabbati. Et inde est quod numerando dies: usque ad septimum procedimus et dicimus septem esse dies quorum repetitio omne tempus agit: non quando aliter sit ab illis dies octauus et nonus. et sic de ceteris. Sicut quod in sex diebus rerum genera distincta sunt: et in septimo non fuerit nouum genus rerum institutum sicut in eo quasi quidam nouus status sanctificationis operum et requiescentis operis. Potest etiam sic exponi illud. Quod compleuit deus die septimo opus suum. id est completum et summatum uidit.

Ista est distinctio. xv. huius scilicet libri. In qua quidem distinctio magister postquam egit de ornamento firmamenti. agit hic persequenter de ornamento aeris et aque. Et tria facit. Nam primo facit de ornamento aeris. et similiter de ornamento aque. seu etiam de opere ante diem. Secundo agit de ornamento terre. seu etiam de opere sexte diei. Tertio de septimo diei reque permissa facit a principio distinctionis usque ibi. Sequitur dixit deus producat. Secundum ab inde usque ibi. Iam de septimo diei requie. Tertium usque ad finem distinctionis. Et tamen in generali. In speciali autem ista magister stat in tribus propositionibus quarum prima est hec. De quinto die uolatilibus et naturalibus de aqua factis aerem et aquam adornauit. Hanc magister insinuat dicitur quod opus ante diem est ornatio duorum elementorum. scilicet aque et aeris per uolatilibus et naturalibus que de aquam tanquam ex arteria sui sunt creata. ex quibus aues seu uolatilibus eleuauit deus in aerem. piscibus aquas ad ornatum relinquens.

Secunda propositio est hec. De sexto diei iumentis reptilibus et bestijs terre de terra formatis terra decostrauit. Hanc magister insinuat dicitur quod opere sexte diei ornata sunt terra iumentis. reptilibus et bestijs et alijs con similibus. Postea mouet duas questiones quarum prima est. An nocua animalia aut uenosa etiam tunc a deo facta fuerunt. Et respondens dicitur quod illa animalia crea-

Die redit ad questionem positam. scilicet quod uerum sit deus se primo die compleuisse opus suum.

ta fuerūt innoxia. sed de hoīe peccante facta sunt no-
ctua vt p ea vitia punirent. r vt virtus probaretur.

Secunda questio est. An minuta aīmalia que ex
putrefactione nascunt etiā tunc pducta fuerūt. Et
respondens dicit. q illa que putrefactioe nascunt cuz
alijs animalibus pducta non sunt nisi materialiter
Et subdit q nouissimus omnium animalium fuit hō tan-
q omnium dominator. Addens q circa rerū creatio-
nem duo solēnes opiniones fuerunt. quarum prima
dicit. q p sex dierum interualla omnia esse formata r
p spiritū sanctū esse distincta. Alia dicit oīa simul esse
p dīta r distincta. Tertia ppositio est hec. Deus
septimo die dicit quiescisse r opus suū cōpleuisse. qz
ulterius nouā creaturā nō pdidit que in se materia-
liter vel in suo simili non fuerit licet tñ res. pductas
benedixit r sanctificauit. Hanc p̄bens querit. Cur
deus dicit q̄summasse opus p requiem die septimo
cū tñ cōpleuerit ipm die sexto. Ad quod rīdēns dī-
cit deū opus suū cōpleuisse r sexto die r septimo. sex-
to quidē. quia tūc omnia p̄fecit. Septimo autez quia
vltimū opus sanctificationē. s. adhibuit. Andē r se-
ptimus dies mīstica quadā ratione sanctificatus con-
suevit appellari. Et tñ in speciali.

De hominis creatione vbi cōside-
randum est quare creatus sit ho-
mo. et qualiter sit institutus. que
duo supra tractata sunt. r qualis
fact⁹ r qualiter lapsus. postremo
quomodo sit reparat⁹. que discu-
tienda sunt.

Is excursus

que supra de hominis crea-
tione p̄missim⁹ effectui mā-
cipare atq; ordie explana-
re nunc suscipim⁹ vbi hec

psideranda vident scz quare creat⁹ sit hō.
r qualit̄ institut⁹: r qualis factus.
Deinde qualiter sit lapsus: postremo qua-
liter r p que sit reparatus. hōrū autē p̄mo
r secūdo posita. i. causam creatiōis hūane
r modum institutionis superius p̄ modu-
lo nostre facultatis tractauimus. Ideo qz
sup̄est vt qualis vel quō faci⁹ sit discutia-
mus. In Gen̄. legit̄ Faciamus hoīem ad
imaginē r similitudinē nr̄am rē. In eo qz
dicit̄ faciam⁹: vna opatio triū psonaz offē-
dit: in hoc vero qz dicit̄ ad imaginē r simi-
tudinē nr̄am: vna r equalis substantia triū
personarū monstrat̄. Ex p̄sona em̄ patris
hic dicit̄ ad filiū r sp̄m̄ sanctū. Nō vt quidā
putant angelis: qz dei r angelorūz non est
vna eadem imago vel similitudo.

Qz imago r similitudo hic a diuer-
sis accipitur varie. a quibusdā in-
creata. r ab alijs creata r increata
vel essentia trinitatis vel filius et
spiritus sanctus.

Imago autem et si-

militudo in hoc loco vel increata intelligi-
tur. i. trinitatis essentia ad quā fact⁹ est ho-
mo: vel creata in q factus est homo: r ipsi
hoī r creata. Increatā em̄ imaginē q̄ de⁹ ē
intellerisse videt̄ Beda cū dīc. nō cē vnā
imaginē dei r angelorū. s̄ trium psonaz: r
iō p̄sonis nō angelis sit ibi p̄mo. Imprope-
tū imago dīc. qz imago relatiue ad aliud dī-
cit cui⁹ similitudinē gerit r ad qd̄ rep̄ntādū
facta est: sic imago cesaris q̄ ipius similitu-
dinem p̄ferbat ipm quodāmō rep̄ntabat
p̄p̄e aut̄ imago dicit̄ id ad qd̄ aliud sit
Sic exēplū pp̄rie dīc qd̄ sumit̄ ex aliq; r ex
emplar ex q̄ sumit̄ aliqd̄ p̄sonit̄ tñ r aliqñ
abusiue alterz. p̄ altero: ita r min⁹ pp̄rie ac-
cipit̄ imago essentia trinitatis: si tñ ea noīe
imaginis: in hoc loco intelligitur.

Opinio eorum qui putauerunt fi-
lium per imaginem et similitudi-
nem hic accipi.

Filius vero pprie

imago patris dicit̄: sicut supra in tractatu
de trinitate diximus. An fuerūt nōnulli q̄
ita dixerūt vt imaginē in hoc loco intellige-
rent filium hoīem rō nō imaginem: sed ad
imaginem factū dicerēt: quos refellit apo-
stolus dīcēs. At quidē est imago r gloria
dei. Hec nāq; imago. i. hō cū dicit̄ fieri ad
imaginē nō q̄si ad filiū dicit̄ fieri: alioquin
nō diceret̄ ad imaginē nostrā. Quō em̄ no-
strā diceret̄: cū filius solius pris imago sit

Fuerūt autē r alij p̄spicati⁹ hoc tractā-
tes qui p imaginē filiū r p similitudinē spi-
ritū sanctū intellerent: q̄ similitudo est pa-
tris r filij. Et ideo pluraliter putauerūt dī-
ci nostrā id referētes ad similitudinē tñ
ad imaginē rō subintelligendū esse meam
hoīem rō r imaginē esse r ad imaginē et
similitudinē factū esse tradiderūt: r imagi-
nem imaginis esse r similitudinis.

Hec horum scientiā approbat sed
imaginem r similitudinem dei in
homine querendam r considerā-
dam docet vt imago r similitudo
creata intelligatur.

Verūtamenē hec di-

stinctio lz reprobabilis penit⁹ nō videat̄ qz
de medio montiū. i. autoritatib⁹ sc̄toꝝ non
manat: r̄gruētius in ipō hoīe imago r si-
militudo querēda est r psideranda. Fact⁹

Simile exemplum

Augusti. in. vij. li. d. trinitate.

Altorum opinio.

DI. XVI

Beda
Quō intelli-
gendū est. Fa-
ciamus homi-
nes ad imagi-
nem et simili-
tudinē nr̄am

In quib⁹ con- sideratur ima- go & similitudo.

ē g^o hō ad imaginē dei & similitudinē s^m men- te qua irrōnabilib⁹ ancellit: s^o ad imaginē s^m memoriā & intelligentiā & dilectionem. Ad similitudinē s^m innocētiā & iusticiā: q̄ in mēte rōnali naturalit⁹ sunt. Vel imago cō- siderat in cognitōe v^oritatis: similitudo i amo- re v^oritatis: vel imago in alijs oib⁹: similitudo i essentia: q^o & immortalis & indivisibilis est. In Aug. i li. d^o q̄ntitate aie. B^oia factā ē filis deo: q^o immortalē & indissolubilē fecit eā de^o. Imago g^o p̄tinet ad formā: similitudo ad na- turā. Fact⁹ est g^o hō s^m aiām ad imaginē & similitudinē nō p̄ris vel filij vel spūs sancti: s^o to- tius trinitatis: ita & s^m aiām d^o: hō eē ima- go dei: q^o imago dei in eo ē. Sicut imago d^o: & tabula & pictura q̄ in ea ē: s^o p̄ pictu- ram q̄ in ea est fil⁹ & tabula imago appellat⁹. Ita p̄ imaginē trinitatis etiā illud in q̄ est imago noie imaginis vocat⁹.

Aug⁹. in. xv. libro de trini- tate.

q^o homo dicitur imago & ad ima- ginem. filius vero imago non ad imaginem.

Quo circa homo &

imago dicit⁹ & ad imaginē: fili⁹ autē imago nō ad imaginē: q^o natus nō creatus: equa- lis & in nullo dissimilis. hō creat⁹ est a deo nō genit⁹ nō paritate equalis: sed quadā similitudine accedens ei. In augu. in lib. viij. de trinitate. In Gen. legi⁹. Faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrā. Faciamus & nostram pluraliter dixit: & nō si ex relativiis accipi non oportet vt facere intelligant⁹ pater & filius & spiritus sanctus ad imaginē patris & filij & spiritus sancti vt subsisteret homo imago dei. Sed quia nō omnino equalis fiebat illa imago tanquāz non ab illo nata sed ab eo creata. Ideo ita imago dicit⁹ q^o & ad imaginē: q^o non equa- tur paritate: s^o accedit quadā similitudi- ne. Fili⁹ autē est imago: sed nō ad imaginē q^o equalis patri. Dicit⁹ ē g^o hō ad imaginē p̄pter imparē similitudinē. Et ideo n̄ram vt imago trinitatis esse hō intelligat. nō trini- tati equalis: sicut fili⁹ patri. Ecce ostēsum est s^m quid sit homo similis deo. s. s^m ani- mam. Sed & in corpore quadā proprietate / tem habet que hoc indicat. quia est erecta statura s^m quā corpus anime rationali cō- gruit: quia in celum erectum est.

Augusti.

Q^o & s^m cor- pus potest dī- ci factus ad si- militudinē dei

Ista est distinctō. xvj. huius scđi libri. In qua magister postq̄ egit de creatura pure spūali. s. angelis. & de creatura pure corporali. Inct p̄t agere de composita ex spūali & corporali. s. de hoīe. Et circa hoc in hac distinctione agit de productione

hominis in cōmuni. Et tria facit. Nam primo ostēdit qualiter homo sit factus. Secundo ad cui⁹ imaginē sit productus. Tertio q^o nō sit imago que omnino ad equatur dei filio. Primuz facit a principio distinctio- nis vsq⁹ ibi. filius quoz. Secundu ab inde vsq⁹ ibi. Quo circa. Tertiu vero vsq⁹ ad finem distinctōnis. Et tm̄ in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus quarum prima hec est.

Deus pater cū dicit. faciam⁹ hoīem ad imaginē & similitudines n̄ram loquebat filio & spiritus sancto & nō spiritib⁹ quibuscuq⁹ creatis. Hanc magister p̄- bans querit. q̄lis & quō factus sit hō. Et rōndēs dicit q^o per verbū dñi imaginē & similitudinē dei sit. p̄du- ctus s^m illud Gen. j. faciamus hominem ad imagē- nem & similitudinē n̄ram. in quibus verbis ostēdit⁹ tur vnitas essentie et trinitas p̄sonarum. et sunt ver- ba patris ad filium & spiritū sanctū. & nō ad angelos. vt quidam dixerunt q^o dei & angelorū nō est vna eadē imago. sed bene similitudo. Secunda propositio est hec. Homo s^m animaz factus est ad imaginem non simpliciter vnus diuine p̄sone sed totius trinitatis. Hanc p̄positionem probas recitat duas opiniones circa intellectum predictoz verborum. Hēn. quarā prima dicit in illo textu. Hēn. p̄ imaginem debere so- lū filiū intelligi & nō hoīem. q^o hō nō est imago dei: & sed ad imaginē dei factus. sed quia huic opinioni cō- trariā illud apostoli vbi dicit q^o vir sit imago dei et gloria dei. qua. p̄pter magister videt eaz reprobare alia opinio dicit q^o filius dei sit. p̄prie imago. & spūs- sanctus similitudo & q^o hō sit factus ad imaginē filij & similitudinē spūs sancti. Hanc opinionē m̄gr nō ap- probat. eo q^o sanctorū autoritatib⁹ minime sit sulcra.

Post hec dicit magister hoīem esse factū ad ima- ginem non cuiuscūq⁹ singularis p̄sone diuine. sed toti⁹ trinitatis & hoc s^m naturalia. i. s^m animā ad simili- tudinem dei factus est hō q̄tum ad supradita asme- culusmodi sunt v̄tutes. s. innocētia & iusticia que na- turaliter in mēte rōnali existunt. Tertia propositio est hec. Hō q̄ est imago dei ad imaginē dei creat⁹ nequit adequari dei filio. qui non est ad imaginē s^o soluz imago est patris rōne eterne natiuitatis. Hāc magister p̄bans dicit q^o fili⁹ dicit & hō dei imago sunt s^o fili⁹ solū imago & nō ad imaginē q^o nō creat⁹ s^o na- tus eq̄lis p̄ri & i nullo dissilis. hō autē est imago & ad imaginē. q^o creat⁹ nō genit⁹ nō equalis. s^o q̄dā simi- litudine accedēs. Et hāc m̄gr p̄firmat autoritate bñi Aug. Et sic prius dñi est q^o nulla imago trinitatis create est sine magna similitudine imaginis create re- p̄sentatiua. p̄p̄t realē d̄ram q̄ in illas imagines cō- siderat ita etiā nec est hō ad imaginē dei creat⁹ p̄t adequari filio in diuinis q̄ est p̄ris imago. p̄p̄t diger- sitatis distātiā inē dei filiū & hoīem. Et tm̄ in sp̄ali.

De creatiōe aie vtrū de aliquo fa- cta sit vel non. & qñ facta. & quam gratiā habuerit in creatione.

De origine

DI. XVII

h anime plura queri solent. scz vnde creata fuerit: & quando & quā gratiā habuerit i crea- tione: Sicut hominis formatio s^m corp⁹ describit⁹ cū dicit⁹ Formauit de⁹ hoīem de limo terre. ita eiusdem s^m aiām factura de- scribit⁹ cū subdit⁹ & inspirauit in facie eius spiraculū vite. Corp⁹ em̄ de limo terre for- mauit de⁹ cui aiām inspirauit. Vel s^m ali-

Beda.

A quo princi-
pio sit planta-
tus.

Qualis sit lo-
cus paradisi et
vbi.

Vitae 2 de paradiso tempore

lignu erat qd sic

Quare voca-
tum sit lignu
sciencie boni et
mali.

Quia pmi pa-
rentes no pec-
cassent. no io
minus sciencie
boni et mali li-
gnu diceret-
ur.
Augu. super
Benef.

rall paradiso sit positus: qui ab illo princi-
pio plantatus accipi pot: quo terra oem re-
motis aquis herbas et ligna pducere iussit
Qui et si pntis ecclie vel future typū tenet
ad istam in intelligendū ē esse locū amenissi-
mum fructuosiss arboribus magnū: et ma-
gno fonte secundū qd dicimus a principio.
antiq trāslatio diē ad orientē Un volūt in-
ozietali pre esse paradisu longo interiacēte
spacio vel maris vel terre regionib? q̄s in-
colunt homines secretū et in alto sitū vsq̄
ad lunare circulū pertingentes. Unde nec
aque diluuij illuc peruenerunt.

De lignis paradisi iter que erat li-
gnu vite et lignu sciencie boni
et mali.

In hoc autem pa-
radiso erant ligna diuersi generis: in q̄
vnu erat quod vocatum est lignu vite al-
terū ho lignū scie boni et mali. Lignū autē
vite dictu est sicut docet Beda et Strab?
qz diuinitus accepit hāc vim vt qui ex ei?
fructu comederet: corpus ei? stabili sanita-
te perpetua soliditate firmaret: nec vlla in-
firmitate vel etatis imbecillitate in deteri?
vel in occasum laberet. Lignū autē scien-
tie boni et mali: nō a natura hoc nomen ac-
cepit: s̄ ab occasione rei postea secute. Ar-
bor em illa nō erat mala. sed sciencie boni et
mali ideo dicta est quia post prohibitionē
erat in illa trāsgressio futura: qua hō expe-
riendo disceret quid esset inter obedientie
bonū: et inobedientie malū. Non ergo de
fructu qui nasceretur inde positū est illud
nomen: sed de retransgressione secuta. Co-
gnouit em homo priusq̄ tangeret h lignū
bonum et malum: sed bonū per prudentiā
et experientiam: malum vero per prudenti-
am tantū. Quod etiā per experientia no-
uit vsurpato ligno vetito: qz per experien-
am mali didicit quid sit inter bonum obe-
dientie et malum inobedientie. Si vero pri-
mi parentes obedientes essent: nec contra
pceptū peccassent: nō ideo tamē minus di-
ceretur lignū sciencie boni et mali quia hoc
ex eius tactu accideret si vsurparetur. Ali-
gno ergo homo prohibet? est quod maluz
non erat: vt ipsa pcepti cōseruatio bonū
illi esset: transgressio malū. Nec melius cō-
sideratur q̄tum maluz sit in obedientia q̄
hoc modo: cū scilicet ideo reus factus est
homo intelligitur: qz prohibitus rē tetigit
quā si non phibitus tetigisset nec peccasset

nec penā sensisset. Si em venenosaz herbā
phibitus tetigeris: pena sequitur: et si ne-
mo prohibuisset: similiter prosequeret. Si
etiā prohibetur res tangi que non tangen-
ti tantū sed prohibēti obest: sicut aliena pe-
cunia: ideo prohibitū est peccatū: quia p-
hibenti est damnosum. Cū vero tangitur:
quod nec tangenti obest si non prohibetur
nec cuiuslibet si tangatur: et ideo prohibetur
vt per se bonū obedientie et malū inobedi-
entie mōstretur. Sicut primus homo a re-
bona prohibitus penā incurrit: vt non ex-
re mala: sed ex inobedientia pena esse mon-
stretur: sicut ex obedientia palma.

Ista est distinctio. xvij. hui? scōi
libri. In qua magister ostensa productione hominū
in generaliz agit de productione viri in speciali. Et
tria facit. Nam primo agit de pductione anime qua
ipsum viuificauit. Secundo de paradiso in quo ipm
collocauit. Tertio de ligno sciencie quo eundem nō
vti sibi precipiens limitauit. Prīmū facit a principio
distinctionis vsq̄ ibi. Soler etiam queri. Secunduz
vsq̄ ibi. In hoc autē paradiso. Tertiu? ho vsq̄ ad finē
distinctionis. Et tm̄ in generali. In speciali sentētia
mgr̄i stat in tribus ppositionibus quarū prima est
hec. Deus qui ade animā nō de diuina substantia
nec de aliqua materia creauit s̄ ipsam ex nihilo cre-
ando eidem inspirauit. Hanc em̄ ppositionē mgr̄
probans dicit qz anime hominis creatio exprimit in
Gen. vbi dicit. Inspirauit in faciē eius spiraculū vi-
te: quā quidē inspirauit et fecit nō faucibus corpis
nec de sua substantia ipsam a se efflauit vt quidā he-
retici opinant sed dicitur inspirasse qm̄ animā ad mo-
dum status de nihilo spiritualiter creauit Sed circa
hoc tunc mouet vnā q̄tionē. Utrū scilicet aīa creata
sit in corpore vel extra corpus. Et respondens qz ali-
qui opinantur qz sit creata in corpore. Alij vero opi-
nati sunt qz sit creata extra corpus Sed magister de
anima primi hominis quo ad hoc nihil determinat.
sed de alijs animab? certissime sciendū esse dicit qz in
corpore creant. Secūda ppositio est hec. Deus qui
adam in virili etate plasmauit eundē ab extra in pa-
radisum collocauit. Hanc em̄ ppositionē magister
pbās querit. Utrū prius homo creatus fuit in vi-
rili etate. Et respondet qz sic. sed non virtute causa-
rum inferiorum. sed diuina virtute. quia multa sunt
possibilia fm̄ causas superiores q̄ fieri causaliter nō
possunt fm̄ causas inferiores. et sic vga Moysi ver-
tebatur in draconem virtute diuina. nec talia hūt cō-
tra naturam. nisi tantūmodo nobis quibus cursus
nature aliter non innotuit. Et subdit magister qz ho-
minem vt premititur in virili etate formatum deus
posuit in paradisu. Quod ideo dicit magister fuis-
se factum. qz nō erat in eo māsurus. vel vt cognosce-
ret qz non esset nature eius vt in illo loco esset s̄ gr̄e
De quo sunt tres opiniones. Prima dicit paradisu
esse locum corporalem precisē. Secūda dicit ipsum
esse locum spirituale. Tertia que magistro placet
ponit vtrūqz affirmans qz spiritualiter gerat tipum
ecclie presentis vel future. et cū ad litterā sit locus
corporalis longe a terra inhabitabili per hoies per
interpositionē maris vel longo terre spacio sepatus
et sui situs altitudine vsq̄ ad lunarem circulum p̄tin-
gens. Tertia ppositio est hec. Adam in paradiso
de fructu ligni sciencie boni et mali non a natura
sed ab euentu futuro sic dicti gustando peccauit.

Hanc enim propositionem magister probans .ppo-
nit .s. in paradiso erant 7 diversa ligna inter q̄ vnum
dicebatur lignum vite . 7 huiusmodi virtutes diuini-
tus acceperat: vt de suo fructu comedentes ab infir-
mitate 7 morte cōseruare poterat. Aliud autem di-
cebatur lignus scientie boni 7 mali. nō a natura nec
ab aliqua virtute sibi a deo indita. sed ab euentu. qz
post eius gustū homo experimētāliter cognouit dif-
ferentiā inter bonū obediētie 7 malū inobediētie .
Et subdit q̄ esus illius ligni illicitus fuit de se s̄ fuit
homi interdictus. 7 ad ostēdēdū q̄tū malū sit inobe-
diētia: etiā si fiat i his q̄ de se s̄t licita Et tū i spēalt

De formatione mulieris. a

De eodem quo

I q̄ paradiso mulierē formauit de
us de suba viri. sicut post plāta
tum paradisi hominemq̄ in eo positum
7 post vniuersa animalia ad eum ducta su-
tq̄ nominibus designata: subnectit scri-
ptura. Inmisit deus soporē in adam Lū-
q̄ obdormisset: tulit vnam de costis eius:
7 formauit eam in mulierem.

Quare virum prius . et postea de
viro mulierem creauit . non simul
vtrunq̄. b

Hic attendendum

est quare nō creauit simul virus 7 mulierē
sicut angelos: sed prius virum deinde mu-
lierem de viro Ideo scilicet vt vnū esset ge-
neris humani principii: quatenus in hoc
7 superbia diaboli p̄funderetur: 7 homis
humilitas dei similitudine sublimaretur.

Diabolus quippe aliud a deo principium
esse concupierat Ideoq̄ vt eius superbia
retunderet: hoc homo in munere accepit
quod diabolus p̄ se rape voluit: sed ob-
tinere non potuit. Et per hoc imago dei in
homine apparuit: qz sicut deus omnibus re-
bus existit principii creatiois: ita homo
omnibus hominibus principii generatio-
nis. Ideo etiā ex vno homine omnes esse
voluit deus: vt dū cognoscerent se ab vno
esse omnes: se quasi vnum amarent.

Quare de latere viri nō d̄ alia cor-
poris parte formata sit. c

Cum autez his de

causis facta sit mulier de viro: nō de quali-
bet pte corporis viri: s̄ de latere eius forma-
ta est: vt ostēderet: qz in cōsortiū creabatur
dilectiois: ne forte si fuisset de capite facta
viro ad dominationē videret: preferenda
aut si de pedibus ad seruitutē subiicienda.
Quia igitur viro nec domia nec ancilla pa-
rabatur sed socia: nec de capite nec de pe-

dibus: sed de latere fuerat producenda: vt
iuxta se ponendam cognosceret: quam de
suo latere sumptam didicisset.

Quare dormienti 7 non vigilan-
ti costa subtrahitur.

Nō sine causa dor-

miēti quoq̄ viro potius q̄ vigilāti detra-
cta est costa de qua mulier in adiutorii ge-
nerationis viro est formata: sed vt nullam
in eo sensisse penā mōstraret 7 diuine siml
potētie opus mirabile ostenderet: que ho-
minis dormientis latus apuit: nec cum ta-
mē a quiete soporis excitauit. In quo etiā
opere sacramētū christi 7 ecclesie figura
tū est. Quia sicut mulier de latere viri dor-
mientis formata est: ita ecclesia ex sacramē-
tis que de latere christi in cruce dormiētis
p̄fluxerunt. s. sanguine 7 aqua q̄bus redi-
mimur a penis atq̄ abluimur a culpis.
Qz de illa costa sine extrinseco ad-
ditamento facta fuit per dei poten-
tiam sicut quinq̄ panes in se mul-
tiplicati sunt. e

Solet etiam queri

vtū de illa costa sine adiectioe rei extrinse-
ce facta sit mulier: Ad quibusdā nō placu-
it. Tertū si ad p̄ficiendū corp⁹ mulieris de
us extrinsecū augmētū addidisset: maius il-
lud eēt q̄ ip̄a costa. Ideoq̄ potius de illo
addito q̄ d̄ ip̄a costa mulier facta deberet
dici: de q̄ plures accepisset sube ptes. Res-
stat q̄ vt d̄ sola ip̄ius coste sub sine omi ex-
trinseco additamēto p̄ diuinaz potentia in
semetipsa multiplicata mulieris corpus fa-
ctū dicat: eo sane miraculo q̄ postea de q̄n-
q̄ panibus iesu celesti b̄ndictioe multipli-
catis quinq̄ milia hoim factata sunt. Illō
etiā scire optet q̄ cū angeloz ministerio fa-
cta sit mulieris formatio: non est eis tū tri-
buēda creatiois potētia. Angeli enī nullā
possunt creare naturam: ergo nec formare
costā in mulierē nec carnis supplementū in
locū coste nō q̄ nihil agāt vt aliqd̄ creetur
s̄ nō ideo creatores sunt: sicut nec agricolē
segetū vel arborē. Solus de⁹ .i. trinitas est
creator. Facta est ergo femina a deo: etiā
si costa ministrata sit per angelos.

Utrum fm superiores an fm infe-
riores causas ita facta sit mulier
id est an ratio semialis id haberet
vt ita fieret an tantum vt ita fieri

De facto hu-
ius operis.

Quia licet ange-
lica ministra-
tione sit illud
opus expletū
nō tamen cre-
atores fuerūt
angeli.

DI. XVIII

Alia ratio q̄
re ex vno ho-
mine omni-
mnes.

posset. sed vt sic fieret in deo tantum esset causa.

Sz queritur an ratio

quā deus primis opibus cōcreauit id haberet vt fm ipam ex viri latere feminaz fieri necesse foret: an hoc tm vt fieri posset? Ad qd sciendū est oim rerū causas in deo ab eterno esse. Et cū hō sic fieret vel equ² r hmoi: in dei potētia r dispositiōe ab eterno fuit. Et he dicunt primordiales cause: qz istas alie nō pcedunt sed iste alias q sūt cause causar. Cūqz vnū sit diuina potētia dispositio siue volūtas r iō vna oim pnci / palis causa. tm ppter effect² diuersos pluraliter dicit Augusti. causas primordiales oim rerū in deo esse: inducēs similitudinē artificis: in cui² dispositiōe est: qualis futura sit arca. Ideo r in deo vniuscuiusqz rei future causa pcessit. In creaturis vō quarundam rerum: sed non oimū cause sunt. vt ait Aug². Quia inseruit deus semiales rōnes reb²: fm qz alia ex alijs pueniūt. vt de hoc semine tale granum: de hac arboze talis fructus r hmoi. Et he quoqz dicunt primordiales cause: r si nō adeo pprie: qā habent ante se causam eternam: que pprie r vniuersaliter prima est. Illa vero ad res aliquas dicuntur prime que scz ex eis pro ueniunt Ideo etiam primordiales dicunt quia in prima rerum conditione reb² a deo iniste sunt: r sicut creature mutabiles sunt ita r he cause mutari possunt. Que autē in smutabili deo causa est: nō mutari pōt.

Augu. super Benefim. De causis rerū lati⁹ disputat qz cause q in deo sunt p pte dicunt primordiales. et qre pluraliter dicit.

Ad nō oim q sūt cause sūt in creaturis.

Ad cāe etiaz q sunt in creaturis licz ipro prie tm dicunt primordiales. Alia rō quare dicunt primordiales.

Distinctio causarū rerū perutilis scz q quedā in deo r in creaturis. quedā in deo tm sunt.

Omniū ergo rerū

cause in deo sunt: sed quarundā cause et in deo sunt r in creaturis. Quarūdam cause in deo tantum sunt: r illarū rerum cause dicuntur abscondite in deo: quia ita est in diuina dispositiōe vt hoc vel illud fiat quod nō est in seminali creature ratiōe. Et illa qdem que fm causam seminalem fiunt dicuntur naturaliter fieri quia ita cursus nature hominibus innotuit. Alia vero ppter naturam quorū cause tm sunt in deo. Hec autem dicit Augusti. esse illa que per gratiaz fiunt vel ad ea significanda nō naturaliter sed mirabiliter sūt. Inter que mulieris facturam de costa viri ponit ita dicens. Et mulierem ita fieri necesse foret: nō in rebus

conditū: sed in deo absconditū erat. Ois creature cursus habet naturales leges. super hunc naturalem cursum creator habet apud se posse de omnib² facere aliud q̄ eorum naturalis ratio habet. vt scilicet vga arida repente floreat: fructū gignat: r in iuuentute sterilis femina in senectute pareat vt asina loquatur: r huiusmodi. Dedit autem naturis vt ex his etiā hec fieri possent: nō vt in naturali motu haberent. H3 ergo deus in se absconditas quorū dā futurorum causas quas rebus conditis nō inseruit. easqz implet non opere prouidentie quo nature subsistunt vt sint. sed quo illas administrat vt voluerit quas vt voluit condidit. Omnīū ergo que ad gratiā significādam non naturali motu rerum: sed mirabiliter facta sunt abscondite cause in deo fuerunt quorū vnuz erat q mulier facta est de latere viri dormientis. Non habuit prima rerum conditio vt femina sic fieret: sed vt fieri posset: ne cōtra causas quas deus voluntarie instituit mutabili voluntate aliqd facere putaretur.

De gemino ope prouidentie.

De anima mulieris q nō est ex aia viri. vt quidaz putauerūt dicētes aias esse ex traduce.

Quēadmodū mu-

lieris corpus de viri corpore traduciuz fuit: ita putauerunt aliqui ipsius animaz de viri anima propagatam: r omnes animas ppter primam de traduce esse sicut corpora. Alij autē putauerunt simul omnes aias ab initio creatas. Catholica autē ecclesia nec simul nec ex traduce factas esse animas docet: sed in corporibus per coitum seminatū atqz formatū infundi: r infundēdo creati. Unde in ecclesiasticis dogmatib² Animas hominum non esse ab initio inter creaturas intellectuales naturas: nec sil² creatas sicut Origenes fingit dicim²: neqz i corporibus p coitū seminari sicut Luciferani r Tyrellus r qdā latinoz psumptores affirmāt Sz dicim² corp² tm p iugij copulā seminari. Creationē vō aie solū creatorē nosse. Eiusqz iudicio corp² coagulari in vulua r cōpingi atqz formatū: ac formato iā corpore aiam creati atqz infūdi vt viuat i vtero hō ex aia pstant r corpore r egrediat² viuus ex vtero plenus hūana suba. Hiero. etiā an thematis vinculo illos pdemnat q aias ex traduce dicūt: inducēs auctoritatē pphete Qui finxit sigillatim corda eoz. Hoc factū i

Alfortum opio q putauerūt omnes animas simul ab initio creati.

quit innuit ppheta q non ipsam animam de aima facit deus sed singillatim animas de nihilo creat.

Ista est distinctio. xviii. huius scdi libri. in qua mgr postq egit de pductione viri agit de productione mulieris. Et tria facit. Nam pmo agit de formatione corporis mulieris. Secundo de materia de qua formabatur. Tertio de anima q uiuificabatur. Primum facit a principio distinctionis vsqz ibi. Sz queritur Scdm vsqz ibi. Quoadmodu mulieris corpus. Tertium vsqz ad finem distinctionis. Et tm in generali. In speciali sententia mgr fiat in tribus ppositionibus quaru pma est hec. Deus de costa ade dormientis in padiso sine alicui alterius materie additione formauit corpus eue. Hac mgr ponens dicit. q plarato padiso r adam in eo posito r anima libus an eu ductis r nominibz ppijs eoru p cum as signatis inmisit deus soporem in adam Ipo quoqz dormiente vna de costis eius tollens formauit ea in mulierem. Circa qua materiam determinat quattuor qstiones quaru pma est hec Quare deo no creauit simul feminam r viru sicut simul creauit angelos. Ad quod respondens asserit duplicem cam Una est vt supbia diaboli cofunderet. Nam diabolus aliud a deo principium esse concupierat. r ideo vt in hoc cofunderet accepit homo hoc i munere. s. vt vnus ho esset pncipiū omnū hominū. Alia rō est vt silitudo dei magis in homie manifestaret. quia sicut deo omnibus rebus est vnu pncipiū creationis. sic vno homo est vnu pncipiū generationis omnibus hominibz quod fieri no potuisset si eos simul creasset. Secunda questio est. quare mulier specialiter facta est de costa ade r non de aliqua alia pre coporis. Respondet q quia viro non domina nec ancilla sed socia pducebatur. ideo no de capite nec de pedibus fuit pducta sed de latere. vt iuxta se ponendam ea cognosceret qua de suo latere sumptam didicisset. Tertia questio est. Quare potius de latere viri dormientis qz vigilantis sumebatur costa ad mulieris formationē Ad qd rōdēns assignat tres rationes pma est ne vir sentiret dolorem in costē subtractionē Secūda vt deus in hoc ostenderet suā potētā cum hoīs dormientis latus aperuit r ipm tamen a soporis qete non excitauit. Tertia vt pfluxio sacramentoru de latere christi in cruce dormētis figuraret. Quarta ē an de sola costa sine alicui alterius mēbri additione fuit mulier formata. Et respondet q no fuit ad ipsam aliqua alia materia addita sz solū costa fuit multiplicata diuina virtute ad totius mulieris formationē. sicut factū fuit de quinqz panibz multiplicatis ad saturationē multoru hominū. Et subdit q sz mulieris formatio facta fuit angelo:ū ministerio. non tm propter hoc sunt creatores censendi. Secūda ppositio est hec. Corpis eue de costa corpis ade organitatio no fuit ex aliq ratione seminali in pncipijs a rebz in ditis seu creatis. Hanc mgr pbans querit. An in illa costa erat ratio seminalis ad mulieris pductionē Ad quod respondēs ponit differētā int causas pzmordiales r inter rationes seminales. Nā cause pzmordiales ab eterno fuerunt in deo. Rationes vero seminales ex tpe indite sunt creaturæ r non habēt se respectu omnū sicut cause pzmordiales. sz respectu quorūdā tm Attamen rōnes seminales possunt quodāmodo dici cause pzmordiales. cū rebz i prima sua cōditione indite sunt. Tum qz sunt qsi principia rerum ex ipsis pducendarū pncipia. Et subdit q quedā sunt que naturaliter pducunt ex rōnibz cō seminalibus. Alia vero sunt supnaturaliter quozū cause sunt tm in deo. Ex his concludit respōsum ad

requiritur dicens. q cū mulieris formatio de costa no fuit naturaliter sed supnaturaliter facta. pns est q illa costa no fuit rō seminalis ad mulieris pductionem. Tertia ppositio est hec. Deus animam eue no de anima ade sed ex nihilo infundendo eam p dedit. Hanc mgr pbans dicit q animā mulieris qdaz posuerunt de anima viri ppagatā. Sed hoc est falsum. qm anima rationalis est ingenerabilis r incorruptibilis: soluz per actum diuine virtutis creatiuis pducibilis. no habens aliquas ptes quātitatias i quas poterit lacerari qd tm est necessariū si vna aia esset ab alia ppaganda. quoadmodū est de materia que si debeat ad diuersarū formarū susceptionē adaptari: necessariū in diuersas portiones diuidi ad substantiandum talibus diuersis formis qdous p virtutez effectiuam pducentis proportionant. Alij vero dixerūt eam ab initio cum ceteris animabus fore creatam. sed fm fidei catholice sententiā ipsa sicut omnes aie rōnales creādo infundebatur r infundendo creabatur. Unde beatus Hiero. ex cōicat oēs qui dicūt animas extrahuci. Et tm in speciali.

De primo hominis statu ante peccatum scilicet qualis fuerit fm corpus r fm animam.

Volent queri DI. XIX

plura de primo hominis statu ante peccatū. s. qualis fuerit homo priusqz peccaret: et in corpore r in anima mortalis an immortalis passibilis an impassibilis: De termino inferioris vite r de transitu ad supiorē de modo ppagationis filioz: r alia multa que no inutiliter sciriunt. sz aliquādo curiositate querant. An priusqz ad animi qualitatem pinentia psequamur: de qualitate eius fm corpus r modo ppagationis filioz: r de alijs quibusdam inspiciamus. Primus ergo homo fm naturā corporis terreni r immortalis fuit quodāmodo fm aliquid: quia potuit non mori. r mortalis quodāmodo. qz potuit mori. In illo nāqz pmo statu habuit posse mori r no posse mori. Et hec fuit pma humani corpis immortalitas. scilicet posse non mori. In secūdo vero statu post peccatū habuit posse mori. r no posse no mori: qz in hoc statu moriēdi est necessitas. In tertio statu habebit posse non mori r non posse mori: quia ad illuz statū pertinet moriēdi impossibilitas. qd ex gratia erit no ex natura In primo statu fuit corpus hoīs aiāle. id est. egens alimōnijs ciboz. Unde r homo factus dicit in animā viuētē non spirituales: id est. in animaz corpus sensificatē: qd adhuc erat aiāle: non spirituale quod egebat cibus vt per animam viueret. Factus est ergo illam viuētē. id est. vitam corpori dan-

Qd ho in pmo statu scilicet an pccū fuit fm corp⁹ mortalis r immortalis In scdo No statu fuit. mortal r mortu⁹. s. p pccū In tēto statu erit oīno immortal. i. non potēs mori. Quō bz dōmofact⁹ i animā viuētē

tem: tamen per sustentamenta ciborum: et tunc erat corpus mortale et immortale: quia poterat mori et poterat non mori. Post peccatum vero factum est mortuum: sicut dicit apostolus. Corpus propter peccatum mortuum est. id est. necessitatem moriendi in se habet. In resurrectione vero erit spirituale. scilicet agile et ebis non egēs. et immortale: non sicut in statu primo fuit. sed quod possit non mori: sed etiam quod non poterat mori. Unde Augustinus super Genesim. Apostolus ait. Corpus quidem mortuum est propter peccatum etc. Prius de limo terre formatum est corpus animale non spirituale cum quali resurgemus. Renovabitur enim a vetustate non in corpus animale quale fuit. sed in melius. id est. spirituale: cum hoc mortale induet immortale in quod mutandus erat adam: nisi morte corporis animalis peccando meruisset. Non ait. apertius corpus mortale est propter peccatum sed mortuum. Illud enim ante peccatum mortale et immortale erat: quia poterat mori et non mori. Aliud autem est non posse mori: aliud posse non mori. Ideo factum est per peccatum non mortale quod erat sed mortuum: quod non fieret nisi peccaret. Anima enim non est hoc corpus sicut primi hominis fuit: sed iam deterius est. Habet enim necessitatem moriendi. Ecce hic evidenter apertus Augustinus. quod corpus hominis ante peccatum mortale et immortale fuit. sed non qualiter fiet in resurrectione. De hoc eodem Beda super Genesim. ait. Non est credendum ante peccatum ita fuisse mortua corpora sicut modo. Ait enim apostolus. Corpus propter peccatum mortuum est: sed licet fuissent animalia nondum spiritualia non tamen mortua: que scilicet necesse esset mori. Utrum immortalitas quam habuit ante peccatum esset de conditione nature an gratie beneficio.

Solet hic queri cum homo primus mortale et immortale corpus habuerit: utrum ex conditione nature ipsius corporis habuerit utrumque an alterum beneficium esset gratie. scilicet immortalitas. id posse non mori? Ad quod dici potest: quia alterum habebat in natura corporis. id est. posse mori. Alterum vero scilicet posse non mori erat ei ex ligno vite. scilicet ex dono gratie. Unde Augustinus super Genesim. Quodammodo creatus est homo immortalis: quod erat ei de ligno vite. non de conditione nature. Mortalis erat de conditione corporis animalis. immortalis bene-

ficio conditoris. Non enim immortale erat quod omnino mori non posset. quod non erit nisi cum fuerit spirituale. Aperte dicit quod non natura: sed ex ligno vite habebat posse non mori. Propter hoc aliqui dicunt quod nisi ille ligno vite vteretur: non semper vivere: tur: quia peccaret. Peccaret enim si illo ligno non vteretur: quia preceptum erat ei ut comederet de omni ligno paradisi: nisi de ligno scientie boni et mali. Sicut ergo peccavit comedendo quod erat prohibitum. ita etiam peccaret si non comederet quod erat iussum.

Si non foret preceptum ut de illo ligno comederet et alijs non illo vteretur an posset non mori.

Bed adhuc queritur si non esset preceptum ut de ligno vite ederet et alijs et non illo vesceret nisi quod posset non mori? Si semper viveret non vteretur de illo ligno: non erat ei ex illo ligno posse non mori. Si vero non posset semper vivere id erat ei ex illo ligno posse. Aliqui dicunt quod si non fuisset ei preceptum vesci de illo ligno: et alijs et non illo vesceret: viveret semper. Sic determinantes illud quod supra dixit Augustinus. erat ei de ligno vite non de conditione nature re ipsa. scilicet quasi non ex conditione nature solummodo erat ei: sed etiam ex illo ligno. Alijs autem videtur quod ex ligno vite erat ei posse non mori: non ex natura. Ideo enim dicitur potuisse non mori: quia poterat vti illo ligno de quo edens non moreretur.

Questio Augustini quomodo immortalis factus sit homo.

De hac vero hominis immortalitate qualis fuerit Augustinus super Genesim. questionem movens sic ait. Queritur quomodo immortalis factus sit homo pro alijs animalibus. et quomodo cum illis communem acciperet alimentum? Sed alia est immortalitas carnis quam in adam accepimus: alia quam in resurrectione speramus per christum. Ille factus est homo immortalis ut non posset mori si non peccaret: moreretur autem si peccaret. Filij vero resurrectionis nec poterunt ultra peccare nec mori. Caro nostra non tunc egebit refectione ciborum: quia nulla poterit esse defectio. Caro adeo ante peccatum ita immortalis creata est ut per alimentum adiuta esset mortis et doloris expers. Sic ergo immortalis et incorruptibilis condita est caro hominis: ut suam immortalitatem et

Corp^o hominis ante peccatum mortale et immortale fuit.

Ansio qz dicitur aliter fuisse de conditione nature. scilicet posse mori alterum ex gratie dono. scilicet posse non mori.

Aliq dicit qz si non vteretur ad az de ligno vite non sp vteret qz peccaret.

Splno quod rundam.

Alioz optm.

Soluere ind ptt.

Ante de qua in preceptis a deo hoi pmo datus et hoc ptimebatur vbi de oligno vbi de ligno scie boni et mali.

in corruptione p obseruationem madorum dei custodiret. In quibus mandatis hoc continebat: vt de illis lignis cocessis mardu caret et ab interdicto abstineret. pder horu eduliu immortalitatis dona cōseruaret: donec corporalibus incrementis pductus ad etatem que cōditori placeret multiplicatē pgentē ipso iubente sumeret de ligno vite quo pfecte immortalis factus: cibi alimenta vltērius non requireret.

Summatim sup ipsum verborum sententiam pstringit.

Ecce his verbis vi

detur Augu. tradere q caro pmi hominis immortalitatem in se habuerit: que p alimonia ciborum cōseruaret vsq ad tempus sue translationis in melius: quando de ligno vite comederet et fieret omnino immortalis: ita vt non posset mori.

Ad ex pdictis consequi videt hominē de nature sue conditōe quo quo modo fuisse inmortalem sed nō omnino fieret immortalis nisi participato ligno vite.

Ideo aliqui dicunt

q immortalitē de natura habebat qua poterat nō mori: que alioru lignoru esu poterat cōseruari: sed nō poterat consummari nisi p assumptionē ligni vite. Quod videtur Aug. sentire sup Beñ. dicens. Hoc q addo talem cibū illam arborem prestisse. quo corpus hominis stabili sanitate firmaretur: nō sicut ex alio cibo sed inspiratione salubritatis occulta. Hic innuere videt q cū alijs cibis posset corpus sustentari hoc cibo indeficēte sanitate firmaret. Ex quo consequi videtur: q sicut in natura sua habuit mortalitatem quandā. s. aptitudinem moriēdi: ita aliquā immortalitē in natura sui habuit. id ē aptitudinē qua poterat nō mori: cibis adiutus: sed si pstitisset: immortalitatis perfectio esset ei de ligno vite. Sz qui hoc tradunt: quomō superiora Augu stini verba: quibus dicit q erat immortalis ex ligno vite huic sententie non contra dicant diligēter inquirant.

Ista ē distinctio. xix. huius secūdi libri. In qua magister postq egit de pductione humane nature agit de ipsius pseruatione. Et tria facit. Nā primo ostendit hoiem immortalē fuisse in statu innocentie. Secūdo inquit an illā immortalitē habuisset a naturā vel ex dono grē Tertio recitat qd clamant de illā immortalitate diuerse opiniones. pū

num facta principio distinctio vsq ibi. Solet etiam queri. Scdm abinde vsq ibi. Sed adhuc queritur. Tertiu vsq ad finem distinctionis. Et tm in generali. In speciali sententia mgrī stat in tribus positionibus quaz prima est hec. Adam in paradiso ante statum peccati vigit nō moriēdi pte. Hanc pbās mgr dicit q primus homo ante peccatū erat quodāmodo mortalis et quodāmodo immortalis quia poterat mori et poterat nō mori. Postea insinuat triplicem statum hominis. s. an peccatū in quo habuit posse nō mori: post peccatū in quo habuit ne posse mori: et post resurrectionem in quo habuit ne posse mori. Et subdit q corp⁹ humanū erat animale egens alimentis: et ideo erat mortale: habēs tū cū hoc posse nō mori post pctm factū est mortuū et necessitatē moriēdi habens: sz in resurrectione erit spūale cibus nō egens et mori nō potens. Secūda ppositio est hec. Homini immortalitas affuit in statu innocentie non ex conditione sue nature sed ex ligni vite vsu et ex bñficio conditoris. Hanc mgr pbās qrit: vt posse nō mori in statu hō an pctm nō habuerit ex dono grē vel ex conditione sue nature. Ad qd respondendo dicit: q nō habuit hoc ex conditōe nature sue sed ex dono gratie vitz ex vsu ligni vite. Et hoc pbat auctoritate beati Augu. et pfirmat hoc dicto antiquoru dicens: q homo posse nō mori habuit ex vsu ligni vite quod patet ex hoc q si non fuisset esu ei⁹ vsus peccasset: quia pceptum habuit: vt illo vreret: et p consequēs cū mors sequat pctm si homo esu ligni vite vsus nō fuisset: mortē subiisset: et sic posse nō mori habuit ex vsu ligni vite. Tertia ppositio est hec. Adā immortalitē habuisse in statu innocentie doctores opinādo designāt diuersimode. Hanc mgr pbās querit. An dato q hō nō habuisset pceptum de vsu ligni vite et de alijs: an adhuc habuisset posse nō mori: sz sp viuere si illo ligno vsus nō fuisset. Et respondens dicit aliquos dicere q lignū vite nō fuit totalis causa immortalitatis sed coadiuuās. Notandum q erat adē datū triplex pceptū siue mandatum. An. s. discipline et tale datū erat pmo homini in qm precipiebatur sibi q nō ederet de ligno sciētie. Aliud est nature et hoc est duplex. s. ad pseruandū naturā vniuersalē: hoc dictū fuit sibi: Crescite et multiplicamini. Aliud ad cōseruandū naturā pccularē scz vt comederet de ligno vite. Alij dicūt q oīno habuit immortalitē ex vsu ligni vite. Et subdit quasdam auctoritates beati Aug. quib⁹ dicit quō alia fuit immortalitas adē ab immortalitate beatorū in eterna patria: sic q immortalitas adē p vsum alioru ciborum cōseruata fuisset. et ad tempus. s. quousq sumpsisset de ligno vite: et fieret pfecte immortalis. Quibusdā aut vsū fuit q etiā a natura habuisset quādam immortalitē sz pfectam habuisset p vsum ligni vite. Magister autē sustinet q etiā primā immortalitatem ex vsu ligni vite habuisset. Et tm in speciali.

De modo procreationis filiorum si non peccassent primi parentes et quales nascerentur filij.

Est hec vidē

dum est qualiter primi parentes si nō peccassent filios peccassent et quales ipsi filij nascerent. Quidā putant ad gignēdos filios pmos homines in paradiso misceri nō potuisse: nisi post pctm: dicētes concubitu sine

DI. XX.

Opinio quorundam.

corruptione vel macula nō posse fieri. S; ante pctm nec corruptio nec macula in homine esse poterat: qm̄ ex pctō hec cōsecuta sunt. Ad qd̄ dicendū est q; si nō peccassent p̄mi hoies: sine omni peccato ⁊ macula in paradiso carnali copula puenissent: ⁊ esset ibi thorus immaculatus et cōmixtio sine cōcupiscentia: atq; genitalibus mēbris sicut ceteris imparent: vt ibi nullū motū illicitum sentirent. ⁊ sicut alia mēbra corpis alijs admouem⁹. vt manuz ori sine ardore libidinis: ita genitalib⁹ vterent⁹ membris sine aliq; pruritu carnis. Hec em̄ letal⁹ egritudo mēbris humanis ex peccato inbesit. Genuissent itaq; filios i paradiso p̄ coituz immaculatum ⁊ sine corruptione. Cur non credam⁹ p̄imos hoies ante peccatuz genitalibus mēbris ad p̄creationem imperasse potuisse: sicut ceteris in q̄libet ope sine voluptatis pruritu vtunt⁹. Incredibile enim nō ē deū talia fecisse illa corpa: vt si nō peccassent: illis mēbris sicut pedibus imperarent: nec cū ardore seminarent: vel cū dolore parent: sed post pctm̄ motum illuz meruerunt quē nuptie ordinant: p̄tinentia cohibet. Infirmas em̄ prona in ruinā turpitudinis: excipit honestate nuptiali: et qd̄ sanis est officiū: egrotis ē remediū. Emisit quidē de paradiso puenere ⁊ genuerūt: sed potuerūt in paradiso eis esse nuptie honorabiles ⁊ thorus immaculat⁹: sine ardore libidinis: sine labore pariendi.

Quare in paradiso nō coierūt duobus modis soluit.

Cur ergo non coierūt in paradiso: Quia creata muliere mox transgressio facta est: ⁊ eieci sunt de paradiso. Vel q; nondū deus iusserat vt coirēt et poterat diuina expectari autoritas vbi cōcupiscentia nō angebat. Deus vero nō iusserat: quia casum eoz p̄sciebat: de quibus homo ppagādus erat. Ecce expresse habes de modo ppagationis filiorum.

De termino illius inferioris vite: vtrum natis filijs per successiōes an simul oēs transferēdi essent.

De termino vō tēporis quo transferent ad spūales celestēq; vitā certū aliqd̄ sc̄ptura nō tradit. Et ideo ambigū ē vtrū parēs genitis filijs p̄fectaq; humani officiij iusticia ad meliōrē statū transferent: nō per mortē sed per aliquā

mutationē: an partes in aliquo statu vite remanent: ligno vite vtentes: donec filij ad eundē statū puenirent: ⁊ sic impleto numero omnes simul ad meliōra trāfferent vt eēt sicut sancti angeli in celis. De quo Aug⁹. ambigue disserit sup̄ Gen. ita inquit. Potuerūt p̄mi homines in paradiso filios gignere nō vt morientib⁹ patrib⁹ succederent filij sed in aliquo forme statu manentibus: ⁊ de ligno vite vigorem sumētibus: ⁊ filij ad eundē p̄ducerent statū: donec impleto numero sine morte animalia corpora in aliam qualitatez transferent: in qua osino regenti spiritui deferret ⁊ solo spl̄ritu viuificante sine corporeis alimētis vuerent. Vel potuerunt parentes filijs cedere vt per successiōē numerus impleteret. Qui genitis filijs p̄fectaq; humani officiij iusticia ad meliōra transferent: non p̄ mortem sed p̄ aliquaz mutationē. Ecce hic habemus de transitu hominis ad meliōra. S; incertum nobis relinquitur: vtrum simul transferantur an p̄ successiōes.

Quales p̄crearent filios: vtrū p̄fectionem stature ⁊ vsum mēbrorum habētes qualis homo p̄im⁹ fuit conditus.

Si vō querit quales si nō peccasset hō filios genuisset: vtrū videlicet sicut ip̄e p̄mus hō fm̄ staturā corporis ⁊ vsum mēbroz p̄fect⁹ mox cōditus extitit: ita etiā eius filij i ip̄o natiuitatis exordio p̄fecti existerent: q̄ ambulare ⁊ loq̄ ⁊ cuncta facere possent: Rūderi pōt q; filios puulos nasci oportebat p̄p̄ materni vteri necessitatē. S; vtrū mox nati p̄fectoēz stature ⁊ mēbroz vsuz haberēt: an puuli ⁊ in minori etate cōstituti vti possent mēbrozū officijs: an p̄ iterualla tpm̄: eo mō quo nūc fit p̄fectionē stature ⁊ vsum mēbroz recepturi eēt: de autorib⁹ diffinitū n̄ habem⁹. Ambigua augustinī verba ponit: vbi tamen videtur innuere q; filij et paruuli possent mēbrozūz vti officijs.

Et super hoc Aug⁹ ambigue loquit. Adouet nos in q̄t si p̄mi homines nō peccassent: vtrum tales filios essent habituri qui nec lingua: nec manib⁹ nec pedibus vterent. Nam p̄pter vteri necessitatē forte necesse erat paruulos nasci. Sed quis exigua ps̄ corpis sit costa: non

Rūso p̄tra illorū opinionē.

Augusti. sup̄ Gen. ii. ix.

Aug⁹. super Gen.

Augusti.

Rūso vbi nō sine ambiguo posito tripliciter subijcit vtilitacionē.

propter hoc puulaz viro p iugem fecit. An
 z eius filios poterat oipotencia creatoris
 mox natos grades facere. Sz vt hoc omit
 ta: poterat certe eis p stare quod multi ani
 malib? p stitit: quoz pulli quis sint puuli
 tamē mox vt nascunt currunt z matrem se
 quunt. Ecōtra homini nato nec ad icessū
 pedes idonei sunt: nec manus saltē ad scal
 pendum abiles: z iuxta se māmīs positīs
 nascentes magis possunt esurientes scire qz
 sugere: pprieqz infirmitati mentis congru
 it hec infirmitas carnis. His verbis videt
 insinuari qz filij etiam paruuli officijs mē
 b:ozum valerent vti.

Quibusdam non absurde placuit
 qz filij paruuli nascerentur: z per ac
 cessum tēporis in statura z in alijs
 sicut nunc pficerent qd non esset
 vitio imputandum.

Sed cuz Aug? sub
 assertionē de his nihil tradat: nō irrōnabi
 liter quibusdam placuit pūmōz parentuz
 filios nascituros puos: ac de inde p inter
 ualla tempoz eadē lege qua nūc natiui
 tatē humanā ordinatā cernim? stature in
 cremenū z mēb:ozuz vsū recepturos vt
 in illis expectaret etas ad ambulanduz et
 loquēdū sicut modo in nobis: quod vtiqz
 non esset vitio imputandū: sed conditioni
 nature: sicut a cibo abstinere penitus non
 valebant nec tamen illud erat ex vitio: sed
 ex natura conditionis.

Oppositio quorundam volentiū
 probare eos posse viuere sine ali
 monia

Ad hoc autē oppo
 nit ita. Si nō peccarēt nō morerent: s non
 peccarēt si non comederent. Poderāt igit
 sine alimonia viuere. Letex sicut supra di
 ximus nō solū peccarent si de ligno vetito
 ederent: sed etiā si cōcessis nō vterēt: qz sic
 erat eis pceptum nō illo ligno vti: ita alijs
 vesci. p dretēa ptra naturalem rōnē face
 rent qua intelligebant de illis esse edenduz
 qd naturaliter appetebāt. Itē opponit.

Cū fames sit pena pcti: si nō peccarent: fa
 mē nō sentirent: s sine fame supfluū videre
 tur comedere. An putāt qdā eos cibos nō
 indiguille aū pctiū: quia nō poterāt esuri
 re si nō peccassent. Ad quod dici pōt: qz fa
 mes vere defectus est z pena peccati. Est

enī immoderat? appetit? edendi: cui nō sub
 iacuisse hō si nō peccasset: s pculdubio pec
 caret nisi hunc defectū cibo pueniret. Ita
 bebat enī naturalē appetitum z moderatūz
 cui ita satisfaciendū erat ne defectuz famis
 sentiret. Sicut g non ex vitio sed ex nature
 cōditiōne erat qz aū pctm hō cibis indige
 bat: ita nō ex vitio eēt: sed de natura: si ho
 minis conditio in pncipio suo. i. in pmo pa
 rente a pfecto inchoata in subsequēti ppa
 gatione a modico ad maioza pficeret: vt. s.
 p interualla tēpis stature corporee incremē
 ta vsūqz mēb:ozuz suscipet.

Utrū sicut statura corporis ita eti
 am sensu mētis puuli nascerēt: et
 p accessum tēpis pficerent in sensu
 z noticia veritatis. s. an mox nati
 in his essent pfecti.

Et cum de corpore
 humano nō sit absurdum vel incōueniens
 hoc existimare. qri solet. vtrū de sensu aie
 z cognitiōe veritatis eodē modo sentiedū
 sit. vt scz hī q sine pctō nascerent: sensu z i
 telligētia mētis z impfecti existerēt: z p ac
 cessū tēpis in his pficerēt vsqz ad pfectionē
 an mox conditi pfectionē sensus z cogniti
 onis pciperēt? Illi q sentiūt puulos na
 tos in statura corpis z vsu mēb:ozum p ac
 cessum tēpis pfecturos: nō diffitent coldez
 in exordio natiuitatis sensu impfectos exi
 stere z p interuallum tēpis in sensu z cogni
 tione pficere vsqz ad pfectum.

Contra illozum sententiā oppo
 nunt quidam.

Ad quod quidam
 opponūt dicētes. Si mox nati nō haberēt
 pfectionē sensus z intelligētie: ignorātia in
 eis esset: ignorātia aut pcti est pena. Sed q
 hoc dicūt nō satis diligēter p sderāt: quia
 nō ois qui aliquid nescit vel minus pfecte
 aliquid scit: statim ignorantiā habere siue
 in ignorantiā esse dicēdus est: qz ignoran
 tia nō dicit nisi cū id qd sciri z nō ignorari
 debet nescit. Talisqz ignorantiā pena pec
 cati est cū mens vitio obscurat: ne cogno
 scere valeat ea que scire deberet.

De hois translatione in melioze
 statū z de duobus bonis altero h
 dato altero pmissio.

Talis erat homis

Responso

Ignorantia q debet vtiqz obedi
 pena pmi qz alibi ois

Quo ignoran
 tia dicit esse us
 aliquo.

Alia opposi
 tio circa idē.

Institutio ante peccatum s^m corporis con-
ditionem. De hoc autem statu transferen-
dus erat cū vniuersa posteritate sua ad me-
liorē dignioremq; statuz: vbi celesti 7 eter-
no bono in celis sibi parato frueretur. Sic
enī ex duplici natura compactus est homo
ita illi duo bona conditor a principio s^{pa}
rauit: vnum temporale: alterz eternū: vnū
visibile: alterū inuisibile: vnū carni: alterz
spiritui. Et qz p^mum est quod est animale
deinde quod ē spirituale: temporale ac vi-
sibile bonū p^m dedit. Inuisibile autē 7 eter-
nū p^misit. 7 meritis querendum p^oposuit.

Quare natu-
rale 7 pceptuz
dedit de^o hōi
ad seruādū bo-
nū qd acceptat
7 pmerēdum
quod pmissuz
erat.

Ad illius autē custodiā qd dederat: 7 ad
illud pmerendum qd p^miserat: naturali
rationi in creatione anime hominis indite
qua poterat inter bonū 7 malū discernere
pceptū addidit obediētie: p cuius obser-
uantia datū non pderet 7 pmissum obtine-
ret: vt p meritum veniret ad premiū.

Ista est distinctio. xx. hui⁹ secūdi
libri. In qua magister postq; egit de conseruatione
humane nature p nutrimenti sumpcionē: agit de cō-
seruatione eiusdem p naturalem generationem. Et
trā facit. Primo enī inquit an homines in statu in-
nocētie ante peccatum genuissent. Secūdo quales
proles pceassent. Tertio qualiter ad statum melio-
rem p^missent. Prīmū vsq; ibi. Si vero queritur.
Secundū vsq; ibi. Talis erat hominis institutio.
Tertium vsq; ad finem distinctionis. Et tū in gene-
rali. In speciali sententia m^gri stat in trib⁹ pposito-
nibus quarū prima est hec. Si primi parētes nō
peccassent generatiōis officio sine p^mritu 7 libidine
in paradiso expleto sine morte cū omnibus suis simul
vel successiue ad meliorem statum translati fuissent.
Hanc m^gri insinuans querit: qualiter p^mi parētes
filios pceassent si non peccassent. Et rōdens dicit
quosdā opinatos fuisse qz p concubitus non genuis-
sent: eo qz concubitus sine corruptione non est: que
corruptio ante peccatum esse non potuit in homine.
Sed magister dicit qz s^m veritatem concubitus ibi fu-
isset ibozus immaculatus: 7 nuptie honorabiles: 7 cō-
mixtio sine concupiscentia: 7 vsus membrorumz geni-
talium sine corruptione: imo membra genit alia fuis-
sent homini ad vsum s^m voluntatem: sicut homo vti-
tur alijs mēbris. Postea magister mouet duas qstio-
nes. Prima est: quare non fuit generatio in paradi-
so facta. Et respondet qz hoc fuit: vel qz nondū de^o
pceperat qz generarent: vel quia statim post mulie-
ris formatiōē peccatū 7 electio de paradiso fuit se-
cuta. Secūda questio est. Qualiter pntes post ge-
nerationem ad pfectam immortalitatem 7 beatitudi-
nem transissent. Respondet qz hic est dubium. Nam
scriptura nihil de hoc ponit: sed tamen fieri potuiss^z
vt pacta generatione statim parētes anteq; filij fuis-
sent ad beatitudinem trāsati. Vel sic qz parentes et
filij simul vixissent: 7 postea cōpleto numero electo-
rū simul ad beatitudinē fuissent transumpti. Se-
cūda ppositio est hec. Primi parētes si in statu p^mi
tissent innocētie filios nō solū in statu puulos: ac p-
fecto vsu membrorumz destitutos 7 aēdos genuissent
donec corpe 7 intellectu ad pfectuz pceassent. Hāc
magister pban⁹ mouet 7 determinat circa hoc du-
as questiones. Prima ē. Quales filios genuissent in

statu innocētie. s. an filios magnos s^m corpus ac mē-
brorum suorum vsum habentes sicut primi parētes
creati fuerant membrorum suorum cōpotes loquen-
tes 7 opantes seniorum hominū opationes. Ad qd
respondēs dicit qz oportebat nasci paruulos ppter
maternorum viscerum aritudinem. Sed quia bea-
tus Aug⁹ hanc questionē mouens 7 nihil determi-
nās dicit antiquos fuisse opinatos qz filij nascentes
eque membrorum vsum 7 loquele vsum habuissent.
sicut apparet in quibusdam animalibus qz stant sine
diate post natiuitatem 7 matres sequunt. Alijs au-
tem placet: qz tunc sicut modo in statura corporis 7 lo-
quela 7 in alijs diuisimodis p temporis momenta p-
fecissent: quia sicut ex cōditione nature in illo statu si-
ne culpa indigebant cibo: sic etiam ex conditione na-
ture in illo statu sine culpa de puulis in magnos pro-
fecissent. Secūda questio est vtrū in alijs que cō-
cernunt animam scilicet in sensu 7 intellectu pceassent
s^m concernentia ipsum corpus. Et respōdens dicit
sustinendo ipsam primam opinionem supradictam:
scz qz pceassent s^m corpus: potest etiam sustineri se-
cūda. s. qz pceassent s^m animā 7 in his que ad ani-
mam p^minent ad augmentum accepissent: attamē ig-
norantia scientie tunc in paruulis non fuisset penosa
sicut modo in hominibus: sed tantum naturalis: eo
qz non fuisset respectu eorum que scire teneretur: qz
lis solum dicitur pena. Tertia ppositio est hec.
Talis conditionis erat hominis institutio ante pec-
catum qz obseruando diuinum pceptum fuisset cū
tota sua posteritate translatus vltimate ad meliorem
statum vbi meliori bono: scz eterno frueretur. Hanc
ppositionem magister sententialiter ponēs subdit
rationē quare homo de illo bono temporali ad eter-
num trasseretur: quia sicut ex duplici natura hō cō-
stabat: ita duplex bonū de^o ei pauerat. Prīmū bonū
s^m apostolū est tempale 7 visibile: quod scz prepara-
uit carni in paradiso. Aliud bonū est spūale eternuz 7
inuisibile. s. beatitudo eterna: ad qd mediāte obediē-
tia 7 merito ferendus fuit. Et tū in spēali.

**De inuidia diaboli qua ad homi-
nē temptandum accessit.**

Idēs igitur DI. XXI.

diabolus hominem p obediē-
tie hūilitatem posse ascendere
vnde ipse per supbiam corru-
erat inuidit ei: 7 qui prius p supbiam dia-
bolus fuerat. id est. deorsuz lapsus: zelo in
uidie factus est sathan. i. aduersarius. An
7 mulierē tēptauit in qua minus qz i viro
rationē vigere nouit. Eius enī malicia ad
tēptādum hūilitē timida hūanā naturā in
ea p^m vbi debilis: videbat aggressa ē. Et
si forte illic aliquaten⁹ pualeret: postmodū
fiduciali⁹ ad alteram qz robustior fuit: pul-
sandam vel poti⁹ subuertendāz accederet.

Prīmū qz solitariā feminā explorauit: vt i
ea primū oēm s^m tēptatiōis vim expiret.
Quare in aliena forma venit. b
Sed qz illi per vio-

Quare ad fe-
minā prius ve-
nit.

lentiā nocere nō poterat: ad fraudem se cō-
uertit: vt de o hominē supplantaret: quem

ut ne supare nequiret. Ne autē fraus illi? numis manifestaret in sua specie non venit ne apte cognoscere et ita repellere. Itē ne numis occulta foret fraus ei? que cauci nō posset: et hō simul videret iniuriā pati si taliter circūveniri pmitteret euz de? vt p cauere nō posset: in aliena quidē forma venire pmissus ē diabolus: s̄ in tali in qua ei malicia facile posset dephēndi. Et ḡ in p- pzia forma nō veniret: volūtate sua ppa factū est. Et aut in forma sue malicie cōgruē si veniret: diuinit? factuz ē. Venit ḡ ad hominē in serpente: q̄ forte si pmitteret in columbe specie venire maluisset. Sz non erat dignū vt spūs malign? illā formā hōi odio sam faceret: in q̄ spūs sanct? apparitur? erat.

Quare nō nisi in forma serpentis accessit.
Quare dicitur serpens callidior cunctis animalibus.
Augusti.
 Nō ḡ nisi p serpentē tēptare pmissus fuit diabolus: vt p illud qd̄ foris erat astutiā tēptantis ai aduertere femina quiret. Diabolus em̄ p serpentē tēptabat i quo loquebaf. Ideoq; serpens dicit? est esse callidior cūctis animalib? terre. Quia vt ait Aug? Abali angeli licz supbia deieci: natura tñ sunt excellētiores oibus bestijs ppter em̄ nentiā rōnis: q̄uis serpens nō rōnali aia: sed spiritu diabolico possit sapiētissim? dici. Non est ḡ mirū si diabolus spū suo implens serpentē sicut vates i plebat: sapiētissimū reddiderat oim bestiariū: quē tñ ad tēptandū nō elegit diabolus. sed p qd̄ animal pmissus fuit tēptauit. An Aug? sup Gen? Nō est putandū qd̄ diabolus serpentē per quē tēptare elegerit: sed cū decipere cuperet nō potuit: nisi p qd̄ animal posse pmissus est. Nocendi em̄ voluntas inest cuiq; a se: sed pt̄as a deo. Sic autē loquebat diabolus p serpentē ignorantē: sicut p energuminos vel p phanaticos loquit. Serpēte. n. velut organo est vsus mouens naturā ei? ad exprimendū sonos verbor? et signa quibus suā monstraret voluntatē. Serpens ḡ nec verba itelligebat: nec rōnalis est fact?: callidissim? tñ est dictus ppter astutiā diaboli. Locut? est autē sicut asina balaam: s̄ hoc diabolicū: illud angelicū fuit. boni. n. et mali angeli similiter opant. Hic queri solet quare mulier nō horruit serpētē. Quia cū nouerit creatū esse: ipm etiam officiū loquendi a deo accepisse putauit.

De modo temptationis.
Temptatio autē
 hoc mō facta ē. Stans corā femina hostis supbus: nō audet in vba p̄suasionis exire

metuēs dephēndi: sed sub interrogatione eā aggredit: vt ex r̄sione colligeret q̄liter in malicia pcedere posset. Cur inquit pcepit vobis deus: vt nō comederetis deligno paradisi? Cui r̄ndit mulier. De fructu ligno ruz que sunt in paradiso vescimur. De fructu vō ligni qd̄ est in medio paradisi pcepit nobis deus ne comederem? et ne tāgerem? ne forte moriamur. In q̄ verbo dedit locū tēptandi euz dixit: ne forte moriamur: vñ mori diabolus dixit ad mulierē Nequaquā moriemini: scit em̄ deus qd̄ in q̄cuq; die comederitis ex eo: apient oculi v̄ri: et eritis sicut dii scientes bonū et malū. Attende ordinem ac p̄gressum hūane p̄ditionis. P̄mo de? dixerat: quacuq; die comederitis ex eo morte moriemini. Deinde mulier dixit: ne forte moriamur: nouissime serpens dixit: nequaquā moriemini. De? affirmauit. mulier quasi ambigēdo illud dixit: diabol? negauit. Que ḡ dubitauit ab affirmate recessit: et neganti appropinquauit.

De versutia diaboli q̄ vt facili? p̄suaderet malū remouit: et bonum in pollicito duplicauit.

Qui ad suam p̄suasione plenif̄ suffulciendā. i. vt malū qd̄ itēdebat libē p̄suaderet et maluz qd̄ mulier timuit negādo remouit: et repromissionē ad didit: et vt ei? p̄suasio citius recipere p̄missionē duplicauit. Anā nempe comestione suadens: duo in p̄mio p̄posuit: similitudinē dei: scientiāq; boni et mali spondēs. Ubi tribus modis hoim tēptauit. i. gula in p̄suasione cibi cū dixit. In quocūq; die comederitis. Inani gloria in p̄missione dei tatis cum dixit. Eritis sicut dii. Auaricia in p̄missione scientie: sciētes bonū et malū. Gula ē immoderata cibi auditas. Vana gloria amor pprie excellētie. Auaricia immoderata habendi cupiditas: que nō ē tñ pecunie: sed etiam altitudinis et scientie cū supra modū sublimitas ambit.

De duplici tēptatiōis specie.
Horro sciendū est
 duas esse spēs tēptationis: interiorē scz et exteriorē. Exterior temptatio est qn̄ nobis extrinsecus malū visibiliter suggerit v̄bo vel signo aliquo vt ille cui fit ad consensuz peccati declinet: et talis temptatio tātuz fit ab aduersario. Interior vero tēptatio est: qn̄ inuisibiliter malū nobis intrinsecus sug-

Verba spētis

Addit serpens nact? fiducias ex v̄bis mulieris p̄missionē falsam.

Et hō tribus modis tēptat? est. Gula: Vanagloria: Auaricia.

Que sit exterior tēptatio et a quo fiat

Que sit tēptatio interior et a quo fiat.

Quare nō nisi in forma serpentis accessit.

Quare dicitur serpens callidior cunctis animalibus.

Augusti.

Quare mulier nō horruit serpentem.

Quare ex interrogacione exorsus est.

Partial text from the left page, including words like 'partes loquen', 'ad qd', 'ppter', 'bea', 'ermit', 'suffic', 'mi inc', 'ps au', 'e lo', 'ma p', 'dama', 'noua', 'nos p', 'ps que', 'p̄fession', 'dicit v̄it', 'ad dicit', 'submerit', 'pa ad ani', 'amam ig', 's̄t p̄noia', 'curat: co', 'mercur q', 'no est', 'ante pic', 'uisset cū', 'meliorē', 'r. Donec', 'is to die', 'ali ad cer', 'ura dō cū', 'nūm boni', 'p̄p̄p̄a', 'eternus e', 'die obediē', 'a', 'tetur', 'obediē', 'ie ascēdere', 'oliam coru', 'pbiam dia', 'p̄sue: solo in', 'farius. Et', 'is q̄i r̄ro', 'malicia ad', 'naturā in', 'essa ē. Et', 'ostmodū', 'fuit: palu', 'accederet.', 'orauit: vt i', 'im exp̄ire', 'venit. b', 'r̄dio', 'randem e cō', 'ntaret: quem

gerit: et hec temptatio aliquando fit ab hoste: aliquando a carne. Nam et diabolus inuisibilis mala suggerit et ex carnis corruptione suboritur motus illicitus et titillatio prava: idque temptatio que ex carne non est fit sine peccato. Que autem est ab hoste: nisi ei consentiat non habet peccatum: sed est materia exercende virtutis. Temptatio autem carnis iterior difficilius vincit: quia interiorius opugnans de nostro contra nos roboratur. Homo ergo qui sola exteriori temptatioe pulsatus cecidit, tanto grauius plectendus erat quanto leuiori impulsu fuerat prostratus. Et tamen quia aliquam leuius modicam cadendi occasionem habuit. Idcirco pro dei gratiam iuari potuit ad veniam: ut qui per alium ceciderat: pro alio erigeretur. Qui ergo incitationem habuit ad malum: non iniuste reprobatus habuit ad bonum. Diabolus vero quia sine alicuius temptatioe peccauit: pro alio ut surgeret iuari non debuit: nec per se potuit. Et ideo irremediabile peccatum eius extitit. peccatum vero hominis sicut pro alium habuit initium: ita pro alio non incongrue habuit remedium.

Quare homo non angelus sit redemptus.

Preterea angelica natura quam non tota pierat: sed ex parte persistit non est redempta: humana vero tota pierat. Et ideo ne penitus pderet: ex parte est redempta: ut inde ruina suppleretur angelica. Unde Augustinus in enchiridion. placuit vniuersitatis creatori et moderatori: ut quam non tota multitudine angelorum deum deserendo pierat ea que pierat in perpetua pditione remaneret. Que autem cum deo illa deserente persistit: de sua certissime cognita semper felicitate gauderet. At homo creatura rationalis que in hominibus erat: quam peccatis atque supplicis tota pierat ex parte poterat reparari. Unde angelice societati suppleretur quod ruina illa minuerat. hoc enim promissum est sanctis que erunt equales angelis dei.

Quoniam non solum viro preceptum fuit datum.

Illud etiam notandum est quod non solum viro preceptum videtur esse datum cum ipsa mulier testatur sibi etiam esse mandatum dicens. Precepit nobis deus et cetera. Super praeterea tamen legitur ante factam mulierem deum dixisse viro. De ligno scientie boni et mali ne comedas. Non dixit: ne comedas. Forte

Quare homo pro alio surgere potuit et non diabolus et hominis peccatum remediabile: diaboli vero non.

Augustinus in enchiridion.

Augustinus super Genesim.

quia facturus erat mulierem de viro: sic precepit: ut per virum ad mulierem pueniret mandatum: quia mulier que subiecta viro fuit non nisi mediante viro diuinus debuit accedere preceptum. Unde apostolus: Si quid discere voluerint domi viros suos interrogent. Si querit quod loqui potuerit vel loquentes intelligere qui non didicerat inter loquentes quare decuit peccatum edicimus quia deus eos tales fecerat qui possent loqui: et discere ab aliis si essent.

Ista est distinctio. **xxi.** huius secundum libri. In qua magister postquam egit de penitentibus ad primam hominis institutionem: agit de penitentibus ad eius casum et destitutionem. Et tria facit. Primo ostendit quod contingit primos parentes peccari. Secundo subdit quare decuit peccatum eorum remediari. Tertio autem subiungit quod preceptum dei pro viro ad mulierem debuit deriuari. Primum facit a principio distinctionis versus ibi. Et tamen quia aliquam. Secundum versus ibi. Illud etiam. Tertium versus ad finem distinctionis. Et tamen in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus quarum prima est hec. Homo in paradiso a diabolo temptatus est diuinus preceptum peccari. Hanc propositionem magister probans dicit: quod diabolus videns quod homo pro similitudine obedientie posset ad gloriam ascendere celestem a qua ipse pro superbia corruerat idcirco inuidens homini eum temptauit: et vires suas quodans modo in eo expiendens: sed in debiliore parte. scilicet in multis que pro temptatione aggressus est. An volens deo lo supplantare que virtute et violentia superare nequebat mulieri apparuit non quidem in sua specie propria ne cognosceret aperte: sed neque etiam in quacumque alia specie promissus fuit apparere: sed tamen in illa in qua est fraus de facili possent comprehendere. scilicet in specie serpentis per quem diabolus quasi pro quoddam instrumentum locutus est: nec serpens verba intelligebat: sed mouebat a diabolo: sicut asina Balaam ab angelo bono: quem serpentem mulier videns loquentem: cre didit ipsius loquendi officium a deo recepisse. Et subdit quod temptatio hoc ordine facta est et modo quod diabolus interrogatiue loquebat dicens. Quare precepit deus ne de hoc ligno comederetis: ut ex responsione eius disceret qualiter in temptatione procedere deberet. Unde cum mulier statim dubitatiue respondit dicens. Ne forte morte moriamur. Ipse negatiua addidit ceteris in: tum mortis excludendo et dixit. Nequaquam moriemini: et ad mulieris maiorem deceptionem primus promittens ei illa que homo naturaliter appetit. scilicet primo vitiatione ignozantem dicens. Apertus oculi vestri. Secundo excellentiaz dignitatis addens. Et eritis sicut dii: et perspicacitatem scientie concludens: scientes bonum et malum. Temptauit quidem primo ipse de gula loquens de cibo. Secundo de uana gloria in promissione dignitatis. Tertio de auaricia in scientie promissione. In hac enim triplici promissione triplici genere peccati diabolus primum hominem temptauit. Subdit autem duas esse species temptationis: quarum una est exterior: et fit cum malum ab extra visibili signo vel verbo suggeritur. Alia quidem est interior que inuisibiliter phisic ab aduersario: et duplex. Autem. Nam quod fit ab hoste tamen: sic est sine peccato. Aliquod a carne: que non fit sine peccato: et quia temptatio interior difficilius est quam exterior: et homo sola temptatione exteriori pulsatus cecidit. ideo tanto grauius plecten-

Quod loquens potuerit loquentes intelligere.

nec por: seductus fuit: nec in eo in quo mulier vt crederet deum illud lignuz ideo tangere phibuisse: qm si tangeret fieret sicut dij. Verumt puaricator fuit Adā vt testat apostolus. Poterat em aliqua elatio menti eius inesse ilico post temptationem: ex q voluit lignum vetitum experiri: cum mulierem nō videret mortuā esca illa percepta. **Unde Aug^o sup Gen.** Cum apłs Adā puaricatorez fuisse ostendit dicens. In similitudinē puaricationis Ade: seductuz tñ negat vbi ait. Adam non est seduct^o s mulier. **Unde r interrogat^o non ait: mulier seduxit me: sed dedit mibi r comedi.** Mulier vero dixit. Serpēs seduxit me. Hāc autem seductionez proprie vocauit apłs per quam id quod suadebatur cum falsuz esset verum putatum est: scz q deus lignū illud ideo tāgere phibuerit: quia sciebat eos si tetigissent sicut futuros deos: tanq̄ eis diuinitatez inuideret: qui eos homies fecerat. Sed r si virum ppter aliquā mentis elationem que deum latere nō poterat sollicitauit aliqua experiendi cupiditas cū mulierem videret accepta illa esca non esse mortuam. Nec tamen cum arbitro: si iam spiritali mente peditus erat nullo modo credidisse q̄ diabolus suggerebat.

Quis pl^o peccauit adā vel eua. e Ex quo manifeste

animaduerti potest: quis eorum plus peccauerit Adam scz vel Eua. Plus enim videtur peccasse mulier que voluit vsurpare diuinitatis equalitatez r nimia presumptione elata credidit ita esse futurum. Adam vero nec illud credidit r de penitētia r dei misericordia cogitauit: dum vxori morem gerens eius persuasioni consensit: nolens eam contristari r a se alienatam relinquere ne periret: arbitratus illud esse veniale nō mortale delictum. **Unde Augustin^o Apoſtolus ait.** Adam non est seductus. Quod vtiq̄ ita accipi potest vt intelligat nō esse seductus prior: s vt in eo in quo mulier vt scz crederet illud esse verū. Eritis sicut dij sed putauit vtrūq̄ posse fieri: vt vxori morem gereret: r per penitentiam veniam haberet. **Adin^o ergo peccauit q̄ de penitētia r dei misericordia cogitauit.** Postq̄ enim mulier seducta māducauit eiq̄ dedit vt si mul ederent. noluit eā contristari quā crederat sine suo solatio cōtabescere: r a se alienatā oino interire. **Nō quidem carnali vi-**

ctus cupiscentia quā nondū senserat: sed amicabile quadā beniuolētia qua plerūq̄ fit vt offendaſ deus: ne offenda� amicus: qd eū facerē nō debuisse diuine sentētie suus exitus indicauit. Ergo alio quodam mō ipse etiā deceptus est. **Inexpertus em diuine seueritatis in eo falli potuit: vt veniale crederet esse cōmissum: sed dolo illo serpētino quo mulier seducta est nullo mō arbitro: illū potuisse seduci.** Ex his datur intelligi q̄ mulier plus peccauerit in qua maioris tumoris psumptio fuit. Que etiā in se r in primū r in deū peccauit: vir aut tñ in se r in deū. **Unde etiā colligif q̄ mulier plus peccauerit. qz grau^o punita ē: cui dictū fuit.** In dolore paries filios rē.

Quid predictę sentētie aduersari videtur.

Sed huic videtur

contrarium quod Aug^o super Gen. de viro r muliere peccatum suum excusantibus ait. Dixit Adā mulier quam dedisti mibi dedit mibi de ligno r comedi: nō dicit peccauit. **Supbia em habet confusionis deformitatem non cōfessionis humilitatē.** Nec etiam mulier consistetur peccatū: sed refert in alterum dicens: Serpens decepit me et comedi: in impari sexu sed pari fastu. **Ecce hic dicit Aug^o quia parem fastum habuit mulier cum viro.** Pariter ergo supbierūt r pariter peccauerunt. Sed hoc ita determinari potest vt dicamus parē vtriusq̄ fuisse fastum in excusatione peccati: r etiā in esu ligni vetiti: sed disparem: r i muliere multo maiorē in eo q̄ credidit r voluit esse sicut deus: quod nō vir. Verū tamen r de viro legitur q̄ voluit esse sicut deus. **Dicit em Aug^o sup illum locum ps.** Que nō rapui tunc exolvebam. **Rapuit Adā r Eua psumens vt diabolus de diuinitate: rapere voluerunt diuinitatem: r pdiderūt felicitatem.** Item super illum locū. Deus q̄s similis tibi. Qui per se vult esse vt deus: puerse vult esse similis deo: vt diabolus qui noluit sub eo esse: r homo qui vt seru^o noluit teneri pcepto: sed voluit vt nullo sibi dominante esset quasi deus. **Item sup illū eplę locū.** Non rapinā arbitratus est se eē equalē deo: qz nō vsurpauit quod suū non esset: vt diabolus r priū^o homo.

Quorūdam sententia q̄ Adā ambierit esse vt deus: sed nō crediderit possibile.

Autēte confirmat quod dix erat.

Quā apłs vocauerit seductionē q̄ mulier seducta est nō vir.

Aug^o super Gen.

vid quod dicitur

In quo Adas est decept^o r i quo non.

Ex pena etias plus peccasse pbat mulier.

Determinatio dicit auctis.

De viro etiam legit q̄ voluerit eē sicut deus

Adā
deceptus
et i quo non
Ex pena etias
plus peccasse
pbat mulier.
De viro etiam
legit q̄ voluc
rit eē sicut deus
Est enim
sicut deus
Est enim

Ideo quibusdā vi

detur: q; etiaz adam ambierit esse sicut de? nō tamē credidit id fieri posse: 7 ideo falsū esse quod diabolus promittebat cognouit Et licet diuinitatis equalitatem concupie rit: nō tamē adeo exarsit: nec tanta est affe ctus ambitione sicut mulier que illud fieri posse putauit: 7 ideo magis illud ambien do supbiuit. Virum autē aliqua forte ambi tionis subreptio mouit: sed non ita vt illud verum vel possibile fore putaret. Alijs au tem videtur ideo dictum esse q; Adā illud voluerit: quia mulier de eo sumpta illō vo luit: sicut inquit. Peccatuz dicitur per vnum hominē intrasse in mūdū. id ē in hu manam naturam: cū tamen mulier ante vi rum peccauerit: quia per mulierem itraue rit de viro factuz. Vel potius ideo per ho minem dicitur intrasse: quia etiā peccante muliere si vir non peccasset: humanum ge nus minime peccatis corruptū p̄iret. Abi nus ergo peccauit vir q̄ mulier.

Obiectio cōtra id qd dictū est vi rum minus peccasse.

His autēz opponi

solet hoc modo. Tribus modis (vt Isido rus ait) peccatum geritur scilz ignorantia infirmitate industria. Et grauius est infir mitate peccare q̄ ignorantia: grauiusq; in dustria q̄ infirmitate. Eua autem videtur ex ignorantia peccasse: quia seducta fuit. Adam vero ex industria: q; non fuit sedu ctus vt apostolus ait. Ad quod dicim? quia licet Eua in hoc per ignorantiam deli querit quod putauit vez esse quod diabo lus suadebat: nō tamen in hoc quin noue rit illud dei esse mandatum 7 peccatuz esse p̄tra agere. Et ideo excusari a peccato per ignorantiam non potuit.

Ignorantia alia excusat: alia non.

Est enim ignoran

tia que excusat peccantes: 7 est ignorantia talis que non excusat. Est autem ignoran tia vincibilis: 7 ignorantia inuincibilis. Ex cusatio omnis tollitur: vbi mandatuz non ignoratur.

De triplici ignorantia que excu sat 7 que non.

Est autēz ignoran

tia triplex 7 eozū. s. qui scire nolunt cū possint que nō excusat: q; 7 ipsa peccatum est Et eozuz qui volunt: sed non possunt que excusat: 7 est pena peccati non peccatū Et eozum qui quasi simpliciter nesciunt nō re nuentes vel p̄ponentes scire: que neminē plene excusat: sed sic fortasse vt minus pu niatur. Unde Augustinus ad Valentinū Eis auferē excusatio qui mandata dei no uerunt quā solēt habere homines de igno rantia. Et lz grauius sit peccare scienter q̄ nescienter: non ideo tamē fugienduz est ad ignorantie tenebras: vt in eis quisq; excusa tionē requirat. Aliud est etiā nescisse: aliud scire noluisse: quia in eis qui intelligere no luerunt ipsa ignorantia peccatuz est: in eis vero qui nō potuerunt: pena peccati. Ig norantia vero que nō est eozū qui scire no lunt: sed qui tanq; simpliciter nesciūt: nul lū sic excusat: vt eterno igne nō ardeat: sed fortasse vt minus ardeat. Non igitur mulier excusationem habuit de ignorantia: cum 7 mandatum nouerit: 7 peccatum esse sec? agere non ignorauerit.

Unde processerit cōsensus illius peccati cum natura hominis esset incorrupta.

Solet etiam queri

cū sine vitio esset natura hominis: vñ con sensus mali p̄cesserit: Ad quod responde ri potest: quia ex libero arbitrio pprie vo luntatis fuit. In ipso est 7 in alio causa ex titit vt fieret deterior. In alio: quia in dia bolo qui suauit. In ipso. quia volūtate libe ri arbitrii consensit: 7 cum liberum arbitri um sit bonū: ex re vtiq; bona malus ille cō sensus puenit: 7 ita ex bono malum mana uit. De hoc autem in sequenti plenius tra ctabimus cum origo mali 7 in qua re coa/ lescat inuestigabitur.

An voluntas p̄cesserit illud pec catum.

Si vero queritur

vtum voluntas illud peccatū p̄cesserit? Dicimus quia peccatū illud 7 in volunta te 7 in actu consistit: 7 voluntas actum p̄ cessit sed ipsam voluntatem alia hominis volūtas mala non p̄cessit: atq; ex diabo li persuasione 7 hominis arbitrio illa volū tas mala prodijt: qua iusticiam deseruit 7 iniquitatem inchoauit: 7 ipsa volūtas ini quitas fuit.

Imphz ignorantia

Abi non fit ex cusatio.

Alloz snia q; p̄pter Eua de viro sup̄traz id dictū putant.

De similitudi nem ostendit.

Ratio q̄ distin guit ignoran tia Eua: i quo sez ignoranter peccauerit 7 i quo non.

Partial text from the left margin, including words like 'fed', 'leuig', 'mias', 'erit', 'uodan', 'tus em', 'vt ve', 'lo illo', 'illo mō', 'datur', 'ne qua', 'vir aut', 'guli', 'a: cui', 'rē', 'uerfari', 'f', 'etur', 'en. de vi', 'stantibus', 'liti mbi', 'dicit pec', 'tis defor', 'te. Rec', 'ed refer', 'p̄t me et', 'tra ecce', 'm habuit', 'sup̄bierit', 'oc ita de', 'vtriusq;', 'n: 7 etiā', 'i muliere', 'voluit esse', 'amen 7 de', 'eas. Dicit', 'Que nō ra', 'Eua 7 Eua', 'nitate: rap', 'diderit: i', 'i. Deu. 45', 'videns: q;', 'abobis qui', 'seru? no', 'nullo sibi', 'm sup̄ illū', 'as est se ē', 'od suū non', 'o.', 'Adā am', 'ō credide', 's'

Ista est distinctio. xxij. huius secū
 di libri. In q̄ mgr̄ postq̄ egit de temptatōe ex pte tē
 prantis: agit de eadez ex parte temptari. Et tria fa
 cit. Nam p̄mo inq̄rit qd̄ q̄libet eorū peccādo appeti
 erit. Sc̄do quis eorū grauius peccauerit vir aut mu
 lier. Tertio vñ consensus quo peccauerūt. p̄cesserit
 Primū facit a p̄ncipio distinctiōnis vsq̄ ibi. Ex quo
 manife ste. Sc̄dm̄ ab inde vsq̄ ibi. Solet etiam q̄ri.
 Tertiam vsq̄ ad finem distinctiōis. Et tñ in gene
 rali. In speciali autē sententia mgr̄ stat in tribus p̄
 positionibus: quarū p̄ma est hec. Nō Adam: sed
 Eva in tanta elatiōe fuit seducta: vt p̄ esum ligni ve
 titi se silem fieri deo estimauit. Hāc mgr̄ p̄bās dicit
 q̄ radix r̄ origo p̄mi peccati p̄moū parentum fuit.
 q̄ in animis eorū p̄cessit q̄daz p̄sumptionis elatio ex
 qua diaboli suggestione consenserunt p̄mo mulier:
 postea vir. Contra qd̄ dictum obijciens dicit q̄ cum
 ip̄o dicto sequit̄ hoīem nō alteri suggestiōe: sed p̄
 priis supbia peccasse: vt angelus: r̄ p̄sequens vt an
 gelus corruisse: cuius tñ p̄trariū dicebat in p̄cedēti
 distinctiōe. Ad quod respōdet dicendo q̄ cuz dice
 bat elationem quandam in peccato p̄mozum paren
 tum p̄cessisse non ita intelligebat q̄ illa elatio p̄cesse
 rit suggestiōem. sed vt opus peccati. Nā in illo pec
 cato iste fuit p̄cessus r̄ ordo q̄ p̄mo p̄cessit diaboli tē
 ptatio: ex qua secuta est immediata hoīs elatio quā
 securum est peccatum opis: r̄ vltimus pena peccati
 Et subdit q̄ talis elatio fuit aliter in muliere q̄ in vi
 ro: q̄ mulier credidit se posse habere dei similitudī
 nem putans verum esse quod diabolus suadebat.
 vir aut nō credebat nec putauit vex eē qd̄ diabolus
 suadebat aliq̄ tñ elatio in mēte eius p̄ tēptationē ex
 titit: vnde vir aliter fuit seductus q̄ mulier quod di
 uersis sanctorum autoritatibus magister cōfirmat.
 Secūda p̄positio est hec. Hraut̄ Eva q̄ Adā
 peccauit transgrediendo diuinū p̄ceptum in paradiso
 Hanc mgr̄ p̄bat tripliciter. Primo ex hoc q̄ mul
 ier verum esse credebat qd̄ diabolus ei dixit: qd̄ non
 fecit vir: vt patet ex p̄dictis. Sc̄do ex hoc q̄ mul
 ier elata nimis p̄sumebat se posse fieri equalem deo.
 qd̄ non fecit vir: sed de penitentia r̄ misericōdia dei cogi
 tans deceptus fuit in hoc q̄ estimabat peccatū eē ve
 niale quod mortale fuit. Tertio ex hoc q̄ mulier pec
 cavit in deū: in se r̄ in p̄imum: vir aut̄ solū in deum
 r̄ in seipm̄. Sed contra illud obijcit tripliciter. Pri
 mo autoritate Augu. dicētis q̄ vtriusq̄ erat par fa
 ctus: r̄ p̄ consequens equaliter peccauerunt. Ad qd̄
 respondens dicit q̄ licet vtriusq̄ erat par factus i ex
 cusatione peccati: q̄ vir excusauit se p̄ mulierem: et
 mulier p̄ serpētem. In muliere tamen multo maior
 factus erat: quo ad tria p̄dicta. Secūdo obijcit au
 toritate beati augustini dicētis q̄ etiam vir voluit
 esse equalis deo. Ad quod respondens dicit q̄ hoc
 aliqui opinati fuerunt: qui tñ cum hoc posuerunt q̄
 vir non tanta ambitione ad hoc exarsit sicut mulier.
 Tertio obijcit contra idem assumens q̄ tribus modis
 peccatū comittit. s. ex ignorantia: ex infirmitate r̄ ex
 industria: r̄ grauius est p̄ctm̄ qd̄ comittit ex infirmi
 tate q̄ quod comittit ex ignorantia: r̄ grauius qd̄ cō
 mittit ex industria q̄ quod comittit ex infirmitate.
 Cum ergo mulier videat peccasse ex ignorantia: q̄ se
 ducta fuit. Adam v̄o ex industria: q̄ non fuerat se
 ductus s̄m̄ apostolū. ergo videt̄ vir grauius peccat̄
 se muliere. Et respondens magister dicit: q̄ licet mu
 lier quo ad hoc ex ignorantia peccauit q̄ p̄ diaboli
 seducta credidit esse verum qd̄ ip̄e suadebat: non tñ
 quo ad hoc q̄ mādātū dei nō nouerit: cur̄ oppositū
 diabolus sibi suaserit: r̄ ideo p̄ ignorantia excusari nō
 potest: cum ibi ignorantia tollat̄ vbi mandatū non

ignozatur r̄ peccatū esse p̄tra sp̄m̄ mandatū agere
 non dubitat. Postea subdit distinctiōnes ignorantie
 dicens: q̄ ignorantia alia est vincibilis: r̄ est eorū q̄
 nolunt homines scire tamen possunt r̄ tenent: r̄ illa
 non excusat a peccato: sed potius peccatum aggra
 uat. Alia est inuincibilis: r̄ est eorū que hoīs vo
 lunt scire r̄ non possunt: r̄ illa excusat r̄ non est pec
 catum: sed pena peccati. Et ista cōfirmat autoritate
 Augustini. Tertia p̄positio est hec. Malus con
 sensus hoīs naturā bonā habentis p̄cessit ex p̄prio
 libero arbitrio r̄ suggestiōe diaboli suadētis. Hāc
 magister p̄bans querit. Cum natura hoīs esset sine
 vitio: vnde p̄cessit consensus malus? Et respondēs
 dicit q̄ p̄cessit ex libero arbitrio volūtatis. vnde ex
 hoc q̄ homo fiebat sterior: hoc fuit a diabolo q̄ sua
 sit r̄ a voluntate qua homo suadenti consensum de
 dit: q̄ liberum arbitrium licet de se fuit bonū: de ip̄o
 tamen potuit p̄cedere consensus malus. Querit
 etiam vtrum voluntas illud peccatum p̄cesserit?
 Et respondet q̄ volūtatem potest dicere potentiam
 anime. s. potentiam vltimam: r̄ s̄m̄ hoc volūtās pec
 catum p̄cessit: vt etiam malum actum volūtatis pos
 sumus vocare volūtatem: r̄ s̄m̄ hoc volūtās pec
 catum non p̄cessit: q̄ ante p̄mam malā volūtate p̄
 mi hoīs alia mala volūtās hoīs non fuit: sed p̄ma
 mala hoīs volūtās ex diaboli p̄suasione: r̄ ex hoīs
 libero arbitrio p̄dijt. Et tñ in sp̄iali.

**Quare deus permisit homi
 nem temptari sciens euz esse casu
 rum.**

¶ Reterea que
 ri solet cur deus hominem tem
 ptari pmiserit quē decipiēdum
 fore p̄sciebat: Sed non esset laudabile ho
 mini si ideo bñ viuere posset: q̄ nemo ma
 le viuere suaderet: cum in natura posse r̄ i
 potestate haberet velle non consentire sua
 denti deo iuuante: r̄ est gloriozus non cō
 sentire q̄ temptari non posse. Aduentur
 etiam q̄dam dicentes. Cur creauit de^o q̄s
 futuros malos p̄sciebat? Quia p̄uidit qd̄
 boni de malis eorū esset factus. Sic em̄
 eos fecit vt relinqueret eis vnde aliq̄d face
 rent: r̄ si culpabiliter aliquid facerēt: illuz
 de se laudabiliter operantem inuenirēt. A
 se habent voluntatem malam ab illo natu
 ram bonam: r̄ iustam penaz. Frustra ḡ di
 citur: nō deberet de^o creare q̄s p̄sciebat
 malos futuros: sciebat enim bonis profu
 turos r̄ iuste pro mala volūtate puniēdos
 Addunt etiam: talem hominem deberet fa
 cere qui nollet omnino peccare. Cōcedim^o
 quidem meliozem naturam esse que omni
 no peccare nollet. Cōcedant r̄ ip̄i non esse
 malā q̄ talis facta est: vt posset nō peccare
 si veller: r̄ iuste punitaz q̄ volūtate non ne
 cessitate peccauit. Cum ergo hec bona sit:
 illa melior: cur nō vtrāq̄ faceret vt vber

DI. XXIII.
 Aug. super
 Gen.

Quare deus
 creauit quos
 p̄sciebat ma
 los futuros.

us laudaret de vtracq. Illa enim de sanctis angelis: hoc est de hoibus est. Itē inquit Si deus veller: et illi boni essent. Et hoc quod dem concedimus: sed melius voluit: vt quod vellent essent. Et boni adē nō infructuose mali nō non impune essent. Item inquit Posset de^o voluntatē eorū vertere i bonū q: omnipotens est: posset reuera: cur nō fecit: Quia noluit: Cur noluit: Ipse nouit. Non debemus plus sapere q̄ oportet.

Hic qualis sūm animam et agit de sciētia hois ante peccatum.

Et quidē scdm animā rōnalis fuit hō habens discretiōnē boni et mali. Scientiā q̄ rerū creatarū et cognitiōnē veritatis: que p̄me p̄fectiōi p̄gruebat: mor̄ p̄ditus nō incōgrue accepisse putat: et ad illā nō studio vel disciplina aliq̄ p̄ interualla tēp̄is p̄fecisse. sed ab exordio sue p̄ditionis diuinitus illā p̄cepisse.

Quā triplicem habuit homo ante lapsum cognitionē sc̄z rerū. p̄pter se factarū et creatoris et sui.

Fuitq̄ homo primus ante lapsum triplici cognitione p̄dictus rerū sc̄z p̄pter se factarū: et creatoris et sui. Rerū quippe cognitionē homines accepisse p̄spiciū est: cū nō ipse creator: vel angelus aliquis: sed hō omnibus animā / tibz nomina imposuerit: vt ostēderetur q̄ singulorū noticiā homo ipse habuerit. Que enīz p̄pter illum creata erant: et ab illo regenda et disponenda erant: horū oim deus illi et scientiam tribuit et p̄ouidentia atq̄ curam reliquit. Quia vt ait ap̄stol^{us} Nō est cura deo de bobus. Quorū aliorū q̄ aialū deus homini curam reliquit et p̄uidentiam vt dominationi ei^{us} subijcerent et ratione illius gubernarent: vt sciret illis necessaria p̄uidere a quibus emolimentuz debebat recipere. Hanc autem scientiam homo peccando nō p̄didit sicut nec illā qua carnis necessaria p̄uidens. Et idcirco in scriptura homo de hmōi nō erudit: sed de sciētia anime quā peccando amisit.

De cognitione creatoris.

Cognitiones quo q̄ creatoris prim^{us} homo habuisse credit. Cognouit enim a quo creatus fuerat: nō modo cognoscendi quo ex auditu solo p̄ci-

pitur quō a credentib^{us} absens querit: sed quadā interiori aspiratiōe qua dei p̄sentiam cōtemplabatur: nō tñ ita excellēter sicut post hanc vitaz sancti visuri sunt: neq̄ ita in enigmate qualit̄ in hac vita videm^{us}.

De cognitione sui.

Idcirco sui cogniti- onem idem homo talem accepisse videtur vt et quid deberet superiori: et quid equali et inferiori nō ignoraret. Conditionem q̄ suam et ordinem: sc̄z qualis factus esset et quā liter incedere deberet quid agere: quid cauere intellexit. Si horum noticiā non habuisset: nō esset reus p̄uaricatiōis: neq̄ se ipsum cognouisset.

Utrum homo p̄sciens fuerit eorū que sibi futura erant.

Si autem queritur

vtum homo scientiam habuerit eorū que circa eum futura erant. id est. si ruinam suam p̄sciuerit: et similiter p̄scierit bona que habitur^{us} fuisset si in obediētia p̄stiaisset. Responderi potest q̄ ei magis faciēda in dicta sunt q̄ futura reuelata. Accepit enī scientiam et p̄ceptum eorū que faciēda fuerant: sed non habuit p̄scientiam eorū que futura erant. Non fuit ergo homo p̄sciens sui casus sicut et de angelo diximus. Ad Aug^{ustinum} sup̄ Gen^{esim} asserit ratione vtens quā supra posuim^{us}. Hec de sciētia hois q̄ tū ad primū statū p̄tinet: dixisse sufficiat.

Ista est distinctio. xxiiij. hui^{us} seculi di libri. In qua magister post q̄ egit de temptatione primorum parentum ex parte temptati et temptatoris: agit cōsequenter de eadē ex parte dei p̄mittentis. Et tria facit. Nam p̄mo inquit quare deus hominē temptari p̄misit. Secūdo de sciētia qua homo illustratus fuit. Tertio an etiā homo statum futurū p̄scit. Primū facit a principio distinctiōis vsq̄ ibi. Et quidem sūm animam. Secūdo ab inde vsq̄ ibi. Si nō queritur. Tertium ab inde vsq̄ ad finem distinctiōis. In speciali sententia magistri stat in tribus p̄positionibus quarum p̄ma est hec. De^o hominem quem p̄scit decipiendum ad laudabilius bonum temptari permisit. Hanc magister insinuat querit quinq̄ questiones. Prima est. Cur deus hominem temptari permisit quem decipiendum p̄scit? Et respondens ad hoc dicit q̄ ad ostendendū humane nature dignitatem: quia dignior est conditio posse temptari et non consentire: q̄ nec posse temptari nec posse consentire. Secunda questio est. Cur de^o illos homines creauit: quos futuros malos p̄uidit? Ad quod respondet dicendo q̄ propter bonum quod inde venturum nouit. Tertia questio est hec. Cur deus non fecit hominem impeccabilem? Et respondens dicit q̄ melius esset vtrūq̄ naturam esse. sc̄z eam que non peccare posset: sicut in sau-

Hic q̄ dē de nō h̄c futuro rum p̄scientiā.

De cognitione rerū creatarū.

DI. XXIII

Aug^{ustinus} sup̄ Gen^{esim}

Sec^{undum}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

Aug^{ustinus}

etis angelis p gratiam in gloria confirmatis: et eam qua peccare et non peccare posset si vellet: qualis fuit in hominibus q vnus modi solum. Quarta q- stio est. Cur deus qui sola sua voluntate potuisset eos saluasse a consensu non saluauit eos? Et respondens dicit q voluit eos nature sue relinqueret: vt nec infra ctuose boni essent: nec impune mali. Quinta que stio est. Cur deus cum sit omnipotens non conuertit voluntates eorum ad bonum? Et respondet q nolu- it cuius nolitionis causa vltimus non est querenda.

Secunda propositio est hec. Deus mox homines creatuz repleuit omni scientia pertinente ad suum statum. Hanc ppositionem magister insinuas dicit: q p- mus homo non per intervalla siue per successio- nem temporis: sed creatus mox scientiam sibi neces- sariam et competentem sibi accepit: vnde triplici cog- nitione primus par- es p- dicitur fuit. Primo cog- nitione rerum ppter se creatarum: quarum cura erat habiturus: vnde et eis nomina imposuisse legitur: et illam rerum cognitionem p speciem non p- didit: sed hanc peccato perpetrato retinuit. Secundo dicitur fuit primus homo cognitione sui creatoris. s. dei no- quidem enigmatica: sed per quandam interio- rem inspirationem: non tamen illa clare sicut in patria: et il- lam post peccatum non retinuit. Tertio fuit illustra- tus cognitione sui ipsius: sciuit enim quid debuit su- perioris: quid aliis. quid sibi: et etiam post peccatum illam retinuit. Tertia ppositio est hec. Homo an- te peccatum non p- sciuit futurum euentum sui star. Hanc magister p- bans querit. Utrum p- mus homo habu- it scientiam eorum que circa ipm futura erant. id est ante p- sciuerat: qualia bona habuisset si p- stitisset vel etiam ante p- sciuerat ante q lapsurus erat? Et respondens dicit q p- mus homo acceperat scientia eorum que agenda et dimittenda fuerant: alio peccatu- fuisset sibi iniuste imputatum: sed non fuit sui casus p- sciens: cuius simile supradictuz est de angelis cor- ruentibus: quod confirmat auctoritate beati Augu- sti. Et tm in speciali.

De gratia hominis et de potentia ante casum.

DI. XXIII

Hinc diligen- ter inuestigari oportet qua gra- tiam vel potentia habuerit ho- ante casum. Et vtrum p eam potuerit sta- re vel no? Sciendum est ergo q homini in creatione (sicut de angelis diximus) datu est p gratiaz auxiliu et collata est potentia p qua poterat stare. id est. no declinare ab eo quod acceperat: sed non poterat profice- re intantuz: vt per gratiam creationis sine alia mereri salutem valeret. Poterat qui- dem per illud auxilium gratie creatiois re- sistere malo: sed non p- ficere bonum. Po- terat tm p illud bene viuere quodammodo. quia poterat viuere sine peccato: s no po- terat sine alio gratie adiutorio spualr viue- re quo vitam mereret eternam. Unde Au- gustinus in ench. Sic factus est ho rectus vt et manere in ea rectitudine posset: no si- ne diuino adiutorio: et suo fieri puerus ar- bitrio. Utrumlibet horuz elegisset: dei volu-

Ex in gra cre- at fuit in qua potuit stare: sed no p- ficere

Ex etiaz pote- rat p illa crea- tionis gratiaz bn viuere quo dammodo.

Augusti.

tas fieret vel ab illo vel de illo. Et qz suam maluit facere voluntatem qz dei: de illo fa- cta est voluntas dei. Itz in eodē. Sic ho- minē prius oportebat fieri: vt et bn posset velle et male. Nec frustra si bene: nec impu- ne si male. Idēz quoz in libro de correcti- one et gratia ait. Si hoc adiutorium vel an- gelo vel homini cum primū facti sunt de- fuisset: quoniam nō talis natura facta erat vt sine diuino auxilio posset manere si vel- let: non vt qz sua culpa cecidisset. Defuisset quippe adiutoriu sine quo manere nō pos- set. Idēz. Dederat deus homini bonam voluntatem: in illa quippe eū fecerat rectū dederat adiutorium sine quo non posset in ea manere si vellet et p quod posset. Et au- tem hoc vellet: in eius dimisit arbitrio. In eodem. Acceperat posse si vellet: sed nō ha- buit velle quo posset. Nam si habuisset: p- seuerasset. His testimonijs euidēter mō- stratur q ho rectitudinē et bonā volūtatē i creatōe accepit: atq auxiliū q stare pote- rat: alio qn nō sua culpa videre cecidisse. Qualis fuerat illa rectitudo et bo- nitas volūtatē in q creat⁹ est. b

Sed quomodo re-

ctā et bonā volūtatē habuit homo si p eā nec mereri vitā valuit nec i ea stare voluit? Quia nec aliqd mali ea tunc volebat: et ad tempus stare voluit: s non p- seueranter: et iō recta et bona fuit tunc volūtas hois.

Oppositio contra illud quod di- ctum est hominem non potuisse p- ficere.

Ad hoc autē quod

diximus hoem nō posse p- ficere vel mere- ri p grām creatiois: solet opponi sic. Per illud auxilium gratie creationis potuit sta- re in bono quod acceperat. Potuit g re- sistere temptationi. Sed resistere temptatio- nibus atq suggestionibus malis merituz est ac bonū remunerabile. Omne autē bo- num meritū: pfectus est. Per grāz g crea- tionis p- ficere potuit sine adiectioe alteri⁹ gratie. Ad quod dicim⁹ qz resistere ma- lo et non consentire temptationi nō fecisset illi meritū et si non cōsensisset: qz nihil in eo erat quod ad maluz ipelleret sicut angelis q nō ceciderunt nō fuit meritū quod stete- runt. id est q nō corruerunt. Nobis autēz meritum est aliqd si malum nō facim⁹: sed resistim⁹: ibi dūtaxat vbi causa subest que

Responso

Ex resistere malo aliqd me- rituz est aliqd non.

nos id facere mouet: quia ex peccati corru-
ptela proueniunt ad lapsum gressus nostri.
Vbi autem non interuenit causa nos ad malum
impellens: non meremur si ab eo declinamus.
Declinare enim a malo semper uitat penam: sed
non semper meretur palmam.

De adiutorio homini in creatio-
dato quo stare poterat.

Hic considerandum

est quod fuerit illud adiutorium homini datum
in creatione quod poterat manere si uellet. Illud
uicque fuit libertas arbitrii ab omni la-
be et corruptela immunis. atque uoluntatis
rectitudo et omnium naturalium potentiarum
anime sinceritas atque uiuacitas.

De libero arbitrio.

Liberum uero ar-

bitrium est facultas rationis et uoluntatis que
bonum eligitur gratia assistente. uel malum
eadem desistente. Et dicitur liber quantum
ad uoluntatem que ad utrumlibet flecti potest.
Arbitrium uero quantum ad rationem cuius
est facultas uel potentia illa cuius etiam est di-
scernere inter bonum et malum. Et aliqui qui-
dem discretionem habens boni et mali quod
malum est eligit. aliqui uero quod bonum est.
Sed quod bonum est: nisi gratia adiuta non
eligit: malum uero per se eligit. Est enim in ani-
ma rationali uoluntas naturalis qua natura-
liter uult bonum. licet tenuiter et exili-
ter: nisi gratia iuuat: que adueniens iuuat
eam et erigit ut efficaciter uelit bonum. Per se
autem potest uelle malum efficaciter. Illa ergo
ratio rationalis anime potentia qua bonum uel
malum potest uelle: utrumque discernens liberum
arbitrium nuncupatur. quod bruta animalia
non habent: quia ratione carent. habent tamen
sensum et appetitum sensualitatis.

De sensualitate.

Est enim sensuali-

tas quedam uis anime inferioris: ex qua motus
qui intendit in corpore sensus atque appe-
titus rerum ad corpus pertinentium. Ratio uero
uis anime est superioris: que (ut ita dicamus)
duas habet partes uel differentias: superiorem
et inferiorem. Secundum superiorem superius con-
spiciendis uel consulendis intendit. Secundum
inferiorem ad temporalium dispositionem pro-
spicit. Quicquid ergo in anima nostra no-
bis considerantibus occurrit quod non sit com-
mune cum bestis ad rationem pertinet. Ad autem

in ea reperis commune cum beluis: ad sensua-
litate pertinet. Et ubi nobis gradatim in con-
sideratione partium anime progredientibus
primum aliquid occurrit quod non est com-
mune cum bestis: ibi incipit ratio. Hoc autem
Augustinus docet in duodecimo libro de trinitate
ita dicens. Videamus ubi sit quasi quod-
dam hominis exterioris interiorisque confi-
nium. Quicquid enim habemus in animo com-
mune cum pecore: recte dicitur ad exteriorem
hominem pertinere. Non enim solum corpus
exterior homo deputabitur: sed adiecta qua-
dam uita sua qua compages corporis et om-
nes sensus uigent. quibus instructus est ad ex-
teriora sentienda. Ascendentibus ergo intro-
sum quibusdam gradibus considerationis per
anime partes ubi incipit aliquid occurrere
quod non sit in nobis commune cum bestis in-
cipit ratio: ubi homo exterior iam possit agno-
sci. Rationis autem pars superior eternis roni-
bus conspiciendis uel consulendis adheret
scit. Portio inferior ad temporalia guber-
nanda deflectit. Et illa rationis intentio que
contemplatur eterna: sapientie deputatur.
Illa uero qua bene utimur rebus tempora-
libus scientie deputatur. Cum uero discernimus
de natura mentis humane: de una quadam
re differimus nec eam in hec duo que com-
memorauimus: nisi per officia geminamus.
Carnalis autem uel sensualis anime mo-
tus: qui in corporis sensus intenditur. no-
bis pecoribusque communis est: qui seclusus
est a ratione sapientie: ratione autem scien-
tie uicinus est.

Quod talis est ordo peccandi uel cade-
di in nobis qualis fuit in primis ho-
minibus.

Illud quoque propter

mutandum non est quod talis nunc in uno homine
temptationis est ordo et progressio qualis tunc
in primis peccatis parentibus. Et enim tunc ser-
pens malum suadet mulieri ipsaque consensit
deinde uiro suo dedit: sicque consummatum
est peccatum. Ita et nunc in nobis pro serpe
te est sensualis motus anime: pro muliere in-
ferior portio rationis. pro uiro superiora ra-
tionis portio. Et hic est uir qui secundum apostolum
dicitur imago et gloria dei: et illa est mulier: que
secundum eundem dicitur gloria uiri. Atque inter
hunc uirum et hanc mulierem est uelut quod-
dam spirituale coniugium naturalisque tractus
quo superior rationis portio quasi uir debet
pelle et dominari. Inferior uero quasi muli-

Ubi incipit rō

Ubi dicitur quod...

Ubi nobis est uir et mulier et serpens et quod

De spirituali con- iugio uiri et mulieris in nobis.

Ubi bruta animalia non habent libere arbitrium sensu- litanis.

De ratione que habet duas partes que sunt ad officia.

Quid ad rationem pertinet.

...um
...o fa
...ic ho
...ofter
...mpu
...rectu
...el an
...ut de
...erat
...vel-
...uffz
...pol
...nam
...rectu
...stia in
...an
...no. In
...no ha
...iffery
...lar no
...luntaz
...re pote
...idulle.
...z bo-
...t. b
...re
...stia
...uolunt
...ar: rad
...inter: r
...is.
...ddi-
...isse. p
...c
...nod
...uel meret
...i sic. Per
...potuit
...aut: q
...comparatio
...meritaz
...aut: bo
...z g crea
...e alteri
...Rasp
...tere ma
...o fecisse
...nihil in co
...ut angelis
...quod here
...obis aut
...facim: sed
...subest que
...zon.

er debet subesse et obedire. **I**tem vir secundum apostolum / stolus non debet habere velamentum: sicut mulier. Et sicut in cunctis animantibus non est repertus huius adiutorium sibi sibi. sed de illo sumptum quod ei formare in coniugium: et ita in partibus anime quas cum peccatoribus habemus communes nullum mentis nostre simile est adiutorium. **U**n Augustinus in eodem. Illud nostrum quod in actione temporalium tractandorum ita versatur ut non sit in nobis commune cum peccatore: rationale est quidem: sed ex illa rationali mente qua subheremus intelligibili et incommutabili veritati tanquam ductum et inferioribus tractandis gubernandisque deputatum est. Sicut enim in omnibus peccatoribus non est inuentum viro adiutorium sibi sibi: nisi de illo detractum in coniugium formare: ita mentis nostre quam supernam posuimus veritatem: nullum est ad usum reipsum temporalium quantum nature hominis satis est sibi adiutorium ex parte partium quas communes cum peccatoribus habemus. Ideoque rationale nostrum non ad unitatis diuortium sepatum: sed in auxilium societatis quasi deriuatum in suo dispartit officio. Et sicut vna caro est duorum in masculo et in femina: sic intellectus nostrum et actionem siue rationem et appetitum rationalem. vel si aliquo modo significantius dici possunt vna mentis natura complectitur: ut sicut de illis dictum est. Erunt duo in carne vna sic et de his dici possit: duo in mente vna. Ecce ex his verbis apte intelligi potest quod in anima hominis existat imago illius coniugii: et qualiter in singulis nostris spiritualiter sint illa tria. scilicet. vir mulier serpens. **Q**ualiter per illa tria in nobis consummetur temptatio. **N**unc superest ostendere quod per hec tria in nobis consummetur peccatum. **U**bi agnoscere poterit si diligenter intendat quid sit in anima mortale vel veniale peccatum. **E**t enim ibi serpens suavitatem mulieris: et mulier viro. **I**ta et in nobis sensualis motus cum illecebram peccati conceperit. qualiter si serpens suggerit mulieri. scilicet inferiori parti rationis. id est rationi scientie quam si consenserit illecebre: mulier edit cibum vetitum. **P**ost de eodem dat viro cum superiori parte rationis. id est rationi sapientie eandem illecebram suggerit quasi consentit. tunc vir etiam cum femina cibum vetitum gustat. **S**i ergo in motu sensuali tantum peccati illecebra teneatur: veniale ac leuissimum est peccatum. **S**i vero inferior pars rationis consenserit: ita ut sola cogitationis delectatione sine voluntate perficiendi teneatur

Testimonio Aug. ita esse ostendit.

ad hunc

Vir mulier in regno aut in carnis figuram

Exponit magis amplexum in nobis per similitudinem

Quia peccatum sit veniale. Quia mulier sola manducat cibum vetitum.

mulier sola manducauit non vir: cuius autoritate cohibetur voluntas: ne ad opus vitiosum perveniat. **S**i vero assit plena voluntas perficiendi ut si assit facultas ad effectum producat vir quod manducat: quod superior pars rationis illecebre consentit: et tunc est damnable et graue peccatum. **Q**uia autem mulier sine viro gustat aliquod est mortale aliquod veniale peccatum. **E**t enim dictum est tunc mulier sine viro gustat cum ita delectatione cogitationis peccatum tenetur: ut faciendum non decernatur ut cum quidam terminus et mensura peccati adhibetur a viro: ut non liceat mulieri effrenata libertate in peccatum progredi. **S**i ergo peccatum non diu teneatur delectatione cogitationis: sed statim ut mulierem tetigit viri autoritate repellatur: veniale est. **S**i vero diu in delectatione cogitationis teneatur: et si voluntas perficiendi desit: mortale est et pro eo damnabitur sicut vir et mulier. id est totum hominem: et tunc vir non sicut debuit mulierem cohibuit: unde potest dici consensisse. **R**epetitio summam perstringens. **I**taque ut breviter summam perstringam quod peccatum ita in anima percipitur ut illud facere disponat: vel etiam perficiat aliud frequenter: aliud semel: vel etiam quod delectatione cogitationis diu teneatur: mortale est. **C**um vero in sensuali motu tantum est ut predicimus: tunc leuissimum est: quia ratio tunc non delectatur. **I**deo autem supra dixi aliud frequenter: aliud semel. quod quoddam sunt que si tantum semel fiant: vel facienda disponant: damnant: quedam vero non nisi sepius fiant vel facienda decernantur: ut de ocioso verbo et homini. **H**ec Augustinus in xij. li. de trinitate tradit ita. Sicut in illo coniugio primorum hominum serpens manducandum persuasit. **M**ulier autem non manducauit sola: sed viro suo dedit et simul manducauerunt: ita et in quodam secreto coniugio quod in homine geritur et dinoscitur cum ratione scientie quam in rebus temporalibus agendis rationandi vivacitate versatur animalis sensus igerit quodam illecebram tunc velut serpens alloquitur feminam huic autem illecebre consentire de ligno vetito est edere. **S**ed iste consensus si sola cogitationis delectatione contentus est: superiori vero autoritate ita retinentur membra ut non exhibeantur arma iniquitatis peccati: sic habendum estimo: velut lignum vetitum mulier sola comederit. **S**i autem in consensu illo ita decernitur quod quod peccatum: ut si sit potestas etiam opere impleatur: intelligenda est

An est mortale peccatum in gustu mulieris de carne aliqua de mortale aliquando veniale peccatum.

Repetitio quod mulier sine viro gustat. ubi ostendit quod veniale et quod mortale est.

Buete aug. ita est firmat

Quia mulier cum viro manducat.

mulier dedisse viro suo simul edendum illi
citum cibum. Nec enim potest peccatum
non solum cogitandum suauiter verum etiam
perpetrandum efficaciter mente decerni: ni
si et illa mentis intentio penes quam summa
potestas est membra in opus mouendi: vel
ab opere cohibendi male actioni cedat.

Nec sane cum sola cogitatione mens oble
ctatur illicitis non quidem decernens esse
facienda: tenens tamen et volens libenter que
statim ut attigerit animum respui debue
runt: negandum est esse peccatum: sed longe min
us si et ope statuatur implendum. Et ideo de
talibus que cogitationibus venia petenda e
pectusque proutendum et dicendum. Dimitte
nobis debita nostra. Nec enim sicut in illis
duobus primis hominibus personam suam
quisque portabat. Et ideo si sola mulier cibum
edisset illicitum: sola utique mortis supplicio
plecteretur: ita dici potest in nomine vno.
si delectationibus illicitis a quibus conti
nuo se deberet auertere: cogitatio libenter
sola pascatur: nec facienda decernantur ma
la: sed tamen suauiter in recordatione tene
antur quasi mulierem sine viro posse dam
nari. Absit hoc credere. Hic quippe vna p
sona est: vnus homo est: totusque damnabi
tur: nisi hec que sine voluntate operandi: sed
tamen cum voluntate animi talibus oblectan
di solius cogitationis sentiunt esse peccata
per mediatores gratiam remittantur. Idem
quoque in libro contra manicheos de hoc eo
dem sic ait. Apostolus dicit. Secundum princi
pem potestatis aeris huius spiritus qui nunc ope
ratur in filiis dissidentie. Nunquid ergo vi
sibiliter eis apparet aut quasi corporeis locis
accedit ad eos et operatur. Sed miris mo
dis per cogitationem suggerit quicquid po
test: quibus suggestionibus resistendum est.
Non enim ignoramus astutias eius. Quomodo
enim accessit ad iudam quando ei persuasit
ut dominum traderet. Nunquid in locis au
tem oculis eius visus est: Sed utique ut dictum
est in cor eius intrauit. Repellit autem illum
homo si paradisi mentis custodiat. Idem
sicut enim hominem deus in paradiso ut opera
retur et custodiret: sicut ecclesie dicitur in
canticis canticorum. Quis conclusus fons
signatus: quo utique non admittit puerilitatis
ille persuasor: sed tamen per mulierem dece
pit. Non enim etiam ratio nostra deduci ad
consensionem peccati potest: nisi cum dele
ctatio mota fuerit in illa parte animi que debet
obtemperare tantum rectori viro. Etiam in vno

quoque nostrum nihil aliud agitur cum ad peccatum
quisque dilabitur quam tunc actum est in illis tribus
serpente: muliere: et viro. Nam primo fit sug
gestio siue per cogitationem siue per sensus cor
poris vel videndo: vel tangendo: vel audi
endo: vel gustando vel olfaciendo. Que sugge
stio cum facta fuerit si cupiditas nostra non mo
ueat ad peccandum: excludit serpente astu
tia. Si autem mota fuerit: quasi iam mulieri per sua
sum erit: sed aliquando ratio viriliter etiam como
ta cupiditatem refrenat et comescit. Quod cum
fit: non labimur in peccatum. Sed cum aliqua lu
ctatione coronamur. Si autem ratio sentiat
et quod libido commouerit faciendum esse decer
nat ab omni vita beata tanquam de paradiso
expellitur homo. Nam enim peccatum imputa
tur etiam si non subsequatur factum: quoniam rea tene
tur in consensione conscientia.

Quare hec de anime partibus
dixit.

Hec de anime par
tibus interseruimus: ut ipsius anime natu
ra plenius cognosceretur: et secundum quam sui
portionem in ea sit liberum arbitrium: intel
ligatur. scilicet secundum rationem qua omne peccatum
mortale geritur: sed non omne veniale: illud
scilicet quod in solo motu sensualitatis existit.
Quod sensualitas sepe in scriptura ali
ter quam supra accipitur. scilicet ut etiam in
ferior rationis portio eius nomi
ne intelligatur.

Non est autem silen
tio pretereundum quod sepe in scriptura nomine sen
sualitatis: non id solum in anima quod est nobis com
mune cum pecore: sed etiam inferior portio ra
tionis que temporalium dispositio intendit: intel
ligitur. Quod diligens lector in locis scripture
vbi de ipsa sit mentio vigilanter annotet.

Ista est distinctio. xxiii. huius scilicet
libri. In qua magister postquam egit de temptatio
ne primi hominis per quam cecidit agit de potentia secundum quam
stare potuit. cuiusmodi est liberum arbitrium. Et tria
facit. Nam primo ostendit quod primis partibus fuit da
tum sufficiens adiutorium ad status innocentie ten
tionem. Secundo subdit quod illud adiutorium fuit li
berum arbitrium insinuans ad quam ipsam pertineat
anime portionem. Tertio subiungit quod nos peccatores
sequimur quodammodo primo: parentum tem
ptationem. Primum facit a principio distinctio visus
ibi. Considerandum est. Secundum visus ibi. Illud quo
que non pretereundum est. Tertium vero visus ad finem di
stinctio. In specialis sententia magistri stat in tribus
propositionibus. quarum prima est hec. Primum homo
auxilio gratie a creatione sibi indite potuit et absque
merito calliditate temptationi resistisse. Hanc magister per

Suggestio multipliciter geritur

*Utrum sit mor
tale quod in so
la delectatione
teneat cogita
tionis.*

Augusti.

*Augusti in
in illo co
maducan
on mandu
simul ma
o plugio quod
one facit
i vna parte
da illa
mi huius
no vno
la cogita
t: superio
bia vt no
ato sic ha
veritum mu
consensu illo
vt si sit po
telligenda est*

dans dicit q̄ p̄mus hō ex creatōe habuit sibi inditū recte voluntatis auxiliū. quo resistere potuit malo. lz nō ad meritū glorie. Et ratio est q̄ si tale auxiliū nō habuisset peccatū nō fuisset sibi iuste imputatū. Sz p̄tra obijciē duplicē. Primo querēdo quō talis voluntas recta possit dici. q̄ p̄m hō nec meruit nec stetit. Et r̄ndet ip̄am fuisse rectā p̄ mali carentiā. et q̄ p̄ hoc eā ad tēpus stare voluit. Secūdo querit sic Cum resistere malo sit meritū si potuit in primo statu resistere malo: ergo mereri potuit. Et respondet q̄ resistere malo in natura corrupta meritū bene est. in qua est aliquid impellens ad malum. sed non fuit sic in natura integra. in qua fuit auxiliū includens rectitudinem om̄i potentiarū anime. absq̄ quocunq̄ impellente ad malum. Secūda p̄positio est hec. Auxiliū quo hō in statu innocētie potuit se vitasse peccatū est liberū arbitriū p̄nēs ad superioris rōnis portione. Hāc m̄ḡ insinuans q̄rit. Quid sit illud auxiliū quo hō potuisset in p̄mo statu vitasse peccatū. Et r̄ndens dicit q̄ fuit liberū arbitriū q̄ describens dicit q̄ sit facultas rōnis et voluntatis: q̄ bonū eligit cū gratia et malū sine gratia. et dicitur liberum quo ad voluntatem. et dicitur arbitrium quo ad rationem ad quam spectat potentia discernendi. Et dicitur facultas voluntatis et rōnis eo q̄ tā ad voluntatem q̄ ad rationem spectat. Ex quo correlative infert q̄ liberum arbitriū sit potentia rationalis nature qua potest velle bonum vel malum vtrūq̄ discernendo. et p̄ consequens huius animalia eo carēt et sic tantum sensum et appetitum q̄ sensualitas dicit habent. Et subdit q̄ sensualitas et ratio sunt due vires anime ab invicem differentes. Nam sensualitas respicit sensus corporis et appetitus eorū. Ratio hō est quedam vis anime sup̄ior: excedēs om̄e illud q̄ habemus cōmune cum brutis. Cuius quidē rōnis duplex est portio. vna inferior que disponit temporalia. Alia superior que eternis bonis conspiciēdis intendit. Et he due portiones non nominant duas esse potentias anime. sed diuersa esse officia vnius et eiusdem potentie. Tertia propositio est hec. Tunc mortaliter et venialiter peccamus: dum vel in opus vel in delectationem culpe cōsensum damus. Hanc m̄ḡ insinuās dicit q̄ ad instar p̄mi hoīs p̄mi peccati aliqui contingit nos peccare. Unde sicut in primo peccato primorū parentum inueniebatur serpens suadens mulieri et mulier suadens viro. ita et in nob̄ sensualitas p̄ modum serpentis suadet rationi sup̄iori. nam ratio sup̄ior et inferior habet se sicut vir et mulier q̄ sicut vir seductus fuit a muliere sibi data in adiutorium. et vnum cū ip̄o existit in carne vna. Ita ratio inferior a sup̄iori deducit: et est ei in adiutorium vni cū illa vna mentis natura existens. Et subdit q̄ motus ad peccandū q̄ solum est in sensualitate est p̄tīm veniale: sed pueniens ad rationem sup̄iorem est peccatum mortale. consistens aut in rōne inferioris: si non diu tenet etiam est veniale. Si hō in ea diu tenetur mortale est. Et hec oīa p̄bat auctoritate beati Augustini. addens q̄ ratio inferior etiam quādo q̄ summis p̄ sensualitate. quod dimittit diligenti letroz̄ perferendum. igitur r̄. Et t̄m in speciali de sententia huius distinctionis.

Bedit ad liberi arbitrii considerationem.

DI XXV

Definitio liberi arbitrii.

Am vero ad p̄positū redeamus. s. ad liberi arbitrii tractatū. Ad philosophi diffiniētes dixerūt li

berum de voluntate iudiciū: q̄ p̄tās ip̄a et abilitas voluntatis et rōnis quaz supra diximus esse liberū arbitriū: libera est ad vtrūlibet: q̄ libere pōt moueri ad l̄ vel ad illud Liberū ergo dicit arbitriū quantum ad voluntatē: q̄ voluntarie moueri et spōtaneo appetitu ferri pōt ad ea que bona vel mala iudicat: vel iudicare valet.

Q̄ liberum arbitriū non pertinet nisi ad futurum. nec ad omne futurum.

Hoc autē sciendū est q̄ liberum arbitriū ad p̄sens vel ad p̄teritum non referit: sed ad futura cōtingētia. Quod em̄ in p̄senti est. determinatū ē: nec in potestate nostra est vt tunc sit vel nō sit q̄ est: potest em̄ non esse vel aliud esse postea: s̄ nō pōt nō esse dū est: vel aliud eē dū id est q̄ est: s̄ in futuro an hoc sit vel illud ad p̄tatem liberi arbitrii spectat. Nec tamē omnia futura sub potestate liberi arbitrii veniūt: sed ea tantū que p̄ liberū arbitriū possunt fieri vel non fieri. Si quis enim tale quid velit ac disponat facere quod in ei nullatenus sit potestate: vel q̄ sine ip̄i dispositione eque fieret: in hoc ip̄e liberū nō habet arbitrium.

Q̄ sup̄raposita descriptio liberi arbitrii nō cōuenit deo. nec his qui glorificati sunt.

Et quidez s̄m p̄dictam assignatōne in his t̄m videtur esse liberū arbitrium qui voluntatem mutare et in contraria possunt deflectere. In quozū videlicet potestate est eligere bonū vel malum: et vtrūlibet s̄m electionē facere vel dimittere. Sc̄m q̄ nec in deo nec in his omnibus: q̄ tanta beatitudinis gratia sunt roborati: vt iam peccare nequeant liberū arbitrium esse nequit. Sed q̄ deus liberū arbitrium habeat Aug. docet in lib. xxi. de ciui. dei ita inq̄dens. Et te deus ip̄e nunq̄d qm̄ peccare non pōt. ideo liberū arbitriū habere negandus est. Amb. q̄ in li. de tri. ait. Paulus dicit quia omnia op̄at vnus atq̄ idem sp̄s. diuidēs singulis put vult id est p̄ libere voluntatis arbitrio. nō pro necessitatis obsequio.

Qualiter in deo accipit liberū arbitrium.

Sed aliter accipit

Ad in deo sit liberum arbitrium.

Ambrosius.

liberū arbitriū in creatore q̄ in creaturis.
 Dei etenī libez arbitriū dicit ei? sapiētissi-
 ma 7 oipotēs volūtas: q̄ non necessitate: s̄
 libera bonitate oīa facit. put vult. Ideo q̄
 libero. attendēs nō ita esse liberū arbitriū
 in deo sicut est in creaturis: ab ipso videt
 liberū arbitriū excludere in omelia quadā
 de filio pdigo dicens. Solus de? est in quē
 peccatū nō cadit nec cadere pōt. Cetera cū
 sint liberi arbitrii in ytrāq; ptem flecti pos-
 sunt. Dū ait: cetera: indicat liberū arbitriū
 sicut est in ceteris non ita esse in deo.

Et angeli 7 sancti qui iam bti sunt
 habent liberum arbitrium.

Angeli 7 sancti

qui iam cū dño feliciter viuūt. atq; ita gra-
 tia beatitudinis confirmati sunt vt ad ma-
 lum flecti nō velint nec pnt: libero arbitrio
 nō carent. Unde Aug. in li. xxiij. de ciuita-
 te ait. Sicut p̄ma immortalitas fuit quam
 peccādo Adā pdidit posse nō mori. ita pri-
 mum liberū arbitriū posse nō peccare. no-
 uissimū nō posse peccare. Idē i ench. Sic
 oportebat p̄us hominē fieri: vt bene velle
 posset 7 male. Postea vero sic erit vt male
 velle nō possit: nec ideo carebit libero arbi-
 trio.

Multo quippe liberi? erit arbitriū
 quod omnino non poterit seruire peccato
 neq; aut volūtas nō est: aut libera dicēda
 nō est: q̄ beati sic esse volumus: vt esse misē-
 ri nō solū nolimus: s̄ nequa q̄ proisus vel-
 le possimus. Sicut ergo anima nra nūc ha-
 bet nolle infelicitatē: ita nolle iniquitatem
 semp habitura est. Sz ordo seruāndus fuit
 quō deus voluit ostendere q̄ bonū sit ani-
 mal rationale qd̄ etiā peccare possit: q̄uis
 sit meli? qd̄ peccare non possit. Ecce his
 vobis euidenter astruif q̄ post beatitudis
 p̄firmationē erit i hoie libez arbitriū quo
 peccare nō poterit: 7 nūc in angelis est 7 in
 sanctis qui cum dño sunt: 7 tanto ytrāq; li-
 berius quāto a peccato immuni?: 7 ad bo-
 num p̄nius. Quo em̄ quisq; ab illa fuit u-
 te: de qua scriptum est. Qui facit peccatū
 suus est peccati: longius absistit: tanto in
 eligēdo bonū liberius hz iudicium. An si
 diligēter inspiciat libez videt dicit arbitri-
 um: q; sine coactiōe 7 necessitate valet ap-
 petere vel eligere qd̄ ex rōne decreuerit.

De libertatis arbitrii differentia
 fm diuersa tempora.

Ex predictis p̄spi-

Hiero.

Augusti.

Ad liberius
 erit arbitriū
 qm̄ peccare nō
 poterit.

Euidēs 7 suf-
 ficiens rō q̄re
 dicat esse libe-
 rum arbitriū

cū sit q̄ maior: fuit libertas arbitrii p̄ma
 q̄ scūda: 7 tertia multo maior q̄ scūda vel
 p̄ma. P̄ma em̄ libertas arbitrii fuit i qua
 poterat peccare 7 nō peccare. Ultima nō
 erit in qua poterit non peccare: 7 non pote-
 rit peccare: mediā nō in q̄ pōt peccare: 7 nō
 pōt nō peccare: an̄ repationē etiā mortalitē
 post repationē vero saltem venialiter.

De quattuor statibus liberi arbi-
 trii.

Et possunt i homi-

ne notari quattuor: stat? liberi arbitrii. An̄
 pctm̄ em̄ ad bonum nil impediēbat: ad ma-
 lum nil impellebat. Nō habuit infirmitatē
 ad malum: 7 habuit adiutoriū ad bonum.
 Tunc sine errore ratio iudicare 7 volūtas
 sine difficultate bonum appetere poterat.
 Post pctm̄ nō an̄ repationē grē puenit a
 p̄cupia 7 vincif: 7 hz infirmitatē in malo:
 sed nō habet grām in bono: 7 ideo pōt pec-
 care. 7 nō pōt non peccare: etiā d̄anabilif.
 Post repationē nō an̄ p̄firmationē p̄mit
 a p̄cupiscentia: sed nō vincif: 7 hz quidem
 infirmitatē in malo: s̄ grām i bono. vt pos-
 sit peccare p̄pter libertatē 7 infirmitatē: et
 possit nō peccare ad mortē p̄pter libertatē
 7 grām adiuuantē. nondū tñ hz posse om-
 nino non peccare vel non posse peccare p̄-
 pter infirmitatē nondū perfecte abso:btaz
 7 p̄pter gratiam nondum plene cōsumma-
 tā. Post p̄firmationē nō infirmitate peni-
 tus p̄sumpta 7 grā p̄sumata. nec vinci po-
 terit nec p̄mi 7 tūc habebit nō posse peccare

De corruptione liberi arbitrii per
 peccatum.

Unde manifestuz

est q̄ p̄ter alias penalitates p̄ pctō illo in /
 currit hō penā in corruptiōe 7 dep̄siōe li-
 beri arbitrii. Per illud nanq; pctm̄ natura-
 lia bona in ipō hoie corrupta sūt 7 gratui-
 ta detracta. Hic est em̄ ille q̄ a latronibus
 vulnerat? est 7 spoliat?. Vulnerat? quidē
 in naturalibus bonis q̄bus nō est puatus
 alioqn̄ nō posset fieri repatio. Spoliat? nō
 gratuitis c. p̄ grām naturalib? addita fue-
 rant. Hec sunt data optima 7 dona p̄fecta
 Quoz alia sunt corrupta p̄ pctm̄. i. natu-
 ralia. vt ingeniu. memoria. intellect?. alia
 subtracta. i. gratuita. quā q̄ 7 naturalia ex
 grā sint. Ad generalē dei quippe gratiā per-
 tinent. Sepe tñ h̄mōi fit distinctio cuz grē
 vocabulū ad speciē nō ad genus refertur.

Augusti. Corrupta est q̄ libertas p̄ pctm̄ ⁊ ex pte p̄ dita. **Uñ** Augu. in ench. Libero arbitrio male vtēs hō ⁊ se p̄didit ⁊ ip̄m Lū enī libe ro arbitrio peccaref victore pctō amīssū ē et liberū arbitriū. **A** q̄ enī q̄s deuctus est huīseruus addictus est. Ecce liberū arbi triū dicit hōiem amīssisse. nō quia post pec catum nō habuerit libez arbitriū sed quia libertatem arbitriū p̄didit: nō quidē omnē sed libertatē a miseria ⁊ a peccato.

De tribus modis libertatis ar bitriū.

Est nāq; libertas

triplex. s. a necessitate. a peccato. a miseria **A** necessitate ⁊ aī peccatū ⁊ post eque libe ri est arbitriū. Sicut enī tūc cogi nō pote rat ita nec modo. Ideo q; volūtas merito apud deū iudicat que semp a necessitate li bera est ⁊ nūq; cogi pōt: vbi necessitas ibi nō est libertas: vbi nō est libertas. nec vo lūtas ⁊ ideo nec meritū. Hec libertas in oī bus est tā in malis q̄ in bonis. Est ⁊ alia libertas a peccato. s. de qua dicit apostol⁹ **U**bi spūs dñi ibi libertas **E**t vitas in euā gelio. Si filius vos liberauerit vere liberi eritis. Hec libertas a fuitute peccati libe rat ⁊ seruos iusticie facit sicut ecōuerso ser uitus peccati liberos iusticie facit. **U**nde aplūs. Liberati a peccato serui facti estis iusticie. **E**t item. Cum serui essetis peccati liberi fuistis iusticie. Hanc libertatem pec cando homo amīssit. Ideo q; Aug. dicit q; homo male vtens libero arbitrio: ⁊ se per dit ⁊ ipsum: quia per dita est p̄ peccatum li bertas: nō a necessitate sed a peccato. **Q**ui enī facit peccatū: seruus est peccati.

De libertate a necessitate.

De libertate a peccato.

Qui habent hanc libertatez scz a peccato ⁊ per quid.

Istam libertatem

que est a peccato illi soli nunc habēt quos filius p̄ grām liberat ⁊ reparat: nō ita q; pe nitus sint sine pctō in hac mortali carne: s; vt in eis peccatuz nō dñes neq; regnet. **E**t hec est vera ⁊ bona libertas que bonā pa rit seruitutem. s. iusticie. **Uñ** Augustin⁹ in ench. ait. Ad iusticiā faciendā non erit ali quis liber nisi a peccato liberat⁹: esse iusti cie ceperit seruus: ⁊ ipsa est vera libertas p̄pter recti facti leticiam: simul ⁊ pia serui tus p̄pter precepti obedientiam. Est alia libertas nō vera male seruituti adiūcta: q̄ est ad malū faciendū vbi ratio dissentit a vo

luntate iudicans nō esse faciendum qd̄ vo luntas appetit. **A**d bonū vero faciendū cō cordat ratio volūtati: ⁊ ideo ibi vera liber tas est ⁊ pia. **D**e libertate aī ad malum ⁊ seruitute mala ait Aug. in ench. Serui ad dicti peccato. s. que potest esse libertas nisi qñ eum peccare delectat. Liberaliter enim seruit qui sui dñi volūtatem libenter facit: ac per hoc ad peccandum liber est: qui pec cari seruus est.

Questio de libertate ad malum an sit ip̄a libertas liberi arbitriū an alia.

Hic q̄ri pōt vtruz

hec libertas qua quis liber est ad malū sit libertas arbitriū: **S**i enī libertas arbitriū ē bonū quidem est. quia libertas arbitriū bo num naturale est. **Q**uibusdam videt q; sit ip̄a libertas arbitriū: que sp̄ bona est: s; pro pter peccati seruitutem ad malum sit liberi or ⁊ pronior: ⁊ ideo dicitur non esse vera li bertas: quia ad malum est. **A**lijs autem vi detur q; hec libertas ad malum quam su pra cōmemorauit Aug. nō sit ip̄a libertas arbitriū: sed sit quedā pronitas peccandi ⁊ curuitas que ex peccato est: ⁊ mala est.

Respsō An quosdam.

Questio alia de libertate ad bo num an ip̄a sit libertas arbitriū an non.

Similiter etiā que

ri solet vtrū illa libertas vera que est ad iu sticiam faciendam sit ip̄a libertas arbitriū: **Q**uidam dicunt illam eandem esse: sed re paratam p̄ grām: qua iuuāte libera est ad bonum sine gratia nō non est libera ad bo num. **U**nde. Augu. in ench. Ista libertas ad bene faciendum vnde erit hominī addi cto ⁊ vendito sub peccato: nisi euz redimat qui dicit. **S**i filius vos liberauerit: vere li beri eritis. **Q**uod ante q; fieri in homie in cipiāt: quō q̄s de libero arbitrio gloriaf qui nōdum est liber ad opanduz bñ. **E**cce apte ostēdit libez arbitriū p̄ grām libera ri: vt p̄ illud bñ opef quis. **I**deo q; dicūt illam libertatē vram ā est ad bñ faciendū cuius supra meminī Aug. esse libertatem ip̄am arbitriū gratia dei liberatā ⁊ adiutaz **A**lij vero putant: non esse ip̄am arbitriū li bertatem: sed aliā quandā que ex gratia et libero arbitrio in mente hominis deo ope rante incipit esse cū reparatus est.

Respsō An quosdam.

Secm̄ alio.

Certa determinatio vtriusq; que-
stiois qua dicitur libertas ad bonū
et ad malū esse libertas arbitrii. n

Veruz nobis ma-

gis placet vt ipsa libertas arbitrii sit: et illa
qua prius libera est ad malū et illa qua q̄s li-
ber est ad bonū faciendū. Ex causis em̄ va-
rijs fortit̄ diuersa vocabula. Dicitur enim li-
bertas ad malū faciendū ante q̄ p̄ gratia et
sit reparata: sed cū p̄ gratiam fuerit repara-
ta dicitur libertas ad bonū faciendū: quia
ante gratiam libera est voluntas ad malū.
p̄ gratiam vero libera fit ad bonū. Semp̄ q̄
voluntas hoīs aliquo mō libera est: si non
semp̄ bona est. Non em̄ est bona: nisi a pec-
cato liberata: est it̄ a necessitate libera. An
Aug. in li. de gr̄a et libero arbitrio. Semp̄
in nobis volūtas libera est: si non sp̄ bona
est. Aut em̄ libera est iusticie qm̄ fuit pecca-
to: et tunc est mala: aut a peccato libera est:
qm̄ seruit iusticie et tunc est bona.

De libertate a miseria. o

Est iteruz libertas

a miseria: de qua ap̄s ait. Et ipsa creatura
liberabitur a seruitute corruptiois in liber-
tate glorie filiorū dei. Hanc libertatem ha-
buit hō ante peccatū: qz om̄i carebat mise-
ria et nulla tangebatur molestia: et plenius
habebit futura beatitudine vbi miser esse
non poterit. Sed in hac vita q̄ est inter pri-
mum peccatum et vltimam confirmationē
nemo a miseria liber est: quia penam pecca-
ti non caret.

Repetit de corruptione liberi ar-
bitrii vt addat alia. p

Ex predictis appa-

ret in quo p̄ peccatū sit imminutū vel cor-
ruptum liberum arbitriū: qz ante peccatū
nulla erat homini difficultas nullūq; ipe-
dimentū de lege mēbrozuz ad bonū: nulla
impulsio vel instigatio ad malū. Nūc au-
tem p̄ legem carnis ad bonum impeditur
et ad malū instigat. vt nō possit velle et p̄-
ficere bonū nisi p̄ gr̄am liberet̄ et adiuuet̄
qz ait apostolus. Peccatū habitat in car-
ne. Liberū ergo arbitriū cum semp̄ et in sin-
gulis sit liberum non est tamē pariter libe-
rum in bonis et i malis: et ad bona et ad ma-
la. Liberius est enī in bonis vbi liberatū
est: q̄ in malis vbi liberatū non est. Et libe-

rius est ad malum quod p se potest: q̄ ad
bonuz: quod nisi gratia liberetur et adiuue-
tur: non potest.

De libertate que fit ex gr̄a et que
ex natura. q

Libertas ergo a

peccato et a miseria p̄ gratiam est. libertas
vero a necessitate p̄ naturā. Et tanq; liber-
tatem nature. scz et gratie notat apostolus
cum ex persona hominis nō redempti ait.
Velle adiacet mihi: perficere autem bonū
non inuenio: ac si diceret: habeo libertatez
gratie. Ideo non est apud me perfectio bo-
ni. Nam voluntas hominis quā naturali-
ter habet: non valet erigi ad bonum effica-
citer volendum vel opere implendum: nisi
per gratiā liberetur et adiuuetur. Liberet̄
quidem vt velit: et adiuuetur vt perficiat.
Quia vt ait ap̄s. Nō est volētis velle ne-
q; currētis currere. id est opari sed miserē-
tis dei: qui opatur in nobis velle et opera-
ri bona: cuius gr̄am nō aduocat hominis
voluntas vel operatio: sed ipsa gr̄a volun-
tatem preuenit preparando vt velit bonū
et preparatā adiuuat vt perficiat.

Quid possit
p se hoīs vo-
luntas et qd p
gr̄am.

Ista est distinctio. xxv. huius se-

cūdi libri. In q̄ m̄ post q̄ egit de libero arbitrio p
ut est in omnibus in generali: agit de eo. par est in q̄
busdam in sp̄ali. Et tria facit. Primo enim ostēdit
respectu quoz sit liberum arbitriū. et qz aliter sit in
deo et aliter in homine. et aliter in angelo. Secundo
quomō differenter ad bonum vel malum se habeat
in viatoribus. Tertio qualiter ip̄m modo debilitatū
sit ex peccato. Primum facit a principio distinctionis
vsq; ibi. Dic queri potest. Secundū ad inde vsq; ibi
Ex predictis apparet. Tertium vero vsq; ad finē di-
stinctionis. In speciali sententia magistri stat in tr̄s-
bus ppositionibus. quarum p̄ma est hec. Libere
arbitriū quod solum respectu futurorū cōtingentiū
est in viatoribus aliter in deo. aliter in angelis. et al-
ter est in hoīs. Hanc magister ponēs dicit qz libe-
rum arbitriū p̄bi dissimilantes dixerūt hoc esse libere
de voluntate iudicium. eo qz libere possit moueri ad
hoc vel ad aliud. non aut attendit libertas arbitrii
respectu p̄sentium aut p̄teritorū. qz p̄ntia et p̄teri-
ta determinata sunt. nec subiacent nostre volūtat̄
facultati. sed solum respectu futurorū cōtingentiū
que solum humane subsunt p̄nti. Et subdit qz libe-
rum arbitriū dissimiliter est in deo. nob̄ et angelis
beatis. Nam in deo est omnino liberum arbitrium a
seruitute peccati. In angelis beatis p̄firmatū p̄ gra-
tiam. In nobis aut̄ est flexibile in bonū vel in malū.
An fm̄ q̄druplicē hoīs statū q̄druplex assignatur in
hoīs fuisse libtas. in statu innocētie erat libertas in
hoīs q̄ potuit peccare et nō peccare. in statu beatitu-
tudinis seu patrie erat in ea libtas q̄ nullo mō pote-
rat peccare. In isto statu vie post p̄ctm̄ aū reparationē
habuit libertatē q̄ non potuit non peccare etiā mor-

Qz nō est parit̄
lib. ar. in bo-
nis et in malis
ad bona et ad
mala.

taliter. In statu vero post peccatum et post reparationem animam gloriā habet libertatē quā homo non potest peccare venialiter. Arguitur homo potest peccare mortaliter post peccatum et post reparationem ante statum glorie. ergo illud dictum magistri non videtur vere esse assumendum. antequam probatur. quod ille potest peccare mortaliter qui habet potentiam ad opposita existentem. Sed homo in illo statu existens habet ad opposita potentiam inclinatum. ergo potest etiam mortaliter peccare. maior nota est. Sed minor pars ex hoc quod homo habet in illo statu potentiam rationalem que est ad opposita. Solutio satis manifesta est et patet ergo dimittitur. Ex quo infertur correlativum quod liberum arbitrium post peccatum est vulneratum et expoliatum. vulneratum quo ad naturalia. expoliatum quo ad gratia que duo homo sine gratia non potest reparare. sic alii quos qui seipsum occideret. ille non posset per se ad vitam redire. quoniam non ens non potest esse alicuius rei. prout dicitur in principio. Sed per interfectionem occisus factus est non ens. ideo per se non potest ad vitam redire. licet tamen possibile sit per virtutem divinam. alio non sequeret eum quod idem esset superior principium productionis quod contradictionem implicat. Subdit etiam quod sit triplex libertas. Prima est a coactione. et illa semper fuit et manet in hominibus in omni statu. Alia est libertas a miseria. et illa habet liberum arbitrium in statu innocente et habebit ipsum in statu beatitudinis et glorie. Tertia est libertas a peccatis que solus est in hominibus viatoribus: qui sine gratia a peccatis liberantur. Unde infertur quod etiam sicut servus iusticie est liber a peccatis: sic servus peccati est liber a iusticia non tamen propter hoc servus peccati est liber dicens eo quod libertas a iusticia. non sit vera libertas censenda. Secunda propositio est hec. Quis homo solo libero arbitrio mediante non possit perfecte per se in bonum per se tamen ipso solo mediante potest in malum. Hanc magister probans querit. Utrum in homine ad bonum et ad malum faciendum sit libertas arbitrii? Ad quod respondens recitat duas opiniones et postea sententiam suam proponit. Prima opinio dicit quod sola libertas arbitrii etiam nullo addito facit hominem liberum ad bonum vel ad malum faciendum. Secunda dicit. quod non sola libertas arbitrii efficiat. sed mediante aliquo alio addito ita quod pronitas ad peccandum addito libero arbitrio moveat ipsum ad malum. gratia vero ipsi opposita moveat ipsum ad bonum. Sed magister ponens sententiam suam dicit. quod verum sit a libero arbitrio. scilicet posse in bonum et posse in malum. ita quod posse in malum habeat homo ex se. posse autem in bonum mediante gratia. sine qua non potest quis in bonum nisi valde debilitate. Et hoc confirmat magister auctoritate beati augustini. Tertia propositio est hec. In hominibus liberum arbitrium est quodammodo post peccatum minutum. Hanc magister probans dicit. quod ex predictis patet quod liberum arbitrium sit in homine per peccatum minutum seu quodammodo in sua libertate corruptum: quod ante peccatum homo potuit sine difficultate moveri in bonum quod post peccatum non potest lege membrorum repugnante. eo quod post peccatum recipit difficultatem ad bonum et incertamentum. seu pronitatem ad malum. quam ante peccatum non habebat. Et libertas nature. id est libertas a coactione. quam libertatem nature vocat. eo quod per naturam inest et etiam cuilibet non sufficit ad bonum perficiendum. si non assistat libertas gratie. id est libertas a miseria et peccato. Ita quod per liberum arbitrium nullus potest velle bonum: nisi liberatus a servitute peccati. neque perficere bonum nisi adiutus gratia assistente. quod probatur per illud apostoli. Non est volentis neque currentis sed dei miserentis: quod operatur in nobis velle et perficere. Et tamen in speciali.

De gratia operante et coopante. a

Ece est gratia

DI. XXVI

operans et cooperans Operans enim gratia preparat hominis voluntatem ut velit bonum. Gratia cooperans

Augusti.

perans adiuvat ne frustra velit. In aug. in li. de gratia et libero arbitrio. Coopando deus in nobis perficit quod operando incipit. quod ipse ut velim operatur incipiens: quod volentibus cooperatur perficiens. Et si velimus operari. Licet autem volumus et sic volumus ut perficiamus: nobis cooperatur. et tamen sine illo vel operante ut velimus vel cooperante cuius volumus bona pietatis opera nihil valeamus. Ecce his verbis satis aperit que sit operans gratia: et que cooperans Operans enim gratia est que preuenit voluntatem bonam: ea enim liberat et preparat hominis voluntatem ut sit bona. bonumque efficaciter velit.

Quae sit gratia operans et que cooperans.

Cooperans vero gratia voluntatem iam bonam sequitur adiuuando. In aug. contra Julianum hereticum qui bonam voluntatem ex libero arbitrio tamen esse dicebat. atque hominem per liberum arbitrium posse bonum velle et operari sine gratia assererat ait. Aptam de commendatione gratie apostoli sententiam protulit cum ait Non est volentis neque currentis: sed dei miserentis. Hec si attenderes Juliane: non extenderes contra gratiam merita voluntatis humane. Non enim ideo miseretur deus alicuius quod voluit et currit: sed in deo voluit et currit quod miseretur deus. Preparatur enim voluntas hominis a deo: et a domino gressus hominis dirigunt. Iohannes congrue ait. Non est volentis neque currentis: sed miserentis dei. Non quod homo sine voluntate nostra agat: sed quod voluntas nostra nil boni agit: nisi diuinitus adiuuetur. In alibi apostoli ait. Non autem ego sed gratia dei mecum. Non ideo dicit quod nihil boni agebat: sed quod nihil boni ageret: si illa non adiuuaret. His testimoniis apte insinuat: quod voluntas hominis gratia dei preuenit atque preparat ut fiat bona: non ut fiat voluntas quia et ante gratiam voluntas erat: sed non erat bona et recta voluntas.

De perfectione iusticie.

Augustinus ad paulinum

Quid sit voluntas. b

Voluntatem ipsam

Aug. in li. de duabus animabus ita diffinit. Voluntas est animi in omni cogente nullo ad aliquid quod non admittendum vel adipiscendum. hec autem ut non admittat malum et adipiscatur bonum preuenit et preparat dei gratia. In apostoli gratiam preuenientem et subsequentem commendans. id est operantem et coopantem vigilanter dixit. Non est volentis neque currentis: sed dei miserentis. et non

De gratia operante et coopante et hominis voluntate.

ecouer so nō ē miserētis dei s̄ volētis 7 cur
rētis. Nā si vt quibusdā placuit qd dictū
est ita accipiat. Nō est volētis neq; currē
tis: s̄ miserētis dei: tanq; dicere nō suffi
cit sola voluntas hominis: si nō sit etiā mi
sericordia dei. Contra dicitur non sufficit
etiam misericordia dei si non sit etiā volun
tas hominis. Ac per hoc si recte dicitur est
illud: quia id volūtas hominis sola nō im
plet: cur non etiā a cōtrario recte dicit nō
miserētis est dei: sed volētis est hominis
cum id misericordia dei sola non impleat.
Homo enim credere vel sperare non pete
rit nisi velit: nec puenire ad palmā: nisi vo
lūtate currat. Restat ḡ vt ideo ita recte di
ctū intelligat: vt totū def deo q̄ hoīs vo
luntatem bonā puenit. 7 pparat adiuuan
dam: 7 adiuuat pparatam: nolentē preue
nit vt velit: volent em sublequit ne frustra
velit. Ecce his verbis 7 alijs premissis
euidenter tradit qz voluntas hominis ppa
ratur 7 puenitur gratia dei vt velit bonū:
7 adiuuatur ne frustra velit.

Qz bona voluntas comitatur gra
tiam.

Itaq; bona volū
tas comitat grām: non gratia voluntatem
Unde Augu. ad Bonifacium papam scri
bens contra pelagianos inq̄. Lū fides im
petrat iustificationem sicut vniciq; deus
ptitus est mensurā fidei: non grām dei ali
quid meriti pcedit humani: sed ipsa meref
augeri vt aucta mereat 7 pfici volūtate co
mitante: nō ducete pedissequa: nō preuia.
Ecce hic apte habes qz gratia puenit bōe
voluntatis meritū: 7 ipsa bona volūtas pe
dissequa est gratie non preuia.

Quæsit grā voluntatem pueniēs
scz fides cum dilectione. d

Et si diligenter in
tendas nihilominus tibi monstret que sit
ipsa grā voluntatem pueniēs 7 preparans
scz fides cum dilectōe. Ideo qz Aug. in eo
dem tractans quō iustificati sumus ex fide
7 nō gratis: vt unusq; enim dicit ap̄s qui di
cit. Iustificati ex fide: alibi ait. Iustificati
gratis p gratiam. Hoc em ideo dixit: ne fi
des ipsa supba sit ne dicat sibi: si ex fide iu
stificati: quō gratis? Nō em fides meretur
cur non poti⁹ reddat q̄ donat. Non dicat
hō ista fidelis: qz cum dixerit habeo fidem
vt merear iustificationem. Respondet ei.

Quid habes qd non accepisti? Fides em
qua iustificat⁹ es: gratis tibi data est. Hic
apte ostendit qz fides est causa iustificatio
nis: 7 ipsa est gratia 7 beneficiū quo homi
nis puenitur voluntas 7 pparat. Vn Au
gustinus in pmo libro retractationū. Vo
luntas est qua 7 peccatur 7 recte viuatur.
Voluntas vō ipsa nisi dei gratia liberetur
a fuitute qua peccati sua facta est: 7 vt vi
tia superet 7 adiuuetur: recte pieq; viui a
mortalibus non potest: 7 b̄ beneficiū quo
liberat nisi eam pueniret iam meritis dare
tur 7 non esset gratia: que vtiq; gratis da
tur. Preuenitur ergo bona hominis volū
tas illo gratie bñficio quo liberat 7 ppara
tur. Et illud beneficiū fides christi recte in
telligit: sicut Aug. in ench. euidenter ostē
dit dicens. Ip̄m arbitrium liberandū est
post illam ruina a seruitute peccati. Nec
omnino per seipsum: sed per solam dei gra
tiam que in fide christi posita est liberatur
7 voluntas preparet. Ecce aperte dicit
gratiam per quam liberat arbitrium 7 pre
paratur voluntas: sitam esse in fide christi
Fides enim christi (vt in eodem ait) impe
trat quod lex imperat.

Qz voluntas bona que preuenitur
grā quedā dei dona preuenit. e

Ipsa tamen eadez
voluntas quedam grē dona puenit. Vn
Aug. in ench. Precedit bona volūtas ho
minis multa dei dona: sed nō oia: que aut
non pcedit: ipsa in eis est 7 ipsa iuuat. Nam
vtrūq; legis in sanctis eloquijs. Et miseri
cordia eius pueniet me: misericordia dei subse
quetur me. Volētem quippe puenit vt ve
lit. volentem sublequitur ne frustra velit.
Cur em ammonemur orare p inimicis no
stris nolentibus pie viuere: nisi vt deus in
eis operef 7 velle. Itēq; cur ammonemur
petere vt accipiam⁹: nisi vt ab illo fiat qd
volumus a quo factū est vt velimus. In
de ap̄s ait. Nō est volentis neq; currētis
sed dei miserētis. Ex his apparet qz bona
hoīs voluntas qdā dona dei puenit. qz eā
comitat gratia adiuuans: 7 quibusdā pre
uenitur: quia eam preuenit gratia operās
scilicet fides cum charitate.

Que predictis videant aduersari
scz qd videt dici fidem esse ex vo
luntate. f

Non ē tamē igno

De beneficio
quo voluntas
liberatur.

randum quod alibi Augustinus significare videtur quod ex voluntate sit fides: de illo verbo apostoli. Corde credis ad iusticiam. ita super Iohannem tractans. Ideo non simpliciter apostolus ait credis: sed corde creditur: quia cetera potest homo nolens. credere non nisi volens: intrare ecclesiam et accedere ad altare potest nolens sed non credere. Itaque super Genesim ubi Laban et Batu el dixerunt. Vocem puellam et queramus eius voluntatem: dicit expozitor: quia fides est voluntatis non necessitatis. Ad quod respondentes dicimus: non hec ita accipienda fore ut ex voluntate hominis fides intelligatur provenire cum ipsa sit proprie dei donum: ut ait apostolus. et ex ea bona hominis merita incipiant. Per hanc enim ut ait Augustinus super psalmum. lxvj. iustificatur impius. id est. fit de impio pius. ut deinde ipsa fides incipiat per dilectionem operari: unde omnia bona merita incipiunt. Sed potius hec ideo ita dicta sunt: quia non est fides nisi in eo: qui vult credere cuius bonam voluntatem fides prevenit non tempore sed causa et natura. Unde Augustinus supra congruenter dixit: quod bona voluntas in eis donis est que non precedit: et ipsa iuvat: quia ea iuvat quibus prevenit dum eis consentit ad effectum boni et in eis est. quia tempore ab eis non preceditur.

Quedam adhuc addit que gravio-
rem facit questionem. scilicet quod cogitatio boni precedit fidem.

Ceterum hanc que-
stionem magis acciunt: et videntur Ioba Augustini quibus in libro de predestinatione sanctorum videtur tractans illud verbum apostoli. Non quod sufficientes sumus cogitare aliquid quasi ex nobis. Attendat inquit hic et verba ista perpendant: qui putant ex nobis esse fidei ceptum: et ex deo esse fidei supplementum. Commendat enim istam gratiam que non dat sibi aliquem merita: sed efficit omnia bona merita inquit: non quod sufficientes sumus cogitare aliquid boni. scilicet ex nobis. Quis autem non videat pius esse cogitare quam credere. Nullus quippe credit aliquid nisi prius cogitauerit esse credendum. Si ergo cogitare bonum non est ex nobis. ut hic apostolus tradit: nec credere quamquam et ipsum credere nihil est aliud quam cum assensum mentis cogitare. Hic videtur insinuarere quod cogitatio bona precedat fidem: et ita bona voluntas prevenit fidem: non preveniat: quod

Responso eius
determinatione.

Quid sit credere.

predictis adversari videtur. Ad hoc autem dicitur Determinatio
cimus quod aliquam cogitatio bona siue voluntas prevenit fidem: sed non est illa bona voluntas vel cogitatio qua recte vivit. Illa enim sine fide et caritate non est. Nam ut ait Augustinus ad Anastasium. sine spiritu non est voluntas hominis libera: cum cupiditatibus vincatur non est libera ad bonum nisi liberata fuerit. Non autem liberatur nisi per spiritum sanctum diffundatur caritas in cordibus. non est libera voluntas nisi eam liberet gratia per legem fidei. id est. non est libera sine fide operante per dilectionem et illa sufficiens bona est. Non est enim fructus bonus qui de charitatis radice non surgit. Si vero assit fides operans per dilectionem fit delectatio boni.

De illa cogitatione boni que precedit fidem plene disseritur. h

Illam autem cogitatio-

sive voluntas que fides et caritate aliasque iustificatioes precedit non sufficit ad salutem nec recte ea vivit. Hac voluntate concupiscit illa bona voluntas que est magni boni. ista vero non. Alia ergo illa est voluntas siue cogitatio: alia ista. Et sicut illa istam precedit ita istam prevenit intellectus. Unde Augustinus istam distinguens super illum locum psalmi. Concupiuit anima mea de se. inquit. Occupavit desiderare inquit: non desideravit. Videmus enim rationem nonnunquam que vitales sunt iustificatioes dei: si firmitate preediti aliquam non desideramus. Prevolat ergo intellectus. sequitur tardus aut nullus affectus. Scimus bonum nec delectat agere: et cupimus ut delectet. Sic iste olim desiderare concupiscebatur: que bona esse cernebat: cupiens eorum habere delectationem quorum potuit videre rationem. Ostendit itaque quibus quasi gradibus ad eas pervenitur: pius enim est ut videantur que sunt vitales et honeste: deinde ut earum desiderium concupiscat. Postremo ut proficiente gratia delectet earum operatio quarum sola ratio delectabat. Attende hunc ordinem gratiarum quem hic distincte assignat Augustinus. qualiter scilicet intellectus bonorum precedit concupiscentiam eorumdem: et ipsa concupiscentia delectationem que fit per fidem et caritatem: qua habita vere bona est voluntas qua recte vivit. Ipsa que fidei comes est non pervia. Qui Ioba Augustini premissa sibi hanc distinctionem considerat. nullam ibi repugnantiam fore advertit: non ignorans etiam animam gratiam prevenientem et operantem qua

Intellectus et
cognitio boni
et mali voluntatem
precedit.

Augusti.

Secundum verba
Augustini. gratiarum
ordinem exponit.

Aliaque gratia
iustificationis
multa in bono
precedit bona
quod ex gratia et
libertate arbitrii
trij. trj.

voluntas bona prepat in hoie: pcedere q/
 da bona ex dei gra & libero arbitrio qdam
 etiaz ex solo libero arbitrio quibus tamen
 vitam no meretur: nec gram qua iustifica
 tur. Illius eni gratie pcedende que volu/
 tatem hois sanat: vt sanata legem impleat
 nulla merita pcedut. Ipa est em q iustifica
 tus impius fit iustus: qui prius erat impius
 meritis aut impij no gratia sed pena debe
 tur nec ista esset gratia si no daret gratuita
 Datur aut gratuita: qz nil boni ate fecera/
 mus vnde hoc mereremur. No negamus
 tñ multa ante hac gram & pter hanc gram
 ab homine fieri bona p liberum arbitrium
 vt tradit Aug. in respõsionib' cõtra pela/
 gianos: vbi dicit hoies p liberu arbitriuz
 agros colere: domos edificare: & alia plu/
 ra bona facere sine gratia cooperante.

Utrũ vna eademq; sit gratia que
 dicit operans & cooperans.

Hic considerandũ

est cum pdictum sit p gratiam opantem &
 puenientem voluntatem hois liberari ac
 pparari vt bonum velit & p gram coope/
 rantem & subsequente adiuuari: ne frustra
 velit: vtrũ vna & eadem sit gratia. i. vnum
 munus gratis datũ qd opef & coopef. an
 diuersa altez & altez cooperas? Quibus
 dam no irrationabiliter videt q vna & ea/
 dem sit gra. i. donuz: eade virtus q opera/
 tur & coopatur: sed ppter diuersos ei' effe
 ctus & dicit operans & cooperas. Opans
 em dicitur inq̃tum liberat & pparat volu
 tatem hominis vt bonum velit. Coopans
 inq̃tum eandẽ adiuuat ne frustra velit. scz
 vt opus faciat bonum. Ipsa enim gratia
 no est ociosa: sed meretur augeri: vt aucta
 mereatur perfici.

Quid sit ipsa gratia et quõ mere
 tur augeri queritur.

Si vero queritur

quomõ ipsa gratia pueniens mereat au
 geri & pfici: cũ nullũ meritum sit absq; libe
 ro arbitrio: & qd sit ipsa gratia an vtus an
 non? Et si virtus: an actus vel no. Ut hoc
 apte insinuari valeat pmittendum est tria
 esse genera bonozũ. Alia naq; sunt magna
 alia minima: alia media. vt Augustin' ait
 in pmo libro retractationũ. Virtutes inq̃t
 quibus recte viuif magna bona sunt. Spe
 cies autem quozũlibet corporum sine qui/
 bus recte viuif potest: minima bona sunt.

Potetie no animi sine quibus recte viuif
 non potest media bona sunt. Item virtuti
 bus nemo male vritur. Ceteris autem bo
 nis. id est. medijs & minimis. no solum be
 ne: sed etiam male quisq; vti potest: & ideo
 virtute nemo male vritur. quia opus vir/
 tutis est bonus vsus istorum quibus etiã
 non bene vti possumus. Nemo autem be
 ne vtendo male vritur. Non solum autem
 magna: sed etiã media & minima bona esse
 prestitit bonitas dei. Ecce habes tria ge
 nera bonozum distincta.

In quibus bonis sit liberum arbi
 trium.

Queritur autez in

quibus bonis contineatur liberũ arbitriũ
 De hoc Augustinus in primo libro retra/
 ctationum ita ait. In medijs quidẽ bonis
 inuenitur liberum voluntatis arbitrium:
 quia & male illo vti possumus: sed tamẽ ta
 le est vt sine illo recte viuere nequeamus.
 Bonus autem vsus eius iã vtus est: que
 in magnis reperit bonis. quibus male vti
 nullus potest. Et qz bona & magna & me
 dia & minima ex deo sunt: sequit vt ex deo
 sit etiam bonus vsus libere volũtatis qui
 virtus est & in magnis numeratur bonis.

Attende diligenter que dicta sunt & cõ
 fer in vnum. Sic em aperietur quod supra
 querebatur. Dixit equidem opus vtutis
 esse bonum vsum illozũ bonozum quib'
 etiam no bene vti possumus. id est medio
 rum in quibus posuit liberum arbitrium
 cuius quoq; bonum vsum dixit esse virtu
 tem. Quod si est: non est ergo opus virtu
 tis quod supra dixit: quia aliud est virtus
 aliud opus eius.

Ista est distinctio. xxvj. huius se
 cundi libri. In q mgr postq̃ egit de temprãde per
 quam homo cecidit & de libero arbitrio q quod lia
 re potuit. Incipit agere de gra p quam stare debuit
 Et tria facit. Nã pmo ponit quãdã gre distinctioez
 Secundo subdit ipsus gre expressionẽ. Tertio sub
 iungit p̃rium gre mutuã cõpationẽ. Primum facit vsq;
 ibi. Itaq; bona voluntas. Scdm vs. p̃ ibi. Hic consi
 derandũ. Tertium vsq; ad finẽ distinctiois. In spe
 ciali sententia magistri stat in tribus ppositionibus
 quaz pma est hec. Inuaẽ volũtas hũana ad bo
 num pficiendum opante & coopante gratia. Hanc
 mgr insinuans ponit duplicem esse gram qua liberũ
 arbitrium hois iuuatur ad bonũ. quaz pma dz ope
 rans pueniens volũtatem bonã ea em liberaẽ & pre
 parãẽ voluntas hois vt sit bona. & vt bonum effica
 ceter velit. Alia est gra cooperãẽ que ad voluntatẽ
 bonam & pparatã iam sequit adiuuando ne frustra
 bonum velit. sed vt bonũ velit cũ effectu. quã sentent

Idẽ in lib. de
 libe. arbi.

Augusti.

Premissas
 auctoritates
 siderari & cõ
 ferri libet vt
 possit solut qd
 querebatur.

Augu. de spl
 ritu & gra.
 Aug. ad Si
 xum.

Ab ab hoie
 bona sũt p li
 bez arbitriũ.

Hic dicit q
 vna sit: s; pto
 pter diuersos
 effectus diuer
 sa formã nota.

Aliq; soluit p
 mittit d trib'
 generibus bo
 norum.

Voluntas bona prepat in hoie: pcedere q/
 da bona ex dei gra & libero arbitrio qdam
 etiaz ex solo libero arbitrio quibus tamen
 vitam no meretur: nec gram qua iustifica
 tur. Illius eni gratie pcedende que volu/
 tatem hois sanat: vt sanata legem impleat
 nulla merita pcedut. Ipa est em q iustifica
 tus impius fit iustus: qui prius erat impius
 meritis aut impij no gratia sed pena debe
 tur nec ista esset gratia si no daret gratuita
 Datur aut gratuita: qz nil boni ate fecera/
 mus vnde hoc mereremur. No negamus
 tñ multa ante hac gram & pter hanc gram
 ab homine fieri bona p liberum arbitrium
 vt tradit Aug. in respõsionib' cõtra pela/
 gianos: vbi dicit hoies p liberu arbitriuz
 agros colere: domos edificare: & alia plu/
 ra bona facere sine gratia cooperante.

tiam mgr. pbat auctoritate beati Augustini. Deinde recitat mgr. errorem cuiusdam heretici dicentis hominem posse velle bonum opari ex libero arbitrio sine gra. que improbat auctoritate apostoli dicentis. Non est volentis neq; currentis: sed dei miserentis. Sup quod beatus Aug. ait. Non enim ideo deus alicuius miseret. q; voluit z currit. sed ideo quis vult z currit q; deus sui miseret. Et subdit descriptione voluntatis quam ponit bñs Aug. dicens q; voluntas est animi motus nullo cogente ad aliquid no admittendum vel adipiscendum. Annectens q; eandem gram qua ipse supra distinguit in opantem z coopantem. etiam vocamus pcedentem z subsequenter. Scda ppositio no est hec. Gratia operans q; est fides cu dilectione bonam voluntatem non tpe sed natura z causaliter pcedens. ab ipa voluntate non acquirif aliquo merito. Hanc mgr. pbans dicit. q; voluntas vt preferit p gram puenientem seu operantem meta ad bonu tunc dignior est. i. ipa voluntas dignior dominaz. i. gratiam no puenit. sed sequit ipam. q; nullu meritū voluntatis pcedit gram. sed ipam gram ordine causalitatis bn sequit. que quide gra operans est fides cu dilectione. Quod pbat p bñm Augustinu. Ex quibus verbis manifeste exprimitur q; p fidem iustificamur. Et p sequens gra operans. i. fides puenit voluntate seu meritū voluntatis. Contra qd obijcit mgr. duabus auctoritatib⁹. Tertia ppositio est hec. Gra opans z cooperans vna est essentialit̄ fm diuersos eius effectus aliter dicit. Hic enim ppositione mgr. pbans querit. Utrum gra opans z cooperans sint diuerse gratie seu vna gratia diuersis vocabulis designata. Et rñdens dicit q; sit vna z eadem gra z idē donū: tñ ppter diuersos effectus est diuersis nob⁹ vocata. Nam in q̄tū liberat voluntate a malo d: operans. in q̄tū aut adiuvat ad bonū vltim⁹ faciendū dicitur cooperans. Et tñ in speciali.

De virtute quid sit. z quid sit actus eius.

DI. XX VII

Id videndum

h est quid sit virtus. z qd sit act⁹ vel opus eius. **Uirt⁹** est (vt ait

Aug.) bona qualitas mentis q; recte viuatur: z qua nullus male vtitur: quam deus solus in homie opaf. Ideo q; opus dei tantum est: sicut de virtute iusticie. Augu. docet sup illum locum psalmi. Feci iudiciū z iusticia ita dicens. Iusticia magna virtus animi est qua no facit in homie nisi deus. Ideo q; cu ait ppheta ex psona ecclē. **Feci iusticia.** no ipam virtutē qua no facit hō: sed opus ei⁹ intelligi voluit. Ecce apte insinuat hic q; iusticia in homie no est opus homini: sed dei: quod z de alijs virtutibus itidem intelligendum est.

De fide itidem dicit q; non est ex homine. sed ex deo tantum.

¶ Nam de gratia si dei Ephesius scribens aplos. similit̄ fidē no ex homie: s; ex deo tñ esse asserit iniquens

Exemplū ponit de iusticia q; de alijs itidem intelligendum est.

Gratia estis saluati p fidem. z hoc non ex vobis: dei enim donū est. Ad factis ita exponit: hec. i. fides non est ex vi nature nre q; donum dei pure est. Ecce z hic aperte tradit q; fides no est ex libertate ar it rñ siue ex arbitrio voluntatis: qd superioribus consonat vbi dictū est: gram puenientem vel operantem esse virtutem que voluntatem homis liberat z sanat. **Uñ Augu. in li. de spiritu z littera ait. Iustificati sumus non p liberā voluntate: s; p gratiā christi no q; sine voluntate nra fiat: sed voluntas nostra ostendit infirma p legē vt. sancti gratia voluntate: z sana voluntas impleat legē.**

Augu. de spiritu z lra.

De gratia que liberat voluntatez que si virtus ē. no est ex libero arbitrio z sic no est mot⁹ mentis.

¶ Vigif gratia que sanat z liberat voluntate mentis hominis virtus est vel vna vel plures: cu ipa gratia no sit ex arbitrio voluntatis: sed ea potius sanet ac pparet vt bona sit: consequitur vt virtus non sit ex libero arbitrio: z ita non sit motus vel affectus mentis. Cum omnis motus vel affectus mentis sit ex libero arbitrio: sed bonus ex gratia est z libero arbitrio: malus vero ex libero arbitrio tantū.

Augusti.

¶ Uñ ait Augu. in libro retractationum. Homo sponte z libero arbitrio cadere potuit: no etiā resurgere. Idē in libro de duabus aiabus. Hic si libero ad faciendū z no faciendū motu animi careat si deniq; his abstinendi ab ope suo. ptas nulla cōcedat eaz peccatū tenere no possum⁹. Hic apte ostendit q; motus animi siue ad bonū siue ad malū ex libero arbitrio est. Idē si gra vel virtus motus mētis est. ex libero arbitrio ē. Si ho ex libero arbitrio vel ex pte est iam no solus de sine hoie ea facit. Propterea qdā n̄ inerudite tradit virtutē esse bonā mētis qlitatē. siue formā q; aniam informat: z ipa no ē mot⁹ vl effect⁹ animi: s; ea libez arbitriū iuuat vt ad bonū moueat z erigat z ita ex virtute z libero arbitrio nascit bon⁹ motus vel affect⁹ animi: z exinde bonū op⁹ pcedit exteri⁹. Sic pluuia rigat tra vt germinet z fructū faciat: nec pluuia est tra: nec germē nec fruct⁹: nec tra germen vl fruct⁹ nec germē fruct⁹. Ita gratis ēre mētis no stre. id est libero arbitrio voluntatis infunditur pluuia diuine bñdictionis. i. inspira tur gra qd solus deus facit: non homo cū

Hic aperit ad qd p̄dicta tenent vt innotesceret an de⁹ sit mot⁹ mētis vel non.

Per sile ostēdit. z est cōparatio iter tria et tria.

eo: qua rigat voluntas hominis vt germi
net ⁊ fructificet. id est. sanatur ⁊ preparat
vt bonum velit. fm quod dicitur operas:
⁊ iuuatur vt bonum faciat: fm quod dici
tur cooperans: ⁊ illa gratia virtus nō incō
grue nominatur: quia voluntatē hominis
infirmam sanat ⁊ adiuuat.

Ex quo sensu dicunt ex gratia in
cipere bona merita: ⁊ de qua gra
tia hoc intelligatur. D

Lū ergo ex gratia

dicunt esse bona merita ⁊ incipe: aut intel
ligit gratia gratis dans. id ē. deus: vel po
tius gratia gratis data: que voluntatē ho
minis puenit. Nō em̄ est magnum si hec a
deo dicerent esse a quo sunt omnia: sed poti
us eius gratia gratis data intelligitur ex q̄
incipiunt bona merita: que cuz ex sola gra
tia esse dicant: nō excluditur liberū arbitri
um quia nulluz meritum est in homine qd̄
non sit p liberuz arbitrium. Sed in bonis
merendis cause principalitas gratie attri
buitur quia principalis causa bonozū me
ritozum est ipsa gratia: qua excitatur libe
rum arbitrium ⁊ sanatur atq; iuuatur vo
luntas hominis vt sit bona.

q̄ bona voluntas gratie principa
liter est: ⁊ etiaz gratia est: sic ⁊ om
ne bonum meritum. E

Que ipsa etiam do

num dei est ⁊ hominis meritū: imo gratie
quia ex gratia principaliter est ⁊ gratia est
Ande Augustinus ad Sixtum p̄byterū
Quid est meritum hominis ante gratiam
cum omne bonum nostrum meritum nō in
nobis facit nisi gratia. Ex gratia em̄ vt di
ctum est que puenit ⁊ sanat arbitriū ho
minis: ⁊ ex ip̄o arbitrio procreat in anima
hominis affectus siue bonus mot⁹ mentis
⁊ hoc est primū bonum hominis meritum
Sicut verbi gratia ex fidei virtute ⁊ homi
nis arbitrio generatur in mēte motus qui
dam bonus ⁊ remunerabilis scz ip̄um cre
dere. Ita ex charitate ⁊ libero arbitrio ali
usqu idam motus bonus puenit scz dili
gere: bonus valde. Sic de ceteris virtuti
bus intelligendū est: ⁊ isti boni motus vel
affectus merita sunt ⁊ dona dei quib⁹ me

remur: ⁊ ip̄ozū augmentationē ⁊ alia que
sequēter hic ⁊ in futuro nobis apponūt.

Ex qua rōne dicitur fides mereri iu
stificationem ⁊ alia. F

Luz ergo dicitur fi

des mereri iustificationē ⁊ vitā eternaz ex
ea ratione dictū accipitur: quia p actum si
dei meretur illa. Similiter de charitate et
iusticia ⁊ de alijs accipit. Si em̄ fides ip̄a
virtus pueniens diceretur esse mentis ac
tus qui est meritū: iam ipsa ex libero arbi
trio originē haberet: quod quia nō est: sic
dicit esse meritū quia actus est eius meri
tum: si tñ alit charitas sine qua nec crede
re nec sperare meritū est vite. Unde apa
ret vere quia charitas est sp̄s sanctus: que
anime qualitates informat ⁊ sanctificat: vt
eis anima informetur ⁊ sanctificetur. Sine
qua anime qualitas nō dicitur virtus: qz
non valet sanare animam.

De muneribus virtutuz ⁊ de gra
tia que nō est sed facit meritū. G

Ex muneribus ita

q̄ virtutum boni sumus ⁊ iuste viuimus:
⁊ ex gratia que non est meritū sed facit: nō
tamē sine libero arbitrio pueniunt merita
nostra. s. boni affectus eozūq; pgressus at
q; bona opa que deus remunerat in nobis:
⁊ hec ipsa sunt dei dona. Ande Augustin⁹
ad Sixtum p̄byterum. Lū coronat deus
merita nostra nihil aliud coronat q̄ mune
ra sua. Ande vita eterna que in fine a deo
meritis pcedentibus redditur: quia ⁊ ea/
dem merita quibus redditur non a nobis
sunt: sed in nobis facta sunt p gratiam: re
cte ⁊ ipsa vita gratia nuncupat: quia gra
tis datur. Nec ideo gratis: qz non meritis
datur: sed quia data sunt p gratiam ⁊ ipsa
merita ⁊ quibus datur.

Epilogus vt alia addat. H

Ex premissis iā in

notescere nobis aliquaten⁹ potest: qualis
gratia pueniens mereat augeri: ⁊ alia: ⁊ qd̄
ipsa sit: an vtus an aliud: ⁊ si virtus: an sit
actus vel non. Ostensum enim est supra ex
pte quozundā q̄ ip̄a est vtus: quia virtus

Qualit̄ itelli
gitur cum ex so
la gra esse di
cuntur.

Augusti.

Qualit̄ bonū
meritū i hōie
cōstituit et qd̄
sit primū bonuz
meritum.

Exponit quō
intelligendū sit
illū bon⁹ vtus
liberi arbitrij
virtus est.

nō est actus: sed eius causa: nō tamē sine li-
bero arbitrio. Unde quod supra Aug^o. di-
xit bonum vsus liberi arbitrij esse virtutē
ita accipi potest. id est. actum virtutis. Alio
quin sibi tradicere videret: qui etiā op^o
virtutis supra dixit esse bonū vsus eorū
quibus nō bene vti possumus: in quibus
posuit liberum arbitrium. Si vero bonus
vsus liberi arbitrij opus virtutis est: tam
virtus nō est. Cum ergo bonū vsus eius
virtutem esse dixit: nomine virtutis: ipsi^o
vsus significavit.

Quō idem vsus est virtutis et li-
beri arbitrij: sed virtutis principa-
liter.

Idem nempe vsus

bonus ex virtute est et ex libero arbitrio: s^{ed}
ex virtute principaliter. Et bonus ille vsus
in magnis bonis annumerandus est. Illa
autē gratia pueniens que et virtus est non
vsus liberi arbitrij est: sed ex ea potius est
bonus vsus liberi arbitrij: que nobis est a
deo nō a nobis. vsus vero bon^o arbitrij
et ex deo est et ex nobis: et ideo bonum meri-
tum est. Ibi enim solus deus operat^{ur}: hic de-
us et homo. hoc meritū ex illa purissima
gratia puenit: quod apostolus notavit di-
cens. Gratia dei sum id quod sum: et gratia
eius in me vacua nō fuit. Sup quem locū
Augustinus ita ait. Recte gratiam nomi-
nat: primū enim solam gratiā dat deus: et nō
nisi gratiam: cum non precedunt nisi mala
merita: sed post per gratiā incipiunt meri-
ta bona. Et vt ostenderet etiam liberū ar-
bitriū: addit: et gratia eius in me vacua nō
fuit. Et ne ipsa voluntas sine gratia dei pu-
tetur aliquid boni posse: subdit. Non autē
ego selus scz sine gratia: sed gratia dei me-
cum. id est. cum libero arbitrio. plane cū
data fuerit gratia incipiunt esse nostra me-
rita bona: per illam tamē: quia si illa defue-
rit cadit homo.

Aliorum sententia hic ostendi-
tur qui dicunt virtutes esse bonos
vsus liberi arbitrij. id est act^o mē-
tis.

Alij vō dicunt vir-
tutes esse bonos vsus naturalium potētia:
nō tñ omēs: sed tñ modo interiores qui in

Quia pueni-
ens q virt^o in-
telligit nō ē li-
ar. vsus. s^{ed} ex
ea bonus vsus
li. ar. et omnia
bona merita.

Aug^o. de gra
et li. ar.

mente sunt. Exteriores vero qui p corpus
gerunt non virtutes esse dicunt: sed opera
virtutum. Et ideo q Aug^o. dicit opus
virtutis esse bonum vsus naturalium po-
tentiarum: de vsu exteriori accipiunt. Qu^o
vero dicit bonum vsus liberi arbitrij vir-
tutes esse: et in magnis numerari bonis: de
vsu interiori intelligunt. Et virtutes nihil
aliud esse: q bonos affectus vel motus mē-
tis asserunt quos deus in homine facit nō
homo quia licet illi motus sint liberi arbi-
trij nō tamen esse queunt nisi deus ipsum li-
beret et adiuet gratia sua operante et coo-
perante: quā dei gratuitam voluntatē ac-
cipiūt: quia deus est qui et operatur in no-
bis velle et operari bonum.

Quia: p dicit
ta verba Au-
gust. huic sine
conueniant.

Quibus auctoritatib^{us} muniunt q
virtutes sunt motus mentis.

Quautes virtutes

sunt motus mētis: testimonijs scōp astru-
unt. Dicit autem Aug^o sup Jobez. Quid
est fides: Credere quod non vides. Crede-
re autē motus mentis est. Idem in li. iij. de
doctrina christiana. Charitatem autē voco
motum animi. Si vō charitas et fides mo-
tus animi sūt: virtutes ergo motus animi
sunt. Quibus et alij respondētes premissa
verba Augustini ita intelligenda fore inq^u
unt. Fides est credere qd non vides: id est
fides ē virtus qua creditur quod nō vide-
tur. Item. Charitas est motus animi. id ē
gratia qua mouet animus ad diligendum
Et q hec et his similia accipienda sint: ex
his conicitur que alibi Aug^o ait. Nam in
primo libro questionum euangelij inquit.
Est fides qua creduntur ea que nō viden-
tur: que pprie dicitur fides. Item in. xij.
lib. de trinita. Aliud sunt ea que credunt^{ur}:
aliud est fides qua creduntur. Ex quib^{us} ver-
bis sic argumentando procedunt. Aliud
est credere: aliud illud quo creditur. Pre-
dictum autē est fidem id esse quo creditur.
Sic ergo credere nō est fides: quia credere
nō est id quo creditur. Addunt quoq^{ue}: vir-
tus opus dei tñ est: quam ipse solus facit
in nobis. Ipsa ergo nō est vsus vel act^o li-
beri arbitrij: sed credere est actus liberi ar-
bitrij: non est itaq^{ue} virtus. Premissis alijs
q rationib^{us} ac testimonijs innitunt vtriq^{ue}
horum autē iudiciū diligentis lectoris re-
linquo ex animi: ad alia pperans.

Quo alij blo
rūdeat p dicit
decimantes.

Determinatio
nez cōfirmant
auctoritatib^{us}.

Harum sint
iudicium lecto-
ri relinquit.

Ista est distinctio .xxvij. huius secun-
di libri. In qua quidem distinctione magister postquam
egit de efficacia gratie liberi arbitrii generaliter: agit
de efficacia virtutis specialiter. Et circa hoc tria facit.
Nam primo tractat de virtute ostendens qualiter re-
cte capiatur. Secundo agit de gratia ostendens quod sine
ipsa nemo proprie mereatur. Tertio repellit quadam sen-
tentiam que non recte circa virtutem opinatur. Primum
quidem facit a principio distinctionis usque ibi. Cum er-
go ex gratia. Sed ab inde usque ibi. Alij vero dicunt
Tertium vero usque ad finem distinctionis. In speciali
sententia magistri stat in tribus propositionibus. qua-
rum prima est hec. Virtus que est bona mentis qua-
litas censenda non est actus neque motus animi vere di-
cenda. Hanc enim propositionem magister probans dicit
quod quedam sunt magna bona hominum: cuiusmodi sunt
virtutes quibus nemo male vti potest. Quedam autem
sunt bona minima: ut bona temporalia: quedam autem
media: ut potentia anime: et illis quidem minimis et
medijs bonis tam bene quam male vti possunt homines i-
ter quod media secundum beatum Augustinum est liberum ar-
bitrium: cuius usum beatus Augustinus alicubi nominat opus
virtutis: alicubi autem virtutem: et sic sibi ipsi contrari-
um videtur. Quia contrarietatem magister solvens adducit
rationem quandam quapropter ipsam virtutem non esse ac-
tum sed magis qualitatem probat: sic arguens. Causa
virtutis in nobis deus est: et non sibi ipsum: cuiuslibet ac-
tus nostri: et per consequens usus liberi arbitrii quod est actus
noster non est virtus: et gratia cum sit virtus vel virtuti
similis: etiam non est actus noster. Istam argumen-
ti magister minorem supponit: maiorem autem multipli-
citer probat. scilicet quod causa virtutis in nobis sit deus: et
quod virtus sit bona qualitas mentis qua nullum male vti
tur: primo in communi per virtutis definitionem quae be-
atus Augustinus ponit dicens quod deus in nobis sine nobis
operatur virtutem: que est bona mentis qualitas qua
recte vivitur et qua nullus male vitatur. Secundo pro-
bat eam in speciali de virtute iusticie: de qua beatus
Augustinus ait: quod nullus eam in homine efficit nisi
deus. Tertio probat eam specialiter de fide quam secundum
apostolum solus deus infundit. Et subdit quod omnis
motus et effectus mentis ex libero arbitrio est: sed bo-
nus quidem est ex gratia et libero arbitrio simul: mo-
tus autem et effectus malus ex libero arbitrio: quod
probat auctoritate beati Augustini. Et quia una cum
predictis infert: quod virtus non est motus vel affectus
animi: sed qualitas anime informans: quod de gra-
tia que etiam virtus dici potest asserit forte censendum.
Secunda propositio est hec. Quamvis absque libero
arbitrio mereri non possumus: gratia tamen princi-
pale merendi erit principium. Hanc magister ponens senten-
tialiter dicit quod quis nullum meritum sit in homine quod
non sit per liberum arbitrium: principalis tamen cau-
sa merendi est ipsa gratia gratum faciens sed non gra-
tis data que est donum dei: qua sanatur et iustas ho-
minis voluntas: ut sit bona et producat bonas opera-
tiones: et sic ex gratia et libero arbitrio quod est ante
me potentia procedit primum bonus motus mentis
cui correspondet primum meritum hominis. Unde
subdit quod gratia est qua virtutes mereri dicuntur in quibus
per actus ista meretur. Et infert quod ex actibus virtutis
boni sumus et iuste vivimus. Et quod beatus Augusti-
nus in principio huius distinctionis dicit usum liberi ar-
bitrii virtutem esse: ibi sumpsit virtutes pro actu vir-
tutis: quia alias sibi ipsi contradiceret. Tertia pro-
positio est hec. Fides et charitas non sunt motus seu
affectus mentis: sed virtutes mentem mouentes.
Hanc magister probans recitat quandam opinionem
quorundam introductam ex verbis Augustini: qui
bus ut supra dictum est in prima propositione videtur

dicere Augustinus quod usus liberi arbitrii sit virtus et usus
virtutis: et dicit quosdam opinatos fuisse quod virtutes
essent proprie actus potentiarum naturalium: non tamen
omnes sed tamen modo inferiores in mente: quas licet de-
us faceret: nihilominus liberi arbitrii dicerentur esse.
Sed actus exteriores puta qui per corpus geruntur
dixerunt esse proprie actus virtutum et non virtutes.
Vnde dixerunt quod dictum beati Augustini quo dicit
usum liberi arbitrii esse virtutem: intelligi debet de
motu sive de actu interiori: quem ipsi virtutem dice-
bant. Quod confirmabant per hoc quod idem beatus Au-
gustinus dicit super Iohannem quod fides est credere quod
non vides. Cum ergo credere sit motus mentis inte-
rior videtur quod virtus fidelis sit interior: mentis motus.
Et similiter dicebant de alijs virtutibus forte iudica-
dum. Sed magister illam opinionem remouens dicit
beati Augustini auctoritates innuentes quod fides et cha-
ritas sint motus anime seu mentis non esse sic intelli-
gendas ut sonant: sed cum dicit quod fides sit credere quod
non vides hoc est ac si diceret. Fides est virtus mouens
ad credendum quod non vides: et sic de singulis virtutibus
conformiter est. Et tamen in speciali.

Predicta repetit ut alia addat dif-
finitam assignationem ponens de
gratia et libero arbitrio contra pe-
lagianos.

D vero inco-

DI. XXVIII.

culle et incunctate teneamus
liberum arbitrium sine gratia
preueniente et adiutate non
sufficere ad salutem et iusticiam obtinendam
nec meritis precedentibus gratia dei aduo-
cari: sicut pelagianus heresis tradit. Nam
ut ait Augustinus in primo libro retracta-
tionum. Quia heretici pelagiani liberum
sic asserunt voluntatis arbitrium: ut gratie
dei non relinquunt locum: quam sine merita
nostra dari asserunt. Pelagianorum he-
resis omnium recentissima a pelagio mona-
cho est exorta. Ibi dei gratie qua predesti-
nati sumus: et qua meruimus de potestate
tenebrarum erui: intantum inimici sunt: ut si-
ne hac credant hominem posse facere omnia
diuina mandata. Venitque pelagius a fratri-
bus increpatus quod nihil tribueret adiutorio
gratie dei: ad eius mandata facienda: non
eam libero arbitrio proponebat: sed infideli
calliditate supponebat dicens: ad hoc eam
dari hominibus: ut que facere per liberum
arbitrium iubentur: facilius possint imple-
re per gratiam. Dicendo utique facilius possint
voluit credi: et si difficilior: tamen posse homi-
nes sine gratia facere iussa diuina. Illa vero
gratiam dei sine qua nihil boni possumus
facere: non esse dicunt nisi in libero arbitrio
quod nullis suis precedentibus meritis ab
illo accepit nostra natura: ipso ad hoc tamen

Aug. in li. de hereticibus.

Que sit heresis pelagiana de gra et libero arbitrio

iuuante nos p suam legem atq; doctrinaz
 vt discam⁹ que facere ⁊ que sperare debe/
 amus. Non aut ad hoc p donum spūsan/
 cti: vt que didicerimus esse facienda facia/
 mus. Ac p hoc diuinitus nobis dari sciē/
 tiam confitentur: qua ignorantia pellitur.
 charitatē autē negant diuinitus dari qua
 ple viuif: vt scz sit donū dei scientia que si
 ne charitate inflat: ⁊ nō sit donum dei ip̄a
 charitas: que vt sciētiē non inflat: edificat
 Destruunt etiam orationes quas facit ec/
 clesia siue pro infidelib⁹ ⁊ doctrine dei re/
 sistētib⁹ vt puertant ad deum: siue p fi/
 delibus vt augeat eis fides et p seuerēt in
 ea. Hec quippe nō ab ip̄o accipe: sed a seip/
 sis hoies habere p tendūt: grām dei quali
 beramur ab impietate dicentes fm merita
 nostra dari. Paruulos etiā sine vllō pecca/
 ti originalis vinculo asserunt nasci.

Hic ponit ea quibus suū pfirmāt
 errorem verbis Augu. ⁊ contra ip̄/
 sum vtentes. b

Qd̄ hō dicunt sine

gratia hominez p liberū arbitriū oia iussa
 implere hmōi inductionibus muniūt. Si
 inquit nō pōt ea facere hō q̄ iubent: non
 est ei imputandū ad mortem. Sicut tūp̄e
 Augusti. in lib. de libero arbitrio asseris.
 Quis inquit peccat in eo quod nullo mo/
 do caueri potest: p̄ peccat autē. Caueri er/
 go potest hoc testimonio Augustini p̄e/
 lagius vsus est disputās aduersus eū: imo
 aduersus gratiam: sicut Aug⁹. in lib. retra/
 ctationū illud ⁊ alia hmōi retractās cōme/
 morat inquit. In his atq; hmōi verbis
 meis: qz gr̄a dei cōmemorata nō est d̄ qua
 tunc nō agebat: putāt pelagiani suaz nos
 tenuisse sententiā: s̄ frustra hoc putāt. Vo/
 luntas quippe est qua peccat ⁊ recte viuif
 qd̄ his verbis egimus: sed ip̄a nisi dei gra/
 tia liberet ⁊ vitia supet ⁊ adiuuet: recte a
 mortalibus viui non potest. Ecce apte de/
 terminat ex quo sensu illa dixerit inimicos
 gratie refellens.

Testimonium
 Augu. induc
 pelagi⁹ p se.

Retractatio
 Augustini.

Aliud testimoniū augustini ponit
 quo pelagius p se vtēbat. c

Similiter ⁊ innite

bat pelagius verbis Augustini p̄tra gra/
 tiā: que in libro de duab⁹ animabus dicit.
 Peccati inquit reuz tenere quēq; qz non

fecit qd̄ facere nō potuit: summe iniquita/
 tis ⁊ insanie est. His auditis exiit pelagi⁹
 us dicens. Cur ergo puuli ⁊ illi q̄ non hnt
 gratiam sine qua non pnt facere mandata
 diuina rei tenet: hoc aut qua occasiōe di/
 xerit in lib. retractationū pelagio rīdēs
 apit. Id em̄ cōtra manicheos dixit: qui in
 hoie duas naturas esse contendunt: vnaz
 bonam ex deo: alterā malā ex gēte tenebra/
 rum: que nūq; bona fuit: nec bonuz velle
 potest: qd̄ si esset: non videret ei imputan/
 dum esse si nō bonū faceret.

De pelagi⁹.

Determinatio
 Augustini.

Aliud qd̄ videt contradicere gra/
 tie dei addit. d

Alibi etiam Aug⁹

dicit qd̄ huic gratie cōtradicere videt qua
 iustificamur. Sit in libro contra adamāti/
 um manichei discipulū. Nisi quisq; volū/
 tatem suam mutauerit: bonum opari non
 potest: quod nostra potestate esse posituz
 dñs docet vbi ait. Aut facit arbozem bo/
 nam aut fructus ei⁹ bonos ⁊c. Qd̄ Aug⁹.
 in retractationibus nō esse contra gratiam
 dei: quam predicamus ostēdit. In potesta/
 te quippe hominis est mutare in melius vo/
 luntatē: sed ea potestas nulla est nisi a deo
 detur: de quo dictum est. Dedit eis pote/
 statem filios dei fieri. Cum em̄ hoc sit i po/
 testate quod cum volumus facimus: nihil
 tam in potestate q̄ ip̄a voluntas est: sed p̄/
 paratur a domino voluntas: eo ergo mo/
 do dat potestatem.

Determinatio
 Aug. retracta.

Aliud testimoniū eiusdē qd̄ vide/
 tur aduersum. e

Sic etiā intelligen

dum est quod in eodē ait. s̄ in nostra pote/
 state esse vt vel inseri bonitate dei: vel exci/
 di eius seueritate mereamur. Quia in po/
 testate nostra nō est nisi quod nostrā sequi/
 tur voluntatem: que cum p̄paratur a dño
 facile sit opus pietatis etiā illud qd̄ impos/
 sibile ⁊ difficile fuit.

Aug. in li. de
 duabus animab⁹

Aliud testimoniū. f

In expositiōe quo

q̄ quarundā ppositionū eplē ad Roma.
 quedā Aug⁹ iterferit: que videt huic do/
 ctrine gratie aduersari. Sit em̄. Quod cre

dimus nostrū est: qđ aut bonum opamur illi? est qui creditib? dat spiritū sanctum & paulopost. Nostrū ē credere & velle. Illius aut dare creditibus & volētib? facultatem bñ opandi p spm sanctū. Que quali ter intelligi debeant Aug. in li. retractatio num aperit dicēs. Verum est quidē a deo esse quod opamur bonuz: sed eadē regula vtriusq; est: & volendi. s. & faciendi: & vtrū qđ ipsius est: quia ipse pparat voluntatez & vtrū qđ nostrum est: qđ non fit nisi volentibus nobis. Illa itaq; pfecto nō dixissem si iam scirem etiā ipsaz fidem inter spiritus sancti munera reperiri.

Ahuc addit aliud quod videtur contrarium. G

Illud etiam diligē ter est inspiciendū qđ Aug. in li. sententia rū psperi ait. s. quia posse habere fidem: si cut posse habere charitatē: natura ē hoim habere aut fidem sicut habere charitatem grā est fidelū. Quod nō ita dictum est tan qđ ex libero arbitrio valeat haberi fides vř charitas: sed qđ aptitudinem naturalē habet mens hominis ad credendū vel diligē dum que dei gratia puenta credit & diligit quod sine gratia non valet.

Testimonio Hieronymi astru it quid tenendum de gratia & libe ro arbitrio: vbi triplex heresis in dicatur scilicet Ioviniani; Abani chei; Pelagij.

Id ergo de gratia & libero arbitrio indubitanē teneamus qđ Hieronym? in explanatiōe fidei catholice ad Damasum papā: Ioviniani & Abanichei ac Pelagij errores collidēs docet. Li bez inqđ sic pitemur arbitriuz: vt dicam? nos sp indigere dei auxilio. Et taz illos er rare qđ cū Abanicheo dicūt hoiez pctm vi tare nō posse: qđ illos qđ cū Ioviniano asse runt hoiem nō posse peccare. Uterq; tol lit arbitrij libertatem. Nos nō dicim? ho minē semp & peccare & nō posse peccare vt sp nos liberi pitemur esse arbitrij. Hec ē fides quā in catholica ecclesia didicimus: & quam semper tenuimus.

Ista ē distinctio. xxviij. hui? secu dilib. In qua magister ostensa efficiēti gratia in li bero arbitrio. Dic agit de sufficienti liberi arbitrij si

ne gratia. Et tria facit. Nam pmo exprimit pelagias nozum errorem. Secundo subdit eorum obiectiones & obiectionū solutiones. Tertio subiungit veritatis affirmationem. Primum facit vsq; ibi. Q. autem di cunt. Secundum vsq; ibi. Illud etiaz diligē. Ter tium vero vsq; ad finem distinctionis. Et tñ i gene rall. In speciali sententia magistri stat in tribus pro positionibus: quarum prima est hec. Et si liberuz arbitrium in merito habeat magnam virtutem: tñ si ne gratia non sufficit homini ad salutez. Hanc magi ster insinuans dicit qđ liberuz arbitrium non sufficit homini sine gratia ad salutez: Quis pelagiana here sis oppositum videat sentire. Nam pelagian? mona chus a quo talis heresis denominatur: intantuz de libero arbitrio presumebat qđ asserbat gratiam dei dari fm eius merita: & etiam hominem posse imple re mandata sine gratia. Unde increpatus a commo nachis suis dicitur: ad quid gratia tunc necessa ria esset: si sine gratia possemus adimplere mādara. Qui respondit ad hoc vt homo facilius cum gratia mandata dei adimplere posset. Addidit etiam alia f conuenientia que dicebat ex hoc sequentia. s. oratio nes quas faciunt etiam nihil conferre his p quibus fiunt saltem infidelibus & peccatoribus: quia ex sua ppria voluntate conuertuntur ad deum: & nō ex no stris orationibus: & qđ gratia dat fm merita nostra & qđ puuli sine originali peccato nascunt: quod totuz est hereticum. Secunda ppositio est hec licet via toribus liberum arbitrium sit innatū: tñ sine gratia nullus potest dei adimplere pceptum nec vitare pec catum. Hanc magister insinuans ponit qnq; rōnes quibus heretici illi. s. pelagiani suam heresim confir mabant. Quarum prima est talis. Homo per solum liberum arbitrium sine gratia potest vitare peccatū & facere bonum. ergo pōt p solū liberū arbitriū me reri: teneat consequētia ex hoc: qđ non imputat homi ni culpa quod vitare non potest. Assumptum. pbāt heretici autoritate beati Augustini: qua dicit qđ vo luntas est qua peccat & qua recte viuatur. Et respō dens magister dicit beatum Augustinum illam au toutatem in libro retractationum glosasse: et dicit eam cum additione fore intelligendam. scilz qđ volū tas qua peccat & recte viuatur: non potest in bonum dirigi: nisi p gratiā dei a pctō mādara inuef. Secun da est. Si mādara dei sine gratia dei seruari nō pos sunt: tunc aliqui nō seruantes ea non peccant: vt pa ter de puulis natis in peccato originali: sed psequēs est falsum: & consequētia patet autoritate beati Au gustini dicentis qđ nullus debet reputari reus: sō qđ non fecit quod facere non potuit. Et respondēs ma gister dicit beatum Augustinum hoc vbu? scripsis se contra manicheos qui posuerūt in homine duas esse naturas: vnam bonam: aliam malam. bonam a deo: malam vero a diabolo: quod si ita esset tunc fm illam malam naturam homo non posset facere bona nec vnq; posset bonum velle: & tunc hmoi nō esset si bt imputandum qđ non faceret bonum nec etiam qđ esset malus. Tertia ratio ē hō resurgere pōt a pec cato sine gratia: igit potest facere bonum sine gratia tenet consequentia: sed assumptum patet autoritate beati Augustini: qua dicit mutare voluntatē est in potestate nostra. Et respondēs magister dicit beatū Augustinū intellexisse qđ quis mutare voluntatez sit in potestate nostra: hoc tñ est a deo p gratiā. Quar ta ratio est. homo potest credere in deū absq; gratia igit & c. consequentia tenet. Antecedens patz p bea tum Augustinū dicentē qđ credere & velle est nostrū. Et rñdet magister dicēdo qđ credere & velle dei ē pn cipaliter: nostrū aut ex consequenti. Quinta ratio ē habere fidē est naturale homini. igit homo sine gra

quiti pelagi... on bnt... ndana... fide di... rñdes... qui in... riaz... mebra... velle... antani... re gra... ug?... det que... damati... q; volū... vari non... poliz... am bo... Aug?... gratiam... potesta... dms vo... illi a deo... die potē... sic i po... us: mō... est: sed p... ngo mo... d vide... c... ligen... nostra pote... dei: velle... dms in po... nostra legi... tur a dno... qđ impo... f... e quo... e ad Roma... dent bñ do... n. Quod at

Aug. in li. re tracta. qđ iter hec accipi de beant.

Determinatio.

Determinatio

Determinatio

nos viuere ceperit: si in melius mutari no-
luerit: de bonorum congregacione pellitur
pondere prauae consuetudinis pressus.

De flammeo gladio ante paradisi
sum posito.

Ne vero ad illud pos-
set accedere: collocauit deus ante paradisi
cherubin et flammeum gladium atque infatibilem
ad custodiendam viam ligni vite. Quod in
ista forma potest hoc modo accipi. Quia per
ministerium angelorum ignea custodia ibi con-
stituta fuit. Hoc enim per celestes potestates in
paradiso visitabili factum esse credendum est
ut per angelicum ministerium ibi esset quaedam ignea
custodia: non tamen frustra: sed quia aliquid signifi-
cat de paradiso spirituali. Cherubim enim inter-
pretatur plenitudo scientie: hec est charitas
quia plenitudo legis est dilectio. Gladius autem
flammeus pene temporales sunt: que versatiles
sunt: quia tempora volubilia sunt. Illa ergo
ad custodiam ligni vite ideo posita sunt ante
paradisi: quia ad vitam non redit nisi per che-
rubim. scilicet plenitudinem scientie. id est charitatem
et per gladium versatilem. id est tolerantiam pas-
sionum temporalium.

An homo ante peccatum comederit de
ligno vite.

Potest autem que-
ri: utrum de ligno vite ante peccatum comederit homo
Deus Augustinus in libro de baptismo per se ait. Re-
cte profecto intelligitur primi homines ante mali-
gnam diaboli persuasionem abstinuisse a cibo
vetito atque vni fuisse concessis. His verbis ostendit
dicitur quod de ligno vite ante peccatum superintendit: quibus
preceptum erat ut de omni ligno paradisi co-
mederent: nisi de ligno scientie boni et mali.

Quare non sunt facti immortales si
comederunt de ligno vite.

Quare ergo perpe-
tua soliditate et beata immortalitate vestiti
non sunt: ut nulla infirmitate vel etate in de-
terius mutarentur? Hanc enim virtutem natu-
raliter illud lignum habuisse dicitur. Sed for-
te non conferebat: nisi sepe de illo sumeret.
Potuit ergo fieri ut de illo sumeret semel et
non sepius: qui per aliquam moram in paradiso fu-
isse intelligitur: cum scriptura dicat eum ibi so-
poratum fuisse: quoniam costa de latere eius assu-
pta est: et inde formata mulier: et aialia an-

te eum ducta: quibus noia imposuit.

Ista est distinctio. xxix. huius secun-
di libri. In qua magister ostensa sufficientia liberi ar-
bitrii sine gratia in omnibus generaliter. Agitur de eius
de insufficientia in primis parentibus specialiter. Et
tertia facit. Nam primo agitur de gratia quam Adam in
statu innocentie habuit. Secundo de pena peccati per
quam paradisi amissit. Tertio inquiritur an etiam de
ligno vite in statu illo comedit. Primum facit a prin-
cipio distinctionis versus ibi. In illis quoque peccati se-
cundum versus ibi. Potest autem queri. Tertium versus
ad finem distinctionis. In speciali etiam sententia ma-
gistri stat in tribus propositionibus: quarum prima
est hec. Primus homo in statu innocentie non indi-
guit gratia ad expellendum malitiam sed et gratia et
charitate indiguit ad exercendum iustitiam. Hanc enim
propositionem magister ponens querit duas questio-
nes quarum prima est hec. An primus homo in-
diguit gratia in statu innocentie tam operante quam coo-
perante. Et responderi quod indiguit utraque gratia non
tamen indiguit gratia operante sed omnem operandam
eius modum. Nam illa gratia operante duobus modis
scilicet liberando liberum arbitrium a malo: et seruitute
peccati: et secundum illum modum videlicet operandi gratia ope-
rante primus homo in statu innocentie non indiguit
eo quod sine peccato erat. Alio modo operante illa gratia pre-
parando hominis voluntatem ad bonum et secundum illam
eius operationem primus homo ipsa indiguit: cum eius
voluntas per se in bonum efficaciter moueri non po-
tuit: quod probat magister auctoritate beati Augu-
stini. Secunda questio est hec. An primus ho-
mo in statu innocentie habuit etiam virtutes. Et re-
sponderi quod aliquibus videtur quod non habuerit eas: quod
hoc modo probant: iustitiam non habuit: quia preceptum
dei contempsit: prudentiam non habuit: quia sibi non
providit: nec temperantiam habuit: quia aliena
potuit: nec fortitudinem quia prauae suggestio non re-
stitit. Sed magister homini persuasioni respondens dicit quod
Adam quoniam actualiter peccauit tunc illas virtutes non
habuit: nihilominus tamen habuit eas ante peccatum quod di-
uersis sanctorum auctoritatibus probatur. Ex cuius
questionis solutione patet quod constat primus hominem
in statu innocentie virtutes habuisse quod peccando di-
citur abiecit. Secunda propositio est hec. Primus
paries propter peccati indignitatem fuit de paradiso ex-
pulsus et prohibitus de ligno vite edere: propter quod pote-
rat si persistisset in eternum viuere. Hanc propositionem magister
in duas dicit quod primus homo in pena sui peccati exclusus est a lo-
co voluptatis: et ab usu ligni vite per cuius usum in eternum
poterat viuere: non quod post peccatum de ipso edendo: sed an.
Ubi soluit auctoritatem beati Augustini quod videtur innui quod etiam post
peccatum si de ligno vite concedisset in eternum vixisset.
Et dicit quod auctoritas dicit: videte ne forte manum suam
mutat ad lignum vite: et uiuat in eternum: quod sic glo-
sanda est. Videte vos angeli ne comedat de ligno vi-
te quo indignus est. De quo si persistisset et comedisset
viuere in eternum. Et subdit quod ad impediendum reditum
hominis in paradisi appositae est angelica et ignea
custodia. scilicet cherubin et flammeus gladius atque insa-
nabilis ne post peccatum pateat hominibus illuc acces-
sus. Tertia propositio est hec. Licet sit probabile
Adam in statu innocentie comedisset de ligno vite: tamen
quia frequenter eius usum non habuit immortalita-
tem non obtinuit. Hanc magister probans querit. An
ante peccatum etiam de ligno vite comederit: et si co-
mederit quare non fuit factus immortalis. Et respon-
dens dicit quod comedit de ipso ante peccatum eo quod om-
nia ligna preter unum sibi ad usum fuerunt concessa
sed ex hoc non fuit effectus immortalitatis: quia non

frequenter de ipso gustata. Et cum lignum illud proferre in mortalitatem non poterat nisi per frequentem eius usum. Et tunc in speciali.

Ex per adam peccatum et pena transijt in posteros. a

DI. XXX

In superiori-

bus insinuatur est licet ex parte non enim perfecte sufficimus exponere qualiter primus homo dei iuravit: et quia pro peccato pena subiicitur: quibus adijciendum est peccatum simul ac penam per eum transisse in posteros. Sic apostolus ostendit inquitens: Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit: ita in omnes homines mors pertransijt.

Utrum illud peccatum fuerit originale vel actuale. b

Hic primovideum

est: quod illud peccatum originale. scilicet actuale: et si de originali intelligatur: sequenter quid sit originale peccatum: et quare dicatur originale: et quomodo pertransierit vel pertransit in omnes diligenter investigandum est. Quibusdam placuit de peccato actu- ali Ade illud accipere asserentibus hoc apostolus sensisse cum inferius ait. Sicut per unum hominem peccatores constituti sunt multi. ita et cetera. Evidenter inquit etiam ipso nomine exprimit apostolus peccatum quod per unum hominem intravit in mundum. scilicet inobedientiam. Inobedientia vero peccatum actuale est.

Quomodo intrasse in mundum dicunt. c

Hoc autem dicunt

intrasse in mundum non translatione originis sed similitudine peccationis: omnes in illo uno peccasse dicunt: quia omnibus ille unus peccandi exemplum extitit. Hoc male senserunt quidam heretici qui dicti sunt pelagiani: et quibus Augustinus in libro de baptismo puulorum commemorat dicens. Sciendum est inquit hereticos quosdam qui nominati sunt pelagiani dixisse peccatum per me transgressionis in alios homines non propagatione sed imitatione transisse. An etiam in puulis non sit credere per baptismum solum originale peccatum: quod in nascentibus nullum esse omnino contendunt. Sed eis dicitur: quia si apostolus peccatum imitationis non propagationis intelligi voluisset: eius

principem non Adam sed diabolum diceret. De quo in libro Sapientie dicitur Invidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Et quia non vult intelligi hoc esse factum propagatione sed imitatione: continuo subiicit scriptura. Imitantur autem eum qui sunt ex parte ipsius. Imitantur quidem Adam quotquot per inobedientiam transgrediuntur mandatum dei. Sed aliud est quod exemplum est voluntate peccatibus: aliud quod origo est cum peccato nascentibus. Non est igitur accipiendum peccatum Ade transisse in omnes imitationis tamen exemplo sed propagationis et originis vitio.

Hic aperit illud esse peccatum originale quod transit in posteros. d

Et est illud peccatum

originale ut aperte Augustinus testatur quod per Adam transiit in omnes per eius carnem vitiatam concupiscentialiter generatos.

Quid sit originale peccatum hic inquiritur. e

Quod diligenter in-

uestigandum est: quid sit. De hoc enim sancti doctores sub obscuritate locuti sunt atque scholastici doctores varia senserunt.

Quidam enim putant originale peccatum esse reatum pene pro peccato primi hominis id est debitum vel obnoxietatem quo obnoxietati et addicti sumus pene temporali et eterne pro peccato primi hominis actuali peccato: quia pro illo ut aiunt omnibus debet pena eterna: nisi per gratiam liberentur. Iuxta horum sententiam oportet dici originale peccatum nec culpam esse nec penam. Culpam non esse ipsi fatentur: pena quoque secundum eos esse non potest. Quia si debitum pene originale peccatum est: cum debitum pene non sit pena: nec originale peccatum est pena. Quod etiam quidam eorum admittunt: dicentes in scriptura originale peccatum sepe nominari reatum: et reatum ibi intelligunt ut dictum est obnoxietatem pene: et ea ratione asserunt peccatum originale dici esse in puulis: quia puuli pro illo primo peccato rei sunt pene: sicut pro peccato iniqui parentis aliquando exulant filij secundum iustitiam fori.

Ex originale peccatum est culpa auctoritatibus probatur. f

Quidam illud accipiunt de actu- ali.

Hoc dicitur de pelagianis.

Quosdam de originali peccato opinio.

Sed qđ originale

peccatū culpa sit: plurib' sanctorū testimo-
nijs edocef. Sup Exod. vbi dicit: Prio
genitū asini mutabis oue. Greg' ait: Om-
nes in peccatis nati sumus ⁊ ex carne dele-
ctatione cōcepti culpā originale nobiscū
traxim': vñ ⁊ volūtatē nostrā peccatis im-
plicamur. Ecce culpaz originale dixit nos
trahere. An constat originale pctm culpā
esse. Aug'. quoz in lib. de natura ⁊ gratia
de hoc eodem sic ait. Omnes (vt ait apls)
peccauerūt: vtiq; vel in seipis vel in Adā
q; sine peccato nō sunt: vel qđ originaliter
cōtraxerunt: vel qđ malis morib' addide-
runt. Pctm em̄ pmi hominis nō solum ip-
sum: sed omne necauit genus hūanū: qz ex
eo dānationē simul ⁊ culpā suscepim'. Idē
sup ps. l. Ad de corpem ortuo seminat cū
vinculo peccati originalis nascit' ⁊ mortis
Ideo igit' se in iniquitatib' cōceptuz dicit
Dauid qz in omnibus trahit' iniquitas ex
Adā ⁊ vinculū mortis. Nemo em̄ nascit':
nisi trahens penā ⁊ meritū pene. Meritū
aut' pene pctm est. Dis ḡ qui nascit' p car-
nis ꝑcupiscētia pctm trahit. Pctm itaq;
originale culpa est: quā oēs ꝑcupiscētia-
liter ꝑcepti trahunt. An in Eccl. dogma-
tibus scriptū est. Firmissime tene ⁊ nulla-
tenus dubites oēm hoīem qui ꝑ cōcubitū
viri ⁊ mulieris concipit cū originali pctō:
nasci impietati subditū mortiq; subiectū ⁊
ab hoc natura ire nasci filioz: ⁊ qua nullus
liberā nisi ꝑ fidem mediatoris dei ⁊ homi-
num. Ihs ⁊ alijs autoritatibus euidenter
ostendit' peccatū originale culpam esse: et
in omnibus cōcupiscētia liter genitis tra-
hi a parentibus.

**Quid sit qđ dicitur pctm originale scz
fomes pcti. i. cōcupiscētia.**

Nunc superest vi-

dere quid sit ipm originale pctm: Ad cuz
nō sit actuale: nō est actus siue motus aie
vel corpis. Si em̄ actus est aīe vel corpo-
ris actuale vtiq; pctm est. Sed actuale nō
est: nō est ḡ act' vel motus. Quid ḡ origi-
nale peccatū dicit' fomes pcti. s. cōcupiscē-
tia vel ꝑcupiscibilitas: que dicit' lex mem-
brorū: siue languoz nature: siue tyrann' ḡ
est i mēbris nostris: siue lex carnis. Unde
Aug. in li. de baptismo puuloz. Est i nob
cōcupiscētia que nō est pmittēda regnare.
Sunt ⁊ ei' desideria que sunt actuales cō-

cupiscētie que sunt arma diaboli: que ve-
niunt ex languore nature. Languoz autēz
iste tyrann' est qui mouet mala desideria.
Si ergo vis esse victor tyrāni atq; inermē
inimicū inuenire: nō obedias cōcupiscētie
male. Ihs verbis ostendit' fomitē pecca-
ti esse concupiscētia.

**Quid noie ꝑcupiscētie intelligit'
que dicit' fomes peccati.**

In nomine autem cō-

cupiscētie nō actū ꝑcupiscēdi: s. vitū pmi
significauit: cū eā dixit legem carnis. An
idē in tractatu d' verbis apli ait. Semp pu-
gna est in corpemortis hui': qz ipa cōcupi-
scentia cū qua nati sumus fini non pōt qz
diu viuim': quotidie minui pōt: fini non
pōt. Que aut' est ꝑcupiscētia cū qua nati
sumus? Vitū vtiq; est qđ puulū ab ille cō-
cupiscere facit: adultū etiā cōcupiscētia
reddit. Sicut em̄ in oculo ceci in nocte vitū
um cecitatis est si nō apparet: nec discernit'
inter vidētē ⁊ cecuz nisi luce veniente: sic
in puero vitū esse nō apparet donec etatis
puerctiois tēpus occurrat. Ex his dat'
intelligi quid sit originale pctm. s. vitū cō-
cupiscētie: qđ in omnes ꝑcupiscētia liter
natos ꝑ Adāz intravit eosq; vitauit. An
Aug' in li. de baptismo puuloz. Adam ꝑ-
ter imitationis exemplū: occulta etiā rabe
carnalis concupiscētie sue: tabificauit in se
oēs de sua stirpe venturos. An apls recte
ait. In quo oēs peccauerunt. Circūspe-
cte ⁊ sine ambiguitate dicit hoc aplus. Si-
ue em̄ intelligat' in quo homine siue i quo
pctō sanū est. In Adā em̄ oēs peccauerūt
vt in materia: nō solū eius exemplo vt di-
cunt pelagiani. Omēs em̄ ille vnus homo
fuerant. i. in eo materialiter erant. Qdani-
festū est itaq; omnes in Adā peccasse: ḡ
si in massa. Ipse em̄ ꝑ peccatū corruptus:
quos genuit oēs nati sunt sub peccato. Ex
eo igit' sicut cuncti constituti sunt pctōres:
ita ⁊ in illo vno peccato qđ intravit in mū-
dū recte oēs dicunt' peccasse: qz sicut ab il-
lo vno hoīe: sic ab eodē vno pctō imunes
esse nō pnt: nisi ab ei' reatu ꝑ xpi baptismū
absoluant'. Alia ḡ sunt ppua peccata in q-
bus tm̄ peccant quoz peccata sunt Aliud
hoc vnū in quo oēs peccauerunt. i. ex quo
oēs peccatores instituti sunt.

**Quod sit peccatuz in quo omnes
peccauerunt. s. originale quod ex
inobedientia ꝑcessit.**

Grego.

Augusti.

In ecclasticis
dogmatibus.

Q p Adā ord
ginale pctm in
oēs intravit. i.
cōcupiscētia.

Aug'. in li. de
baptismo par-
uuloz quō in-
telligat' in quo
oēs peccauerūt

Aug'. de ba-
ptismo par-
uuloz.

Augusti.

Hoc ē origiale peccatum quo peccatores nascunt omnes concupiscentialiter geniti: quod ex Adā siue ex eius inobedientia emanauit et in posteros demigravit. Unde apostolus cōsequenter p inobedientiam vnius hominis: multos dicit cōstitutos esse peccatores: que ē actuale peccatū. Cum autē dixerit p vnuz hominē peccatū intrasse in mundū et in eo omnes peccasse: quod de originali dictum esse oportet accipi.

Ex quo sensu dictuz est per inobedientiam vnius multi sunt constituti peccatores.

Quod ergo ait per inobediētia vnius multi cōstituti sunt peccatores: eo sensu dictū esse intelligendū est quia ex inobediētia ad e. s. ex peccato actuali Adē peccatū originale peccatuz quo omnes peccatores nascunt vt in illo esset: et in omnes transfiret.

Quod peccatū originale in Adā fuit et in nobis est.

Unde Aug. et Juliano heretico nullū peccatū in puulis esse cōtendenti rīdendū: apte asserit pctm originale ex voluntate Adē peccasse: ac p eius inobedientiam in mundū intrasse. Querit em Juliano: p quid peccatuz inuenit in paruulo: ita inquit. Nō peccat iste qui nascitur. Non peccat ille qui genuit. Non peccat ille qui condidit. Per quas igitur rimas inter tot psidia innocentie peccatum fingis ingressum? Et rīdet sancta pagina. Per vnū hominē peccatū intrauit in mundū: p vnius inobediētia ait apłus. Quid querit amplius? quid querit aperti? Itē inquit Juliano. Si p hominē peccatum intrauit in mundū: peccatū vel ex voluntate est vel ex natura est. Si ex voluntate est: mala est voluntas que peccatū facit. Si autem ex natura est: mala est natura. Cui respondeo: ex voluntate peccatū est. Querit forte. Utrū originale peccatū ex voluntate sit? Respondeo pñus et originale peccatū ex voluntate esse: quia hoc ex voluntate primi hominis seminatū est vt in illo esset: et in omnes transfiret.

Obiectio quorundā contra id quod supra dictum est omnes in Adā

fuisse homines.

Ad hoc autē quod dixerimus in Adā fuisse omnes hoies: quidam verborū sectatores sic obhiciunt dicētes. Nō omnis caro que ab Adā traducta est: i eo simul existere potuit: qz multo maioris quātītatis est qz fuerit corp⁹ Adē. In quo nec tot etiaz athomi fuerunt quot ab eo homines descenderūt. Quocirca verum nō esse asserunt substantiā vnius cuius qz in primo fuisse parente.

Responsio vbi aperitur qualiter fuerunt in Adā vni rationē seminalem: et quō ex deo descenderint scz lege ppagationis.

Quibus responde

ri pōt: q materialiter atqz causaliter: non formaliter dicitur fuisse in pmo hoie: omne qd in humanis corpibus naturaliter est: descēditqz a primo parente lege ppagationis et in se actū et multiplicatū est nulla exteriori substantia in id trāseunte: et ipm in futuro resurget. Fomentū quidez habet a cibus sed nō cōuertunt cibi in humanā substantiā: que scz p ppagationē descēdit ab Adā. Transmisit em Adā modicū quid de substantia sua in corpa filiorū qñ eos p creauit. i. aliquid modicū de massa substantie eius diuisum est: et inde formatū corp⁹ filij: sui qz multiplicatione sine rei extrinsece adiectione auctū est. Et de illo ita augmentato aliquid in se sepať vnde formant posteroz corpora: et ita p greditur pcreationis ordo lege ppagationis vsqz ad finē humani generis. Itaqz diligenter ac pspiēcie intelligētibus patet omnes p m corpa in Adā fuisse p seminale rationē: et ex eo descendisse ppagationis lege.

Quo per ppagationē dicitur.

Autōritate et ratiōe pbatur nihil extrinsecum conuerti in humanā substantiam.

Quod vō nihil extri-

secum in humani corpis naturā transeat: veritas in euangelio significat dicēs: Omne quod intrat in os in ventrē vadit et in secessum emittit. Quod etiaz ratiōe ostendi pōt hoc mō. Puer qui statim post ortū morit in illa statura resurget quā habitur⁹ erat si viueret vsqz ad etarē triginta annoz: nullo vitio corporis impeditus. Vñ ergo illa

Quo Juliano.

Respo Aug.

Quo Juliano.

Respo Aug.

substantia que adeo parua fuit mortua: in resurrectione tā magna erit: nisi sui se multiplicatione. Unde apparet q̄ etiā si uiuere: nō aliū de se in se augmētaret illa substantia. Sicut costa de qua facta est mulier: et sicut panes euāgelici. Nō inficiamur tñ qñ cibi et humores in carnem et sanguinem transeunt. Sed nō in ueritate humane nature que a primis descendit parentibus: que sola in resurrectione erit: reliqua uero caro in quā cibi transeunt tāq̄ supflua in resurrectione deponet: que tñ ciboꝝ et aliarūq̄ rerum fomentis coalescit.

¶ Cibi in carnem transcūt s; nō i eā q̄ de scēdit ab Adā

Ista est distinctio. xxx. hui⁹ secūdi libri. In qua m̄gr postq̄ egit de pctō primo: u pa rentum quo persona corrumpebat naturā. Incipit agere de peccato puuloꝝ quo natura corrumpt p sonā. Et tria fact. Nā primo ostendit esse tale peccatum in genere. Secundo manifestat ipsum in specie Tertio respondet questioni ex dictis originat. Primum fact a principio distinctionis vsq̄ ibi. Qd̄ illi gener inuestigandū est. Secundū vsq̄ ibi. Ad hoc autem. Tertium vsq̄ ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus ppositionibus quarum prima est hec. Parentum primorum primum originale actuale peccatum fuit mortale: et ab eis in posteros deriuatum. Hanc magister intēdēs pponit q̄ peccatus et pena peccati in posteros transeunt: ritale peccatum dixerunt quidam esse peccatus actuale ipsius ade: quod pbat auctoritate apostoli dicentis: q̄ peccatum quod p unum hominē in mūdū intrauit sit inobedientia que uidetur esse peccatum actuale: ut dicit opinio ista. Alij x̄o sicut pelagiani dixerunt peccatū quod in mundum intrauit p Adā etiam esse peccatum actuale: sed nō ipsius Ade: sed peccatum casuslibet hominis quod dicebant p adāz in mundum introductum esse: non introductione originis: sed similitudine p̄uaricationis: eo q̄ ille vn⁹ omnibus exemplum reliquit. Sed illud non uidetur bene consonum: quia dato q̄ peccatum originale diceretur solum exemplum peccati p̄fecti ad peccandum: tunc deberet etiā dici q̄ transiret a demō in homines qui primum exemplum peccati reliquit. Et ipse tanq̄ primus in posteros a peccantibus imitatur: quod quia est inconueniens ideo dicit m̄gr eē tenendum peccatū ab Adam trāsuisse in posteros non solum imitationis exemplo: sed propagationis et originis uitio: quod probat per beatum Augustinum apte dicentem. q̄ originale peccatum transiit ab Adam in omnes p elus carnem uitiatam cōcupfcentialiter generatos. Secunda ppositio est hec Originalis culpa est quedaz habitualis et uitiosa cōcupfcentia excitans in nobis contra rationem desideria. Hanc magister insinuans dicit q̄ peccatum p̄mi hominis est fm ueritatem culpa a primis parentib⁹ p originem in posteros traducta que culpa nō ē act⁹ hominis: sed quedam habitualis et uitiosa concupfcentia excitans in homine mala desideria: que quā doq̄ in sacra scriptura a sanctis doctoribus nominatur languoz nature: quādoq̄ lex membror⁹: quādo q̄ fomes peccati: qñq̄ lex carnis: quādoq̄ tyrann⁹: quādoq̄ concupfcentia uel concupfscibilitas. Post ea solut duas difficultates cuiusdā heretici Juliani sez querentis. Primo quōd peccatum originale subintrat puulos: cum nec ipse gentus: nec generans pec

cet: nec conditor. Et respondet fm beatus Augustinum sententialiter dicentes: q̄ odiosa p̄mi parētis inobediētia est causa quare in nobis nata est fomes peccati et concupfcentia. Secūdo queriuit: an illud peccatum sit a natura uel a uoluntate Et respondet sententialiter dicens: q̄ licet peccatum originale sit i nobis necessariuz: tamen in p̄mo parente qui ip̄m traduxit fuit uoluntarium. Tertia ppositio ē hec Omnes qui descendunt ab Adā p̄pagatiōis lege fuerunt in lumbis eius seminali seu materiali ratione Hanc magister probans querit: quōd in Adā potuerunt omnes homines fm carnem esse: cum nec tot athomi in ip̄o esse potuerunt quot homines ab ip̄o p̄cesserunt. Et respondens dicit: q̄ omnes homines materialiter et causaliter in ip̄o fuerunt: quia aliquid ab ip̄o decusum est: a quo sine alterius additione p̄ solam multiplicationem materie in seip̄am corpus filij eius generatum et actum est: et sic p̄ simile p̄ decisionem factam in posteros genus humanū multiplicatum est: ita q̄ nihil omnino exterius adueniēs transit in ueritate humane nature: qd̄ pbat primo auctoritate euāgelij dicētis. Omne qd̄ intrat in os in uentrem uadit. Secundo p̄ hoc q̄ omnes in resurrectione habebūt quantitatē p̄fectam sine alterius materie additione. Ex istis tñ nō negat m̄gr q̄ alimētum transeat in carnē: sed negat q̄ transeat in humane nature ueritatem. Et tñ in speciali.

Quomodo peccatum originale a patribus transeat in filios: an fm animam an fm carnem.

Hinc super

DI. XXXI.

est inuestigare q̄liter illud peccatum a patrib⁹ traductum in filios. s. an fm solam animā: an fm carnē: siue

fm vtrūq̄: s; putauerunt quidam fm aiāz trahi peccatum originale: non solū fm carnem: quia non solum carnem sed et animaz ex traduce esse arbitrati sunt. Sicut enīz in generatiōe proles de carne paterna substantialiter trahit caro: ita etiā de gignētis anima: animā geniti eētialiter deduci ab his existimabatur. Ideoq̄ sic de corrupta carne caro corrupta seminat: ita etiā d anima peccatrice aiā peccatrix corruptione originali infecta: ab illis trahi dicit̄.

Opinio quorundam male credentiu animas esse extraduce.

Predictā opinionē damnat et q̄ per carnē traducat peccatū dicit: et quō ostendit.

Hoc autez fides catholica respuit: et tanq̄ ueritati aduersum damnat: que nō animas sed carnē solam sicut supius diximus ex traduce esse admittit. Non ergo fm animam sed fm carnem

Ubi Aug. ad
Galerium.

Quare concupiscentia dicitur esse in carne.

solam peccatum originale trahit a parentibus. Est enim peccatum originale (ut supra diximus) concupiscentia non quidem actus sed vitium. Ipsa concupiscentia est lex membrorum vel carnis que est morbidus quidam affectus vel languor qui commouet illicitum desiderium. id est carnalem concupiscentiam que lex peccati dicitur. Que dicitur manere in carne: non quia inanimata sit: sed quia per corruptionem carnis in anima sit.

Causam corruptionis carnis ostendit: ex qua in anima peccatum fit. c

Caro enim propter peccatum corrupta fuit in Adā adeo ut cum ante peccatum vir et mulier sine incentiuo libidinis et concupiscentie feruore possent conuenire: essetque thorax immaculatus: iam post peccatum non valeat fieri carnalis copula absque libidinosa concupiscentia: que semper vitium est et etiam culpa nisi excusetur per bona coniugii. In concupiscentia ergo et libidine concipitur caro formata in corpus plis. Unde caro ipsa que concipitur in vitiosa concupiscentia polluitur et corrumpitur: ex cuius contactu anima cum infunditur maculatur trahitur: qua polluitur et fit rea. id est vitium concupiscentie: que est originale peccatum.

Quod propter corruptionem carnis que est causa peccati dicitur peccatum esse in carne. d

Ideoque ipsum peccatum dicitur manere in carne. Caro ergo que in concupiscentia libidinis seminat: nec culpam habet nec actum culpe: sed causam. In eo ergo quod seminat: corruptio est. In eo autem quod nascitur concupiscentia vitium est. Unde Ambrosius de verbis apostoli sic ait. Quod habitat peccatum in carne: cum non sit substantia: sed priuatio boni. Ecce primi hominis corpus corruptum est per peccatum: ipsa quoque corruptio per conditionem offensionis manet in corpore: robur tenens diuine sententie date in Adam: cuius portio anima maculatur peccato. Iper id ergo quod facti causa monet: inhabitare dicitur peccatum in carne: hec est lex carnis. Idem. Non habitat peccatum in anima: sed in carne: quia peccati causa ex carne est: non ex anima: quia caro est ex origine carnis peccati: et per traducem omnis caro fit causa peccati: anima vero non traducitur: et ideo in se causam peccati non ha-

Ambrosius

bet. Augustinus quoque ex carne peccatum animam contra Augusti. trahere in sermone quodam de verbis apostoli stulti ostendit dicens. Vitium concupiscentie est quod anima ex carne contraxit. Natura quippe humana non opere dei cum vitio primitus est instituta: sed ex voluntatis arbitrio priorum hominum venienti vitio est fauoriata: ita ut non sit in carne bonum: sed vitium quo inficitur anima.

De causa originalis peccati que est in carne utrum sit culpa an pena. e

Hic quæritur solet utrum causa peccati originalis que dicta est esse in carne culpa sit vel pena siue aliquid aliud: culpa esse non potest: quia culpa non est in re irrationali. Si enim culpa esset in carne ante infusionem anime: actualis esset vel originalis. Sed actualis ibi non est: nec originalis culpa est quia ipsa causa est originalis peccati. Si autem pena est: que est illa: passibilitas vel mortalitas vel alia corruptio: hos enim de defectus carni inesse constat.

Quæ non sit culpa per Augustinum.

Hic aperitur quod sit feditas tracta ex libidine coeuntium: que vitium vel corruptio dici potest. f

Ad quod dici potest quia multiplex defectus carnis et precipue pollutio quedam: qua ex feruore coitus paratum et concupiscentia libidinosa trahitur caro dum concipitur: causa est originalis peccati: que recte vitium siue corruptio carnis appellari potest. Que feditas maior videtur esse in carne concupiscentialiter traducta quam in ea vnde traducitur. Et quod vitium vel corruptio sit in carne ante coniunctionem anime: effectum probatur cum anima infunditur que ex corruptione carnis maculatur. Sicut in vase dinoscitur vitium esse cum vitium infusum accescit.

Inductu similitudinum ostendit non absurde dici filios trahere peccatum a parentibus etiam mundis. g

De autem miremur et intellectu turbemur audientes peccatum originale filios traducere a parentibus iam per baptismum ab illo peccato mundatis diuersarum similitudinum inductione id posse si-

eri insinuat Aug. in lib. de baptismo pu-
lorū iniquens. Quō p̄putiū p̄ circūcisio /
nem auferē manet tñ in eo quē genuerit cir-
cūcisū Quō etiā palea que ope humano tā-
ta diligētia sepat. manet tñ in fructu qui d̄
purgato nascit̄ tritico. ita peccatū quod in
parentibus p̄ baptismū mundat̄ manet in
eis quos genuerunt. Ex hoc enim gignūt
quod adhuc vetustum trahunt. nō ex hoc
q̄ lex in nouitate p̄mouit eos inter filios
dei. Non enim generant parentes filios s̄m
illā generationē qua denuo nati sunt. sed
potius s̄m illam qua carnaliter ⁊ ipsi pri-
mum sunt generati.

Quare dicat̄ originale hic dicit̄
cum epologo.

Jam ostensum est

quid sit originale peccatū ⁊ qualiter a paren-
tibus in filios ⁊ p̄ carnē in aiām transeat.
Ex quib⁹ etiā innotescit quare dicat̄ origi-
nale peccatū. ideo. s. quia ex vitiosa lege origi-
nis nostre in qua ꝓcipimur. s. carnis libidi-
nosā ꝓcupiscentia traducit̄ vt supra dictū
est. Nō em̄ quia ex carne tracta ab adā cō-
cepti sumus: ideo peccatū traximus. quia et
christi corpus ex eadem carne formatū est
que ab adam descendit: sed eius ꝓcept⁹ est
celebrat⁹ nō lege peccati. i. ꝓcupiscentia car-
nis: vñ ⁊ caro eius peccatrix nō fuit immo-
patione spūs sancti. Noster x̄o ꝓcept⁹ nō
fit sine libidine. ⁊ ideo non est sine peccato
Quē euidenter Aug. ostendit in libro de fide
ad petrū dicens Quia dū sibij nūcē vtr̄ mul-
lierq; miscēt. sine libidine nō est parentū
cōcubitus: ob hoc filioꝝ ex eorū carne na-
scentium non potest sine peccato esse cōce-
ptus: vbi peccatū in puulos nō trāsmittit
ꝓpagatio s̄ libido: nec fecūditas humane
nature facit homines cum peccato nasci: s̄
fecūditas libidinis quā homines habēt ex il-
lius iustissima ꝓdenatione peccati. Ideo
beatus David ꝓpter originale peccatū quo
naturalit̄ obstricti sunt filij ire: dicit In ini-
quitatibus ꝓceptus sum: ⁊ in peccatis cō-
cepit me mat̄ mea. Ex hoc itaq; apparet ex
lege conceptionis traduci originale peccatū.
quia nisi cōceptio sic fieret in carne. aiām
ex carnis coniunctione ꝓcupiscentie vi-
tium non traheret.

Obiectio quorundam nitentium
ꝓbare peccatum non traduci ex
lege coitus.

Sed ad hoc oppo-
nitur hoc modo. In ipso cōceptu vbi dicit̄-
tur transmittit̄ peccatū: ꝓpagat̄ caro: nec nō
infundit̄ aiā s̄m phisicos: sed iam effigia-
to corpe. Quō etiā moyses in Exod. aper-
te significat: vbi ait de ꝓcussura mlieris ꝓ-
gnantis. Si quis inquit ꝓcusserit mulierē
pregnantē ⁊ abortū fecerit. si adhuc in for-
me fuerit puerperiuꝝ: mulctabit̄ pecunia.
Si aut̄ formatū fuerit: reddat aiām ꝓ aiā
Formatū vero intelligit̄ ꝓꝓia anima ani-
matū: ⁊ informe qd̄ nondū habet animam
In ipso ergo conceptu cum caro ꝓpaga-
tur nōdum infundit̄ anima. Quō ergo ibi
peccatū transmittit̄: cum peccatū non pos-
sit esse vbi anima non est? Ad quod dicit̄
potest quia in illo conceptu dicit̄ peccatū
transmitti. non quia peccatū originale ibi
sit: sed quia caro ibi contrahit id ex q̄ peccatū
fit in anima cum infunditur. Et vtrūq; vo-
catur conceptus. s. ⁊ cum caro ꝓpagat̄ for-
mam q; corporis humani recipit: ⁊ cū ani-
ma infundit̄: quod aliqñ etiā dicit̄ natiui-
tas. Unde quod natum est in te. ꝓꝓrie
aut̄ natiuitas dicit̄ in lucem editio.

Et nō cum so-
lutione.

Ista est distinctio. xxxj. hui⁹ secū-
di libri. In qua magister postq̄ egit de q̄dditate pec-
cati originalis. agit de ipsius tractatione. Et tria fa-
cit. Nam primo agit de modo quo transmittit̄. Se-
cundo de causa quare traducit̄ Tertio de rōne nois
q̄d̄ format̄. Primum vsq; ibi. Hic solet queri. Scdm
vsq; ibi. Jam ostensum est. Tertium vsq; ad finē di-
stinctōis. In speciali sententia magistri stat in trib⁹
ꝓꝓositionibus quarū prima est hec. Per carnem
qua vitiosa ꝓcupiscentia concipitur ⁊ anime vnif
⁊ nō ꝓ animā peccatū originale traducit̄. Hanc ma-
gister insinuat querit: vtrū peccatum originale tra-
ducitur a parentibus in filios s̄m solā carneꝝ vel s̄m
solam animā: vel s̄m vtrūq;. Et rōdēs dicit quosdā
fuisse opinatos q̄ peccatū originale traducit̄ s̄m aiām
ponentes animā ex tractatione inape. exemplū: ita
q̄ sicut in generatione proles caro filij substantialiter
de carne patris trahit̄. ita etiā anima filij. de aiām
patris essentialiter generat̄. Sed istā opinionē ma-
gister respuit tanq̄ h̄ dei catholice ꝓꝓariā. eo q̄ pecc-
atum nō s̄m animam sed s̄m carnem solum a parē-
tibus trahit̄ Nam in seriore libidinis concipit̄ caro
in corpus formanda ⁊ incorrupta polluit̄. Ex contra
ctu anima cum infundit̄ contrahit maculā qua ⁊ ipa
polluit̄. et sic rea est vitij ꝓcupiscentie quod dicitur
peccatū originale. ⁊ dicit̄ manere in carne nō quidē
sicut in subiecto ꝓꝓrio cū caro nō possit esse subiectū
culpe. sed sicut in causa seu virtualiter in carne ꝓte-
tum. Istas sententias ꝓbat magister auctoritatibus
beati Augustini ⁊ Ambrosij. Secunda ꝓꝓositio
est hec. Peccatū originale quidē defectus ⁊ fomes
peccati esse asserit̄ quo ania carni vnita inficit̄. Hāc
magister ꝓbat querit. Vtrū talis carnis infectio.
sit culpa vel pena: ⁊ q̄ nō sit culpa ꝓbat ꝓ hoc q̄ est
in subiecto irrationali. in quo culpa esse nō potest q̄
etiā non sit pena ꝓbat ex hoc q̄ penalitatib⁹ cōiter

Aug. in lib. de baptismo
puerulorum iniquens
Quo proutiū per circūcisio-
nem auferē manet tñ in eo
quē genuerit circūcisū
Quo etiā palea que ope
humano tāta diligētia sepat.
manet tñ in fructu qui dicit̄
purgato nascit̄ tritico.
ita peccatū quod in
parentibus per baptismū
mundat̄ manet in eis
quos genuerunt.
Ex hoc enim gignūt
quod adhuc vetustum
trahunt. nō ex hoc quod
lex in nouitate ꝓmouit
eos inter filios dei.
Non enim generant
parentes filios s̄m illā
generationē qua denuo
nati sunt. sed potius
s̄m illam qua carnaliter
⁊ ipsi primum sunt
generati.

Aug. in lib. de
fid. ad Pe.

piscentia carnis in baptismo. non vt nō sit sed vt nō imputeſ in peccatuz. Hoc est eñ non habere peccatum non esse reum peccati. Quō ergo alia peccata pretereūt actu ⁊ remanent reatu: vt homicidium ⁊ similia Ita cōuerso fieri pōt vt cōcupiscentia p̄ tereat reatu ⁊ remaneat actu Ex predictis euidenter monſtraſ quō peccatū origina le in baptismo remittatur.

De feditatez quā caro ex libidine coitus contrahit vtrum in baptis mo diluatur.

Solet aut̄ hic que

ri: vtrum ⁊ ipsa caro in baptismo ab illa feditate purgeſ. quam in conceptione ex cō cupiscentia libidinosa contraxit: Quibus dam videtur q̄ sicut ania a reatu purifica tur: ita ⁊ caro ab illa pollutione purgatur. Et sicut duobus cōpletur mysterium bap tismi. s. aqua ⁊ spiritu. ita ibi duo purgē tur: anima. s. a reatu: ⁊ caro ab illa p̄tagio ne. quod quidem probabile est. Alij ve ro putant tantū animā ibi mundari: carnē vero non ab illa feditate purgari. Si vero remanet illa feditas vsq; ad procreationez filiozum que fit in concupiscentia carnis: vi det̄ natura carnis magis ac magis corū pi: ⁊ magis corrupta videt̄ caro prolis q̄ parentis: quia de carne pollutionem quaz habuit a conceptu retinēti: trahitur pollu ta ⁊ in ꝑcupiscentia concipitur vnde ⁊ pol luitur: ⁊ ita ex duplici causa cōtaminatur. Vnde maior videtur pollutio carnis in ꝑ le q̄ fuerit in parente. Ad quod illi dicunt quia licet caro prolis ex carne feda semine tur. et in cōcupiscentia concipiatur. nō tamē feditatem maiorē trahit q̄ caro vnde seminatur habuerit Quāuis etiā si fedioz atq; imūdiōz sit caro prolis. et ideo ma gis corrupta q̄ caro parētis. nō inde (vt aiunt) fit p̄iuditiū veritati quia nec ab sur dum esse dicunt. si carnis natura magis in postioribus corrupta trahatur necq; ex ipsa magis corrupta anima magis inficia tur.

Ex quo auctore fit illa cōcupiscentia. deo. s. vel alio.

Preterea queri so

let vtrum concupiscentia que post bap tismum remanet: ⁊ tātum penalitas est: ante baptismum vero pena erat ⁊ culpa: ex deo

auctore sit vlex alio: Ad quod breuiter re spondentes dicimus: quia inquantū pena est. deum habet auctorem: inquantum ve ro culpa est. diabolum siue hominē habet auctorem.

Qua iusticia anime munde ex cre atione illud peccatū imputeſ. cū non possit vitare.

Solet etiam queri

qua iusticia teneat̄ illo peccato anima inno cens a deo creatoz cum non sit in potestate sua illud vitare: Ad eñ p̄ liberū arbitriuz illud cōmittitur. quia nō prius est anima q̄ illi peccato est obnoxia. Ad hoc q̄daz dicunt ideo animam ream esse illius pecca ti licet munda a deo sit creata: qz cū infun ditur corpori: condelectatur carni: ex quo peccatum contrahit Quod si esset: iam nō originale sed actuale diceretur. p̄dotius er go ideo recte potest dici imputari animi il lud peccatum quod ex corruptione corpo ris inuitabiliter trahit. quia vt ait. Aug. in libro de ciuitate dei. Non fuit corruptio corporis que aggrauat animā causa primū peccati: s̄ pena: nec caro corruptibilis ani mam peccatricē fecit: sed peccatrix anima carnem corruptibilem fecit.

Utrum illud peccatum sit volun tarium vel necessarium.

Illud etiam nō im

merito queri potest: vtruz p̄ctū originale debeat dici voluntarium vlex necessarium? Et necessarium potest dici: quia vitari nō potest. Vnde ⁊ propheta dicit. De necessi tatibus meis erue me. Et voluntariū non incongrue appellatur: quia ex volūtate pri mi hominis processit. vt Aug. in primo li bro retractationuz ostendit dicens. Illud quod in puulis dicitur originale peccatū cum adhuc non vtātur libero arbitrio vol untatis: non absurde vocatur voluntariuz quia ex prima hominis mala veluntate cō tractum: factum est quod ammodo heredi tarium.

Quare deus animā copozū iungit sciens etiaz inde maculari. ⁊ ideo damnari.

Si vero queritur

Quid ā dicit̄ carnē munda ri ab illa pol lutione alij nō

Quālit incon uenientā con tra illos q̄ ne gant.

Quāno illoz.

Quāno quozis dam falsa.

Congrua rñ s̄o ⁊ vera.

Quē voluntariū pōt dici ⁊ ne cessarium.

cur deus qui fecit animam ipsam sine macula: et scit eam ex corporis coniunctione maculam peccati contrahere: et aliqui autem baptismum seungi ab ipso corpore: et sic dantur eam corpore iungit. Respondemus ex altitudine iudiciorum dei id provenire: et nec iniuste id a deo fieri. Ipse enim non incongrue humane conditionis modum quem a principio instituit: sed peccata hominum intercesserint: sine imitatione continue servat. Corpore de materia a principio sine vitio facta fingens animasque de nihilo creans. eorumque coniunctione hominem perficiens. Cum ergo utraque dominis natura a deo sine vitio sit instituta: licet a se peccato sit vitata: non ideo immutabilis deus humane conditionis primariam legem mutare debuit siue ab hominum multiplicatione desistere.

An anima sit talis qualis a deo creatur.

Hic quibusdam queritur: si anima talis sit ante baptismum qualis a deo creatur. Quod non esse probare conatur hoc modo. Anima in corpore creatur: in cuius coniunctione peccato maculatur. Quocirca ergo est peccatum habens. nec prius fuit quam peccatum habuerit. non est ergo talis qualis a deo creatur. Creatur enim a deo innocens et sine vitio: et nunquam talis est. Ad quod dici potest. quia non omnino talis est. qualem eam deus fecit. Deus enim bonam eam fecit et bonitatem eius sine corruptione invidit. Et dicit illa naturalis bonitas quae in creatione a conditore suscepit. quam bonitatem propter peccatum penitus non amisit: sed vitiatam habuit: quam deus tamen sine vitio fecit. Si enim res bona non esset anima. in ea malum esse nequireret: cum non possit malum esse nisi in bono ut post dicitur. Non ergo omnino talis est anima qualis a deo est creata. Sicut quis pollutas habens manus non tale habuit pomum quale ego dedi mundis manibus. Ego enim dedi mundum.

An anime ex creatore sint equales in donis naturalibus.

Illud quoque non incongrue queri solet. Utrum officia anime ex creatione equales sint: an alie alijs excellentiores. Pluribus non irrationabiliter videtur quod ex ipsa creatione alie alijs excellant in na-

turalibus donis: ut in essentia alia alijs sit subtilior. et ad intelligendum memorandisq; abilio: utpote acutiori ingenio et perspicaciori intellectu credita. Quod non improbabiler dicitur: cum in angelis ita fuisse constat. Et licet naturalibus donis alie per alijs polleant. et tamen ante baptismum a corpore discedentes pariter penam: et post baptismum statim equalem coronam sortiuntur: quia ingenij acumen vel tarditas: primium vel penam in futuro non collocat.

Ista est distinctio. xxxij. huius secundi libri. In qua magister postquam egit de peccati originali quiddam et tractatione. agit de eius remissione. Et tria facit. Nam primo ostendit quomodo peccatum per baptismum remittitur. Secundo qualiter a deo causatur. Tertio qualiter ad voluntatem comparatur. Primum facit versus ibi. Preterea quod solet. Secundum versus ibi. Illud etiam non. Tertium vero versus ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus. quarum prima est hec. Quicquid in baptismo remaneat concupiscentia gratia exercitij. ut pena eius. tam et potestas libidinis per gratiam Christi minuitur ne regnet ut culpa. Hanc magister probans querit duas questiones quarum prima est. Quomodo peccatum originale per baptismum remittitur: cur concupiscentia remaneat in baptismo etiam et post baptismum. Et respondens dicit quod hoc est ideo. quia post baptismum concupiscentia minuitur eo quod regnare et dominare prohibetur. et reatus per gratiam baptismi tollitur. Unde sicut peccata actualia et similia ut homicidium et similia. transeunt actu et remanent reatu. sic contra est de peccato originali quod in baptismo transit quantum ad reatum. sed manet actu in quantum concupiscentia manet. Secunda questio est. Utrum caro purgetur in baptismo a feditate sua quam a libidinosa concupiscentia trahit. Et respondet quod sicut aliquos non solum anima. sed etiam caro a sua feditate in baptismo purgatur eo quod alij ut dicunt ad illam purgationem ordinantur. sicut alios vero solum purgatur feditas anime. et non carnis. et que istarum opinionum verior sit magister non determinat. sed perdit in questione. Secunda propositio est hec. Penam qua iuste puniuntur post baptismum peccatores deus ipse est principalis conditor et impator. Hanc magister probans querit duas questiones quarum prima est hec. Utrum originale concupiscentie deus sit conditor. Et respondens dicit sic. Nam concupiscentia illa que post baptismum est et pena et culpa. In quantum ergo est pena est a deo auctore tanquam iuste inflata. In quantum autem culpa est. sic a diabolo est. et a primo homine peccante. Secunda questio est. Quare peccatum originale imputatur anime. que tamen eius contractio non vitare non potest. Et respondet quod hoc non fit ideo quia anima condelectetur carni infecte cui ea infunditur. Quis tamen hoc quidam dixerunt. sed prouenit ex peccato primi parentis. Cuius anima peccatrix efficit carnem corruptibilem et peccatricem. quia si esset ex delectatione anime quando carni unitur seu infunditur. tunc non esset originale peccatum. sed magis actuale. Tertia propositio est hec. Quicquid originale peccatum sit malum necessarium eo tamen quod a prima hominis voluntate puenisse tenetur dicit voluntarium. Hanc magister probans querit quatuor questiones. Prima est. Utrum peccatum originale sit voluntarium vel necessarium. Et respondens dicit quod sit necessa-

Quod quidam probant non esse talem.

Solutio.

rū eo q̄ vitare nō pōt. Etā ē volūtariū eo q̄ a volū-
tate primi hominis processit. Secunda questio est
Quare deus animaz carni infundit. p̄ quā presciuit
eam esse maculandam. Et respondet q̄ hoc ideo fe-
cit vt saluetur propagatio hūane institutio. Vel
dicit q̄ hoc remittendum est diuinorum iudicioꝝ al-
titudini. Tertia questio est. Utrum anima dū cor-
pori infunditur sit talis qualis a deo creatur. Et re-
spondet q̄ non sit omnino talis quia a deo creat̄ mun-
da sed ex coniunctione ad carnem maculam contra-
hit. Quarta questio est. Utrum omnes anime sint
simpliciter equales a deo create. Et respōdet q̄ nō
quia inæqualia naturalia receperūt in ipsarum crea-
tione. sicut ⁊ angeli. q̄ m̄gr̄ probat diuersoꝝ scōꝝ
autozitatibus. Et tm̄ in speciali.

An peccata omnium precedentū
patrū paruuli originaliter trahāt
vt peccatum ade.

Redictis ad

sciendū videt̄ an p̄cā pre-
cedētūz patrū ad puulos
trāseant. sicut illud primi
hominis delictū in omēs
carnaliter genitos dixim⁹
redūdasse. ⁊ si parentū trāseunt in puulos
vtrum omnū qui fuerūt ab adam vsq̄ ad
ipsos. an aliquoz et nō omnū.

Quid super hoc Aug⁹. in enchiri-
dion dicere videtur.

De hoc Augu. i en-

chiridion. ambigue disserit. videt̄ enī ap/
probare peccata parentū precedentū im/
putari puulis nō omnū tm̄ qui fuerunt ab
adam. ne importabili ⁊ nimia sarcina in pe-
na eterna grauaent̄ puuli. sed tm̄ eoz pa-
rentum qui eos a quarta generatione p̄ces-
serūt. Quod p̄firmat illis verbis quib⁹ in
Exod. dñs ait. Ego sum deus visitās ini-
quitates patrū vsq̄ in tertiā ⁊ quartā ge-
nerationē. quasi peccata parentū primo/
rū tm̄ puulis imputent̄ ⁊ nō alia. q̄ est p̄
moderationē diuine miserationis.

Eorum ponit̄ documenta qui di-
cunt transire in paruulos paren-
tum delicta.

Et qđ nō illud solū

primi hominis delictūz puulos teneat sed
etiam alia: illi quibus ita videt̄ ex eo cōfir-
mant. q̄ etiam puuli nō modo maiores di-
cunt̄ baptisari in remissionem peccatorum

DI. XXX
III

p̄ pluralem numerū nō per singularē in re/
missionem peccati. Et Dauid de legitimo
matrimonio p̄creatus dicit. In iniquitati-
bus conceptus sum. et in peccatis cōcepit
me mater mea. Nō dicit: iniquitate v̄ pec-
cato. Unde putant nō tm̄ illud vnū pctm̄
originalē: s; etiā plura que in peccato ade
reperiri possunt. et alia parentū peccata p/
uulis imputari.

Q̄ in illo vno primo peccato plura
reperiuntur.

Qđ vero i actuali

peccato ade plura notari valeant peccata:
Aug⁹. in enchiridion insinuat. Possūt in/
quit intelligi plura peccata in vna trāsgres-
sione ade. si in sua quasi mēbra diuidatur.
Nā ⁊ supbia est illic: q; homo in sua poti⁹
esse q̄ dei potestate dilexit. Et sacrilegiū:
q; deo nō credidit. Et homicidiū: q; se in
mortē precipitauit. Et fornicatio spiritalis
quia integritas mētis humane serpentina
suasione corrupta est. Et furtum quia cib⁹
prohibitus vsurpatus est. Et auaricia. q; z
plus q̄ sufficere illi debuit appetiuit: ⁊ si qđ
aliud in hoc vno pctō inuenti p̄t. Dein-
de de parentū p̄cedentiū peccatis vtrū p/
uulis imputent̄: magis opinādo q̄ asserē/
do disceptat ita inquitens p̄parentū pecca-
tis puulos obligari: nō solū primoz hoīm
sed etiā suorū de quibus ipsi nati sunt non
im p̄babiliter dicit. Illa quippe diuina sen-
tentia: reddam peccata patrum in filios: te-
net eos ante regenerationem vsq̄ adeo: vt
etiaz de legitimo matrimonio p̄creatus
dicat. In iniquitatibus conceptus sum: ⁊
in peccatis cōcepit me mater mea. Nō di-
xit in iniquitate vel in peccato: cū ⁊ hoc re-
cte dici posset. Sed iniquitates et peccata
dicere maluit: quia ⁊ in illo vno qđ in om-
nes homines p̄trāsūt: atq; tam magnū est
vt eo mutaret̄ humana natura: reperiunt̄
sicut supra disserui plura peccata ⁊ alia pa-
rentū: que nō ita possunt mutare naturam
reatu obligant filios: nisi gratia dei subue-
niat Sed de peccatis alioꝝ parentūz qui/
bus ab ipso adam vsq̄ ad patrem suum p̄
generatōnibus suis quisq; succedit: nō im-
merito disceptari potest. vtrū omnium ma-
lis actibus ⁊ multiplicatis delictis origina-
libus q̄ nascit̄ implicet̄: vt tanto pei⁹ q̄to
posterius quisq; nascatur. An p̄pterea de
us in tertiā ⁊ quartā generationem de
peccatis parentū posteris eorum cōminec̄

De parentū
peccatis an p
uulos teneat.

Uide optinō
nes varias.

quia iram suam quantum ad progeneratorum culpas non extendit ulterius moderatioe miserationis sue: ne illi quibus regenerationis gratia non preterit: nimia sarcina in ipsa eterna damnatione premerentur si cogerentur ab ipso initio generis humani: omnium precedentium parentum suorum originaliter peccata contrahere: et penas pro eis debitas pendere. An aliquid aliud de retanta scripturis sanctis diligentius perscrutatis ac tractatis valeat vel non valeat reperiri: temere affirmare non audeo. Ecce perspicuum fit lectori Augustinum superiora dixisse non asserendo sed diversorum opiniones referendo.

Ostendit Augustinum sibi fore contrarium, si id sentiret.

Alioquin sibi ipsi

tradidit ostendere: qui in eodem libro, omnium mitissimam dicit esse penam paruulorum qui originali tantum tenentur peccato his verbis. *Mitissima sane pena eorum erit qui preter peccatum quod originale pretraxerunt nullum insuper addiderunt: et in ceteris quod addiderunt: tanto quisque ibi tolerabilior habebit damnationem. Quanto hic minorem habuit iniquitatem. Ecce hic apte dicit paruulorum penam omnium aliarum penarum esse leuissimam. Quod si est, non ergo peccatis patrum precedentium obligantur nisi ad eam. Si enim pro peccatis parentum actualibus eternaliter puniuntur et pro suo originali: non iam minus: sed forte magis quam ipsorum parentes puniuntur. Non ergo pro peccatis parentum actualibus: nec etiam pro actualibus primi parentis: sed pro originali quod a parentibus trahitur: paruuli damnabuntur: pro eo nullam aliam ignis materialis vel conscientie vermis penam sensuri: nisi quod dei visione carebunt in perpetuum. Uno ergo et non pluribus peccatis paruuli obligati sunt. Unde etiam ea quibus illa opinio muniri videtur. scilicet quod peccata et iniquitates in paruulis aliquam scriptura esse significat utens plurali numero. ita determinat Augustinus in eodem libro. Quia in scriptura pro singulari numero pluralis numerus sepe significari solet: ut ibi. *Quia ergo ad deum ut auferat a nobis serpentem: non ait serpentes quos patiebatur populus. Et e converso per plurales significatur singularis numerus: ut in euangelio. Quorum sunt enim qui querebant animam pueri: non ait. mortuus est cum loqueretur de herode. Et in Exo.**

Determinatio eorum quod illi operantur in nimenentibus suis opinionis.

Fecerunt deos aureos: cum unum fecerunt vitulum: de quo dixerunt. Isti sunt dii tui Israel. Ita et illud originale unum plurali numero significat: cum dicimus pueros in peccatorum remissionem baptisari: et in peccatis vel iniquitatibus concipi.

An actuale peccatum ad se sit grauius ceteris.

Hic quod solet vtriusque

peccatum ad transgressionem ex quo peccatum originale: et in quibus plura superius notata sunt peccata: grauius fuerit ceteris peccatis: Quibusdam ita esse videtur quia illud peccatum totam humanam naturam mutauit sicut Augustinus dicit in enchiridion. Illud unum peccatum in loco et habitu tante felicitatis admissum: tam magnam est ut in uno homine originaliter (ut ita dixerim) radicaliter totum genus humanum damnaretur. Idem in libro de ciuitate dei. Tanto maiori iniusticia violatum est illud mandatum: quanto facilliori poterat obseruatio custodiri. Non dum enim ipsi voluntati cupiditas resistebat quod de pena transgressionis post ea secutum est. His aliisque vtriusque auctoritatibus qui illud peccatum ceteris aliorum hominum peccatis grauius esse dicunt. Quod etiam ratione ostendere laborant hoc modo. Magis nocuit illud peccatum quam aliquid aliorum: quia totum humanum genus vitiauit ac morti vtriusque subdidit: quod nullo alio peccato factum est. Maiore ergo effectum mali habuit illud peccatum quam aliquid aliud.

Quare quibusdam grauius esse videtur ceteris

Post auctores potest esse eorum.

Ratio contra illos ubi alia peccata ostenduntur illo maiora.

Ad quod dici potest.

quod licet illud peccatum humanam naturam mutauerit in necessitate mortis: et in totum genus humanum reatum diffuderit: non est tamen putandum grauius fuisse peccatum in spiritum sanctum: quod neque hic neque in futuro (ut veritas ait) dimittitur. Quod pro tota humana natura corrupit: non ideo est quod grauius fuerit cunctis aliis peccatis: sed quod ab homine commissum est: quoniam in uno homine tota humana natura consistebat: et ideo tota in eo corrupta est. Maiore ergo effectum mali in tulit quantum ad multiplices defectus qui ex eo manauerunt sed non quantum ad penam eternam: quam grauiore non meruit: quam plures postea meruerunt per alia peccata: imo alios grauiore promeruisse credimus iram quam ad adam meruerit.

In quo habet maiorem effectum mali et in quo minor.

An illud peccatū sit primis dimis-
sum parentibus. h

Si vero queritur

an illud peccatū fuerit dimissus primis parē-
tibus: Dicimus eos per penitentiā veniā
consecutos: Un Aug. in lib. de baptismo
puuloy ait. Sicut illi pmi parētes postea
iuste viuēdo credunt p dñi sanguine ab ex-
tremo liberati supplicio: nō tñ i illa vita me-
ruerunt ad paradysum reuocari: sic ⁊ caro
peccati etiam remissis peccatis: si hō in ea
iuste vixerit: nō p̄tinuo meretur eaz mortē
nō perpeti: quā traxit de ppagine peccati.

Expectā parentū visitant in filios,
⁊ q nō sunt aduersa que de⁹ dicit
in Exodo ⁊ in Ezechiele. i

Et licz peccatis pa-

rentū nisi ad puuli nō obligent: nō est tñ
diffitendū peccata parētū in filios redūda
re sicut dñs in Exo. ad Moyse ait Ego
sum de⁹ fortis zelotes visitās iniqtates pa-
trum in filios vsq in tertiam ⁊ quartaz ge-
nerationē his qui oderūt me. Ibis verbis
apte insinuat q deus reddit peccata pa-
trū sup filios tertios ⁊ quartos. Ihuic autē
videtur aduersari quod dñs ait in ezechie-
le. Quid ē q inter vos pabolā vertitis in
puerbiū istud dicētes. Patres comede-
runt vā acerbā ⁊ dentes filiorū obstupe-
scunt. Cuius ego dicit dñs: si erit vob vltra
parabola hec in puerbiuz in isrl. Ecce om-
nes anime mee sunt: vt aia p̄ris: ita ⁊ aia fi-
lij mea est. Aia que peccauerit ipsa moriet̄.
Fili⁹ nō portabit iniqtatē p̄ris: ⁊ pater nō
portabit iniqtatē filij. Iusticia iusti sup eū
erit: ⁊ impietas impij erit sup eū. Ibis ver-
bis videt de⁹ corrigere p pphetā q male
dixerit in lege. Si enī pctā patrū reddit in
tertiā ⁊ quartā generationē. iniusticia vi-
detur dei esse vt ali⁹ peccet ⁊ alius puniat̄.
Quō enī iustum ⁊ alium peccare: ⁊ alium
peccata lugere.

Beterminatio pmissarū autorita-
tum conuenientiā ostendens. k

Bed vt ait Hiero-

nymus. Ne lex ⁊ pphete. i. Exo. ⁊ Ezechiel
elimo ipse de⁹ q ⁊ h ⁊ ibi locut⁹ ē in senten-
tijs discrepare videant: attendam⁹ finē il-

lius autoritatis Exo. Dico enī reddo ini-
quitates patz in filios: addit: his qui ode-
rūt me: p quod euidentē ostendit: nō ideo pu-
niri filios: qz peccauerūt patres: s qz eis si-
miles quodā hereditario malo deū odert.
Illud ergo quod in Exo. dñs dicit: sicut
Ihiero. tradit: nō id sonat quod multi esti-
mant: nec est simile huic puerbio. Patres
comederūt vā acerbā ⁊c. Illud enī Exo-
di. Ihiero. sup Ezech. ⁊ Augu. super ps̄.
Deus laudē meā ne tacueris: de filijs pec-
cata patrū imitantib⁹ accipiendū censent.
sup quos dicit de⁹ reddere peccata patrū
qz punit eos: eo q imitant peccata patruz
nō quia p̄res peccauerūt. Non itaqz corri-
git deus in p̄pheta: qd ante dixerat in le-
ge: sed quō intelligendū sit apit Un ⁊ illos
qui p̄raue intelligebant arguit q dicebant.
Patres comederunt ⁊c.

Quare dixerat in tertīā ⁊ quartā
generationem ⁊ quare patres tñ
commemorauit. l

Veruntamē si de

imitatoribus maloz illud accipit: quare
tertiā ⁊ quartā generationē tñ come-
morauit: cum in qualibet generatiōe rei te-
neantur: qui peccata patrū imitant: ⁊ qua-
re patres comemorauit: cuz ⁊ illi oēs mali
sint: qui quozlibet maloz peccata imitan-
tur: Sz ideo patres specialiter nominauit
quia maxime patres filij imitari solent: q̄s
p̄cipue diligunt. Et tertīā ⁊ quartā ge-
nerationē ideo commemorauit: qz solent
parētes interdū tādiu viuere donec filios
tercios ⁊ quartos habeat q patrū iniq̄ta-
tes videntes: eoz impietatis heredes per
imitationem efficiuntur. Secundum hūc
modum recte intelligitur ad litteram quod
in Exodo dicitur.

Quō illud Exodi intelligi debeat
fm mysterium. m

Quod etiaz mysti

ce intelligēdū esse ostendit ex eo q pabola
dicit. Si enī pabola est. vt ait Ihiero. aliō
⁹bis sonat: aliud sensu p̄tinet. Un aliq̄ ita
edisserūt. Patrē i nob esse dicūt: leuē pun-
ctū sensuū. i. primū motū suggestiōis vel
cogitationis. Filium vero si cogitatio ⁊ ce-
perit peccatū in quo noratur cōsensus ⁊

Autoritas
ezechiel q vi-
det aduersari
legi.

Solutio.

Ihiero.

recedunt
ut vni
ur ali
os in pec
peccatis
it gra
f
uz
est ori
um pec
dñs: Qui
cūm iust
vict
Aug. vicit
o ⁊ habitū
magis est
vt ita dicit
umantū dā
dei. Tanto
illud mēda
seruātā cu
cupiditas
nis post /
tortantib⁹
a hominū
uod etiam
o. Magis
uortū viris
factum est.
luit illud
alia pctā
est.
turā mutauit
costū genis hu
nō est tamē pu
p̄ficiōne
s aut dimittit
corruptio nō iō
alio pctis: s
no boiet tota
ideo tota in
fectū mali in
fectus qui ce
n ad penā cre-
uit: quā plures
peccata imo ali
credimus itaz

non solū simul esse possunt: sed mala omnino sine bonis et nisi bonis esse nō possunt. Et hec duo cōtraria ita simul sunt: vt si bonū nō esset in quo esset: prius nec malum esse potuisset. Quia non modo vbi consisteret sed vnde oriretur corruptio nō haberet nisi esset quod corrumpetur: quā nihil est aliud corruptio quā boni exterminatio. Ex bonis ergo mala orta sunt: et nisi in bonis nō sunt: nec fuit profusus vnde oriret villa mali natura nisi ex angeli et hominis natura bona: vnde primitus orta esse volūtas mala.

Epilogū facit ad alia transitur. g

Ex his apitur qd

primo et scdo supra inuestigandū diximus scz que fuerit origo mali: et i qua res sit. Ex bona enī re ortum: et in re bona cōsistere pmissis testimonijs comprobatur.

Sententie illi qua dictum est bonum esse malū opponitur de prophetia que ait. **Uebis qui dicunt bonum malum.**

Ad hoc autē quod

dictū est malū esse qd bonū est: qdā sic opponit. Si bonū malū esse dicimus: incidimus in illā sniam ppheticā vbi legit. **Uebis qd dicit bonū malū: et malū bonū.** Igitur si hāc maledictōne vitare volumus nullatenus dicere debemus bonū esse malū: et ecōuerso. Hoc autē Aug⁹ in eodē libro determinat dicens: id qd dictū est in ppheta intelligendū esse de ipis reb⁹ quibus hoies mali sūt nō de hoibus. **Uñ qd adulteriū dicit bonū in eū cadit illa pphetica detestatio: et in eū qd dicit malū esse bonū vel bonū esse iniquum.** Qui enī dicit hoiem inq̄stuz hō est malū esse: et bonitatē esse iniquitatē opus dei culpat quod est homo: et vitium hois laudat quod est iniquitas.

Ista est distinctio. xxxiiij. h^o scdo libri. In qua magister postq̄ egit de peccato actuali primorum parentū quo persona corrumpit naturā et de peccato originali quo natura corrumpit personam. Incipit agere de peccato actuali adultorum quo persona corrumpit seipsam. Et tria facit. Nam primo inquit a quo sit malum. Secundo in quo sit subiectatū. Tertio infert quoddam sequēs correlatum. Primum facit vsq̄ sibi. **Distensa origine mali.** Secundum vsq̄ sibi. **Ideoq̄ in his contrarijs.** Tertium vsq̄ ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus quaz prima est hec. **Malum primum quo deturpatus fuit primus homo non processit neq̄ originabatur nisi a bono.** Hanc magister probans dicit sententialiter qd creatura rationalis primum peccatū proprie nō ha-

buit causam efficientē. sed voluntatē obliquam contra regulam iusticie defectiue eligentem. Nā dicit qd origo et causa primi peccati non fuit malum sed tantū natura bona et incorrupta. sed aliorum maloz. id est peccatoz sequentium extitit primo voluntas mala. Nam iste fuit ordo ingressus mali in mundum qd bona natura fuit causa prime voluntatis male. et prima voluntas mala causa fuit sequentium prauarū voluntatum et maloz opoz. **Uñ patet qd origo et prima causa peccati fuit bonū prima autē et secundaria causa fuit mala voluntas que ortū habuit a bono.** et hāc pbat autoritate beati Augustini in enchiridion

Secunda ppositio est hec. **Tam malum culpe quā malum pene nō pot esse nisi subiectiue sit in re bona.** Hanc magister probans dicit qd subiectū mali nō nisi res bona esse pot. Nā malū nihil aliud est quā corruptio boni. cū ergo vbi non est bonum nō possit esse priuatio boni psequens est. malum non nisi in bono subiecta ri. vñ sicut morbi et vulnera requirunt corpora in quo sunt vt in subiecto. sic malū est in re bona vt in subiecto. **Uñde concludit qd cum dicit homo malus. idem est ac si diceret. bonū malum et hoc cōfirmat autoritate beati Augustini.** Tertio ppositio est hec. **Ex quo fallitur dialecticorum regula que dicit qd in eadē re non possunt simul et semel existere cōtraria.** Hanc magister probans dicit qd bonum et malū sunt in eodē simul. eo qd malum in bono subiectatur. et malū a bono originatur. qd non pot dicit de alijs contrarijs pura albo et nigro. dulci et amaro. Postea soluit quoddam dubiū. nā superius dictū fuit qd dicere hominē malum et dicere bonum malum. et p hoc homo incidere sententiam propheticā qua dicit. **Ue qui dicitis bonum malum et malum bonū.** Quod soluit ex verbis Augustini dicens qd causa qua bonū fit malus puta fornicationem vel aliud hōmō dicit bonū hoc est incidere sententiam pphete. sed homines qd natura est bonus dicere malum propter vitium prophetie nō contrariatur. Et tantum in speciali de sententia huius distinctionis.

Quid sit peccatum.

Ust hec vidē

di. xxx v

Uñ dū ē qd sit peccatū. Peccatū est vt ait Aug⁹. oē dictū vel factū vel p̄cupitū qd sit p̄tra leges di. Idē in li. de duab⁹ anīab⁹. Peccatū ē voluntas retinēdi vel p̄sequēdi. qd iusticia vertat. In vtraq̄ assignatiōe de actuali peccato agit et mortali nō veniali. Ex p̄ma descriptiōe ostēdit peccatū esse volūtas mala siue locutio et opatio praua. i. ac⁹ mal⁹ tā iterior quā exterior: et alia vō tñ ostēdit eē act⁹ interior. **Volūtas enī vt in superiorib⁹ dcm ē: motus animi ē: act⁹ iterior ē. Amb⁹. qd in li. de paradiso ait. **Quid ē peccatū nisi legis diuine p̄uaricatio: et celestii inobediētia p̄ceptoz.** Ergo i p̄uaricāte peccatū ē si i madāte culpa nō ē. **Nō enī p̄sistēt peccatū si inēdictio nō fuit.** **Nō p̄sistēt autē peccatū nō solū malicia: sed etiā p̄ fortasse nō esset. Que nisi aliq̄ malicie fuissent semia: vt p̄sistere vt eminere nō posset.** Ecce p̄uaricationē legis et inobediētiā diffinit ambrosius esse peccatū.**

De terminatio Augustini.

Aug. ad fau-
sum.

Ambrosius

Diversorum sententias de peccato ponit.

Quo circa diversi

tatis huius verborum occasione: de peccato pluri mi diversa senserunt. Alij enim dixerunt voluntate mala tamen esse peccatum: et non actus exterior. Alij voluntate et actus alij neutrum dicentes omnes actus esse bonos et a deo et ex deo auctore esse. Mala autem nihil est: ut ait Aug. super Iohannem. Quia pro ipso facta sunt et sine ipso factum est nihil. id est peccatum quod nihil est et nihil sunt homines cum peccant. Supra etiam dixit Aug. quod malum est privatio boni vel corruptio boni: quod etiam in li. lxxij. q. ait. Summum malum nullum modum habet caret enim omni bono. Et modus aliquid boni est: non ignis est: quia nulla specie continetur: totumque bonum est speciei privatione repertum est. Item in dogmatibus ecclesiasticis dicitur malum vel malicia non esse a deo creatam sed a diabolo inuentam. quod et ipse bonus creatus est. Idem etiam in libro contra manicheos quid sit peccatum ostendit dicens peccare quod aliud est nisi in veritatis preceptis vel in ipsa veritate errare. Quod si non voluntate faciunt: peccatores iniuste iudicantur. Quid ergo in hac tanta varietate tenendum: quid dicendum?

Tera snia de peccato proponitur.

Sane dici potest et

libere tradi debet peccatum esse actum malum interiorum et exteriorum. scilicet malam cogitationem et locutionem et operationem. Preecipue tamen in voluntate consistit peccatum: ex qua tanquam arborum mala procedunt opera mala tanquam fructus mali.

Traditio quorundam qui dicunt voluntatem malam et actum iniquum sunt esse naturas et ideo bona iniquum vero mala sunt esse peccata.

Quidam autem diligenter attendentes verba Aug. quibus supra et in alijs scripture locis vtitur: non indocte tradunt voluntatem malam et actus malos iniquum sunt vel iniquum actus sunt bona esse: iniquum vero mala sunt: peccata esse: quod voluntatem et actum quocumque bonam dei naturam esse dicunt: iniquum actus est vel voluntas: et ex deo auctore esse. iniquum vero inordinate et contra legem dei fit: et sine de-

bito caret peccatum est: et ita iniquum peccatum est: nihil est. Nulla enim substantia est: nulla natura est.

Autoritatibus probant voluntates et actus omnes esse bonos iniquum sunt.

Quod autem voluntas

omnis et actio bonum sit iniquum est: ex eo probant quod ait Aug. in li. de lxxij. questionibus. De boni tantummodo causa est quo circa mali auctor non est: quia omnium que sunt auctor est. que iniquum sunt in tamen bona sunt. Idem probans nihil casu fieri in mundo ait in eodem. Quicquid casu fit: temere fit. quod quid temere fit: non fit dei providentia. Si ergo casu aliquid fuerit in mundo: non providentia universi mundi administrat. Si non providentia universi mundi administrat: aliquid natura vel substantia est quod ad opus providentiam non pertinet. Omne autem quod est iniquum est bonum est. Summum enim est illud bonum: cuius participatione sunt cetera bona. et omne quod mutabile est: non perfecte bonum illi participatione iniquum est bonum est: quod divina etiam providentia vocamus. Nihil ergo casu fit in mundo. His testimonijs innituntur ad ostendendum omnine quod est iniquum est: bonum esse. Unde idem Aug. in j. li. de doctrina christiana ait. Ille summe ac primitus est quod omnino incommutabilis est. et cetera que sunt nisi ab illo esse non possunt: et in tantum bona sunt iniquum acceperunt ut sint.

Quid ex predictis sequatur.

Ex predictis colligitur

atque inferuntur: quod si mala voluntas et mala actio est: iniquum est bona est. Sed quod est quod differtur mala voluntatem esse et mala actionem? Mala ergo voluntas siue actio iniquum est bonum est: et iniquum voluntas est vel actio bonum similiter est: sed ex vitio mala est: quod vitium a deo non est: neque aliquid est. Quod Aug. notasse videtur in li. de lxxij. q. dicens. Vitium est voluntas quo est homo deterior: quod vitium longe est a voluntate dei: ut ratio docet. Ex hoc loco probant voluntatem iniquam vitiosa est: non esse a deo et iniquum vitiosa est: peccatum est. Et peccatum est (ut aiunt) iniquum non habet ordinem nec finem debitum. Ita et actio iniqua ex malo procedit: et ordinem non habet: et ad malum tendit.

De vitio voluntatis.

Triplet opinio de peccatis.

Mala nihil est

vide

leges

Amos

Alia pbatio q' omnis act' in q'tu est. bonus est. g

Item aliter probat

oem actum interiorē vel exteriorē in q'tu ē esse bonū: qz nō esset actus malus nisi esset res bona: qz nō est aliqua res mala nisi eadem res bona sit. h

Aug. in ench

Summā pre-
dictoz p'tin
sit.

Obiectio contra illos qui dicunt omnes actus inquantuz sunt esse bonos.

Quibus opponit

Si omnia que sunt in q'tu sunt: bona sunt & nature sunt: ergo adulteriū & homicidium & similia in q'tum sunt: bona sunt & nature sunt: & deo volente fiunt. Quod si est. tunc illi qui faciunt illa: bona agunt. quod penitus absurdum est. His vō sic illi respondēt. Dicunt equidem adulteriū: homicidiuz & hmōi: nō simpliciter actus denotare: s' actu um vitia. Actusq; ipsos adulteriū & homicidij in q'tum sunt vel in q'tum actus sunt a deo esse: & bonas naturas esse: s; nō in q'tum adulteriuz & homicidij sunt. Et ideo nō sequi dicūt: si act' qui homicidia & adulteria sunt a deo sunt: q' homicidia & adulteria a deo sunt.

Rñsio illozuz

Alia illozuz oppositio contra eos dem.

Item aliter eis op

ponit. Si aliquid nō est malū quod nō sit natura vel res bona: quō ergo peccata sūt nō credere i deū: nō ire ad ecclesiā & hmōi cū ista nō sint nature: imo omnino nō sunt? Nō est em̄ aliquid vel res aliqua nō ire ad ecclesiā: vel non credere & hmōi. Ad quod dicūt his atq; hmōi dictiōibus que vidētur puatiōes simpliciter notare & nihil po

Rñsio vbi tra
dūt q' dicuntur
p negationez
aliqd ponere
vt credere in
deum & hmōi

tere quia p negationē dicunt vere aliqua poni actusq; p eas significari. Nō credere em̄ in xpm incredulitatē dicunt: & nomine incredulitatis malū mētis actū significari. Jam etiam cū dicis nō ire ad ecclesiā malum est. non euntis p̄tēptus significat. id est: voluntas mala vel proposituz. hoc est em̄ declinare a bonū & ideo malū est. sicut ecōuerso declinare a malo bonū est. Sicut ḡ declinatō a malo aliqd ponit. scz volūtatē & ppositū vitandi malum. Non enim potest esse bonū qd omnino nihil est: ita declinatō a bono quod est significat. scz volūtatē & ppositum mali. Et fm̄ hoc vera ē & generalis illa peccati mortalis descriptō quā supra posuit Augustinus.

Utrum malus actus in q'tum peccatū est sit priuatio vel corruptio boni. k

Potest etiam que

ri ab eis dē: cum peccatū sit (vt supra dictū est) priuatio vel corruptio boni: & ois act' malus sit pctm̄ vtrū sit priuatio vel corru/ptio boni in q'tum pctm̄ est vel nō: Si enī in q'tū pctm̄ est corruptio boni ē: cū corru/ptio vel priuatio boni pena sit homini. In q'tū ḡ pctm̄ est pena ē. Ad si est tūc in q'tū pctm̄ est bonum esse videt' & a deo esse. Si aut' nō in q'tū pctm̄ est: corruptio est. queritur ergo fm̄ qd corruptio sit: Si enī corruptio est & nō in q'tū pctm̄ est: cū non sit nisi bonū: p̄ter q' in eo qd pctm̄ est: ḡ in q'tum bonū est corruptio vel puatio boni ē. Ad qd etiā ipi dicūt actū malū nō in q'tum est neq; in q'tum bonū est: esse priuationē vel corruptionē boni: s; in q'tū pctm̄ est. nō tñ in q'tū pctm̄ ē: pena est. vel aliqd qd a deo sit. Ut enī ex vobis pmissis Augustini colligit' pctm̄ dicis corruptio vel puatio acti: uenō passiue. Nā ideo malū v' pctm̄ dicis corruptio boni qz naturā bonā qlicūq; priuat bono. Nā si nō priuat aliqd bono. nō nocet: vt supra Aug. ait. Nocet aut' adimit: ḡ bonū. Nō aut' nocet nisi in q'tū ē ḡ in q'tū peccatū est priuat bono. Itaq; in q'tū peccatū est priuatio est vel corruptio boni.

Rñsio vbi dī
in q'tuz pecca
tum esse pu
tio boni. nos
tñ pena.

Quomodo in q'tum peccatuz est possit corrumpere bonum cum nihil sit.

Sed cum nihil sit i

q'tum pctm̄ est quō pōt bonū corrumpere

Hic Aug.
p. similitudine.

vel adimere? Aug. te hoc docet in libro de natura boni dicens. Abstinerere a cibo non est aliqua substantia: tamen substantia corporis si omnino abstineat a cibo: languescit et fragilis. Sic non est substantia peccati: eo tamen natura anime corrumpitur.

Quod peccatum proprie corruptio est anime et quomodo.

Peccatum vero id est culpa: proprie anime corruptio est. Si autem queris in quo possit corrumpi anima? In parabola illi que incidit in latrones que vulnerauerunt et spoliauerunt clarescit. Incidit enim homo in latrones: quoniam pro peccato in potestate diaboli trahitur: et tunc pro peccato exponitur gratuitis bonis. id est virtutibus: et in naturalibus bonis vulneratur: que sunt ratio et intellectus: memoria et ingenium et homo: que pro peccato obtenebrantur et vitiantur. Pro peccato etiam priuatur illo bono cuius participatio cetera bona sunt: quo tanto magis priuatur quanto magis se ab eo elongat.

Qualiter homo se elongat a deo. scilicet per dissimilitudinem quam facit peccatum.

Ab eo autem se elongat homo per peccatum non loci distantia quia ubique totus et presens est omnibus et omnia in ipso sunt. ut ait Aug. in li. d. lxxxiij. questi. et ipse locus non est. Locus tamen dei abusive dicitur templum dei: non quod eo contineatur: sed quod ei presens sit et inhabitans id autem anima munda intelligitur. Pro peccato ergo non secundum locum aliquis longe fit a deo: et in eo longe fit: quod ab eius similitudine recedit: et tanto longius quanto fit dissimilior. Illa autem ut ait Aug. in li. d. lxxxiij. que participatione similia sunt deo. recipiunt dissimilitudinem. At ipsa similitudo nullo modo ex aliqua parte potest esse dissimilis. Unde fit ut cum similitudo patris filius sit ex nulla parte patri possit esse dissimilis: cuius participatione similia sunt: quecumque deo similia sunt: et illa possunt recipere dissimilitudinem. Nihil est autem quod hominem a deo dissimilem faciat quemadmodum peccatum. Cum autem peccatum sit priuatio vel corruptio boni que est in anima: est etiam priuatio vel corruptio boni corporis. Sicut corpus hominis priuatur beneficio illius immortalitatis et impassibilitatis

tatis quam habuit ante peccatum.

An pena sit priuatio boni.

Queritur autem solet

utrum et pena sit priuatio vel corruptio boni? Ad quod facile responderi potest: si predicta ad memoriam reuocentur. Diximus enim supra priuationem vel corruptionem boni accipi actiue vel passiue. id est secundum efficientiam vel effectum. Ideoque priuatio vel corruptio boni dicitur et peccatum et pena: sed peccatum secundum efficientiam quod priuatur vel corrumpit bonum. Pena autem secundum effectum. id est secundum passionem que est effectus peccati. Aliud enim culpa aliud pena. Alterum est dei. id est pena. alterum diaboli vel hominis est culpa.

Ista est distinctio. xxxv. huius seculi libri. In qua magister ostensa causa mali seu peccati. agit de ipsius peccati quidditate. Et tria facit. Nam primo ponit secundariam peccati definitionem. Secundo ostendit diuersam de ipso opinionem. Tertio subdit multiplicem contra veritatem obiectionem. Primum versus ibi. Quod circa diuersitatis. Secundum versus ibi. Quidam autem. Tertium versus ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propriis omnibus: quarum prima est hec. Peccatum diuersimode a diuersis doctoribus diffinitur. Hanc probans magister ponit tres peccati definitiones. Prima est beati Augustini in epistola ad Faustum dicentis: quod peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem dei. Secunda est eiusdem alibi dicentis: quod peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iusticia vetat. Quarum utraque solum uenit peccatis actualibus mortalibus et non uenialibus: sed prima harum conuenit peccatis. prout tam in exteriori actu et etiam in interiori existunt. Secunda diffinitio peccati prout solum per actum interiore committunt. Tertia diffinitio est beati Ambrosii in libro suo de paradiso ut dicit. quod peccatum est preuicatio legis diuine et celestium inobedientia preceptorum. Et subdit quod prima et tertia peccati diffinitiones tantum actus interioris ostenditur esse peccatum: sed per secundam tantum actus interioris ostenditur esse peccatum. Secunda propositio est hec. Quod peccatum simul fit tam in actu interiori quam exteriori: principaliter tamen consistit et regitur in actu interiori. Hanc magister probans dicit diuersas opiniones fore circa hoc. Nam alii dixerunt peccatum esse in actu interiori tantum. Alii dixerunt quod nec in voluntate interiori nec in actu exteriori consistat: quoniam ratio fuit hec: nam voluntas et actus eius habent entitatem. cum ergo peccatum: nihil sit secundum beatum Augustinum super Iobem. uide quod nec voluntas nec actus eius possit proprie dici peccatum. Sed magister dicit quod sane credendum sit: quod peccatum consistit tam in actu exteriori quam interiori: principaliter tamen in actu interiori: eo quod sicut fructus ex arbore procedunt: sic mala exteriora procedunt ex mala interiori uoluntate. Tertia propositio est hec. Digna voluntas et eius actus in quantum sunt: quedam bona sunt: in quantum uero sunt contra legem dei nihil sunt. Hanc magister probans dicit quosdam beatum Augustinum in hoc fuisse secutos dicendo uoluntatem et

eius actum in quod sunt esse que dam bona: in quibus vero sunt contra legem dei nihil esse. Quod probat per hoc: quod omne quod a deo est bonum est: quia alias deo non esset summe bonus: cum ergo voluntas et eius actus a deo sint: quia alias casualiter tanquam ad dei providentiam non pertinentes contingerent: quod est inconveniens. ergo oportet dicere quod tam voluntas quam actus eius in quod sunt bona sunt et a deo. Postea contra illam sententiam obijcit tripliciter et soluit. Primo sic: Si omnis actus voluntatis esset a deo: sequeretur ex hoc quod adulterium: homicidium: et sic de alijs essent a deo: eo quod actus sunt voluntatis. Et respondens ad hoc dicit quod adulterium: homicidium et homicidium non minime precise actus quosdam: sed etiam quosdam actuum deformitates. et quod ad hoc non sunt a deo. Secundo obijcit sic: Peccata omissionis important privationes et negationes: sed privationes et negationes non sunt a deo. ergo tales actus non sunt a deo. Et responderet quod in omni peccato omissionis intelligitur aliquis actus voluntatis positus: sicut declinare a bono et non velle credere in christum: et consilia peccata omissionis que sunt declinationes quedam a bonis ponunt aliquos reales actus. scilicet voluntatem et propositum mali: et per consequens non sunt omnino nihil: ut obiecto predicta reddat. Tertio sic: peccatum in quod peccatum est corruptio penalitatis: sed omnis pena est a deo ergo peccatum est a deo. Cui obiectio magister respondens dicit quod peccatum in quod peccatum est: non est corruptio passiva cuiusmodi est pena sed est corruptio activa que nihil est: que non est a deo: quia alias sequeretur deum esse causam mali. Postea declarat hoc a simili quod corruptio activa nihil sit: quod abstinencia cibi nihil est: et tamen corrumpit corpus. Similiter sic peccatum nihil est: tamen corrumpit animam spoliando eam a gratuitis et vulnerat animam in naturalibus. et hoc tam quoad animam quam a deo elongat quod quo ad corpus quod immortalitate privat. Unde concludit corruptionem activam esse peccati essentiam. passivam autem peccati effectum et penam. Et tamen in speciali etc.

Quod quedam simul sunt peccata et pena peccati. quedam peccata et causa peccati. alia vero peccata et causa et pena peccati.

DI. XXX
VI.

Sciendum est

tamen quedam sic esse peccata ut sint etiam pene peccatorum. Unde Augustinus super illud locum psalmi lviij. Supercecidit ignis et non viderunt solem: ait. Ignis superbie et concupiscentie et ire intelligitur. Istas penas pauci vident ideo eas maxime memorat apostolus in epistola ad Roma. et enumerat multa que peccata sunt et pena peccati. Inter primum enim peccatum apostasie et ultimam penam ignis eterni: media que sunt et peccata sunt et pene peccati. Gregorius quoque super Ezechiel ait. Lotemneri qui non vult penitere ponit deus offendiculum. ubi scilicet grauius impingatur. Peccatum enim quod per penitentiam citius non deletur: aut peccatum est et causa peccati

aut peccatum et pena peccati: aut peccatum simul et causa et pena peccati. Unde Hieronymus. Nodum sunt completa peccata amorum. Et David inquit: Appone iniquitatem super iniquitatem eorum. Et alius propheta. Sanguis sanguinem tetigit. id est peccatum peccato additum est. Paulus quoque ait propterea tradidit illos deum in passiones ignominie etc. Et item. Ut impleant peccata sua semper. Johanni quoque per angelum dicit. Qui in fornicationibus est sordescat adhuc. Ex his testimonijs colligitur peccatum aliquod: et peccatum esse et penam peccati.

Ex predictis questio oritur scilicet an in quantum peccatum est sit pena peccati.

Et ideo merito que

ritur. utrum in quantum peccatum est sit pena peccati: Quod non videtur: cum omnis pena peccati iusta sit. Unde Augustinus in libro retractationum. His pena peccati iusta est et supplicium nominat. Si ergo peccatum quod est peccatum et pena peccati: in quantum peccatum est: pena peccati est: cum omnis pena iusta de iusticia dei conveniat: videtur in quantum peccatum est: iustum esse et a deo provenire. Ad quod illi respondens peccatum sic dicitur pena peccati: quod per peccatum in quod merito precedentis peccati homo labitur deserente deo corrumpitur bona natura. Sicut ignis eternus dicitur pena malorum: quia eo cruciantur: nec tamen ipse cruciatus malorum ignis est: sed per ignem fit in homine. Ita per peccatum corrumpitur natura et immittitur boni nature: et est ipsa imminutio et corruptio boni passio et pena: et non est essentia liter ipsum peccatum per quod fit: sed ideo peccatum dicitur ut promissum est: quia per peccatum illico ut peccat homo fit in homine illa corruptio: que tamen fit deo auctore. Illa enim pena siue passio que est boni corruptio a deo est. Illi tamen (ut sic dicitur) materia et causa est peccati. quod a deo non est. Quod videtur Augustinus. notasse: et iuxta hunc sensum intellexisse: cum ait in libro de predestinatione sanctorum. Predestinatione deus ea preceperat que fuerat ipse factururus. Sed preceperat deus etiam que non est ipse factururus. id est. omnia mala: quia et sic sunt quedam que ita peccata sunt ut etiam pene sint peccati: sicut illud apostoli: Tradidit illos deus in passiones etc. non tamen peccatum dei est: sed iudicium. scilicet pena. In scriptura enim sepe nomine iudicii pena intelligitur.

Ad istum locum ubi docent ex quo sensu peccatum est pena peccati.

Augustinus.

Hic diligenter intendētib⁹ insinuare vt
 de ea que peccata sunt ⁊ pena peccati: nō
 in q̄tum peccata sūt: sed in q̄tum pene dei
 esse dicuntur. Nam cum dixisset deum nō
 esse facturum mala aliqua. id est. peccata:
 quia posset ei obijci: quedā peccata esse eti
 am penas peccati: ⁊ pena peccati om̄is iu/
 sta est. ⁊ ideo a deo est. quasi determinan/
 do s̄m qd̄ faciat ea: vel s̄m qd̄ n̄ faciat: ad
 didit reliqua. Juxta vero p̄dictam intelli/
 gentiā peccata sane dicuntur pene: vñ apls
 appellat ea passiōes ignominie: quia vt ait
 autoritas. ⁊ quedā pctā sint que delectār:
 sunt tñ passiōes nature nō noīande: qz per
 ea corrumpitur natura.

Q̄ cum omne peccatuz possit di
 ci pena. non tamen omne est pena
 peccati.

Et licz ex hoc sensu

omne pctm̄ mortale possit dici pena: nō ta
 mē omne pōt dici pena peccati. Pena em̄
 peccati: vt p̄dictū est: est illud cui⁹ causa
 est aliud p̄cedens pctm̄. Nam pctm̄ sic di
 citur pena pcti respectu p̄cedētis: sicut di
 citur causa pcti respectu sequētis. Quo fit
 vt idem peccatū ⁊ causa sit ⁊ pena peccati
 sed alterius peccati pena: ⁊ alterius causa
 vt em̄ Greg⁹. in moralib⁹ ait: Peccatū qd̄
 penitētia nō diluit suo pōdere mox ad ali
 ud trahit. Unde fit: vt nō solum peccatum
 sit: ⁊ causa peccati. Ex illo quippe culpa
 subsequens orit. Peccatū vero qd̄ ex pec
 cato oritur: non solū peccatum: sed ⁊ pena
 peccati ē: quia iusto iudicio deus cor pec/
 cantis obnubilat: vt p̄cedentis peccati me
 rito etiā in alia cadat. Quē em̄ liberare no
 luit: deserendo p̄cussit. Proinde vt Aug⁹.
 ait. P̄cedentis est hec pena peccati: ⁊ tñ
 etiā ipsa peccatū est. Iudicio em̄ iustissi
 mi dei traditi sunt: vt ait ap̄lus de quibus/
 dam: siue deserēdo siue alio modo explica
 bili: siue inexplicabili in passiōes ignomi
 nie: vt crimina criminibus vindicarent: ⁊
 supplicia peccantiū nō tantū sint tormenta
 sed ⁊ vitiorum incrementa. Illa ergo pec/
 cata que enumerat ap̄stol⁹: qz de supbia
 sunt: nō solum peccata sed etiā supplicia
 sunt. Ecce ex his iam fit p̄spicuum quedā
 peccata: etiā penas ⁊ causas peccati eē:
 ⁊ illud peccatum esse penā peccati: qd̄ cau
 sam p̄cedentem habet peccatum: atqz illd̄
 peccatum esse causam peccati qd̄ est meri
 tum sequentis culpe.

Aug⁹. contra
 Julianum.

Ex p̄dictis videt significari ip̄a
 eadem q̄ peccata sunt esse ⁊ penas
 peccati.

Sed cum ait crimī

na criminib⁹ vindicari: videt insinuare ea
 ipsa que pctā sunt essentialiter esse penas
 pcti. i. punitiōes pcti. Ad hoc aut̄ inq̄unt
 illi: hec ⁊ similia dicta esse s̄m rationē p̄di/
 ctam: ⁊ ideo intelligenda fore s̄m p̄missaz
 expositionē. Intelligentia em̄ dictoz ex
 causis est assumenda dicendi.

Q̄ nō obuiat veritati si quis dicat
 ip̄a peccata eē penas peccati essen/
 tialiter.

In nullo tamen p̄

iudicium factum veritati putat: si quis di
 cat ipsa eadem que peccata sunt essentialit̄
 (vt ita r̄icam) esse penas. i. punitiōes pec/
 catorū p̄cedentium: que iuste sunt ⁊ a deo
 sunt: nec tamen inq̄tū peccata sunt: a deo
 sunt: nec inq̄tum peccata sunt: pene pecca
 ti sunt: ⁊ tamē inq̄tum peccata sunt: puati
 ones boni sunt. S̄z vt supra dictū est: cau/
 saliter ⁊ actiue dicunt p̄: uatiōes.

Ap̄re ostendit peccata quedam eē
 penam peccati. ⁊ penam ipsam iu/
 stam esse a deo.

Q̄ autez quedam

pctā pene sint: ⁊ ip̄a pena iusta sit et a deo
 sit euidēt̄ tradit Aug. in libro retractati/
 onū. j. dicens quedā necessitate fieri ab ho
 mine que mala sunt: ⁊ eadē iusta pena pec/
 cati sunt. Sunt inquit quedam necessitate
 facta improbanda. vbi homo vult recte fa
 cere ⁊ non pōt: vnde ē illud ap̄stoli. Nō
 quod volo facio bonum: sed quod odi ma
 lum hoc ago. Et illud. Caro ꝑcupiscit ad
 uersus spiritū: ⁊ spiritus aduersus carnē.
 Hec em̄ inuitē sibi aduersantur: vt non ea
 que vultis faciatis: sed hec oīa ex illa mor/
 tis damnatione sunt. Nam si nō est ista pe
 na hominis sed natura: nulla ista peccata
 sunt. Si em̄ nō receditur ab eo modo quo
 naturaliter factus est homo: cum hec facit
 ea vtiqz facit que debet. Si autē homo qz
 ita est nō est bonus: nec habet in potestate
 vt sit bonus: siue nō videndo qualis eē de
 beat: siue videndo ⁊ nō valendo esse q̄lem.

se esse debere videt: penam istam esse quis dubitet. Omnis autem pena si peccati pena est: iusta est: et supplicium nominat. Si autem iniusta est pena: quoniam pena esse nullo ambigit: iniusto aliquo dominante: homini imposita est. Porro quia de omnipotentia dei et iusticia dubitare demeritis est: iusta est hec pena: et pro peccato aliquo impenditur. Non enim quisquam iniuste dominas aut surripere hominem potuit velut ignoranti deo: aut extorquere inuito tanquam inualidiori: ut hominem iniusta pena cruciaret. Relinquitur ergo ut hec pena iusta de damnatione hominis veniat. His atque alijs pluribus testimonijs doctus quodam esse peccata et penas peccati essentialiter.

De quibusdam que sine dubio peccata sunt et pene. ut ira, inuidia. S

Preterea nullatenus ambigendum est quedam peccata absque ullo scrupulo penas esse: ut inuidia: que est dolor alieni boni: et ira: que etiam non in quantum pene sunt: peccata sunt. Ita etiam de cupiditate et timore et alijs homini sentienda est. Unde Augustinus in libro. lxxxiij. questionum ait. Omnis perturbatio passio: omnis cupiditas perturbatio. Omnis ergo cupiditas passio. Omnis vero passio cum est in nobis: ipsa passione patimur. Omnis ergo cupiditas cum est in nobis ipsa cupiditate patimur: in quantum cupiditas est patimur ea. Omnis autem passio in quantum ipsa patimur non est peccatum ita et de timore. Non enim consequens est ut si patimur timore: ideo non sit peccatum quia multa sunt peccata que patimur: sed non in quantum patimur eis.

Quod verbis Augustini premissis quedam sententia Hieronymi obuiare videtur. h

Illud autem diligenter est annotandum quod supra positus verbis Augustini dicentis quedam necessitate facta esse improbanda et mala: videtur obuiare quod Hieronymus ait in explanatone filii dei: quod licet supra sit positum: tamen ut perfectius scias: iterare non piget. Execramus inquit eorum blasphemiam qui dicunt impossibile aliquid homini a deo esse preceptum et mandata dei non a singulis sed ab omnibus in commune posse seruari: et paulo post

Et tam illos errare dicimus qui cum manicheo dicunt hominem peccatum vitare non posse: quod illos qui cum Ioviniano asserunt hominem non posse peccare. Ecce Hieronymus dicit errorem esse: si quis dicat hominem vitare peccatum non posse. Qui autem dicit quedam necessitate fieri: quod dicit non posse vitari. Cum ergo id Augustinus dicat: videtur autem erroris esse quod tradit: aut non esse verum quod Hieronymus ait.

Definitio contrarietatum submo- uens de sectorum medio. i

Ad quod dici potest quia Augustinus dicit secundum statum huius misericordie: ad quod pertinet ignorantia et difficultas ut idem ait in libro de libero arbitrio: que ex iusta damnatione descenderunt: illud tradidit ubi et venialia peccata inclusit. Hieronymus vero tamen de mortalibus peccatis loquitur: que unusquisque gratia illuminatus vitare valet: vel de homine secundum statum liberi arbitrii ante peccatum illud ait.

Epilogum facit ad alia transiturus. k

Satis diligenter eo rum posuimus sententiam qui dicunt omnes actus naturas esse: et in quantum sunt: bonos esse: in quo tractatu quedam interferimus que non ex eorum tantum persona accipienda sunt: quia ab omnibus catholice sapientibus absque hesitatione tenentur: atque autoritatum testimonijs et rationibus eorum traditionem munuimus: quod dicunt omnes actus essentia sui. id est. in quantum sunt esse bonos. Quosdam vero in quantum inordinate sunt peccata esse. Addunt quoque quosdam non tantum essentia sed etiam genere bonos esse ut reficere esurientem: qui actus est de genere operum misericordie: quosdam vero actus absolute ac perfecte bonos dicunt: quos non solum essentia vel genus: sed etiam causa et finis commendat: ut sunt illi qui ex bona voluntate proueniunt: et bonum finem metiuntur.

Ista est distinctio. xxxvj. huius secundi libri. In qua quidem magister recitatis opinionibus diuersis circa peccati quid dicitatem ostendit quandam peccati diuersitatem. Et inquit qualiter vnus peccatus

catum sit pena alterius. Et tria facit. Nam pmo tra-
 crat opinionem aliorum. Secundo annectit ppias
 intentionem. Tertio remouet quādam dubitationē
 p̄mū facit a principio distinctionis vsq; ibi. In nul-
 lo tamen p̄iudicium. Secundum vsq; ibi. Illud autē
 diligenter. Tertium vero vsq; ad finē distinctionis.
 In speciali hō sentētia magistri stat in tribus p̄posi-
 tionibus: quarum prima est hec. Scriptura vnus
 peccatum fore penam alterius concedit in quantum
 ab alia causaliter procedit. Hanc enīz propositionē
 magister ponens dicit quedam peccata esse aliorū
 peccatorum penas: quod probat vt vsq; testamēti
 autoritatibus diuersis: inter quas ponit autoritatē
 beati Hieronij qua dicit peccatum p̄ceto per penitē-
 tiam nō deletur aut peccatū aut pena peccati ē: aut
 peccatum ⁊ causa peccati est: aut peccatū: aut causa
 aut pena peccati est simul. Postea mouet circa mate-
 riam hanc quādam dubitationē querendo. Vtrū
 peccatum in quantum peccatum: sit pena peccati. Et
 arguit q̄ non. Nam s̄m beatum Augustinum omnis
 pena peccati iusta est ⁊ iuste fit: si ergo peccatū in q̄-
 tum peccatum: esset pena peccati: peccatum iuste fie-
 ret: quod non est verum. Et respondens dicit q̄ esse
 ctus peccati cuiusmodi est corruptio peccatū sequēs
 est pena peccati: sed non peccatum in q̄tum peccatū
 Et subdit: licet omne peccatum s̄m istuz sensum: co-
 q̄ quedam corruptio sit pena. tamen non omne pec-
 catum potest dici pena peccati: sed illud solum dicit
 pena alteri peccati quo causatur ab alio cum solus
 effectus peccati s̄m p̄missa sit pena peccati. Se-
 cunda propositio est hec. Veritati in nullo p̄iudicat
 quedā peccata non solum causaliter sed etiam essen-
 tialiter esse alioz penas. Hanc enīz p̄positionem ma-
 gister ponens finaliter et p̄asserit rationem: quia que-
 dam peccata essentialiter animaz puniūt. id est. acti-
 ue corumpunt penam infligendo. Quod p̄bat p̄ bea-
 tum Augustinum dicentem: q̄ rebellio carnis ad spi-
 ritum que est peccatum sit pena. Et p̄firmatur hoc
 idem per hoc q̄ quedam spiritualia peccata pena di-
 cunt: ⁊ q̄ penalem passionem habent eis annexam.
 sicut ira: inuidia: supbia: ⁊ similia. Atq; dicit q̄ pas-
 sio illa eis annexa non debet dici peccatum. Ter-
 tia p̄positio est hec. Ex scripture trahit v̄ritate ali-
 qua peccata fieri necessitate. Hanc enīz p̄positionem
 p̄bans dicit notandum esse: q̄ licet beatus Augusti-
 nus dicat quedam peccata fieri ex necessitate. B̄tūz
 tamen Hieronymus dicit semp esse in hominis pote-
 state posse peccare ⁊ non posse peccare: non tū sibi in-
 uicem contradicunt. quia beatus Hieronimus loquit̄ de
 peccatis venialibus. Hieronymus vero de peccatis
 mortalibus: supposito tamē gratie adiutorio. Unde
 beatus Augustinus loquitur s̄m status hominis post pec-
 catum. beatus vero Hieronymus loquitur de pecca-
 tis hominis s̄m statum eius ante peccatum. Et sub-
 dit recapitulando p̄determinata dicens quosdā actū
 esse ex suo genere bonos: vt reficere esurientē ⁊ con-
 similes: quosdāz autem ex sua causa vel ex fine: vt q̄
 p̄cedunt ex bona ⁊ ordinata voluntate hominis: et
 illi p̄fecte boni iudicantur. Et tū in speciali.

Aliorum ponit sententiam qui di-
 cunt malos actus nullo modo eē
 a deo nec eē bonos siue in eo q̄ sūt
 siue alio modo.

Vnt autē et DI. XXX VII.

aliij plurimi lōge aliter de pec-
 cato ⁊ de actu sentiētes: asse-
 runt enī voluntatem malam
 ⁊ actum malum peccata esse: ⁊ nulla ratio/
 ne bona nec s̄m aliquam rationem ex deo
 auctore esse: quia sine deo sūt. Sine eo nā:
 q̄ (vt ait euangelista) factum est nihil. id ē
 peccatū. Quod dicitur esse nihil non quia
 non sit actio vel voluntas mala: que aliquid
 est: sed quia a vero esse separat homines: ⁊
 ad malum trahit: et sic ad non esse deducit
 Qui enim a summi boni participatione re-
 cedunt quod solum vere ac proprie est: me-
 rito nō esse dicuntur. Ideoq; Augustinus
 dicit super Iohannem: peccatum nihil eē
 nihilq; fieri cum peccat homines. Hec er-
 go ratione astruunt peccatūz nihil esse: q̄
 a vero esse hominem elongat. Volūtatē
 q̄ malam atq; actionem siue locutionē ma-
 lam peccatum esse dicunt: quia p̄uarica-
 tio ⁊ inobediētia hec sunt: ⁊ contra legez
 dei sūt: que tamē sūt: sed ab homine vel
 diabolo nō a deo. Nullatenus enim hec a
 deo esse dicunt: siue in q̄tum sūt siue alio
 modo.

Quare p̄mū
 nihil esse dicit

Qualiter determinent verba Au-
 gustini p̄missa quibus ait. omne
 quod est. in quantum est. bonum
 est.

Illa quoq; Augu-
 stini verba quibus dicit omne qd est in quā-
 tum est bonū esse: ⁊ deum habere auctore
 de naturis siue de substantijs tātū accipi/
 enda fore tradunt. Substantie vero nomi-
 ne atq; nature: dicunt significari substanti-
 as ipas ⁊ ea que naturaliter habent. s. que
 cōcreta sunt eis: sicut anima naturalit̄ ha-
 bet intellectum ⁊ ingenium ⁊ volūtatē ⁊
 hmōi: quod ex v̄bis Augustini p̄missis
 colligitur: vbi bonū hōiem appellat bonā
 naturā: ⁊ malum hominē malā naturam.
 Scdm hanc ergo assertionē vel acceptio-
 nē: mali actus nō sūt nature vel substantie
 nec etiā boni actus: quod vtiq; videt̄ Aug.
 innuere in li. retractationū. distinguēs in-
 ter substantias siue naturas ⁊ bonas acti-
 ones siue malas. Aperiens enīz quō intel-
 ligendū sit quiddā in lib. de vera religio-
 ne ab eo traditum ait. Hoc de substantijs
 atq; naturis dicit̄ ē. Inde enī disputaba-

Scdm qd actus
 mali non sūt
 nature vel sub-
 stantie.

Aug. in li. re-
 tracta.

tur: nō de bonis actionibus atq; peccatis
 Ap̄t̄hic videtur diuidere iter naturas si
 ue substantias ⁊ actiōes siue peccata. Ideo
 q; asserunt p̄fati doctores: actiōes interio
 res vel exteriores nō eē naturas vel substā
 tias: q̄ si male sunt. peccata sūt. neq; a deo
 sūt. Q̄ vero mali actus nō sint nature Au
 gustinus videt̄ notare in p̄ma responsione
 p̄tra pelagianos ita dicens. Opa diaboli
 que vitia dicunt factus sunt: nō res. Idem
 in quarta responsione. Om̄ne malum natu
 ra nō est: sed actus accidens alicui ex defe
 ctu boni. Quāobrem qd̄ natura nō est: de
 us nō fecit: quia natura ē omne quod fecit
 Itē. Om̄ne qd̄ natura bonū est: deus ex ni
 hilo fecit: nō diabolus.

Scdm̄ hos res alię sunt que a
 deo nō sunt quibus homines ma
 li sunt. c

Ex quo colligit̄ res

aliquas esse que a deo nō sunt: eisq; om̄
 nes mali sunt. Ad̄ nihilomin⁹ ⁊ ip̄i conce
 dunt innitētes v̄bis Auḡ. sup̄o positis q̄
 in ench. determinans illa verba p̄ph̄e: De
 his qui dicunt bonū malū: dicit̄ de ip̄is re
 bus quib⁹ homines mali sunt: nō de homi
 nib⁹ hoc esse intelligendum. Sunt ergo ali
 que res quibus hoies mali sunt. Id̄ autē
 quo homo fit deterior a deo non est: q; vt
 ait Aug⁹. in lib. de lxxiij. questi. deo au
 ctore non fit hō deterior. Nō est ergo deus
 auctor rerum quib⁹ homo deterior fit. At
 sunt alię res vt dictū est: quibus homi
 nes mali sunt. Sunt ergo alię res que a
 deo nō sunt: quia peccata ipse sūt. Ideoq;
 scriptura in pluribus contestat̄ locis deū
 nō esse auctorem malo:ū. id est. eorum que
 peccata sunt.

Ex pte eorum p̄missę opponitur
 sentētie in illo verbo deus auctor
 malorum nō est. c

In hoc autem ver

bo sup̄iorū sentētie recte opponit̄: q̄ dicūt
 deum non esse auctore eorum que mala sunt
 in q̄tum mala sunt: sed in q̄tum sunt: ⁊ in q̄/
 tum mala sunt: dicunt ea nihil eē. Quid ḡ
 mirū: si deus dicit̄ nō esse auctor eorum in/
 q̄tum nihil sunt: cum nihili nullus auctor
 existere queat. Itēq; cū dicit̄ deus esse au
 ctor omnū q̄ sunt: bono:ū isti subintelligi

volunt. Bona autē illa esse dicunt que na
 turaliter sunt. Ea vero naturaliter esse di
 cunt non solum que substantie sunt vel cō
 creta substantiis qualiter supra acceperūt
 sed ⁊ oia que naturaz nō priuant bono. Et
 ita fm̄ eosdē multiplex in scripturis fit in
 telligentia: vbi de natura siue de substātia
 vel de his que naturalit̄ sunt: sermo occur
 rit. Sed sup̄ illū locū p̄s. Nō est substātia
 ita Aug⁹. de substātia disseruit: vt p̄mis
 se sentētie videat̄ cōsentire dicens. Sub
 stātia intelligitur illud qd̄ sumus q̄cqd̄ su
 mus: homo: pecus: terra: sol: om̄ia ista sub
 stātie sunt: eo ip̄so quo sunt nature ip̄e: sub
 stantie dicunt̄. Itē qd̄ nulla est substātia
 nihil oīno est. Substātia ergo est aliquid
 esse. Deus fecit hoies substantiā: sed p̄ ini
 quitatē lapsus ē hō a substātia: i qua fact⁹
 est. Iniquitas q̄pe ipsa nō ē substātia. Non
 em̄ iniquitas est natura quā formauit de⁹: s̄
 iniquitas est p̄uersio quaz fecit hō. Nature
 oēs p̄ ip̄m factę sunt: iniquitas per ipsum
 facta nō est: q; iniquitas nō est substātia.
 In illo hymno triū pueroꝝ vniuersa crea
 tura laudans deūz cōmemorat. Laudant
 em̄ om̄ia deū: sed que fecit deus Laudat
 ibi serpens deum: sed nō auaricia. Sia res
 ptilia ibi noiata sunt: sed non aliqua vitia
 Vitia em̄ ex nobis ⁊ ex nostra volūtate ha
 bem⁹: ⁊ vitia nō sunt substantia. Intēdat̄
 diligenter his v̄bis p̄missaz asseriores sen
 tentiarū: ⁊ p̄cipere poterunt rationē ⁊ cau
 sam dīctorū: vbi scriptura d̄ natura vel sub
 stantia mentionē facit. Illarū vero senten
 tiarū iudiciū: prudentis lectoris cui vtrū
 usq; sentētie noticiā plenarie dedim⁹ ar
 bitrio relinq̄m⁹: ad ea q̄ adhuc nobis sup̄
 sunt tractanda festinantes.

Q̄ de pctō nō de pena intelligit̄ cuz
 dicit̄ de⁹ nō est auctor mali. e

Cum igitur in hoc

om̄es p̄sentiant catholici tractatores. s. q;
 deus nō est auctor maloz. Cauendum est
 tñ ne maloz nomine penas sicut peccata ge
 neraliter includas. Penaz em̄ de⁹ auctor
 est: sic ip̄e p̄ p̄phetā ait. Nō est malū in ci
 uitate qd̄ dñs nō fecerit. Itē alibi ex perso
 na sua ait: Ego sum de⁹ creans maluz ⁊ fa
 ciens bonū. Ecce hic dicit̄ creasse ⁊ fecisse
 maluz: sed mali nomine pena intelligit̄ nō
 pctm̄: sicut ecōuerso cū dicit̄ deus non esse
 auctor maloz: nomine mali peccata intelli
 gūt̄. Ideoq; Aug⁹. qui dixerat in libro

Testimonij
 Augul. suam
 munit̄ asseri
 onem.

de lxxvij. questio. q̄ deus auctor mali nō
 sit: in p̄mo libro retracta. quō id intelligen-
 dum sit apit dicens. Vidēdū ē ne male in-
 telligat qd̄ dixi: deus auctor mali nō est: q̄
 z omniū que sunt auctor est: quia in quāru
 sunt: intantū bona sunt: z ne hinc putet nō
 ab illo esse penā maloz que vtiq; malū est
 his qui puniuntur: sed hec ita dixi sicut di-
 ctum est: deus mortē nō fecit: cū alibi scri-
 ptum sit: mors z vita dño est. Malozum
 ergo pena q̄ a deo est: maluz ē q̄dem malis
 s̄ in bonis dei opib? ē: qm̄ iustus ē vt mali
 puniant? z vtiq; bonū est omne qd̄ iustus
 est. Sic ergo dicit deus nō fecisse mortem
 qz nō fecit illud p̄ quo mors infligit. id est
 peccatum. Audisti lector causam ditoruz
 ex qua sana intelligentia sumatur: cū dici-
 tur: deus non est auctor mali: z deus mor-
 tem non fecit.

Q̄ pena malo-
 rum est a deo.

Quō dictū sit
 de mortē non
 fecit.

Ista est distinctio. xxxvij. hui? se
 cūdi libri. In qua quidē distinctione magister ostēso
 quomodo vnum peccatuz sit pena alterius: inquit
 hic consequenter qualiter auctor maloz sit de? . Et
 circa hoc tria facit. Nam primo ponit quandaz opi-
 nionem. Secūdo eiusdem opinionis confirmationē
 Tertio redit ad sue intentionis oppressionem. Pri-
 mum facit vsq; sibi. Ex quo colligitur. Secūdū vsq;
 sibi. Cum igitur in hoc omnes. Tertū vsq; ad finem
 distinctionis. In speciali sententia magistrī stat i tri-
 bus propositionibus quarū prima est hec. Aliqui
 volunt asserere voluntatem malam: z actum ei? ma-
 lum nullatenus a deo procedere. Hanc magister po-
 nens dicit vt supra dictum fuit quosdam opinari: qz
 voluntas mala z actus eius nec bona sunt nec a deo
 sunt etiam quacūq; ratione p̄firmantes dictum su-
 um p̄ illud Job. j. sine ipso factū est nihil. i. peccatū.
 Hanc autem contrarium opinantium. s. Augusti.
 fuit ista: vt supra dictum est. qz si talia a deo essent in
 quantum sunt: eo qz in quātum sunt bona sunt. Hoc
 soluentes dicunt: qz ista propositio. Omnia que sunt
 in quantum sunt bona sunt. solum habet veritatē in
 his que naturale z substantiale esse habēt: quale eē
 peccata non habent. Secunda propositio est hec
 Nihil cuiusmodi sunt peccata deus indebite ponit
 esse causa. Hanc magister probat duabus rationib?
 quarum prima est hec. Illud p̄ quod homo fit deter-
 rior: nō est a deo: sed p̄ p̄ctā homo fit deterrior. ergo
 zc. Item sic. Nihil deus nō est auctor: cū ergo pec-
 catum sit nihil. vt dicit Job. j. ergo ipm̄ nō est a deo
 vt dicit opinio. Et magister vtrāq; opinionē. s. illam
 que dicit peccatum esse a deo in q̄rum est actus qui-
 dam: z illā que dicit peccatum nullo modo eē a deo
 reliquit indeterminatam: cōmittens ipas diligentie
 lectorum. Tertia propositio est hec. Scdm̄ cōcor-
 dem sanctorum doctorum sententiam hereticum est
 dicere deum per se causam alicuius mali culpe. Hanc
 magister ponēs dicit deum tm̄ posse esse causam ma-
 lipene. Unde Amos. iij. dicitur. Non est malum in
 ciuitate quod non fecit dñs. Et Esa. xlv. Ego sū do-
 minus creans malum z faciens bonū que p̄positio-
 nes veritatem nō haberent: nisi de? esset auctor ma-
 lipene. Contra quam sententiam magister arguit p̄
 illud Sapient. j. Deus mortē non fecit: que tamē est
 quoddam malum pene. Ad quod respondens dicit

q̄ illam scripture auctoritatē esse intelligendā: qz de-
 us p̄ctm̄ illud non fecit: scz maluz culpe quod est cau-
 sa mortis: ita qz nomine effectus significet sibi causa
 Et tm̄ in speciali.

**De voluntate z fine ex quo z ipsa
 iudicatur.**

Ist predicta

DI. XXX

VIII
 Quid sit bo-
 nus finis.

de voluntate eiusq; fine disse-
 rendū est. Sciendum ḡ est qz
 ex fine suo (vt ait Aug?) vo-

luntas cognoscit vtrū recta an praua sit.
 Finis autē bone voluntatis beatitudo est vi-
 ta eterna: ipse deus. Male vero finis ē ali-
 ud scz maledictio v̄l aliqd̄ aliud in quo nō
 debet voluntas q̄scere. Finē bonū insinu-
 at p̄pheta dicens: Omnis p̄sumationis v̄l
 di finē zc. Caritas ḡ cui? latū mandatū ē
 finis omnis cōsummationis est. i. omnis bone
 voluntatis z actionis ad quā omne p̄ceptum
 referendū est. Vñ Aug? . in ench. Dia p̄ce-
 pta diuina referunt ad charitatē. De q̄ dicit
 ap̄ls. Finis p̄cepti ē charitas de corde pu-
 ro z p̄scientia bona z fide nō ficta. Dis ita
 qz p̄cepti finis charitas ē. i. ad charitatē re-
 fert omne p̄ceptū. Qd̄ nō ita fit vel timore
 pene vel aliq̄ intentione carnali vt nō refe-
 ratur ad charitatē que ē dilectio dei z pri-
 mi: nondū sit quē admodū oportet fieri: qz
 vis fieri videat. Tūc em̄ recte sūt que mā-
 dat deus z que cōsilio monet: cum referū-
 tur ad dilectionē dei z primi. hīs verbis
 apte insinuat qz sit rectus finis voluntatis
 siue actionis bone. s. charitas q̄ z de? ē: vt
 supra ostendimus.

Qz deus ē finis omnis bone actōis
 qz charitas ē. nec tantū spūsc̄tūs
 sed etiam x̄ps z pater. ne hi sunt
 tres fines sed vnus.

Qui ergo charita-

tē sibi ponit finē: deus sibi ponit finē: vñ et
 x̄pm̄ finē legis ad iusticiā dicit ap̄ls eē oī cre-
 dētī. Et recte dicit x̄ps finis legis ad iusticiā.
 qz vt ait Aug? . in lib. s̄niay. p̄sp̄ri: in x̄po
 lex iusticie nō p̄sumit s̄ implet. Dis em̄ p̄-
 sectio ex ip̄o z in ip̄o ē: z vltra que nō est q̄
 spes se extēdat Finis fideliiū x̄ps ē: ad que
 cū puenerit currētis itētio: nō hz quo am-
 pli? possit venire: s̄ hz id i quo debeat p̄ma-
 nere. Finis ḡ rect? atq; sup̄mus de? p̄r ē z
 fili? z spūsc̄tūs: nec hi tres sūt tres fines s̄
 vn? finis: qz nō tres dñj: s̄ vn? de?.

volumus aliquid. Finis vero voluntatis est vel illud quod volumus: p quod impletur ipsa voluntas: vel potius aliud ppter quod illud volumus. Intentio vero interdum p voluntate interdum pro fine voluntatis accipitur: que diligens ac pius lector in scriptura vbi hec occurrunt discernere studeat. Finis vero voluntatis e delectatio bona vel mala: ad qua nitit quisq; puenire. Unde Aug⁹. sup illum locu ps. Scrutans corda et renes: sic ait: De⁹ sol⁹ scrutatur corda. i. quid quisq; cogitet: et renes. i. qd queq; delectet. Quia finis cure et cogitationis est delectatio: ad qua cura et cogitatione nititur quisq; puenire: et paulopost opera nostra que sunt in dictis et factis posunt hoes videre: sed quo animo fiant: et quo venire cupiant: solus deus videt: qui cum videt cor ee in celo: et no delectari nos in carne s in dno. i. cu bone sunt cogitationes et eaz fines: dirigit iustum. Idem sup alteri⁹ ps. locu: illu scz In laqueo isto que abscondit i coprehensus est pes eoz: dicit Hoes anime amor e: q si prau⁹ est: dicitur cupiditas vel libido: si rect⁹: dicitur charitas. Et mouet anima quasi ad locum quo tendit. id est. ad delectatione bonam vel malam. quo se puenisse p amorem letat. Finis ergo voluntatis vt pmissum est d: et illud qd volumus et illud ppter quod volumus: et intentio ad illud respicit. ppter qd volumus et voluntas ad illud qd volumus: vt verbi gratia. Si velim esurientem reficere vt habeam vitam eternam: voluntas e qua volo reficere esurientem: cui⁹ finis est refectio esurientis. Intentio vero est qua sic ad vitam peruenire volo. Finis vero supmus e ipsa vita: ad qua et alius finis refert.

An illa intentio sit voluntas. **G**

Sz queritur vtru intentio talis sit voluntas: et si voluntas est an in hoc ope sit vna eademq; voluntas: q volo reficere esurientem: et qua volo habere vitam eternam: Videt nempe talis intentio voluntas esse: vt em voluntas est qua volo reficere paupem: ita et voluntas e q p illud volo habere vitam. Et alia qdem videtur voluntas esse qua volo habere vitam: et alia qua paupi subueniri volo. Sz ista ad illa refert. Naz et si hoc ita placeat vt in co cu aliqua delectatione voluntas acquiescat: no du est tm illud quo tendit: s hoc ad illud refert vt illis deputet tam patria ciuis: istud no tanq; refectio vel mansio viatoris. Et sunt iste voluntates affectus siue motus mentis quibus quasi gressibus vel passibus tenditur ad patriam. Sicut ergo altera est voluntas videndi fenestras: vt supra docete Aug. didicim⁹. altera que cu ex ista neccesse voluntas. s. p fenestras videndi traesentes Ita nonnullis alia videtur esse voluntas elemosynas dandi paupi: alia voluntas habendi vitam. Alij aut putant q vna sit voluntas et hic et ibi: sed ppter subiectoium multiplicitatem: diuersitas memorat voluntatum. Cetero quolibet horum vix sit: illud nulli in ambiguum venit: qn voluntas ex suo fine penset: vtru recta sit an praua: peccatum an gratia: et qn noie intentionis aliqui finis aliquando voluntas intelligat.

Ista e distinctio. xxxviii. hui⁹ secundu libu. In qua magister postq; egit de pcto actuali fm se. incipit agere de pcti radice. s. de voluntate que est radix peccati. Et tria circa hoc facit. Naz pmo agit de voluntatis rectitudine et pueritate. Secundo de voluntatis et intentionis diuersitate. Tertio de voluntate finis et eorum que sunt ad fine idempitate. Primum vsq; ibi Solent etiam queri. Secundu vsq; ibi. Sed queritur vtrum. Tertium vsq; ad fine distinctionis. In speciali sententia magistri fiat in tribus propositionibus: quarum prima est hec. Ex bono vel malo fine perpenditur rectitudo vel pueritas voluntatis humane. Hanc magister ponens dicit q voluntas humana rectitudine vel pueritate habet a fine bono vel malo. Tm bonus finis voluntatis est charitas: beatitudo ipsa vita eterna de ipse fm Augustinum: quod ppter charitatem no sit recte non fit. Qui quidem voluntatis finis. s. charitas ad finem vltiorem ordinat. s. ad deu. Malax vero voluntatum finis est mala delectatio in actu vitioso. Et subdit q tam bone q male voluntates possunt habere plures fines intermedios: qui sit quasi iter quoddam et via ad vltimum finem pueniendi. Contra quod magister obiicit autoritate beati Augustini q dicit q non possumus duos fines constituere simul. Et respondens dicit q hoc verum sit: vbi fines sic habent q vnus non sit sub alio contentus vel q vnus non sit ad alium ordinatus: et no vbi vnus ad alium refert. sicut est in proposito. Secunda propositio est hec. Voluntatem et intentionem omnino fore idem congrue negatur: eo q p voluntatem et non p intentionem potentia affectiva nominatur. Hanc magister probans querit. Vtru voluntas et intentio sint idem. Et respondet q non omnino sint idem. qz voluntas nominat potentiam voluntariam: intentio aut no: quod ex verbis beati Augustini declarans dicit q voluntas est potentia qua volumus: finis vero e illud quod volumus. Intentio no est illa interior motio qua p voluntatem in fine tendimus: sicut ex gratia: si velim esurientem reficere vt habeam vitam eternam tunc voluntas est potentia q volo reficere esurientem cui⁹ finis medi⁹ e refectio esurientis. Vltim⁹ no finis est vita eterna. Intentio vero est motus quo ad fine puenire volo. Tm patet ista tria no esse omnino idem. Terna propositio est hec. Satis pparabile q

Repetit predicta subdēs exemplum.

Utrū alia voluntas hec ab alia sit.

Utrū sit intentio

queri

Utrū sit intentio

queri

Intentio quod accipit.

Quid sit finis

Augusti.

Repetit predicta subdēs exemplum.

Utrū alia voluntas hec ab alia sit.

no dei
apre vi
s vnus
as vo
es.
ur no
e
no
e pmi
in dno
urmas
e pmi
m⁹. Luz
e campe
u dei re
tini: ma
i dei du
stulm?
si. Ma
Ab o melle
Xba in
ob pti:
voluit
ia et euz
ne cum
ta itelligē
uz regno
uz p p
ista p p
viam
si ea pe
neq; si
mercedē
p regnū
a i apleru
im? sic eter
suz dno
am faciant
i ad eis. Ali
bona coram
vltimū q
omniū fa
us omniū
s inten
f
queri
me ac finis: quid sit vol
finē certo ad nos
voluntas est q

aliquis eodem velle velit finem: et illud quod ad deum est referibile. Hanc magister probans querit. An sit idem actus voluntatis quo vult finem et ea que sunt ad finem. Et respondens dicit quod aliquibus videtur quod non sit idem actus sed plures: sicut non est idem actus videre fenestram et videre per fenestram transeuntes in via. Aliquibus vero placet quod sit idem actus voluntatis qui solum secundum diversitatem volitorum sit diversificatus: et que ista opinio sit verior magister relinquit indeterminatum. Et tamen in speciali.

Et voluntas sit de his que homo naturaliter habet. quare peccatum fore dicatur cum nullum aliud naturale peccatum sit.

DI. XXX IX.

Ic autem queritur questio facti necessaria est superioribus causam trahens. Dicitur enim supra voluntatem esse naturaliter homini

sicut intellectus et memoria. Que autem homini naturalia sunt: quantumcumque vitientur: bona tamen esse non desinunt: quia non valet vitium bonitatem in qua deus eas fecit penitus consumere: ut verbi gratia intellectus vel ratio et ingenium ac memoria et si vitij ac peccatis obnubilentur et corumpantur: bona tamen sunt: nec peccata nominantur sicut Augustinus de ratione que est imago dei in qua facti sumus evidenter ostendit in xv. li. de trinitate. Hec est inquit imago in qua homines sunt creati: qua ceteris animalibus prestant: que creatura in rebus creatis excellentissima est: cum a deo iustificatur: a deformi forma in formosam mutatur formam. Erat enim inter vitia natura bona: hec autem imago ratio est vel intellectus. Cum ergo voluntas de naturalibus sit: quare ipsa non semper bonus est: et si aliquando vitij subiacet? Ad hoc facile respondent qui dicunt omnia que sunt in quantum sunt bona esse: quia et ipsam voluntatem in quantum est bona est vel in quantum voluntas est ut supra posuimus bonum esse asserunt: sed in quantum inordinata est. mala est et peccatum. Ubi potest ab eis rationabiliter queri. Si voluntas in quantum inordinata est: peccatum est: quare ergo intellectus: ratio et ingenium et homini. cum inordinata sunt peccata non sunt? Inordinata vero sunt sicut voluntas cum ad rectum finem non tendunt: eorumque actus perversitates existunt. Ad quod illi dicunt voluntatis nomine aliquando vim scilicet naturalem potentiam volendi: aliquando actum ipsius vis significari. Vis autem ipsa naturaliter anime insita nunquam peccatum est sicut nec vis memorandi vel intelligendi. Sed

Responso fm quosdam.

actus huius vis qui et voluntas dicitur: tunc peccatum est quantum inordinatum est.

Quare actus voluntatis sit peccatum. si actus aliarum potentialium non sunt peccata.

Sed adhuc queritur:

queritur: que huius naturalis potentie actus peccatum sit: si aliarum potentialium actus peccata non sunt. scilicet potentie memorandi: cuius actus est memorare: et potentie intelligendi cuius actus est intelligere? Ad quod et ipsi dicunt: quia alterius generis est actus ille voluntatis: quam actus memorie vel intellectus hic enim actus est ad aliquid adipiscendum vel non amittendum: qui non potest esse de malis quantum sit malus. Velle enim mala malum est. Sed intelligere vel memorari mala: malum non est. Quavis etiam hos actus malos esse interdum non improbe asserant. Absolutum est enim interdum quis malum ut faciat et querit intelligere verum ut sciat impugnet. Ecce qualiter soluitur premissa questio ab his qui tradunt omnia esse bona in quantum sunt. Qui vero dicunt voluntates malas peccata esse et nullo modo bona breviter respondent dicentes actum voluntatis non esse de naturalibus: sed vim ipsam et potentiam volendi que semper bonus est: et in omnibus est: etiam in pueris in quibus nondum est eius actus.

Responso fm quosdam.

Quomodo intelligendum sit illud et homo etiam que servus est peccati naturaliter vult bonum.

Preterea queritur scilicet quomodo intelligendum sit quod ait Ambrosius exponens illud verbum apostoli. Non quod volo illud ago: sed quod nolo illud facio. Dicit enim quod homo subiectus peccato facit quod non vult: quia naturaliter vult bonum. Sed voluntas hec semper caret effectu: nisi gratia dei adiuvet et liberet. Si homo subiectus peccato est: vult quidem malum et operatur: quia servus est peccati et eius voluntatem (sic supra dixit Augustinus) libenter facit: quomodo ergo naturaliter vult bonum? An est eadem voluntas. id est. idem motus quo libenter peccato servit: et quo naturaliter vult bonum? Si non est eadem voluntas: que ergo istarum est: qua cum homo iustificatur a servitute peccati libe-

An eadem voluntate velit homo naturaliter bonum et libenter peccato serviat vel non.

ret pauperi: et falsariū qui alienum corrum-
 pit testamentū: vt is esset heres qui faceret
 elemosynas largas: non ille qui nullas: et
 eum qui se fecisse adulteriū ostendit: vt p
 illam cum qua fecit hominē de morte libe-
 ret. Sed diceret aliquis: ergo equandus
 est fur quilibet furi qui volūate misericor-
 die furatur: Quis hoc dixerit: Sed horū
 duorū non ideo quisq̄ est bonus q̄ peior
 est vnus. Peior: em̄ est qui cōcupiscendo
 q̄ qui miserando furatur. Sed si furtū om-
 ne peccatū est: ab omni furto abstinendū
 est. Quis em̄ dicat esse peccandū etiam si
 aliud sit grauius: aliud leuius peccatū?
 Nunc autē querimus quis actus peccatū
 sit vel non: Non qd̄ grauius sit vel leuius
 Intende lector: ppositis verbis tota men-
 tis cōsideratione: que non inutiles habent
 exercitationē: et dinofces q̄s actus sit pec-
 catū: qui. s. malā habeat causam: nec ille tā-
 tum: q̄ sunt nōnulli actus qui et si bonam
 habeant causam: tñ peccata sunt: vt supra
 positū est. Et quo cōsequi videt̄ quia nō
 semp̄ ex fine iudicat̄ volūtas siue actio ma-
 la: sicut in illis que p se peccata sunt. Illa
 em̄ cum quis gesserit p aliqua bona causa
 bonum videt̄ habere finem: nec ex fine vo-
 luntas est mala: nec ex voluntate actio sit
 mala: sed ex actione volūtas sit p̄ua. In
 quibus aliqui ponunt actū iudeorum qui
 crucifigendo christum arbitran̄ se obseq̄
 sibi p̄stare deo: quia bonū finem dicūt eos
 sibi posuisse. s. dei obsequiū: et tamen volū-
 tatem eorū et actionē p̄uersam fore asserūt.
 De bonis autē nulla sit exceptio in p̄missis
 verbis Augustini: quin omnis voluntas
 bona ex fine sit bona: et ex fine et voluntate
 omnis actio bona: bona est. S; nō omnis
 mala voluntas ex fine mala est: nec omnis
 mala actio ex fine et ex volūate mala est: et
 omnis que habet malā causam mala est: s;
 non omnis que bonā causam habet: bona
 est. Ideoq̄ cū ex affectu dicitur nomē im-
 poni operi: in bonis operibus generaliter
 vera est hec regula: sed in malis excipiunt̄
 illa que p se mala sunt. Omnia ergo homi-
 nis opera s̄m intentionē et causam iudicā-
 tur bona vel mala: exceptis his que per se
 mala sunt. id est. que sine p̄uaricatione fi-
 eri nequeunt.

Quidam dicunt p̄dicta non posse
 fieri bono fine.

Que tamen quidā

contendunt nunq̄ habere bonam causam
 Qui em̄ aliena furatur vt pauperib' tribu-
 at: non pro bono (vt aiunt) furatur. Non
 eniz bonum est aliena pauperib' erogare.
 Qui eniz de rapina sacrificium deo offert:
 idem facit: vt ait autoritas ac si filiū in con-
 spectu patris victimet: vel sacrificium car-
 nis deo offerat. Abominabilis nempe deo
 est impiorū oblatio. Ita etiam et homines
 p̄ adulterium a morte liberare malum esse
 dicunt. Et si enim bonū sit hominē a mor-
 te liberare: tamē sic hominē liberare: malū
 fore asserunt. Ideoq̄ Augustinus in supe-
 rioribus dicunt temperasse sermonem cau-
 teq̄ locutū vbi ait. Ea que cōstat esse pec-
 cata: nullo quasi bono fine: nulla velut bo-
 na intentione facienda. Non em̄ simplici-
 ter dixit bono fine et bona intentione: sed ad-
 didit quasi et velut: quia talia nō sunt bo-
 no fine et bona intentione: sed intentione que
 videtur bona: et fine qui putatur bonus:
 sed non est. Nec ideo excepit Augul. ista
 vt aiunt: quin causas habeant malas. S;
 quia causas habent que vident̄ bone: sunt
 tamen male.

Q nō fiat bo-
 no fine notaf
 ex verbis Au-
 gustini.

Ista est distinctio. xl. hui' secūdi
 libri. In qua magister postq̄ egit de peccato actuali
 in se et quō sit in volūate sicut in sua radice. Incipit
 agere de vitio ramorum ex radice p̄cedente id ē de
 vitio operū existentū a voluntate. Et tria circa hoc
 facit. Primo em̄ inquit an actus iudicandi sint bo-
 ni ex fine. Secūdo an omnes actus iudicandi sint bo-
 ni ex fine. Tertio an mali excusant̄ p hoc q̄ sunt bo-
 ni finis intentione. Primum facit a p̄ncipio vsq̄ ibi.
 Sed queritur vtrū. Secūdu vsq̄ ibi. Que tamē
 quidam. Tertiu vsq̄ ad finē distinctionis. Et tñ in
 generali. In speciali sententia m̄gr̄ stat in tribus p-
 positionibus: quarū p̄ma est hec. Licet exteriores
 act' inq̄tū sunt boni reputent̄: tñ moraliter boni vel
 mali iudicant̄ s̄m q̄ ex recta voluntate vel inordina-
 ta oriunt̄. Hanc p̄positionem m̄gr̄ ponens dicit: q̄
 licet omnes actus exteriores sint boni inq̄tum sunt
 tñ iudicant̄ moralit̄ boni vel mali s̄m q̄ ex bona vel
 mala intētiōe p̄cedunt: ita q̄ illi simpliciter boni vel
 mali dici debent qui bonam et rectam habēt causā
 seu intentionē. id est. ad bonum finem tendunt. Na-
 li nō simpliciter dici debent qui ex p̄uersa intētiōe
 p̄cedunt: quod p̄bat autoritate beati Amb. et per
 illud euangeliū. Nō potest arbor bona malos fruct' q̄
 facere: nec econuerso arbor mala bonos fructus fa-
 cere. Secūda p̄positio est hec. Nō oēs actus hu-
 mani p bonam voluntatez sunt rectificabiles. Hanc
 m̄gr̄ p̄bans querit. Utrum vniuersaliter sit verū q̄
 omnes actus habēt exteriorē maliciā vel bonitatez
 a voluntate? Et respondens dicit de hoc esse varias
 opinionēs: Nam quidam contendunt q̄ oēs act' ex-
 teriores sint de se indifferentes: et ergo generalit̄ ca-
 piunt suam bonitatem vel maliciā a volūate ex qua
 p̄ducuntur. Alij nō dicunt non omnes fore indiffe-
 rentes: sed aliquos esse de se bonos: et illos dicit nō
 recipere absolute suam bonitatem a volūate: et dicit

Peior: q̄ cōcu-
 piscendo q̄ qui
 miserando fura-
 tur.

Intra ea que
 act' mali sunt
 qdam ponunt
 actū iudeorū.

que.
 c
 m
 om
 dos
 sunt
 i bo
 Augu
 rest
 qua
 at et
 nullo
 tentio
 omnia
 las nūc
 p̄cipā
 scribus
 cum re-
 fit cau-
 nē rege
 las ba-
 a p̄sca-
 cor con
 vt dia
 se pecc
 ne quis
 de pecca
 ista p̄ca-
 ribus vt
 ma: aut
 de imo-
 duo. n.
 oēs nō
 eē faciē
 moare li-
 nō sup̄a
 ereditates
 sed hi potū
 Cur nō sunt
 ter b bona
 mundis me-
 rapiat de-
 us caslar
 mono fiat
 anas mo
 De em̄ faci
 nō nō s̄m
 em̄ h̄ h̄
 tendent̄

etiam tales absolute non posse recipere maliciam suam a voluntate. Aliquos vero everso in se et malos dicunt qui etiam suam maliciam non habeant a voluntate: et tales etiam dicunt suam bonitatem non posse recipere a voluntate. Aliquos dicunt esse indifferentes: et tales solum sunt qui recipiunt suam maliciam seu bonitatem a voluntate. Tertij autem quibus magister videtur consentire dicunt omnes actus exteriores a voluntate posse recipere bonitatem vel maliciam: solum illis exceptis qui de se sunt mali: quia tales per voluntatem fieri boni non possunt. Tertia propositio est hec: Malum pia intentione productum nequaquam iudicatur bonum. Hanc magister ponens dicit actus de se malos nunquam posse habere bonam causam. Ad quod adducit plura exempla quibus concludit quod furtum factum ut pauperi subueniatur: vel rapina facta ut deo offeratur: aut adulterium perpetratum ut homo a morte liberetur: et alia huiusmodi: hi actus licet causas habeant que videntur esse bone: sunt tamen mali. Et tamen in speciali.

An omnis intentio vel actio eorum qui carent fide sit mala. a

DI. XLI.

Unde intentio

ut supra dictum est bonum opus faciat: et fides intentio neque dirigat: non immerito queri potest utrum omnis intentio omneque illorum opus malum sit qui fidem non habent? Si enim fides intentionem dirigat: et intentio bonum opus facit ubi non est fides: nec intentio bona nec opus bonum esse videtur. Quod a quibusdam non irrationabiliter asseritur qui dicunt omnes actiones et voluntates hominum sine fide malas esse que fide habitae bone existunt. Unde apostolus ait: Omne quod non est ex fide peccatum est. Quod exponens Augustinus ait: Omnis infidelium vita peccatum est: et nihil bonum est sine summo bono: ubi deest agnitio eterne veritatis: falsa virtus est etiam in optimis moribus. Et Iacobus in epistola canonica ait: Qui offendet in vno. scilicet in charitate: factus est omnium reus. Qui ergo fidem et charitatem non habet: omnis eius actio peccatum est: quia ad charitatem non refertur. Quod etiam ad charitatem non refertur (ut supra meminimus Augustinus.) non fit quemadmodum fieri oportet. Ideoque malum est. Non ergo mandata custodit: qui charitate caret: quia sine charitate nullum mandatorum custoditur. Unde Augustinus super epistolam ad Galatas ait. Custoditione legis dicit apostolus: non inebriari: non occidere: non mechari: et alia huiusmodi ad bonos mores pertinentia que sine charitate fide et spe impleri non possunt. Nullum ergo mandatum implet: nul-

Quidam dicunt omnes actiones hominum sine fide esse malas quia in fide bone sunt Augustinus in libro sententiarum properi.

Autoritatibus muniant suam opinionem.

lum bonum opus facit: qui fidem et charitatem non habet. Impossibile est enim (ut ait apostolus) sine fide aliquid placere deo. Que ergo sine fide sunt bona non sunt: quia omne bonum placet deo.

Et sine charitate non custoditur mandata.

Que premissae sententiae obijciuntur ex verbis Augustini. b

His autem obijcitur

quod supra dixit Augustinus scilicet quod in servili timore. et si bonum fiat non tamen bene. Nemo enim inuit bene facit etiam si bene non est quod facit. Hic enim dicit bonum fieri: sed non bene ab illo qui charitatem non habet. Qui enim serviliter timet: charitate vacuus non est: de quo tamen hic dicitur: quod bene facit: sed non bene. Qui etiam super illum locum psalmi. Turtur invenit sibi nidum ubi reponat pullos suos dicit quod iudei heretici et pagani opera bona faciunt: quia vestiunt nudos et pascunt pauperes et huiusmodi: sed non in nido ecclesie. id est in fide: et ideo conculantur pulli eorum. Quibus illi respondent dicentes bona opera appellari huiusmodi que sine charitate fiunt: non quia bona sint quando sic fiunt: quod evidenter supra Augustinus docuit: sed quia bona essent si aliter fierent: que etiam sui generis sunt bona: sed ex effectu fiunt mala.

Qualiter ad hec illi respondere deant.

Aliorum sententia de premissa questione qua querebatur si omnis actio eorum mala est qui fidem non habent. c

Alii vero qui tripha-

riam distinctionem actuum faciunt: opera cumque que ad nature subsidium fiunt semper bona esse asserunt. Sed quod Augustinus mala esse dicit: si malas habeant causas. non ita accipiendum est quasi ipsa mala sint: sed quia peccant et mali sunt qui ea malo fine agunt. Et illud aliud scilicet bonum opus intentio facit: et intentionem fides dirigat: determinant dicentes ibi bonum vocatum quod remunerabile est ad vitam: non quod illud sit solum bonum opus: imo etiam alia plura: licet non ea ratione qua illud sint bona. Bonum enim multipliciter accipitur. scilicet pro utili: pro remunerabili: pro signo boni: pro specie boni: pro licito et alijs forte modis. Solaque illa intentio re-

Determinat per dicta verba Augustini.

Sub modis dicitur bonum.

munerabilis est ad vitā quā fides dirigit: sed nō illa sola bona est: vt aiunt. Nā si q̄s iudeus vel malus christianus necessitatē p̄ ximi reuelauerit naturali pietate ductus: bonū fecit: et bona fuit volūtas q̄ illud fecit.

Hic ponit quedam Augustini capitula que retractauit: non quasi prauē dicta: sed quo sensu dixerit insinuans.

Post hec inuestiga

ri oportet qualiter intelligendū sit qd̄ Aug⁹ ait in li. de vera religione. Usq̄ adeo inq̄t peccatū voluntarium malum est: vt nullo modo sit peccatū si nō sit voluntariū. Huius dicti rationē Aug⁹. aperiens in libro retractationū dicit. Potest videri falsa hec definitio: sed si diligēter discutiatur inuenietur esse verissima. peccatū quippe illud cogitandū est qd̄ tantū modo peccatū est: nō quod est etiā pena peccati. scz peccatuz primū hominis quod fuit peccatū et causa peccati: sed nō pena. Quāuis et illa que nō voluntaria peccata nō immerito dicuntur: quia vel a nesciētibus vel a coactis p̄petratur: nō omnimodo possunt sine voluntate committi: quoniam et ille qui peccat ignozans voluntate vtiq̄ facit: quod cū faciendum nō sit: putat esse faciendū: et ille qui concupiscente aduersus spiritum carne: nō ea que vult facit: concupiscit quidē nolens: et in eo nō facit qd̄ vult: sed si vincitur concupiscentie consentit volens: et in eo nō facit nisi qd̄ vult: et illud qd̄ in puulis est originale peccatū: ex prima hominis volūrate mala contractum est. Non itaq̄ falsum est qd̄ dixit: vsq̄ adeo peccatū voluntariū est etc. Ecce qualiter accipiendū sit illud. s. vel de primo peccato hominis: vel de omnibus generaliter peccatis mortiferis: quoz licet que dam dicantur nō voluntaria: que scz p̄ ignorantia vel p̄ infirmitatē fiunt. Eadem tamen ea ratione possunt dici voluntaria: qz sine voluntate nō committuntur.

Aliud capitulum. e

Illius etiam intel

lignētia p̄quirenda est qd̄ in li. de duabus animabus edidit inq̄ens. Nusq̄ nisi in voluntate peccatū est. Quod etiā in lib. retra

ctationū plane determinat dicens Potest putari ista falsa esse sententia qua diximus nusq̄ nisi in voluntate esse peccatū: cū apostolus dicat. Quod nolo hoc facio etc. Scz peccatū qd̄ nusq̄ est nisi in volūrate: illud p̄cipue intelligēdū est: quod iusta damnatio cōsecuta est. id est. primū hominis peccatum. In eodez quoq̄ libro de duabus animabus aliud tradidit consideratiōe dignum. ait em̄. Non nisi voluntate peccat: ipamq̄ voluntatē diffinit dicens. Voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid vel nō admittendū vel adipiscendū. Huius dicti causam aperiens et intelligentiam pandens in li. retractationum ait. Hoc p̄pterea dictū est: vt hac diffinitioe volēs a nolente discernere: et sic ad illos referretur intentio: qui in paradiso fecerūt originem mali nullo cogente peccādo. id est. libera voluntate: quia et scientes cōtra p̄ceptum fecerunt: et ille temptator suscit vt hoc fieret: nō coegit. Nam qui nesciēs peccauit non incōgruenter nolens peccasse dici potest: quia et ipse quidē nesciens fecit: volens tamē fecit. Ita nec tale peccatuz sine voluntate esse potuit: sed voluntas facti ibi fuit: nō peccati voluntas: quod tamen factū fuit peccatuz. Hoc em̄ factum est qd̄ fieri nō debuit. Quisquis autē sciens peccat: si potest cogenti ad peccatū sine peccato resistere: nec tamē facit vtiq̄ volēs peccat: quia qui potest resistere: nō cogitur cedere: quapropter peccatuz sine voluntate esse nō posse verissimū est. Ex his liquet q̄ liter superiora accipienda sint.

Quia mala voluntas est voluntariū peccatum. f

Si autē omne pec

catum mortale voluntariū est: cum voluntas mala peccatum sit mortale: cōstat ipaz esse voluntarium peccatū. Quid em̄ vt ait Aug⁹. tam in voluntate q̄ ipsa voluntas sita est. Voluntas itaq̄ mala recte voluntarium dicitur peccatum: quia in voluntate consistit. Voluntas quippe vt ait Aug⁹. in eodem est prima causa peccādi: aut nullum peccatū est prima causa peccādi: nec est cui recte imputetur peccatum: nisi peccanti. Non ergo est cui recte imputetur: nisi voluntati. Hoc autē de peccato actuali et mortali intelligēdū est. Neq̄ his ver

Aliud caplm

Retractatio.

Non s̄ voluntas facti quod peccati ē: voluntas peccati est: qz vult quis qd̄ peccati ē: non tñ peccatum.

Aug⁹. in li. de libe. arbi.

Caplm pmū.

Retractatio geminā continens dē determinationem.

e

bis aliud voluit ostendere Augustinus vt ipse ait in retractationibus: nisi qz voluntas est qua peccatur ⁊ qua recte viuif.

Ista est distinctio. xli. huius secundum dicitur. In qua magister ostensa rectitudine ⁊ vitio humanorum actuum ex parte finis ordinantis, facit idem ex parte principij mouentis. Et tria facit. Primo inquit an omnis actus non recta intentione factus sit peccatum. Secundo an omne peccatum debeat dici voluntarium. Tertio ex predictis concludit quoddam correlatum primum vsqz ibi. Post hec inuestigari oportet. Secundus vsqz ibi. Si autem omne peccatum. Tertium vsqz ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus quarum prima est hec. Et si infideles quoscumque faciant bona opera exteriora: non tamen agunt deum: ⁊ ideo non sunt meritoria. Hanc magister ponens querit. Cum fides intentionem dirigat: ⁊ actus tam interior quam exterior: ab intentione malicia aut bonitate habeat. An ergo omnis actus infidelium qui fide non diriguntur peccatum existat? Et arguit primo quod sic. Tum quia apostolus dicit. Omne quod non ex fide est: peccatum est. Tum quia actus infidelium ad finem que est charitas dei ⁊ proximi non referuntur. In oppositum vero arguit auctoritate. b. Augustinus dicens. Infideles multa bona opera operari. Quam viam magister sequens dicit infideles multa bona opera operari scilicet bona de suo genere. licet per talia non possunt mereri. Addebat bonum dici multipliciter. Nam aliquando bonum dicitur illud quod est licitum: ⁊ aliquando illud quod est utile. Aliquando dicitur illud quod est signum boni: vel quod habet speciem boni. Aliquando dicitur illud quod est remunerabile: vel illud quod est remuneratione dignum. Primis tribus modis potest infidelis bonum operari: sed quarto modo non: eo quod carent fide. Secunda propositio est hec. Nullum peccatum est demeritorium quod non sit quodammodo voluntarium. Hanc magister ponens querit. An omne peccatum sit voluntarium? Et dicit quod sic. Nam in peccato originali ⁊ in peccatis ex ignorantia factis ⁊ in omni peccato actuali seu veniali seu mortali aliquo modo voluntas concurrat: quod confirmat auctoritate beati Augustini. Tertia propositio est hec. Intantum libere ⁊ voluntarie quis operatur quod etiam ipsa mala voluntas qua peccat: peccatum nominat. Hanc magister ponens dicit peccatum a deo esse voluntarium: quod non solum actus peccati peccatum dicitur: sed ipsa voluntas etiam qua actualiter peccat peccatum appellat: quod probat per beati Augustini. Et tamen in speciali.

An voluntas ⁊ actio mala in eodem homine ⁊ circa eandem rem sint unum peccatum an plura. a

DI. XLII

Quomodo autem voluntas mala ⁊ operatio sint peccatum: queri solet vtz in eodem homine ⁊ circa eandem rem hec duo unum sint peccatum vel diuersa: vt si quis voluntate furatur: voluntatem habuit malam: quod peccatum est: ⁊ actum malum quod item peccatum est. Hec autem duo diuersa sunt. scilicet voluntas ⁊ actio.

Sed numquid diuersa sunt peccata an unum? Quidam dicunt unum esse peccatum: alij vero dicunt diuersa esse peccata. Quia cum constet hec duo esse diuersa: aut diuisa duo peccata dicuntur: aut duo diuersa non peccata. Quibus alij respondent: hec duo diuersa esse peccata non plura. Non enim plura peccata sunt: sed peccatum unum: quod vna parricatio vel inobedientia in vtroque admittit: siue quando vult: siue quando agit: ⁊ unum est ibi contemptus: sed minor cuius in voluntate solum peccatum continetur. Maior vero cum voluntati etiam operatio additur: ⁊ ideo maius sit peccatum: sed non plura: cum voluntas operi mancipatur.

Alia contra eosdem oppositio. b

Sed adhuc eis de obijciat. Si unum tamen illa duo peccata sunt: cum quis voluntate mala prius concepta deinde opus patrauerit: non per aliquo reus est: nisi pro quo ante opus reus erat: cum adhuc in sola voluntate peccatum consistebat. Nullum enim reus est eterne mortis: nisi pro peccato sed peccatum aliud non est admissum actione quam prius admissum erat voluntate. Non ergo per aliquo alio iste fit damnabilis actu peccando quam ante fuerat cum sola voluntate delinquebat. Ad hoc etiam ⁊ illi respondent dicentes: propter peccatum quidem tantum illius furem reum constituit: cuius eius voluntas ⁊ actio unum sint peccatum: per alio tamen reus factus est actu peccando quam prius erat sola voluntate delinquendo: quia pro actu qui est aliud quam voluntas: licet non aliud peccatum.

Alia aduersus eosdem obiectio. c

Item ⁊ adhuc que stioni instant dicentes hec duo ideo diuersa esse peccata: quod diuersorum legis mandatorum parricationes sunt. Alio enim mandata legis prohibetur actio furti. scilicet non furaberis: alio furandi voluntas. scilicet Non concupisces rem proximi tui. Cum autem hec duo diuersa mandata sunt quibus illa duo prohibentur: patet illa duo diuersas esse parricationes: diuersa esse peccata. Ad quod etiam illi dicunt diuersa quidem esse mandata: quibus illa duo distinctim prohibentur: vt Augustinus. docet super Exodus. Verum tamen in illis non ob-

Opinio contra illos qui dicunt unum esse peccatum

Responsio

Responsio

Responsio

seruatis vna tñ p̄uarcatio incurrit: vñū q̄ p̄trahit peccatū: licet duo diuersa illis p̄hibeant. Sicut ec̄uerso duo sunt man- data charitatē: q̄bus duo p̄cipiunt̄ diligi: vna tñ in eis: nobis cōmendat̄ charitas.

Si peccatū ab aliquo admissuz in eo sit quousq; peniteat.

Preterea solet que

ri cū ab aliquo p̄petrato voluntate pecca- to voluntas id agendi ⁊ actio trāserit: nō dum tamen vera habita penitētia: vtrū il- lud peccatū vsq; quo peniteat sit i eo: Qd nō esse videt̄: q̄ voluntas illa que p̄us fu- it non est neq; actio: q̄ neq; vult illud vel agit quod ante voluit ⁊ egit. Sed non est ignorandū peccatū duobus modis dici cē in aliquo ⁊ transire. s. actu ⁊ reatu. Actū ē in aliq; dū ip̄m qd peccatū est: vt actio vel voluntas in peccante est. Reatu x̄o cuz p̄ eo siue transierit siue assit mēs hoīs pollu- ta est ⁊ corrupta: totusq; hō sup̄licis obli- gatus p̄petuis: nec vnq; est in aliquo pec- catū actu p̄ter originale qn̄ sit etiā reatu: s̄ est reatu intelligendū postq; transit actu.

hōis q̄stōis determinatiua.

Quibus modis dicit̄ in scriptura reatus.

Reatus in scriptu

ra multipliciter accipit̄. s. p̄ culpa: p̄ pena p̄ obligatione pene tēporalis vel et̄ne. Si etiā mortale est: obligat nos pene et̄ne: si veniale obligat nos pene t̄pali. Duo enīz sunt genera peccatorū: mortaliū. s. ⁊ venia- liū. Mortale est p̄ qd hō mortē et̄nā me- ret̄. Crimen etiā (vt ait Aug⁹) est qd est di- gnum accusatione ⁊ dānatione. Veniale ē quod hominē vsq; in reatū p̄petue mortis non grauat: verū tamen penam meret̄: sed facile indulgetur.

Quid sit mor- tale peccatū.

Quid sit veni- ale.

De modis peccatorū qui multiplī- citer assignantur.

Modi autēz pecca

torū varias in scriptura h̄nt distinctiōes in qua dicit̄ peccatum duob⁹ modis com- mitti. s. cupiditate ⁊ timore: vt Augustin⁹ tradit sup̄ illuz locum psal. Incensa igni ⁊

suffossa. H̄is enī duobus modis dicit̄ om- nia pctā mortalia includi. E incensa ea dicit̄ que ex cupiditate male incedente oriūtur. Suffossa x̄o que ex timore male humiliā- te pueniunt: qd est qn̄ quis cupit nō cupi- enda vel timer non timenda. Alibi x̄o dicit̄ tur peccatū fieri tribus modis. s. cogitatu: x̄bo ⁊ ope. Unde Hiero. sup̄ Ezech̄ Trīa generalia delicta sunt quib⁹ humanū sub- iacet genus. Aut enī cogitatio: aut sermo- ne: aut opere peccamus H̄is aliqñ etiā ad- ditur quartus modus. s. cōsuetudinis: qd in quadriduano Lazaro significatum est. Dicit̄ quoq; homo peccare in deū: in se et in primū. In deū cum de deo male sentit: vt hereticus vel que dei sunt vīrpare p̄- sumit: indigne p̄cipiendo sacramētis. vel qn̄ nomē dei peierando p̄tempibile facit. In primū peccat: cū primū iniuste ledit. In se vero cū sibi ⁊ nō alij nocet.

Prima dicit̄.

Secda dicit̄.

Tertis dicit̄.

Quomodo differāt delictū ⁊ pec- catum.

Varias quoq; ap

pellationē habet. Dicit̄ enī peccatū etiā delictū. Et delictū fortasse est (vt ait Aug. in questionib⁹ leuitici) declinare a bono: peccatū est facere malū. Aliud est enī decli- nare a bono: aliud est facere malū. Pecca- tū ergo est p̄petratio mali: delictum deser- tio boni: quod ⁊ ip̄m ostēdit nomē. Quid enī aliud sonat delictū nisi derelictū: ⁊ qui delinquit: quid derelinquit nisi bonū. Del- delictū est qd ignoranter fit: peccatū quod scēnter committitur. Indifferenter tamen ⁊ peccatū nomine delicti ⁊ delictum nomi- ne peccati appellatur.

De septem principalib⁹ vitijs.

Propterea sciēdū

est septem esse vitia capitalia: vel principa- lia. vt Greg⁹. sup̄ Exod. ait. s. inanem glo- riam: iram: inuidiam: accidiā vel tristitiaz auariciam: castrimargiā: luxuriam. Que vt ait Johānes Chryz⁹. significata sunt in septem populis qui terrā p̄missionis israe- li p̄missam tenebant. De his quali septem fontibus cuncte animarū mortifere corru- pte emanant. Et dicuntur hec capitalia: quia ex eis oriuntur omnia mala. Maluz

em malū est quod etiam non ab aliquo ho-
rum originem trahat.

De superbia que est radix omnis
mali.

Ex superbia tamē

omnia mala oriuntur et hec et alia: quia vt
ait Greg⁹. Radix cuncti mali est superbia
De qua dicitur. In initium omnis peccati ē
superbia: que est amor proprie excellentie.
Luius quattuor sunt species: vt Gregori-
us ait. Prima est cum bonuz quod habet
quis sibi attribuit. Secunda cum credit a
deo esse datum: sed tamen p suis meritis.
Tertia cū se iactat habere quod nō habet.
Quarta cuz ceteris despectis singulariter
vult videri. Merito ergo radix omnis ma-
li dicitur superbia. Huic autē videtur ob-
uiare quod ap⁹ ait. Radix omniū malo-
rum est cupiditas: q: si radix omniū malo-
rum est cupiditas: ergo superbie. Quomo-
do ergo superbia radix est et initium om-
nis peccati?

De istuz spe-
cieb⁹ superbie.

Quod cupiditas
est radix omni-
um malozum.

Quo sensu vtrunq; radix dicatur
omniū malozum, l. et superbia et
cupiditas.

Bed vtrūq; recte

dictum esse intelligitur: si genera peccato-
rum singulorum: non singula generū vtra-
q; locutione includi intelligantur. Nullū
quippe genus peccati est quod interdū ex
superbia non pueniat. Nullum etiā quod
ex cupiditate aliquādo nō descendat. Sūt
enim nōnulli hominū qui ex cupiditate fi-
unt superbi: et aliqui ex superbia sūt cupi-
di. Est enim (vt ait Augustin⁹) homo qui
non esset amator pecunie: nisi per hoc pu-
taret se excellentiorem esse. Ideoq; vt ex-
cellat: diuitias cupit. Tali homini ex sup-
bia aboritur cupiditas: et aliquis qui nō
amaret excellere: nisi putaret per hoc diui-
tias maiores habere. Ideo ergo excellere
laborat: quia diuitias habere amat. Huic
innascitur superbia. id est. amor excellen-
tie ex cupiditate. Patet ergo q; ex super-
bia aliquando cupiditas: et ex cupiditate
aliquando superbia oritur: et ideo de vtra-
q; recte dicit q; sit radix omnis mali.

Augusti.

Ista est distinctio. xliij. hui⁹ secun-
di libri. In qua quidem distinctione magister ofen-
so qualiter ex simplici intentione vel voluntate actus
exterior habet maliciā vel bonitatē. Determinat que-
stiones quasdam circa predicta. Et tria circa hoc fa-
cit. Primo em inuestigat actus exterioris cuz pecca-
to conuenientiam. Secundo ostendit qualiter actus
peccati transiens relinqt post se quandam reat⁹ ob-
ligationem. Tertio assignat vtorū peccatorū distin-
ctionem. Primo facit a principio distinctionis vsq; ibi.
Preterea queri solet. Secundū vsq; ibi. Modi autē
peccatorum. Tertium vsq; ad finem distinctionis.
In speciali de sententia magistri stat in tribus pro-
positionibus: quarum prima est hec. Quāuis vo-
luntas et actus exterior sunt duo actus distincti rea-
liter: vno tamen numero conformitate vel discor-
dantia boni vel mali dicuntur moraliter. Vanc enī
ppositionem magister ponens querit. Vtrum volū-
tas mala interior et operatio mala exterior sint duo
peccata vel vnum? Et respondens dicit q; quidā di-
xerunt q; sint nisi vnum peccatū. Alij dicunt q; sint
diuersa peccata: qui suam opinionem contra primā
tribus rationibus probant. Primo sic. Voluntas in-
terior et actus exterior sunt diuersa: aut ergo sunt di-
uersa peccata: aut diuersa nō peccata: sed non sunt
non peccata: quia vtrunq; est peccatum. ergo diuer-
sa sunt peccata. Et respondet magister primā opin-
onem soluens dicens: q; licet sint duo actus: sunt ta-
men vnum peccatum: quia ambo vnum cōtemptum
faciunt. Secundo sic. Si illi duo actus sint tm vnuz
peccatum et non diuersa: igitur nō magis debent pu-
niri qui peccant actu exteriori et interiori simul: q; q;
peccant interiori tm: quod est incōueniens. Vbi ma-
gister respondens dicit q; qui peccat ambobus acti-
bus simul plus punitur q; qui peccat interiori tantū:
nō ideo q; illi duo actus sint peccata diuersa s; ideo
quia ex pluribus factum est peccatum. Tertio sic dē
uerse mandatis. phibetur actus et voluntas interi-
or et act⁹ exterior: ergo sunt diuersa peccata. Et re-
spondens magister dicit ex diuersitate mandatorū
quibus illi duo actus phibentur non posse argui q;
sint diuersa peccata: quia sicut vna charitas det et p-
rimi diuersis mādans pceptur: sic etiam diuersi ac-
tus vnum peccatum facientes diuersis mandatis p-
hiberi possunt absq; hoc q; sint diuersa peccata.
Secunda ppositio est hec. Anima p peccatum sua
pulebutudine destituta post transitum interiorum et
exteriorum actū manet corrupta et polluta. Vanc
enim ppositionem magister probans querit. Vtrū
expleto et transeunte actu tam interiori q; exteriori
remaneat peccatum. id est. reatus culpe in homine.
Et arguit q; non: quia voluntas illa mala peccato
actu vitioso non est: neq; actus exterior est: neq; ho-
mo vult postea quod ante volebat: neq; agit quod
ante egit. Et respondet magister q; non sit dubitā-
dum quin peccatum transeat actu: licet tamen mane-
at reatus. id est. obliget hominem ad penā: siue eter-
nam siue temporalem. Tertia ppositio est hec.
Peccatum fm quod p comparationē ad diuersa va-
rie accipitur diuersimode distinguitur. Vanc ppo-
sitionem magister ponens dicit: q; peccatum diuidit⁹
q; tum ad eius radicem in duo: quod pbat p be-
atum Augustinum dicentem super illud psal. Ince-
sa igni et suffosa tē. quod ex duobus peccatur. sc. ex
cupiditate male incendente: et ex timore male humi-
liante: ad que duo omnia peccata mortalia reducun-
tur. Nam omnis peccans: aut appetit non appeten-
da. aut timet nō timenda. Alio modo diuidit⁹ pecca-
tum q; tum ad eius actum sic p beatū Hiero. super

Ezechielem dicentē: q̄ tripliciter peccatur: aut cogitatione aut locutione aut opere. Et tribus hīs modis addit beatus Hieronymus quartum. scilicet aut consuetudine. Tertio dividitur peccatum quo ad eius obiecta: sicut quod dicitur consuevit q̄ peccatur quādoq̄ in deum: ut cum aliquis male sentit de deo p̄ heresim: vel in alios que dei sunt: quādoq̄ in proximum: ut cum cum in se vel in suis iniuste ledit. Quādoq̄ in seipsum: ut cum sibi et nō alteri nocet. Quarto dividit peccata quo ad nomē quo nominatur: quia dicitur peccatum sicut beatus Augustinus ratione male actōis: vel quia scienter committitur. Delictū vero dicitur ratione significatio nis boni quia in quolibet peccato bonum deserit: et malum operat: vel etiam quia igno:anter committit. Istis em̄ p̄missis magister enumerat septem peccata mortalia capitalia ideo sic dicta: q̄ omnia alia cetera peccata ex istis septem peccatis mortalibus oriuntur: que significantur p̄ septem gentes quas dominus expulit p̄ filios israhel de terra p̄missionis. Et tū in speciali.

De peccato in spiritum sanctum quod dicitur etiam peccatum ad mortem.

DI. XLIII.

Et preterea

quoddam peccati genus ceteris grauius et abominabilius: quod dicitur peccatum in spiritum sanctum.

De quo in euangelio veritas ait. Qui peccauerit in spiritum sanctum nō remittet ei neq̄ hic neq̄ in futuro. Et Job. in epla canonica. Est peccatū ad mortē: non p̄ eo dico ut quis oret Qui em̄ peccat in patre remittetur ei et qui peccat in filium remittetur ei qui autē blasphemauerit in spiritum sanctum non remittetur ei neq̄ hic neq̄ in futuro.

Sed querit quid sit illud peccatū in spiritum sanctum vel ad mortē: Quidam dicunt illud peccatum esse desperationis vel obstinationis. Obstinatio est indurate mentis in malicia pertinacia: p̄ quā homo fit impenitens. Desperatio est qua quis diffidit penitus de bonitate dei iestimans suā maliciā diuine bonitatis magnitudinem excedere. Sicut Chayn qui dixit. Ab aior est iniquitas mea q̄ vt veniā merear. Utrumq̄ vero dicitur peccatū in spiritum sanctum quia spiritus sanctus est amor patris et filij et benignitas qua seinuicem et nos diligunt que tanta est cuius finis non est. Recte ergo in spiritum sanctum delinquere dicuntur qui sua malicia dei bonitatez superare putant: et ideo penitentia non assumunt: et qui iniquitati tam p̄naciamente inherant: vt eam nunq̄ relinquere p̄ponant et ad bonitatem spiritus sancti nūq̄ redire: patietia dei abutētes: et de misericordia dei nimis p̄sumen-

tes: quibus placet malicia propter se: sicut p̄s bonitas. Isti nimis a p̄nacia et p̄sumptione peccant autumantes deū non esse iustum. Illi desperatione deū nō bonum existimant: tollentes in hoc turbulentissimo iniquitatis mari portū diuine iusticie: quo se recipiant fluctuantes: Atq̄ ipsa desperatione addunt peccata peccatis dicētes misericordiam nullam esse: et q̄ sup̄ peccatores necessaria damnatio debetur.

Utrum omnis obstinatio sit peccatū in spiritum sanctum.

Sz queritur utrum

ois obstinatio mentis in malicia obdurate omnisq̄ desperatio sit peccatū in spiritum sanctum: Quidam dicunt omnem obstinationem et omnē desperationē esse peccatū in spiritum sanctum. Quod si est: aliqui illud peccatum remittit q̄ multi etiam obstinatissimi et desperatissimi conuertunt. vt Aug⁹. ait sup̄ illum locū ps̄. Conuertam in profundū maris. i. eos qui erant desperatissimi: et ibi obstitit cristallū suam sicut buccellas. id est obstinatos facit aliorū doctores. Taliū conuersio ibi etiam euidenter ostendit vbi ait Qui educit vincos in fortitudine. Similiter et eos qui exasperant qui habitant in sepulchris. Scdm̄ istos illud peccatū dicitur irremissibile: nō quā aliquādo remittatur: sed q̄ vix et raro et difficulter dimittit. Non em̄ solui cristallus nisi vehemēti spiritus impetu. Alij vero tradūt non quālibet obstinationē vel desperationē appellari peccatū in spiritum sanctum: sed illam tantū quā comitat impenitentia: qui etiā impenitentia dicitur esse peccatū in spiritum sanctum. Sz q̄ Aug⁹. dicit impenitentia esse peccatū in spiritum sanctum: cū sic obstinatus est alij q̄ vt nō peniteat. Discuti oportet an aliud sit obstinatio: aliud impenitentia sit in eo peccatū: an idē: sed diuersis modis commissum. Scdm̄ istos peccatū illud dicitur irremissibile: eo q̄ nunq̄ dimittat. Unde Aug⁹. etiā dicit q̄ hoc solū peccatū veniā mereri nō potest. Et Hiero. q̄ talit̄ peccans digne penitere non potest. Et ideo recte Jobes dicit vt non p̄ eo oret quis: quia qui sic peccat: orationibus ecclesie hic vel in futuro iuuari non potest: habens cor induratum tanq̄ lapis: sicut de diabolo legitur. Post hanc vitam qui valde mali sunt: meritis ecclesie iuuari non possunt.

Aug⁹. de verbis domini.

Opinio quorundam.

Alloz finis.

Quid sit illud peccatum.

Quorundam opinio. Quid sit illud peccatum.

Qualiter accipit peccatū in spīritu sanctum.

Augusti.

Est etiā alia huius

peccati assignatio. Hoc em̄ p̄ctm̄ Aug. dif-
finit̄ in li. de smone dñi in mōte ait. Pec-
catus ad mortē est cū post agnitiōē dei p̄
grām xp̄i opugnat aliquis fraternitatem
z aduersus ip̄am grām qua recōciliat̄ est
deo: inuidie faucibus agitat̄: quod fortas-
se est peccare in spū sanctū: qđ p̄ctm̄ dici-
tur nō remitti: nō qz nō sit ignoscendū pec-
canti si peniteat: s̄ qz tanta est labes pecca-
ti illi: vt dep̄candi humilitatē subire non
possit: etiā si p̄ctm̄ suū mala p̄scia agnosce-
re z enūciare cogat̄: vt Judas cum dixit.
Peccaui: facili⁹ desperans cucurrit ad la-
queū: qđ hūilitate veniā peteret: qđ p̄pter
magnitudinē peccati: iā ex dānatione pec-
cati tales habere credendū est. Ecce qđdam
assignatio peccati in spū sanctū vel ad mor-
tē hic posita est: qua illud p̄ctm̄ esse tradit̄
opugnatio fraternitatis post agnitiōē: z
inuidētia grē post recōciliatiōē: qđ spēs
quedā obstinationis intelligi pōt. Illā tñ
diffinitioē Aug⁹ in li. retrac. rememorās
aliquid adijciendūz ibi fore: nec asserendo
sed dixisse apit ita dicens. Qđ quidē nō cō-
firmaui: qm̄ hoc putare me dixi. Sz tñ ad-
vendū fuit si in hac scelerata mentis puer-
sitate finierit hanc vitā. Qm̄ de quocunqz
pessimo in hac vita p̄stituto: nō est despe-
randū: nec p̄ illo imprudētē orat̄ de quo
nō desperat̄. His verbis insinuat̄ p̄ctm̄ p̄-
missa diffinitioē descriptū: tunc solū debe-
re dici ad mortē vel in spū sanctū: cū nō ha-
bet comitē penitētia: nec de aliquo pecca-
toze desperandū est in hac vita: z ideo pro
omni esse orandū. Cū illud Job. Nō p̄ eo
dico vt quis oret: sic accipiendū videt̄: vt
p̄ aliquo peccate ad mortē vel in spū sanctū
ctū post qđ finierit hanc vitā nō orem⁹. Qđ
aut̄ in hac vita est: nec p̄ctm̄ illius iudica-
re: nec de illo desperare: sed p̄ illo orare de-
bemus. Cū Aug⁹ de verbis dñi de impe-
nitentia qđ est blasphemia in spū sanctūz sic
ait. Ista impenitētia vel cor impenitēs: qđ
diu quisqz in hac carne viuit nō pōt iudica-
ri. De nullo em̄ desperandūz est: qđ diu ad
penitentiā patientia dei adducit. Pagan⁹
est hodie: iude⁹ infidelis est hodie: heretic⁹
est hodie: scismatic⁹ ē hodie: qđ si cras am-
plectat̄ catholicā fidez: z sequat̄ catholicā
veritatē. Quid si isti qđ in quocūqz gene-

Augusti.

re erroris notas: z tāqz desperatissimos dā-
nas: atqz finiant istā vitā agūt penitētia:
z inueniūt veram requiē z vitā in futuro.
Nolite ḡ ante t̄pus iudicare qđcūqz. Ex his
ostendit̄ p̄ singulis p̄ctōribus in hac vita
esse orādū: nec de aliqđ esse diffidēdū: qz cō-
uerti pōt dū in hac vita est. Quia non pōt
sciri de aliqđ vtrūz peccauerit ad mortē vel
in spū sanctū: nisi cū ab hac vita discesserit
nisi forte alicui p̄ spū sanctū mirabiliter re-
uelatus fuerit. Ex p̄dictis aliquaten⁹ capi
pōt quō accipiat̄ p̄ctm̄ in spū sanctū. s. inui-
dentia grē fraternitatis impenitētis opug-
nās: que vtiqz obstinatio esse videt̄: z ois
impenitētis obstinatio atqz desperatio. No-
tandū vō est qz nō ois qđ nō penitet impeni-
tēs dici pōt: qz impenitētia pprie obstina-
ti est: z vt quidā volunt etiā desperati.

**Alia assignatio peccati in spūritu
sanctum.**

De hoc quoqz pec-

cato in spū sanctum Amb. in li. de spūctō
differēs diffinitā assignatiōē tradit dicens
Cur dñs dixerit. Qui blasphemauerit in
filiū hoīs dimittet̄ ei: qui aut̄ blasphema-
uerit in spū sanctūz neqz hic neqz in futuro
dimittet̄ ei: Diligētē aduerte: nunqđ alia
est offensio filij: alia spū sancti. Sicut vna
dignitas sic vna iniuria. Sed si qđ corpis
specie deceptus hūani: remiss⁹ aliqđ sentit
de xp̄i carne qđ dignū est: habet culpā: nō
est in exclusio a veniā. Si qđ vero sancti
spūs dignitatē maiestātē z ptatē abneget
sempiternā z putet nō in spū dei cūci demo-
nia: sed in beelzebub: nō pōt ibi esse exhor-
tatio veniē vbi sacrilegij plenitudo est. Sa-
tis hic apte explicat̄ quid sit p̄ctm̄ in spū
sanctū. Qđ illi Aug. descriptioni cōgrue-
re videt̄: qua illud p̄ctm̄ dicit̄ esse inuiden-
tia grē opugnās fr̄nitatē. Qui em̄ post co-
gnitiōē vitatis sancti spūs veritatē negat
eiusqz opa dicit̄ esse beelzebub: ptati: boni-
tati z grē dei inuidere nō dubitat̄. Nō vti-
qz distinctio illa vboz sic accipiēda est qđ
triū psonarū diuise sint offense: sed ibi pec-
catoz genera distincta sūt. P̄ctm̄. n. in pa-
trē id intelligit̄ qđ fit p̄ infirmitatez: qz p̄ri
sc̄ptura fr̄cōnē attribuit potētia. P̄ctm̄ in
filiū qđ fit p̄ ignorantia: qz sapia filio attri-
buit. Tertiu⁹ expositū est. Qui ḡ peccat p̄
infirmitatē vel p̄ ignorantia: facile veniam
adipiscitur: sed non ille qui peccat in spū

Ambrosi⁹

tum sanctū. Cum autē vna sit potentia: sapientia: bonitas triū: quare patri potētia filio sapientia: spiritui sancto bonitas sepi⁹ assignetur: superius dictū est.

Ista ē distinctio. xliij. hui⁹ secundū libri. In qua magister ostensa diuisione peccatorū in generali: tractat de quodā peccato ceteris grauiori in speciali scz in spiritū sanctū. Et tria facit. Nam pmo pponit grauitatē et illius remissionē. Secūdo asserit variam ipsius descriptionē. Tertio remouet quandā dubitationē incidētē. Prīmū facit a principio vsqz ibi. Sed querit quid sit. Secundū vsqz ibi Diligenter aduertendū. Tertīū vsqz ad finem diuisionis. Et tantū in generali. In speciali vero sentētia magistri stat in tribus ppositionibus quarū prima est hec. Peccatū in spiritū sanctū omnīū peccatorū grauiſsimū dicitur. qz neqz hic neqz etiā in futuro seculo remittitur. Hanc magister pbat pmo p dictum chriſti in euangelio. s. qui peccat in spiritum sanctū non remittet ei neqz hic neqz in futuro. Secūdo p illud Job. iij. dicentis: qui peccat in patrē vel in filium remissionē pene recipiet: sed nō qui blasphemauerit in spiritū sanctū: qz illud peccatū est ad mortem: et p illo nō est orandū. Secūda ppositio ē hec. In spiritū sanctū peccare est ex pposito vtilia ad salutē refutare: vel supne gratie oppugnare vel scienter spiritū sanctū blasphemare. Hanc magister insinuans querit. Quid sit peccatū in spiritū sanctū ponens triplicē eius descriptionē. Prīma est qz peccatū in spiritū sanctū sit obstinatio. s. obduratio in malicia: p quam cōtemnitur diuina iusticia. Desperatio est diuidentia bonitatis diuine p quā spernit dei bonitas et misericordia. Quā querit incidentaliter. Atz omnis obstinatio et desperatio sit peccatū in spiritū sanctū? Et respondēs dicit aliquas fuisse opiniōes qz sic: sed qz multi obstinati et desperati puertantur: ideo illi pmuniter dicunt qz peccatū in spiritū sanctū nō sit simpliciter irremissibile: sed ideo qz difficulter remittit. Alios vero dicit fuisse opinatos qz nō omnis obstinatio vel desperatio sit peccatū in spiritū sanctū: sed tm̄ illa quā concomitat finalis impenitentia. Et illi etiā dicunt tale peccatū simpliciter esse irremissibile. Secūda descriptio peccati in spiritū sanctū est: qz sit inuidentia seu oppugnantia fraternelle et supne gratie: que ideo non dicit remitti. qz taliter delinquētes humilitatē petendi veniā subire nō possunt. Et subdit qz talis inuidentia seu oppugnantia nō est peccatū in spiritū sanctū nisi cū finali impenitentia. Et videt n̄gr̄ h accipere finalē ipenitentia nō solum pur negat actū penitētiē: sed etiam ppositum. Tertia assignatio peccati in spiritū sanctū est qz sit peccatū cōtra bonitatē et virtutē spiritū sancti cōmissum: quā ponit magister ex verbis Auhro. Tertia ppositio est hec. Peccatū qd in spiritū sanctū cōmittitur dicitur sic nō qz absqz offensione aliarū diuinarū psonarū scz patris et filij cōmittitur. Hanc magister ponens dicit diligenter esse aduertendū qz cū dicitur aliquod peccatū in spiritū sanctū cōmitti nō esse sic intelligendū qz sit aliqz offensio qua offendit spiritū sanctus et alia qua offendunt alie psonē: imo offensa vnus est offensa omnīū. Sed qz in sacra scriptura patri attribuitur potētia. ideo peccatū qd cōmittit ex infirmitate dicit fieri contra patrē. filio vero sapientia: ideo peccata que cōmittunt ex ignorantia dicunt fieri contra filium. Spiritū sancto bonitas seu clementia: ideo peccata cōmissa ex malicia dicuntur fieri cōtra spiritū sanctū seu in spiritū sanctū aita

men persone simul quolibet horuz offenduntur. Et tantū in speciali.

De potentia peccandi: an sit homini vel diabolo a deo.

Est predicta

DI. XLIII

cōsideratione dignum occurrit. **U**trum peccandi potētia sit nobis a deo: vel a nobis?

Putāt quidā potētiā recte agendi nobis esse a deo. Potentiā vero peccandi nō a deo: sed a nobis vel a diabolo esse: sicut mala volūtas nō a deo nobis est: sed a nobis et a diabolo. Bona autem a deo tm̄ nobis est. Bone nāqz voluntatis et cogitationis initium nō homini ex se ipso nasci: s. diuinitus parari et tribui in eo deus euidenter ostēdit: qz nec diabolus nec aliquis angeloz eius ex quo in hanc caliginē sunt detrusi: bonā potuit vel poterit resumere voluntatē. Quia si possibile foret vt humana natura postqz a deo auersa bonitatem pdidit voluntatis: ex se ipsa rursus eam habere potuisset: multo possibilis hoc natura haberet angelica: que q̄tominus grauaf terreni corporis pondere: tātomagis hac esset pcedita facultate. Nō ergo homo vel angelus a se voluntatē bonam habere potest: sed malam. Similiter et de potentia inquit p. l. v. tudinē volūtatis boni vel mali differentes qz illa sit a deo nō ista.

Opinio quorundā qz sit a deo: sed falsa p̄sumit.

Nō ad pbat dū qz bona voluntas non fit hōi nisi ex deo Aug⁹ in li. de fide ad Petrū

Autoritatib⁹ astruit potētiā peccandi esse a deo.

Sed pluribus san

ctorum testimonijs indubitātē monstrat qz potestas mali a deo est: a quo est omnis potestas. Sit em̄ aplus. Non est potestas nisi a deo. Nō de potestate boni tantū: sed et mali intelligi oportz. Cū Pilato etiā veritas dicat. Nō haberes in me potestatem: nisi datus esset tibi desuper. Malicia nempe hominū (vt ait Aug⁹) cupiditatez nocendi p se habet: potestātē autē si ille nō dat nō habet. Ideoqz diabolus anteqz aliquid tolleret Job dicebat dño. Adhite manū tuā. i. da ptatem: quia etiam nocentiu potestas non est nisi a deo: sicut sapientia ait. Per me reges regnant: et tyranni p me terram tenent. Unde Job de domino ait: Scū.

Aug⁹. super psal. lxxxv.

Aug⁹ super

of da
uicā:
uuro.
Ex bia
ic vna
qz co:
on pot
ne vel
essert
ter re
capl
tunt:
puz:
t. r. ois
no. Po
er impen
e obdina
perari.
spirituz
pec
de spū
dit dices
auerit in
alpbemat
in futuro
mūqd alia
Sicut vna
de corpis
aliqd sentit
culpā: nō
vero sancti
tē abnegat
ei cūci demo
oi esse ex deu
tude est. Sa
pctū in spū
pioni cogit
of esse inuiden
Qui em̄ post co
veritate negat
ub: p̄tū: boni
bitat. Nō vū
cipiēda est q̄si
sed ibi pecc
pctm. n. in pa
mitatez: qz pri
cētā. p̄ctū in
sapia filio am
Qui qz peccat p
ia: facile veniam
ai peccat in spū

Grego.

Qui facit regnare hypocrītā ppter peccāta populi. Et de populo israel dicit deus: Dedi eis regem in ira mea. Nocendi enim volūtas potest esse ab hominis animo: potestas autē non est nisi a deo. et hec abdita apraq; iusticia. Nam p potestātē diabolo datam iustos deus facit suos. De hoc etiā Grego. in moralibus ait. Tumoris elatio non potestatis ordo in crimine est. Potentiam deus tribuit: elationē vero potentie malicia nostre mētis inuenit. Tollam⁹ ergo quod de nostro est: quia nō potentia iusta: sed actio praua damnatur. Ibis auctoritatibus alijsq; pluribus euidentē ostenditur quod non est potestas boni vel mali cuiuscūq; nisi a deo equo: et si te lateat equitas.

An aliquando resistendum sit potestati.

Hic oritur questio

non transiēda silentio. Dicitū est enī supra q potestas peccandi vel nocendi non est homini vel diabolo nisi a deo. Apostolus autē dicit q qui potestati resistit dei ordinationi resistit. Cum ergo diabolo sit potestas mali dei ordinatione: eius potestati non esse resistendū videtur. Sed sciendū est apostolūz ibi loqui de seculari potestate. scilicet rege et principe et huiusmodi: quibus nō est resistendū in his que iubet deus eis exhiberi. scilicet in tributis et huiusmodi. Si vero princeps aliquis vel diabolus aliquid iusserit vel suaserit contra deum: tunc resistendum est. Unde Augustinus determinans qualiter resistendum sit potestati in lib. de natura boni ait. Si aliqd iubeat potestas quod nō debeas facere: hic sane contemne potestatem timendo maiorem potestatem. Ipsos humanarū rerum gradus auerte. Si quid iusserit procurator: nunquid faciendum est: si contra procuratorem iubeat? Rursum si quid ipse procurator iubeat: et aliud iubeat imperator: nunquid dubitā illo contempto illi esse seruiendū? Ergo si aliud imperator: aliud iubeat deus: contempto illo obtemperandū est deo. Potestati ergo diaboli vel hominis tunc resistimus cum aliquid cōtra deū suggererit: in quo dei ordinationi nō resistimus: sed obtemperamus. Sic enim deus precepit vt in malis nulli potestati obediamus.

Quod aliquando resistendum est potestati

Iam nunc his intelligendis atq; ptractandis: que ad verbi incarnati mysteriūz pertinent: integra mentis consideratiōe intendamus: vt de ineffabilibus vel modicū aliquid fari deo reuelante valeamus.

Ista est distinctio. xliiij. et vltima huius secūdi libri. In qua magister postquam determinauit de peccato quod ad ipsius actum: agit de potentia peccandi. Et tria facit. Nam primo recitat opinionem falsam quorundā. Secundo determinat veritates. Tertio remouet incidentē dubitationē. Primum facit a principio distinctionis vsq; ibi. Sed pluribus sanctorum. Secundū vsq; ibi. Hic oritur questio. Tertium vsq; ad finem distinctionis. In specialī sententia magistrūz in tribus ppositionibus quarum prima est hec. Quāuis scilicet aliquos a deo sit omnis potestas in quibus est potentia operandi: nō tamē est ab eo in quibus potentia peccandi. Hanc magister ponens querit. Utrū potentia peccandi sit a deo. Et respondet quosdam opinatos fuisse q potestas peccandi nō sit a deo: sed q bona et recta voluntas tantū inest nobis a deo: mala autē voluntas a nobismetipsis et a diabolo: sic peccandi potentia nō inest nobis a deo: sed a nobismetipsis et diabolo. Unde magister tenens oppositū dicit q omnis potestas etiā potestas peccandi sit a deo. Et hoc confirmat auctoritatibus sanctorū. Secunda ppositio est hec. Verisimile est omnē potentiam esse a deo: non solū bene operandi: sed etiam potentia peccandi. Hec ppositio patet p auctoritates quas magister allegat p sua opinione. Tertia ppositio est hec. Quāuis potestati bene administrate sit semper scilicet regulā sacre scripture obediendū abusus tamē eius scilicet recta ratione est quādoque resistendū. Hanc enī ppositionē magister ponens querit. Utrum quilibet resistens potestati semper peccet: cū omnis potestas sit a deo? Et respondens dicit q semper obediendū est potestati nisi cōtra deum aliquid scilicet accipiat: ita tamē q si diuersa potestates diuersa scilicet acciperent: superiori obediendū est: et iō nullus inferior deo debet scilicet accipere aliquid quod sit contra deum: quod si fecerit subditus nō tenetur sibi obedire. Ultimo scilicet cōtinuando dicta dicendis dicit: q in sequenti libro videlicet tertio dicendū sit de his que quidē ad verbi incarnati spectant mysteriūz etc.

Explicit liber secundus de rerum creatione et formatione corporalium et spiritalium aliorum: et alijs pluribus ad ea pertinentibus.

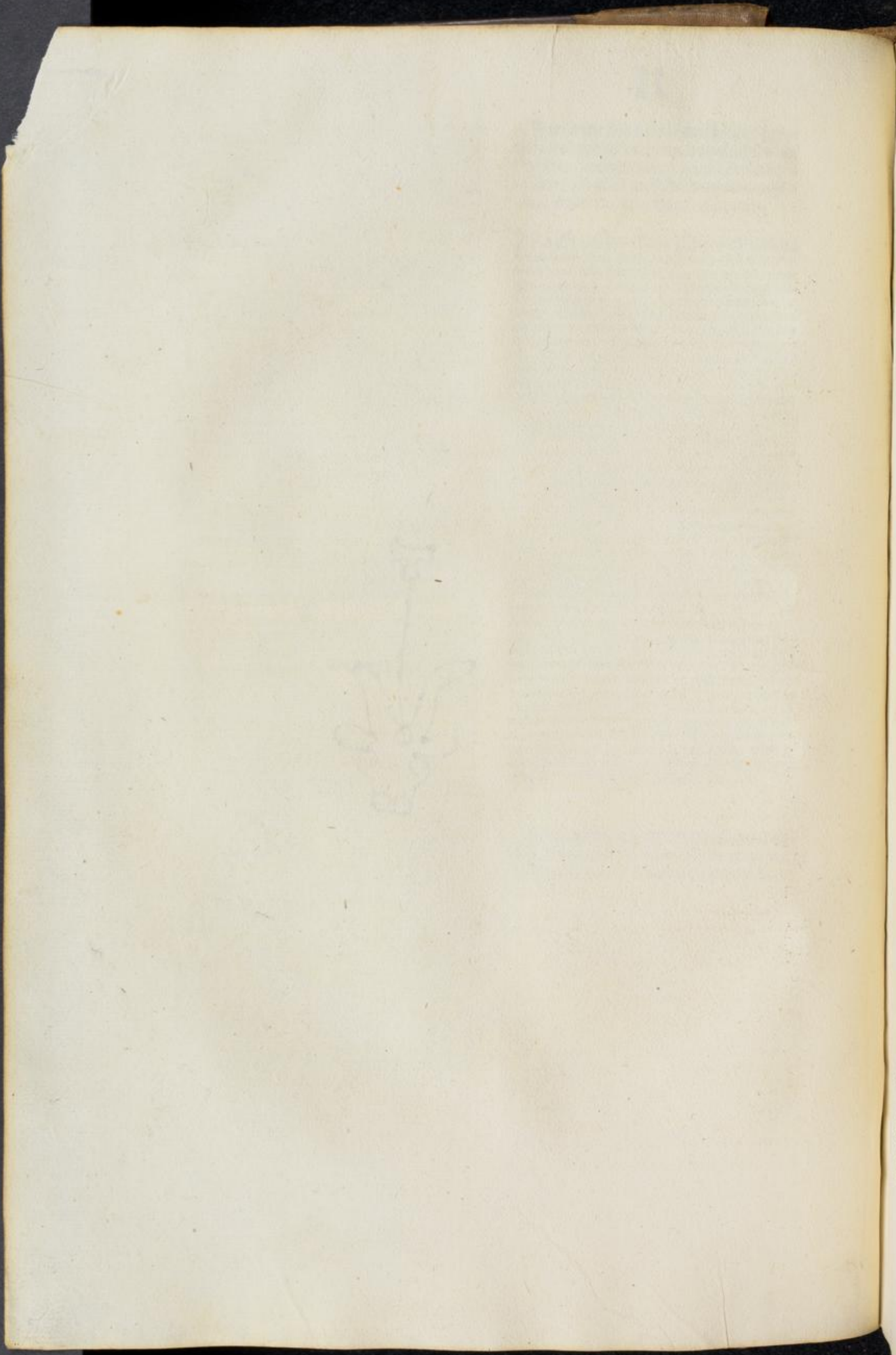
per
fieri
ratione
modu
us.

ultima

decermi-
tu de po-
titar opi-
mum ve-
ne. pui
Sed plu-
tate que
n speciall
vibus qua
deo lu om-
di: no tam
ne magist
i sit a deo Et
potentia per-
voluntas iust
nobis impo-
si inchi nobis
te magister to-
entia potestas
auteritibus
Heriind^o
deme opora
posito patet
na opinione
testant bene
scripture obe-
dientie est qua-
magister po-
potestati lem
of Et respon-
stant nisi contra
verie potesta-
tatis est: 16
ad qd sit con-
entur hinc obe-
dientia dicit: q
sit de his que
entia c.

decerum crea-
tum est spiritu
santissimo?

per...

de...
plu...
me...
de...
f...
ar...
re...
m...
m...

In...

DI I...
p...
C...
E...
r...

DI II...
p...
e...
e...
e...

DI III...
e...
e...
e...
e...

DI IV...
e...
e...
e...
e...

DI V...
e...
e...
e...
e...

DI VI...
e...
e...
e...
e...

DI VII...
e...
e...
e...
e...

DI VIII...
e...
e...
e...
e...